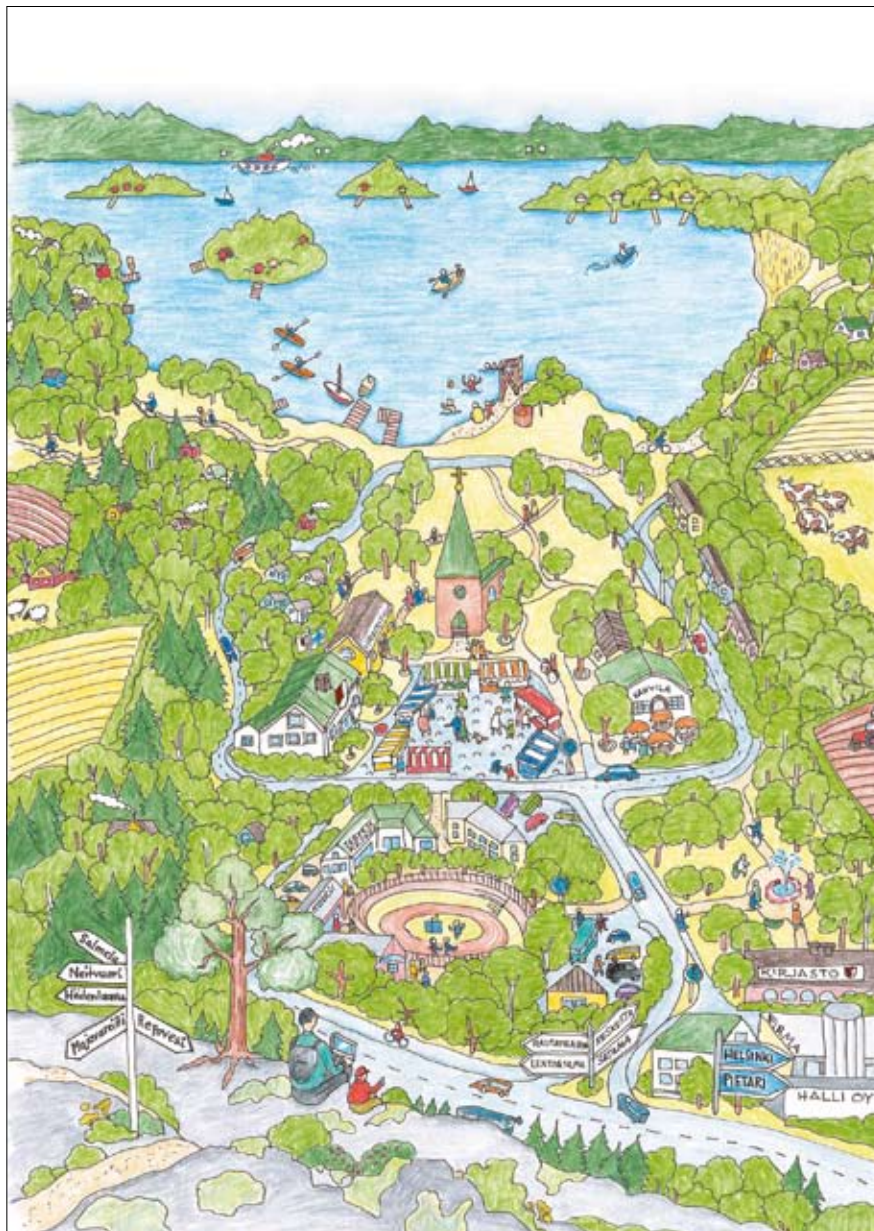

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAKAAVA

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAKAAVA

ETELÄ-SAVON MAAKUNTALIITON JULKAISU 98:2009

ETELÄ-SAVON MAAKUNTAKAAVA

Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 98:2009
Teroprint

Kansikuva ja muu grafiikka: Piia Viikari

Pohjakartat Copyright Maanmittauslaitos lupa nro 610/MML/09

Painosmäärä 400 kpl
Mikkeli 2009

Etelä-Savon maakuntaliitto
Hallituskatu 3 A 50100 MIKKELI
puh. 015-321 130 email: kirjaamo@esavo.fi faksi 321 1359

ISBN 978-952-5093-79-7
ISSN 1455-2930

ESIPUHE

1. JOHDANTO	1
1.1 Mikä on Etelä-Savon maakuntakaava?	1
1.2 Maakuntakaavan asiakirjat	2
1.3 Etelä-Savon maakuntakaavan keskeinen sisältö	2
2. NYKYTILA	6
2.1 Aluerakenne	6
2.2 Väestö, elinkeinot ja palvelut	9
2.3 Rakennettu ympäristö ja infrastruktuuri	11
2.4 Luonto ja ympäristön tila	15
2.5 Kaavoitustilanne	16
3. LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	18
3.1 Yleistä	18
3.2 Maankäyttö- ja rakennuslaki	18
3.3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	18
3.4 Maakunnalliset tavoitteet	19
4. MAAKUNTAKAAVAN SISÄLTÖ	23
4.1 Keskusverkko, asuminen ja elinkeinorakenteet	23
4.1.1 Keskusverkko ja asuminen	23
4.1.2 Elinkeinorakenteet	28
4.2 Matkailu ja virkistys	40
4.3 Liikenne	50
4.3.1 Tieliikenne	50
4.3.2 Rautatiet	56
4.3.3 Vesiliikenne	58
4.3.4 Lentoliikenne	61
4.4 Tekninen huolto ja erityisalueet	63
4.4.1 Jätehuolto	63
4.4.2 Vesihuolto	64
4.4.3 Pohjavesialueet	66
4.4.4 Maa-ainesten ottoon soveltuvat alueet	68
4.4.5 Energiatuotanto	73
4.4.6 Voimalinjat	78
4.4.7 Erityisalueet	80
4.5 Luonnon- ja kulttuuriympäristö	84
4.5.1 Luonnonsuojelualueet	84
4.5.2 Maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla on erityisiä ympäristöarvoja	89
4.5.3 Arvokkaat geologiset muodostumat	91
4.5.4 Rakennettu kulttuuriympäristö ja kulttuuri-maisemat	92
4.5.5 Muinaisjäännökset	100
5. MAAKUNTAKAAVAN VAIKUTUKSET	102
5.1 Maakuntakaavan laadinnan vaiheet	102
5.2 Natura-arvioinnin tarve	106
5.3 Valtakunnallisten ja maakunnallisten tavoitteiden toteutuminen	107
5.4 Maakuntakaavan vaikutukset	111
5.5 Maakuntakaavan toteutus ja seuranta	112

Esipuhe

Kun uusi maankäyttö- ja rakennuslaki tuli voimaan vuoden 2000 alusta, poistui sana seutukaava laista. Sen tilalle tuli maakuntakaava. Etelä-Savon maakuntavaltuusto hyväksyi yksimielisesti maakunnan ensimmäisen maakuntakaavan 29.5.2009. Lainvoiman saatuaan maakuntakaava korvaa nykyisen seutukaavan.

Vuonna 2004 käynnistetty maakuntakaavan laatiminen on ollut maakuntaliiton viime vuosien mittavin hanke. Kaavaa valmisteltiin maakuntaliiton suunnittelutiimin johdolla laajassa yhteistyöprosessissa. Erilaisten intressien yhteen sovittamiseen ja valintojen tekemiseen tarvitaan hyvin monen alan asiantuntemusta, vuorovaikutteista yhteistyötä sekä ristiriitatilanteissa päätöksentekoon kykenevää poliittista tahtoa. Etelä-Savon maakuntaliitto on erittäin kiitollinen kaikille niille henkilöille ja tahoille, jotka ovat osallistuneet maakuntakaavan laatimiseen.

Uudesta nimestä huolimatta maakuntakaavoitus on jatkoa seutukaavoitukselle, jota Etelä-Savossa on tehty jo kuudessa eri osassa 1970-luvulta lähtien. Ajan myötä suunnittelun painopisteet ovat muuttuneet. Aluksi seutukaavoituksen painopiste oli suojelu-, virkistys- ja matkailualueissa.

Nyt maakuntakaavaa laadittaessa ovat korostuneet maakunnan epäedullisen kehityskierteen ja väestökehityksen katkaiseminen sekä elinkeinoelämän, palvelujen ja asumisen edellytysten ja kilpailukyvyn turvaaminen.

Seutukaavaan verrattuna maakuntakaavan luonne ja esittämistapa on erilainen, yleispiirteisempi ja strategisempi. Maakuntakaavan toteuttamisen edistäminen ja seuranta korostuvat. Maakuntakaava tukee kiinteästi uutta maakuntastrategiaa (Uusiutuva Etelä-Savo) ja antaa tilaa kuntakaavoitukselle. Samalla se on iso haaste kuntien maankäytön suunnittelulle. Jatkossa myös maakuntakaavaa tullaan tarpeen mukaan täydentämään eri asia- ja aluekokonaisuuksien osalta vaihemaakuntakaavoilla.

Maakuntakaava ei ole maali vaan lähtölaukaus. Carpe diem Etelä-Savo!

Mikkelissä toukokuussa 2009

ETELÄ-SAVON MAAKUNTALIITTO

Markku Kakriainen
Maakuntahallituksen puheenjohtaja

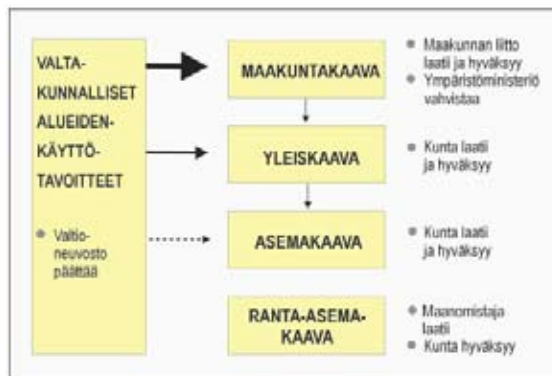

Jarmo Vauhkonen
Suunnittelujohtaja

1. JOHDANTO

1.1 Mikä on Etelä-Savon maakuntakaava?

Maakuntakaava on osa maakäyttö- ja rakennuslain mukaista suunnittelujärjestelmää, kaavajärjestelmän yleispiirteisin kaavamuoto. Etelä-Savon maakuntakaava käsittää koko maakunnan alueen. Yksittäisten tonttien kysynnän ja tarjonnan sijaan maakuntakaavassa korostuvat aluerakenne kokonaisuudessaan ja keskusverkon, palvelujen ja elinkeinorakenteiden, liikennejärjestelmän, teknisen huollon järjestelmien, virkistyskäytön, maa-ainesvarojen käytön sekä luonnonsuojeluverkoston ja kulttuuriympäristön tarpeet pitkällä aikavälillä. Maakuntakaavan aikatahtäys on 10-30 vuotta.

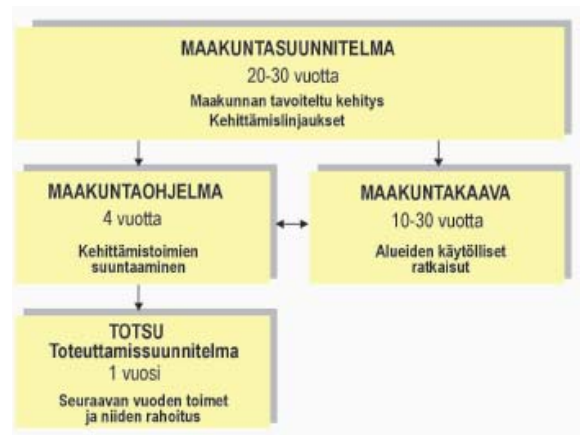

Maakuntakaavassa esitetään alueidenkäytön ja yhdyskuntarakenteen pääperiaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa kuntien laatimia kaavoja eli yleis- ja asemakaavoja. Siinä välitetään myös valtioneuvoston antamat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet kunta-kaavoitukseen, ja sovitetaan ne yhteen maakunnan omien maankäyttötavoitteiden kanssa. Perustietoa maakuntakaavaprosessista on koottu erilliseen maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan (OAS).

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan viranomaisen on suunnitellissaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista (MRL 32 §). Maakuntakaavan huomioon ottaminen ja edistämismuoto koskevat kaikkia sellaisia valtion

ja kunnan viranomaisia, joilla on katsottava olevan alueiden käyttöön liittyviä suunnittelu- tai toteuttamistehtäviä. Kunnilla ja kuntakaavoituksella on maakuntakaavan ja suunnitteluperiaatteiden toteuttamisen edistämiseksi keskeinen rooli. Edistämismuoto ei suoraan koske yksityistä maanomistajaa.

Maakuntakaava on myös osa maakunnan suunnittelujärjestelmää, joka muodostuu aluekehitys- ja ohjelmatyöstä sekä aluesuunnittelusta. Maakunnan kehittäminen ja suunnittelu perustuvat maakuntasuunnitelmaan, joka on strateginen kehittämissuunnitelma. Nykyisen maakuntasuunnitelman (2005) mukainen Etelä-Savon strateginen tavoite aluerakenteen kehittämiseksi voidaan kiteyttää muotoon: Hyvällä tonttipalvelulla kohti omaa ja kilpailukykyistä aluerakennetta. Maakuntakaavoituksen kanssa samaan aikaan vireillä oleva maakuntasuunnitelman tarkistus, "Uusiutuva Etelä-Savo" strategiatyö, on sovitettu yhteen maakuntakaavan kanssa.

Maakuntasuunnitelman tavoitteet täsmentyvät maakuntaohjelmassa (2006), jossa esitetään keskeiset toimenpiteet ja hankkeet maakunnan strategialinjausten toteuttamiseksi. Maakuntakaavan tehtävänä on osaltaan tukea maakunnan kehitystä ja sen erilaisia maankäyttötarpeita sekä sovittaa yhteen aluekehityksen ja aluesuunnittelun tarpeita.

Laadittavasta maakuntakaavasta käytetään nimitystä Etelä-Savon maakuntakaava ja se laaditaan koko Etelä-Savon maakunnan alueelle. Kaava-alueeseen kuuluu kolme kaupunkia ja 14 kuntaa, jotka ovat: Mikkeli, Pieksämäki, Savonlinna, Enonkoski, Heinävesi, Hirvensalmi, Joroinen, Juva, Kangasniemi, Kerimäki, Mäntyharju, Pertunmaa, Punkaharju, Puumala, Rantasalmi, Ristiina ja Sulkava.

Tällä hetkellä Etelä-Savossa on voimassa kumotun rakennuslain mukainen seutukaava. Seutukaava on voimassa rakennuslain mukaisin oikeusvaikutuksin niin kauan kunnes se korvataan uuden maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella maakuntakaavalla. Mikäli maakuntakaavaa ei ole vahvistettu 10 vuoteen lain voimaan tulosta eli vuoteen 2010 mennessä muuttuvat seutukaavat maakuntakaavaksi. Maakuntakaava tulee vahvistuessaan korvaamaan vahvistetut seutukaavat muilta osin, paitsi 'vaihtoehtoinen tai ohjeellinen pääratat' -merkinnällä seutukaavassa osoitetun Lahti-Mikkeli-oikoratavarauksen osalta.

1.2 Maakuntakaavan asiakirjat

Etelä-Savon maakuntakaava koostuu 1:110 000 ja 1:800 000 mittakaavaisista kaavakartoista sekä kaupunkien keskusta-alueiden osalta 1:50 000 mittakaavaisista kartoista sekä merkintöjen selityksestä. Maakuntakaavan selostusosassa kerrotaan kaavaratkaisun perusteet, esitetään kaavamääräykset ja kerrotaan kaavan vaikutuksista. Kaavan merkinnöistä ja määräyksistä sekä kohteista on myös erilliset asiakirjat. Kohdeluettelossa yksilöidään ja luetellaan tehdyt aluevaraukset aluevaraustyypeittäin ja kunnittain. Maakuntakaavaratkaisu perustuu maakuntahallituksen hyväksymiin kaavan tavoitteisiin ja maakuntakaavan taustaselvitykseen.

1:110 000-mittakaavainen kaavakartta on jaettu kahteen lehteen maakunnan koon vuoksi. Kartalla osoitettavat merkinnät kohdistuvat kukin yksilöityyn sijaintiin, eli ne ovat perinteisiä aluevarausmerkintöjä. Kaavassa on käytetty painoarvoltaan, säilytään ja oikeusvaikutuksiltaan erityyppisiä merkintätapoja:

- Aluevaraukset. Näillä kuvataan alueen pääasiallinen maankäyttömuoto, esimerkiksi luonnonsuojelualue. Osa aluevarauksista on kuvattu kohdementinnällä (ei alue vaan symboli), jolloin merkintä osoittaa toiminnan painopistettä rakenteessa ja sen ulottuvuuksien rajaaminen kuuluu yksityiskohtaisempaan suunnitteluun, esim. matkailupalveluiden kohdementintä.
- Osa-alueiden erityisominaisuuksia kuvaavat merkinnät. Näillä kuvataan jotain tiettyä erityistä ominaisuutta, joka vallitsee alueella. Esimerkiksi pohjavesialue.
- Viivamerkinnät. Näillä kuvataan linjoja. Esimerkiksi tie.
- Kohdementinnät. Näillä kuvataan pienialaisia alueita tai kohteita. Esimerkiksi retkisatama.

Lisäksi kaavassa on käytetty etenkin viivamerkintöjen osalta jaottelua:

- nykyinen, osoittaa olemassa olevan maankäytön
- uusi, osoittaa uuden maankäytön, joka on yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa edennyt niin pitkälle, että sijainti voidaan osoittaa sitovasti
- ohjeellinen, osoittaa uuden maankäytön, jonka osalta on olemassa alustavia yksityiskohtaisempia suunnitelmia, mutta yksityiskohtaista sijaintia ei ole vielä tarkasti määritetty
- yhteystarve, osoittaa uuden maankäytön tarpeen, jonka yksityiskohtaista suunnittelua ei ole vielä aloitettu

Kehittämisperiaattemerkinnät on osoitettu erillisellä 1:800 000-mittakaavaisella kartalla. Nämä merkinnät eivät osoita tarkkoja aluevarauksia, vaan ne osoittavat suunnittelutarvetta ja –periaatetta. Suunnitteluperiaatteiden alueellinen sijainti tarkentuu yksityiskohtaisemmassa maankäytönsuunnittelussa.

1.3 Etelä-Savon maakuntakaavan keskeinen sisältö

- *Nykyinen palvelu- ja yhdyskuntarakenne myös maakuntakaavaratkaisun perustana*

Etelä-Savo profiloituu tänä päivänä monella tapaa mm. sijaintinsa, kehityksensä, elinkeinorakenteensa, ympäristönsä sekä maa- ja metsätaloutta palvelemaan rakennetun infra- ja yhdyskuntarakenteensa perusteella. Alueen maisemallisia ja aluerakenteellisia puitteita tarkasteltaessa korostuvat alueen luonnonolot: metsäisyys sekä Vuoksen ja Kymijoen rikonaiset vesistöalueet ja rantaviivan runsaus. Alue on maaseutumaista harvaan asuttua aluetta ja osa suomalaista kansallismaisemaa, vetovoimaista Saimaan ja vapaa-ajan asutuksen aluetta.

Luonnonolot, nykyinen alue- ja yhdyskuntarakenne sekä seutukaava ovat myös Etelä-Savon tulevan kehityksen ja maakuntakaavan lähtökohtana eikä maakuntakaavaratkaisu aiheuta merkittäviä muutoksia nykytilanteeseen. Uusia maakunnallisesti merkittäviä asuin-, työpaikka- tai palvelurakenteita tai liikenneyhteyksiä ei osoiteta irralleen olemassa olevasta rakenteesta. Tältä osin maakuntakaavaratkaisua voidaan pitää nykytilanteen toteavana. Sama pätee myös muihin maankäyttöteemoihin kuten suojelu- ja virkistysalueisiin.

Seutukaavaan verrattuna on maakuntakaavan luonne ja esittämistapa erilainen. Maakuntakaava on seutukaavaa huomattavasti yleispiirteisempi ja strategisempi. Alenevan väestökehityksen ja ikärakenteen takia korostuvat epäedullisen kehityskierteen katkaiseminen sekä elinkeinoelämän, palvelujen ja asumisen edellytysten ja kilpailukyvyn turvaaminen. Maakuntakaava korostaa aktiivisen ja ennakoivan kuntakaavoituksen merkitystä huomattavasti enemmän kuin seutukaava. Maakuntakaavassa on käytetty erityisiä kehittämisperiaatemarkintöjä.

Vähittäiskaupan suuryksiköt (km) ovat mukana maakuntakaavassa kokonaan uutena teemana, ja tähän liittyen myös keskustatoimintojen alueet. Sen sijaan maakuntakaavassa ei ole seutukaavan tapaan kattavaa maa- ja metsätalousaluetta (M). Maakuntakaavasta riippumatta maakunnan metsät sitovat enemmän hiiltä kuin maakunnan hiilidioksidipäästöt ovat ja toimivat myös jatkossa merkittävänä hiilinieluna.

Kuntien rantayleiskaavat ohjaavat loma-asutusta (RA) eikä sitä maakuntakaavassa käsitellä enää seutukaavan tapaan erikseen omana teemanaan vaan osana maa-seuturakentamista ja toisaalta osana matkailuelinkeinotoimintaa palvelevaa rakentamista. Maakuntakaava korostaa loma-asutuksen suunnittelutarvetta ja nykyistä kiinteämpää kytkemistä kuntakaavoituksella osaksi muuta palvelu- ja yhdyskuntarakennetta.

- Ennakoiva maapolitiikka ja kaavoitus korostuvat

Etelä-Savo maakuntasuunnitelman tavoitteena on vastata elinkeinotoiminnan edellytyksiä ja vetovoimaista asuin- ja elinympäristöä palvelevalla maapolitiikalla ja ennakoivalla kaavoituksella erilaisiin maankäyttö- ja investointitarpeisiin koko maakunnan alueella. Maakuntakaava kytkee tämän ja muut maakuntasuunnitelman (maakuntastrategian) ja maakuntaohjelman tavoitteet tarpeellisilta osin myös aluesuunnitteluun ja kartalle. Ennakoivan maapolitiikan ja kaavoituksen merkitys korostuu erityisesti kaupunkiseuduilla ja taajamatoimintojen alueella. Maakuntakaavalla on pyritty

strategisesti turvaamaan maakunnallisesti merkittävien painopistealueiden kuten kaupunki- ja kuntakeskusten sekä Saimaan, ainutlaatuisen järviluonnon ja Vitostiehen tukeutuvan elinkeinoelämän, palvelujen ja asumisen edellytykset ja kehittymismahdollisuudet.

- Runkona keskukset ja pääliikenneväylät

Etelä-Savon keskusverkko muodostuu maakuntakeskuksesta, seutukeskuksista sekä paikalliskeskuksista. Ne muodostavat monikeskuksisen, verkottuvan ja tarkoituksenmukaisen palvelu- ja yhdyskuntarakenteen ja maakuntakaavaratkaisun perustan. Keskusverkko ja pääliikenneväylät kytkevät maakunnan osaksi valtakunnallista aluerakennetta. Mikkeli on Etelä-Savon maakuntakeskus. Savonlinna ja Piek-sämäki muodostavat maakunnan keskusverkon seutukeskukset. Alempi keskusverkko muodostuu paikalliskeskuksista.

Asumisen ja elinkeinorakenteiden osalta maakuntakaavakartalla osoitetaan taajamatoiminnot, jotka sisältävät kaikki asumisen, palveluiden, teollisuuden ja työssäkäynnin sekä matkailun maankäyttömuodot.

Liikennettä palvelevasta maantieverkosta osoitetaan valta-, kanta- ja seututiestö kokonaan sekä yhdysteistä ja kaupunkien katuverkosta tärkeimmät väylät. Tiestön parantamisen edellyttämiä uusia linjauksia osoitetaan joillekin valta- ja kantatieosuuksille, sen sijaan kokonaan uusia yhteyksiä ei esitetä. Kartalla esitettävä rataverkko on nykyinen, Savonlinnan keskustan kohtaa lukuun ottamatta. Lahti-Mikkeli oikoratavarausta ei tässä maakuntakaavassa käsitellä lainkaan, joten seutukaava jää tältä osin voimaan. Vesiliikenteen verkkoon sisältyy väyliä laajasti: syvälaiva- ja veneväylät. Kattava veneväylästä tukee kaavan matkailu- ja virkistysteemoja. Lentoliikennettä varten osoitetaan Mikkeli, Savonlinnassa sekä Joraisissa sijaitsevat lentokentät.

- Vähittäiskaupan suuryksiköt

Maakuntakaavalla osoitetaan erikseen taajamatoimintojen alueilla nykyiset ja uudet seudulliset vähittäiskaupan suuryksikkökeskittymät. Nykyiset suuryksiköt sijaitsevat Mikkeli, keskustassa ja Graanissa, Pieksämäellä keskustassa sekä Savonlinnassa keskustassa ja Nojanmaalla, jonne voi sijoittua myös uusia yksiköitä. Lisäksi Juvan Vehmaaseen on suuryksikkö rakenteilla voimassa olevan asemakaavan mukaisesti. Uusia sijoittumisalueita kaavaratkaisun perusteella ovat Mikkeli, ns. Itäportin ja Länsisillan alueet valtatie 5:n vaikutuspiirissä, Pieksämäellä Naiskankaan liittymäalue sekä Savonlinnassa Laitaatsillan alue.

- Matkailu ja virkistys

Kaavassa osoitetaan vesistömatkailun kehittämisvyöhyke, joka käsittää Vuoksen vesistön ja Mäntyharjun reitin. Sen toteuttamiseksi tarvitaan jatkosuunnittelua erityisillä matkailun kehittämissuunnitelmissa. Maakuntakaavassa on lisäksi osoitettu maakunnallisesti merkittäviä matkailupalvelujen painopistealueita sekä virkistysmatkailun alueita. Maakuntakaava ohjaa matkailun ja vapaa-ajan asutuksen tarpeita ja kehittämistä myös keskuksiin ja taajamiin. Savonlinna ja Mikkeli ovat maakunnan tärkeimmät matkailukeskukset.

Etelä-Savon vapaa-ajan asutukselle asetetut strategiset tavoitteet edellyttävät, että myös vapaa-ajan asutus kehittyy elinkeinotoiminnan, matkailun ja majoituspalvelujen suuntaan. Perinteinen rantarakentaminen ja tonttitarjonta eivät enää yksin riitä, maakunta tarvitsee nykyistä monipuolisempaa vapaa-ajan asutuksen asunto- ja majoitustarjontaa, joka palvelee niin matkailun kuin kylämaisen vapaa-ajan asutuksen tarpeita ja myös keskuksia. Uusia matkailun ja vapaa-ajan asutuksen asunto- ja majoitusmahdollisuuksia voisi maakuntakaavan mukaan sijaita kaupunki- ja kuntakeskuksissa, maakuntakaavan mukaisilla matkailupalvelualueilla (12 kpl) ja osittain virkistys-matkailualueilla (12 kpl), sekä kuntien rakennemallityön ja kuntakaavoituksen avulla erikseen osoittamalla vyöhykkeillä ja alueilla.

Virkistysalueista osoitetaan seudullisia retkeilyalueita sekä maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on ulkoilun ohjaamistarvetta. Lisäksi maakuntakaavassa esitetään Saimaan sekä Puula - Kyyveden alueen retkisatamaverkosto. Ulkoilureiteistä maakuntakaavassa ovat ylikunnalliset melonta-, retkeily- ja moottorikelkkailureitit ohjeellisella merkinnällä. Pieksämäen ja Mikkelin kaupunkien lähivirkistysalueiden yhteys- ja suunnittelutarvetta on osoitettu viheryhteystarvemerkinnoilla.

- Tekninen huolto

Etelä-Savon POSKI-projektissa sovittiin yhteen maa-ainesten ottaminen ja pohjaveden suojeleminen. Maakuntakaavaa varten määriteltiin yhteistyössä kuntien, Geologian tutkimuskeskuksen, tiepiirin ja ympäristökeskuksen kanssa maa-ainesten ottoon soveltuvia alueita. Nämä samoin kuin rakennuskiiven ottoon soveltuvat alueet on merkitty ottoalueina kaavaan. Lisäksi kaavassa on I ja II luokan pohjavesialueet ja arvokkaat harjualueet.

Teknisen huollon piirissä maakuntakaavassa käsitellään jätehuoltoa ja osoitetaan seudulliset jätteenkäsit-

telyalueet. Vesihuollon osalta esitetään seudulliset jätevedenpuhdistamot ja tärkeimmät laajojen alueiden vesi- ja jätevesivesihuoltoa palvelevat runkojohdot.

Energiahuollossa maakunnan tavoitteena on oma-varaisuuden kasvattaminen. Puupolttoainevirrat saavat alkunsa alueellisesti vaihtelevista puroista, eikä niille esitetä aluevarauksia. Toisen merkittävän oman energialähteen eli turpeen tuottaminen edellyttää ympäristölupaa. Maakuntakaavassa osoitetaan tuotannossa olevat ja luvan saaneet turvetuotantoalueet sekä arviointimalli kestävän turvetuotannon enimmäismäärästä valuma-aluekohtaisesti. Sähkön siirtämiseen tarvittavat voimajohtolinjat ja suurmuuntamot esitetään myös kaavassa. Myös siirtokapasiteetin lisätarpeeseen varaudutaan.

- Luonto ja kulttuuriympäristö

Luonnonsuojelun osalta maakuntakaavassa on esitetty Natura-alueet sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat luonnonsuojelualuevaraukset. Lisäksi kaavassa on maa- ja metsätalousvaltaisia alueita, joilla on ympäristöarvoja. Näitä ovat mm. perinne- maisemat, arvokkaat pienvedet ja koskialueet.

Kulttuuriympäristön aluevaraukset koostuvat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista rakennusperintökohteista, kulttuurimaisemista sekä kiinteistä muinaisjäänneksistä. Kulttuuriympäristön ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden osalta maakuntakaavan ohjausvaikutus seutukaavaan verrattuna muuttuu. Kohdekohtaisen suojelun sijaan maakuntakaava korostaa seutukaavaa enemmän kulttuuriympäristön arvojen ja erityispiirteiden huomioon ottamista yksittäistä kohdetta laajempina kokonaisuuksina sekä kulttuuriympäristön ja koko elinympäristön merkitystä vetovoimatekijänä osana alueen identiteettiä ja elinkeinopolitiikkaa.

- Selostusosan sisältö

Selostusosan Johdanto luvussa kuvataan maakuntakaavan luonnetta ja tehtäviä osana kaavajärjestelmää sekä osana maakunnan suunnittelua. Lisäksi esitellään maakuntakaava-alue, sen keskeinen sisältö ja luetellaan kaava-asiakirjat.

Etelä-Savon alue- ja yhdyskuntarakenteen kehitystä ja nykytilaa on kuvattu selostusosan luvussa 2. Maakuntakaavan lähtökohdat ja tavoitteet on esitetty luvussa 3. Kummastakin luvusta on selostusosan lisäksi olemassa myös erilliset taustaraportit.

Maakuntakaavaratkaisu perusteluineen on kuvattu luvussa 4. Selostuksessa on jokaisen teeman - keskus-

verkko, asuminen ja elinkeinorakenteet, matkailu ja virkistys, liikenne, tekninen huolto ja erityisalueet sekä luonnon- ja kulttuuriympäristö - osalta käsitelty erikseen ko. teeman perusteluista, toteutusta ja vaikutuksia sekä listattu kaavaratkaisun pohjana olevat selvitykset.

Maakuntakaavan laadinnan vaiheita, maakuntakaavan vaikutuksia, tavoitteiden toteutumista sekä maakuntakaavan toteutusta ja seurantaä esitellään laajemmin kohdassa 5. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VN 30.11.2000) huomioiminen maakuntakaavassa on esitetty yhteenvedotaulukossa (s. 109-110). Selostusosan lopussa on esitetty taulukossa 3 maakuntakaavan ja seutukaavan vertailu ja taulukossa 4 kooste maakuntakaavan kokonaisvaikutuksista.

2. Nykytila

2.1 Aluerakenne

Etelä-Savo profiloituu tänä päivänä monella tapaa mm. sijaintinsa, kehityksensä, elinkeinorakenteensa, ympäristönsä sekä maa- ja metsätaloutta palvelemaan rakennetun infra- ja yhdyskuntarakenteensa perusteella. Ympäristönsä osalta alue on maaseutumaista harvaan asuttua aluetta ja osa suomalaista kansallismaisemaa, vetovoimaista Saimaan aluetta. Elinkeinorakenne on maa- ja metsätalousvaltainen. Palvelut ovat suurin työllistäjä, ja teollisuudessa korostuvat teknologia- ja puutuoteteollisuus. Vapaa-ajan asutuksella on elintärkeä merkitys Etelä-Savolle.

Etelä-Savo on osa pohjoista periferiaa ja eurooppalaista aluerakennetta EU:n, Venäjän ja Itämeren alueen rajalla. Maakunta mahtuu säteeltään noin 100 kilometriä suuren ympyrän sisään ja maakuntakeskus Mikkeli sijaitsee 200 kilometrin etäisyydellä Helsingistä ja noin 250 kilometrin etäisyydellä Pietarista. Ulkoisen asemansa osalta alue on myös osa itäsuomalaista ja valtakunnallista aluerakennetta.

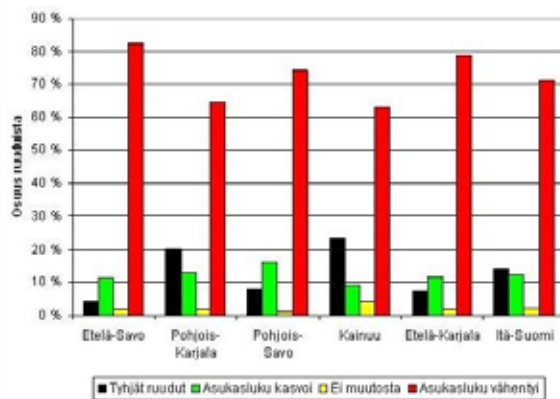
Alueen maisemallisia ja aluerakenteellisia puitteita tarkasteltaessa korostuvat alueen luonnonolot: metsäisyys sekä Vuoksen ja Kymijoen rikkonaiset vesistöalueet ja rantaviivan runsaus. Hallinnolliset rajat eivät näy, mutta toiminnallinen rakenne korostuu. Liikenteen etelä-pohjoissuuntaiset valtakunnalliset runkoverkot, valtatie 5 ja Savon rata johtavat Helsinkiin ja näkyvät selvästi. Mikkelin seutu sekä Pieksämäen ja Varkauden seudut ovat näiden runkoverkkojen vaikutuspiirissä. Savonlinna sijaitsee itä-länsisuuntaisten yhteyksien porttina Saimaan syväväylän varrella.

Etelä-Savo on lähes kauttaaltaan asuttua ja taajamarakenne sijoittuu pääosin vesistöjen rannoille. Alueen väestötiheys on keskimääräistä alhaisempi, taajama-aste maan alhaisin ja väestön keski-ikä on huomattavan korkea. Mikäli tarkasteltavan alueen sädettä laajennetaan (150 km) alueen väestöpotentiaali kasvaa noin puoleen miljoonaan asukkaaseen ja alueen reunoille sijoittuu useita Etelä-Savon aluekeskuksia suurempia kasvukeskuksia. Lähimmät metropolialueet ovat Helsingin seutu (noin 1 miljoonaa as.) ja Pietarin seutu (noin 5 miljoonaa as.).

Itä-Suomen aluerakenne: peruspiirteitä ja muutostrendejä (Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimus-

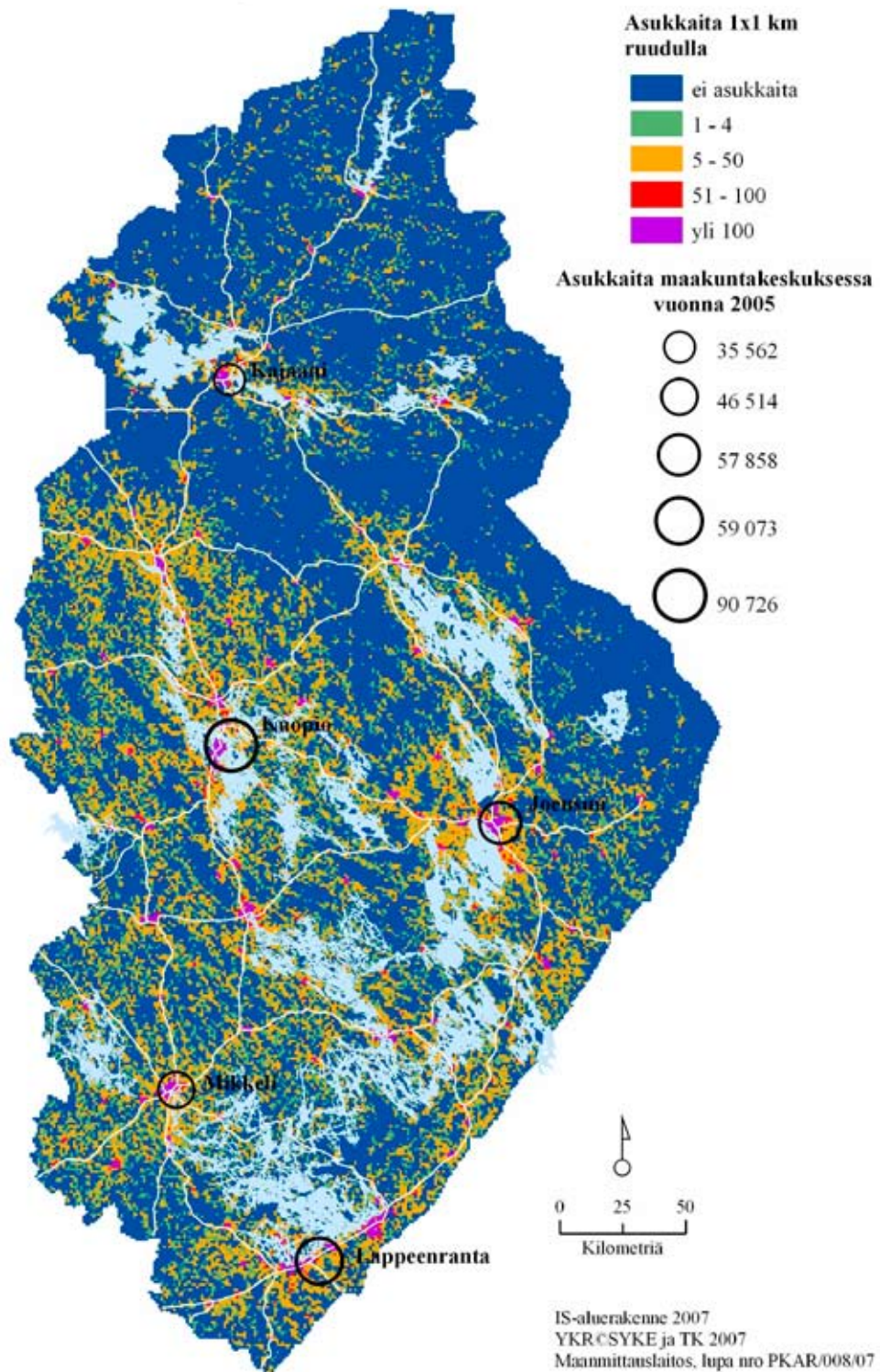
keskuksen raportteja n:o 2/2007) sekä Kohti kilpailukykyistä ja osaavaa Itä-Suomea, Aluerakenteen kehityksen suuntaviivoja (Itä-Suomen maakuntaliitot 2007) – raportit kuvaavat osaltaan Etelä-Savon alue- ja yhdyskuntarakenteen kehitystä ja nykytilaa osana Itä-Suomea.

Koko maan väestö- ja aluerakennekehityksessä tapahtuvat kolme pääprosessia ovat olleet maaseudun väestön väheneminen, väestön alueellinen keskittyminen ja kaupunkiseutujen asutuksen hajautuminen. Itä-Suomessa väestö- ja työssäkäyntialueet ovat painottuneet pääasiassa maakuntien keskusalueille. Myös päätieverkoston ympäröivä vaikutus näkyy selvästi. Seuraavan sivun kuvassa on havainnollistettu tätä kehitystä tarkemmin Etelä-Savon ja Itä-Suomen osalta em. Itä-Suomen aluerakennepaikkakorttien aineiston avulla.

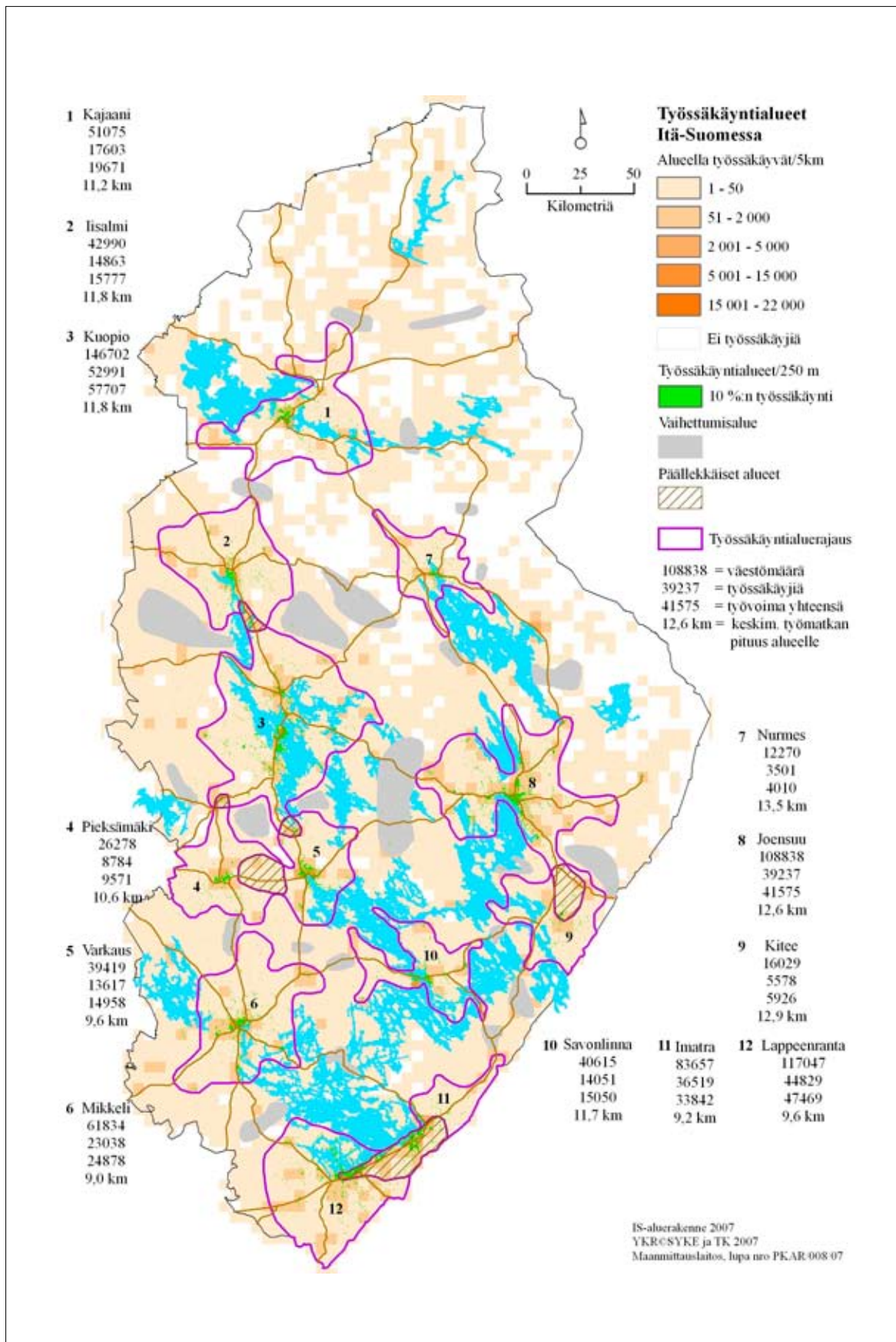

Kaaviokuva väestömuutoksesta maakunnittain Itä-Suomessa 1980–2002, 5x5 kilometrin ruuduilla.

Väestötiheys vuonna 2005 1x1 km ruudulla

Väestön sijoittuminen Itä-Suomessa. Lähteenä on käytetty YKR-aineistoa vuodelta 2000.

Itä-Suomen merkittävimmät työssäkäyntialueet. Työssäkäyntialueet on laskettu Suomen kuntaliiton (2005) määrittämille työssäkäyntialueille.

2.2 Väestö, elinkeinot ja palvelut

Etelä-Savossa on 17 kuntaa, joista kolme kaupunkia: Mikkeli maakuntakeskuksena sekä Pieksämäki ja Savonlinna kaupunkikeskuksina. Suomen Aluetutkimus FARin maaseututyyppittelyn mukaan kaupunkien läheistä maaseutua edustaa Kerimäki sekä ydinmaaseutua Joroinen ja Juva. Muut Etelä-Savon kunnat luokitellaan tämän jaon mukaan harvaan asutuksi maaseuduksi.

Etelä-Savon asukasluku oli vuoden 2007 lopussa 157 862 henkeä. Vuodesta 1995 vuoteen 2007 väkiluku on vähentynyt 14 500 henkilöllä (8,4 %). Väestön väheneminen on tapahtunut pääosin maaseutukunnissa (noin 10 %) ja vähäisemmässä määrin kaupungeissa (noin 3 %). Maakunnan kunnista vain Mikkelin kaupunki on kasvattanut väkimääräänsä, kaikkien muiden kuntien väkimäärä on vähentynyt. Väestöstä asui vuonna 2000 taajamissa 68 %, kun vastaava luku vuonna 1985 oli 63 %. Ikääntyneiden osuus kasvaa muuta maata nopeammin. Kesäku-

tena maakunnan ulkopuolelta saapuvat vapaa-ajan asukkaat lisäävät maakunnan väkilukua ja ostovoimaa lähes kolmanneksella.

Etelä-Savon väestö on toisaalta keskittynyttä, toisaalta hajallaan. Kaksi kolmasosaa väestöstä asuu taajamissa, mikä on n. 2 % koko maakunnan pinta-alasta. Ympärivuotisesti asuttua maakunnan maapinta-alasta on ruutuaineiston perusteella 55 % ja asumatonta 45 %.

Tilastokeskuksen ennusteen mukaisesti Etelä-Savon väkiluku vähenee nykyisestä 161 000 asukkaasta vuoteen 2025 mennessä 146 300 asukkaaseen. Maakuntasuunnitelman tavoitteellinen väestöennuste 2025 on, että maakunnan väkiluku säilyy nykyisellä tasolla. Oheisesta taulukosta voidaan nähdä, että tavoiteltu väestön ja työpaikkojen kehitys johtaisi työttömyysasteen selvään alenemiseen, työllisyysasteen nousemiseen varsin korkealle, huoltosuhteen (ei-työlliset/työlliset) alenemiseen ja ikärakennekehityksestä aiheutuvien kustannusten pysymiseen kohtuullisella tasolla.

	nyt	2010 tavoite	2010 T-keskus	2015 tavoite	2015 T-keskus	2020 tavoite	2020 T-keskus	2025 tavoite	2025 T-keskus
VÄKILUKU	157 862	156 676	156 608	157 896	153 943	159 415	151 981	160 830	150 442
yli 64-vuotiaita	36 523	38 838	39 012	41 253	44 789	45 745	49 585	49 033	53 036
SYNTYNEET - KUOLLEET	-635	-763	-678	-756	-724	-696	-782	-717	-867
KOKONAISNETTOMUUTTO	-968	30	24	1 000	259	1 000	431	1 000	573
nettomuutto	-1 230	-290		500		500		550	
nettosiirtolaisuus	262	320		500		500		450	
TYÖPAIKAT	59 919	62 000		63 000		64 000		65 000	
NETTOSUKKULOINTI	-1 947	-1 300		-1 300		-1 300		-1 400	
TYÖTTÖMIÄ	7 367	4 990		4 420		3 083		3 554	
TYÖTTÖMYYSASTE	8,7	7,3		6,4		5,7		5,1	
TYÖLLISYYSASTE	64,3	64,0		67,6		71,5		75,1	
TALOUDELLINEN HUOLTOSUHDE	1,57	1,48		1,46		1,44		1,42	

Etelä-Savo 2025 maakuntasuunnitelman tavoitteellinen väestö- ja työpaikkakehitys.

Etelä-Savo 2025 maakuntasuunnitelmassa tähdätään Tilastokeskuksen trendiennusteesta poikkeavaan väestökehitykseen suunnitelmassa yksilöidyn keinoin.

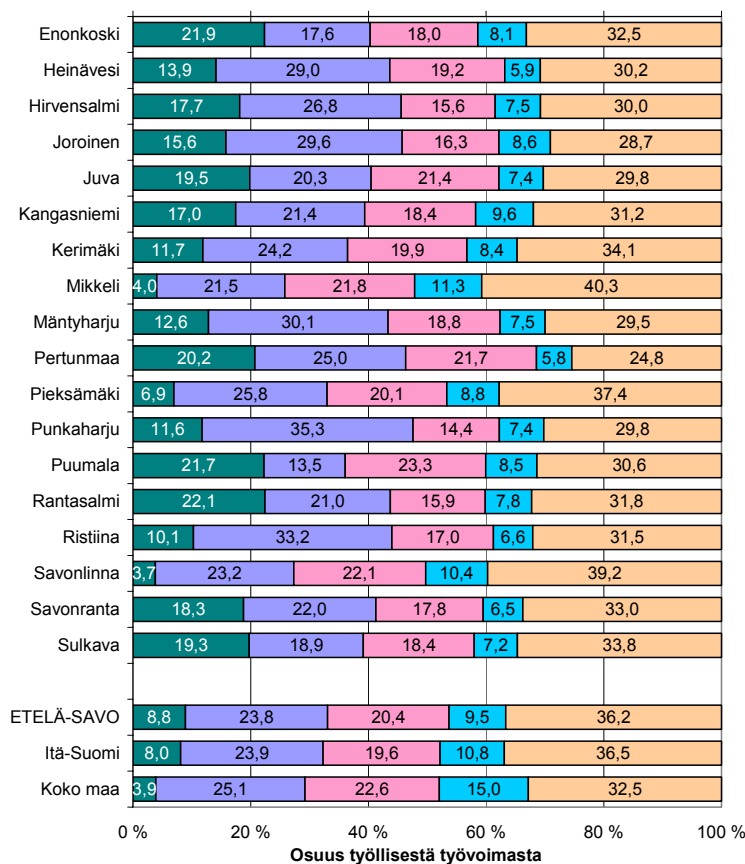
Työllisyysaste on maan keskimääräistä tasoa heikompi. Vanhusvoittoinen väestö ja muuttoliike ovat johtaneet siihen, että työikäinen väestö on supistunut vuosittain noin tuhannella hengellä. Kehityksen saaminen tavoitevaihtoehdon mukaiselle uralle vaatii hyvin myönteistä kehitystä erityisesti työpaikkojen luomisessa, koska alkutuotannossa on odotettavissa edelleen työpaikkojen vähentymistä ja tämä on todennäköinen suunta myös erällä teollisuuden aloilla.

Etelä-Savon elinkeinorakenne on maan alkutuotantovaltaisim ja julkisen sektorin merkitys aluetaloudessa on keskimääräistä suurempi. Palveluelinkeinot on maakunnan suurin työllistäjä eli kaksi kolmesta

työllisestä toimii palvelusektorilla. Jalostuksen toimialoilla työskentelee vajaa neljännes ja alkutuotannossa joka kymmenes.

Yrittäjyyden asteella mitattuna Etelä-Savo kuuluu Suomen vahvimpiin alueisiin. Yritystoiminta on pk-valtaista ja yritykset toimivat paljolti perinteisillä aloilla. Uutta erityisosaamiseen ja korkean teknologian hyödyntämiseen pohjautuvaa yritystoimintaa on kuitenkin syntynyt jonkin verran. Yrittäjäkunnan keski-ikä on maakunnista kolmanneksi korkein. Uusille yrityksille on kasvumahdollisuuksia myös hyvinvointialalla sekä muilla palvelualoilla, vapaa-ajan asumisessa ja kulttuuripalveluissa.

Elinkeinorakenne kunnittain Etelä-Savossa 2006
%-osuudet, 1.1.2008 aluejako

Etelä-Savon elinkeinorakenne on maan alkutuotantovaltaisim. Julkisen sektorin merkitys on keskimääräistä suurempi. (Lähde: Tilastokeskus)

Etelä-Savo on maakunnan kokoinen kokonaisuus. Se tarjoaa maakunnan asukkaille, yrityksille, järjestöille, oppilaitoksille ja muille toimijoille keskeisimmät aluetason palvelut: valtion aluehallinnon kehittämis-, rahoitus-, neuvonta- ja viranomaispalvelut, kuntien yhteiseen edunvalvontaan ja kehittämistehtäviin liittyvät palvelut, erilaisten etu- ja neuvontajärjestöjen asiantuntemuksen ja palvelut. Aluehallinnossa maakunnan tuntemus on hyvä, ja kehittämistoimien sekä resurssien kohdentamisen osumatarkkuus siten kohdallaan.

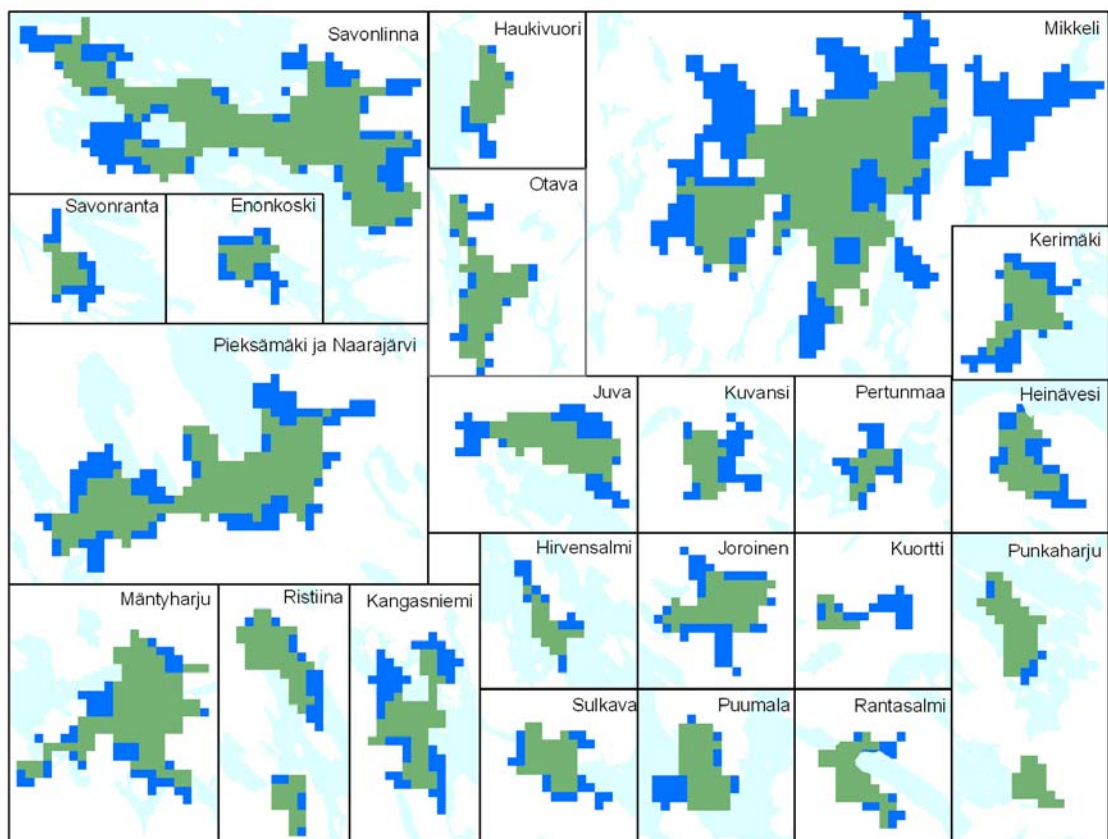
Kaupallisten palveluiden sijoittumisessa on näkyvissä sama trendi kuin julkisissa palveluissa; palvelut keskittyvät ja palveluyksiköiden koko kasvaa. Keskittyminen näkyy ennen kaikkea nykyisen yhdyskuntarakenteen sisäiselle, vakinaiselle väestölle suunnatuissa palveluissa. Kaupallisten palvelujen tarjonnassa on julkisista palveluista poiketen tapahtumassa myös uudenlaista keskittymistä; runkoverkkojen varsiin on syntynyt pääasiassa maakunnan vapaa-ajan asukkaiden tarpeisiin uutta palvelutarjontaa, joka on osin korvannut maaseudun harvenevaa palveluverkkoa.

Osittain tämä palvelutarjonta ylläpitää maaseudun lähipalveluita, osittain se sijoittuu irralleen perinteisestä yhdyskuntarakenteesta.

2.3 Rakennettu ympäristö ja infrastruktuuri

Etelä-Savossa voidaan erottaa kolme kaupunkitason keskusta suurimpana Mikkeli (noin 48 700 as.) ja lähes 20 pienempää kuntatason keskusta, pienimmät noin 1000 asukkaan keskittymä.

Maaseudun asutuksen runkona toimivien maatilojen määrä on vähenemässä, mutta pääosa pelloista säilyy tuotannollisessa toiminnassa. Peltosalan muutoksissa on alueellisia eroja. Kehitys on johtamassa toisaalta ihmisten, työpaikkojen sekä toiminnallisen alue- ja palvelurakenteen keskittymiseen, toisaalta uusien toimintamallien etsimiseen ja verkostoitumiseen kunta-, seutu- ja kasvukeskustasoilla sekä valtakunnallisten runkoverkkojen vaikutuspiirissä. Tämän kehityksen seurauksena osia olemassa olevasta taajama-, infra- ja

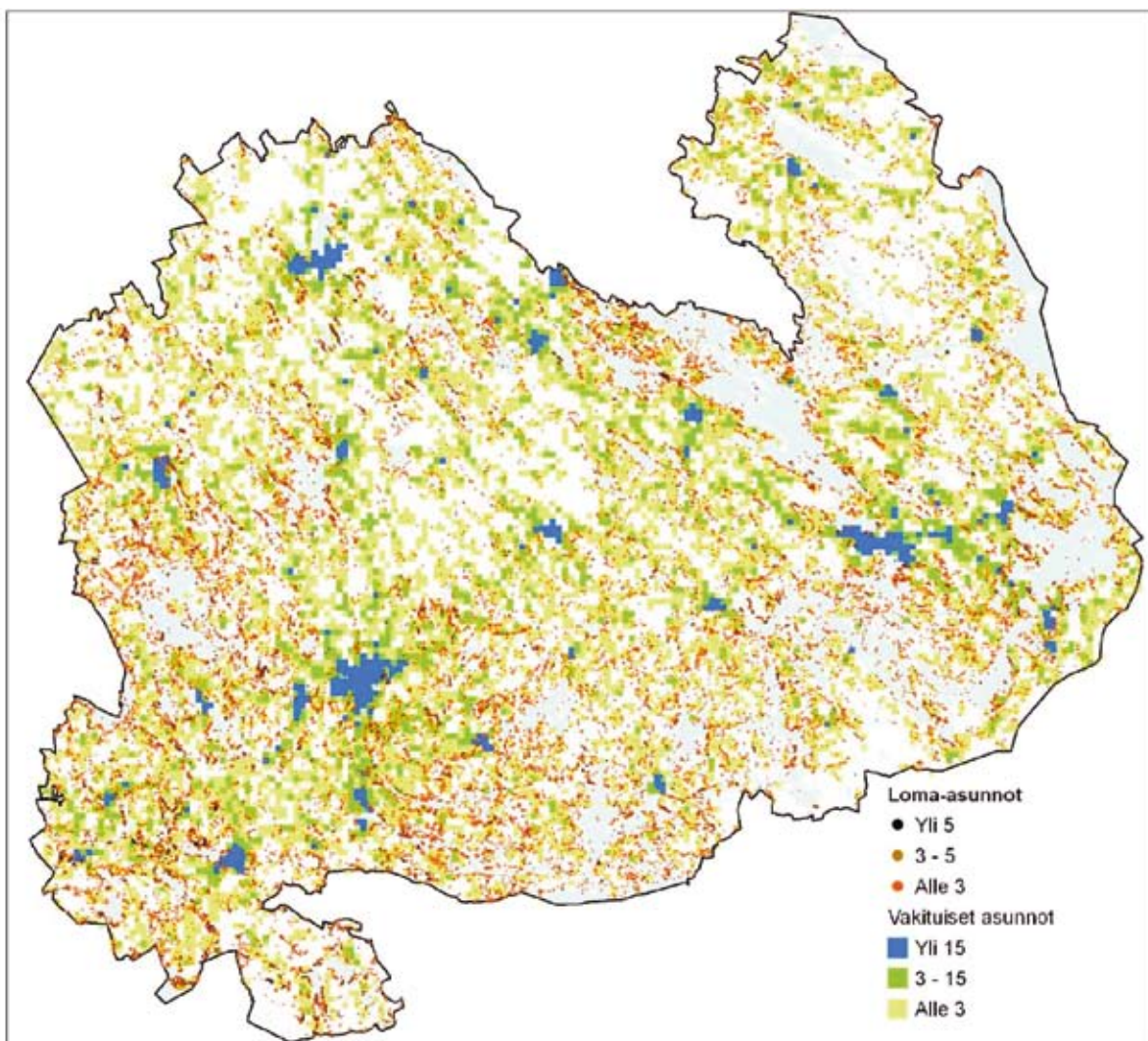
Etelä-Savon kaikki taajamat ovat kasvaneet vuodesta 1980 (vihreä) vuoteen 2005. Suhteessa eniten kasvua on ollut Mikkeli. Osittain taajamien kasvu on lähtöisin maakunnan maaseudulta, sillä kahdenkymmenen vuoden aikana taajamaväestön osuus koko maakunnan väestöstä on kasvanut 60 %:sta 68 %:iin. Osittain kasvun taustalla on yleisen asumisväljyyden kasvu. Lähde Suomen ympäristökeskus/YKR.

muusta yhdyskuntarakenteesta jää vajaakäyttöiseksi, mikä korostaa palvelurakenteiden ja niiden saavutettavuuden tukemista, infrastruktuurin ja yhdyskuntarakenteen oikeaa mitoitusta, kilpailukykyistä laatua ja ylläpitoa todellisten tarpeiden ja käytössä olevien resurssien mukaisesti.

Samaan aikaan tapahtuu vetovoimaisen ympäristön ja kysyntään vastaavan tonttitarjonnan seurauksena aluerakenteen ”piilevää” kasvua ja hajoamista asumisen hakeutuessa maaseudulle, vesistöjen rannoille ja taajamaseutujen lähiympäristöön. Maakunnassa on nykyisin jo 45 000 vapaa-ajan asuntoa, mikä vastaa noin 100 000 asukkaan osa-aikaista väestö- ja markkinapotentiaalia. Tästä noin puolet tulee maakunnan ulkopuolelta ja merkitsee noin kolmanneksen

lisäystä maakunnan omaan väestö- ja markkinapotentiaaliin. Tämä muodostaa merkittävän perustan kaupallisille palveluille, uusille kaupallisille hyvinvointipalveluille ja työpaikoille sekä infrastruktuurin ja yhdyskuntarakenteen ylläpidon ja kehittämisen uusille toimintamalleille.

Vapaa-ajan asutusta ja rantarakentamista ei maakuntakaavassa käsitellä erikseen omana teemanaan vaan osana maaseuturakentamista ja toisaalta osana matkailuelinkeinotoimintaa palvelevaa rakentamista, niiden suunnittelutarvetta ja nykyistä kiinteämpää kytkeä kunkaavoituksella osaksi muuta palvelu- ja yhdyskuntarakennetta. Etelä-Savon erityispiirteenä on asutushistorian ja luonnonolojen seurauksena harva mutta kattava ja vesistöjen rikkoma maaseutuasu-

”Piilevää” aluerakennetta havainnollistava kartta. Vuonna 2004 valmistui Etelä-Savossa pysyviä asuinrakennuksia yhteensä noin 390 kpl. Rakennuksista noin 40 % sijoittuu taajamarakenteen ja asemakaava-alueen ulkopuolelle. Vapaa-ajan asuntoja valmistui yhteensä noin 510 kpl. Asuinrakentamisesta (yhteensä noin 900 asuinrakennusta) lähes 75 % sijoittuu taajamarakenteen ulkopuolelle. Lähde Suomen ympäristökeskus/YKR.

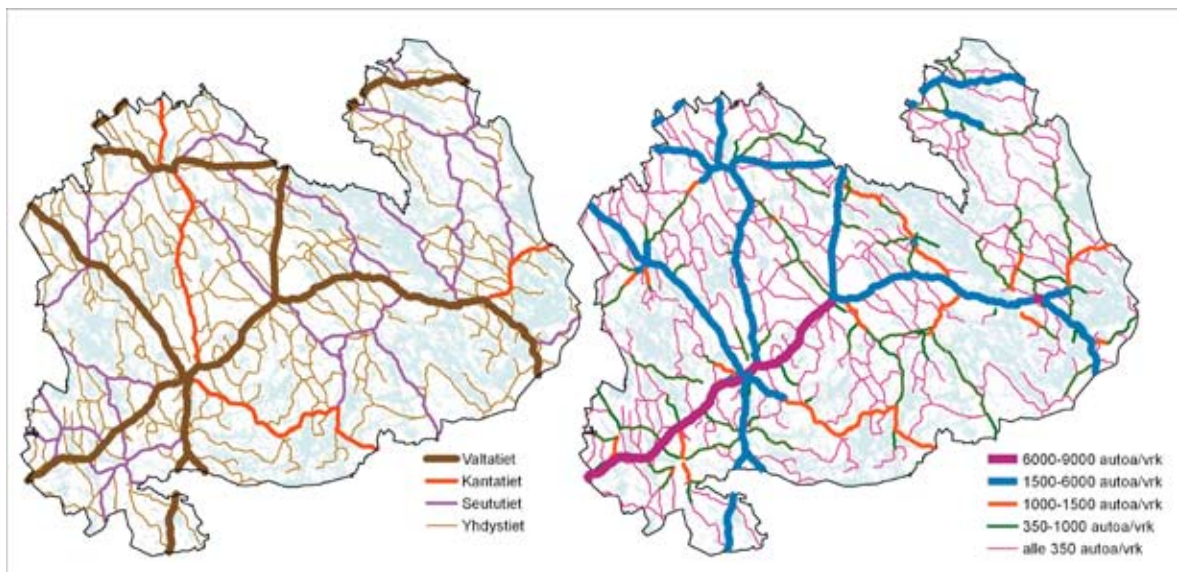
tus (haja-asutus). Etelä-Savon kylärakenne poikkeaa muulle maalle tyypillisestä kylärakenteesta. Keskusverkon ulkopuolella asutus ja sen muodostama kyläverkko on luonteeltaan enemmän toiminnallinen kuin yhtenäinen fyysinen kokonaisuus (esim. koulupiiri).

Etelä-Savossa rakennuksia on noin 53 000. Kun luukuun lisätään laskennan ulkopuolelle jäävät talousrakennukset nousee yksittäisten rakennusten määrä yli 150 000:een. Rakennuskanta on melko nuorta, yli kolmannes rakennuksista on tehty kaupungistumisen vuosikymmeninä, 1960-80 -luvuilla. Ajanjakso oli erityisesti asuin- ja kerrostalorakentamisen aikaa. Kehitys on luettavissa kaupungeistamme, joiden vallitseva ilme on 1950-luvun jälkeiseltä ajalta. Maaseutumaisemalle ominaista on vanhempi, 1900-luvun alun rakennuskanta. Rakennuksistamme 6 % on rakennettu ennen 1920-lukua sekä toinen 6 % 1930-40-luvuilla, noin viidennes 1950-60-luvuilla sekä toinen viidennes 1990-2000-luvuilla.

Rakennuskantamme painottuu asumiseen. Asuinrakennusten osuus rakennuskannasta on yli 60 %.

Näistä noin 5 % on kerrostaloja, loput omakoti- ja rivitaloja. Seuraavaksi eniten on loma-asuntoja, joita on noin kolmannes. Joissain kunnissa vapaa-ajanasuntojen määrä on jo ylittänyt vakinaisten asuntojen lukumäärän, näin on esim. Mäntyharjulla. Teollisuus-, liike-, liikenteen-, toimisto- ja opetusrakennuksia on kutakin noin 2 % tai sen alle. Kaupungeissa uudisrakentamisen pääpaino on asuinrakentamisessa. Muiden kuntien osalta enin uudisrakentaminen suuntautuu rannoille vapaa-ajanasuntojen rakentamiseen. Esim. vuonna 2007 Mikkelissä myönnettyistä asuin- ja lomarakennusten rakennusluvista 80 % oli asuinrakennuksien lupia kun esim. Puumalassa suhde oli päinvastainen.

Etelä-Savon maantieverkkoon sisältyy teitä yhteensä 4850 km, joka jakautuu seuraavasti: valtateitä 510 km, kantateitä 210 km, seututeitä 830 km ja yhdysteitä 3300 km. Yleisistä teistä 56 % on päällystettyjä ja 44 % sorapintaisia. Maanteiden lisäksi on kuntien vastuulla olevia katuja sekä tiekuntien tai yksityisten ylläpitämiä yksityisteitä nelinkertainen määrä yleisiin teihin verrattuna.

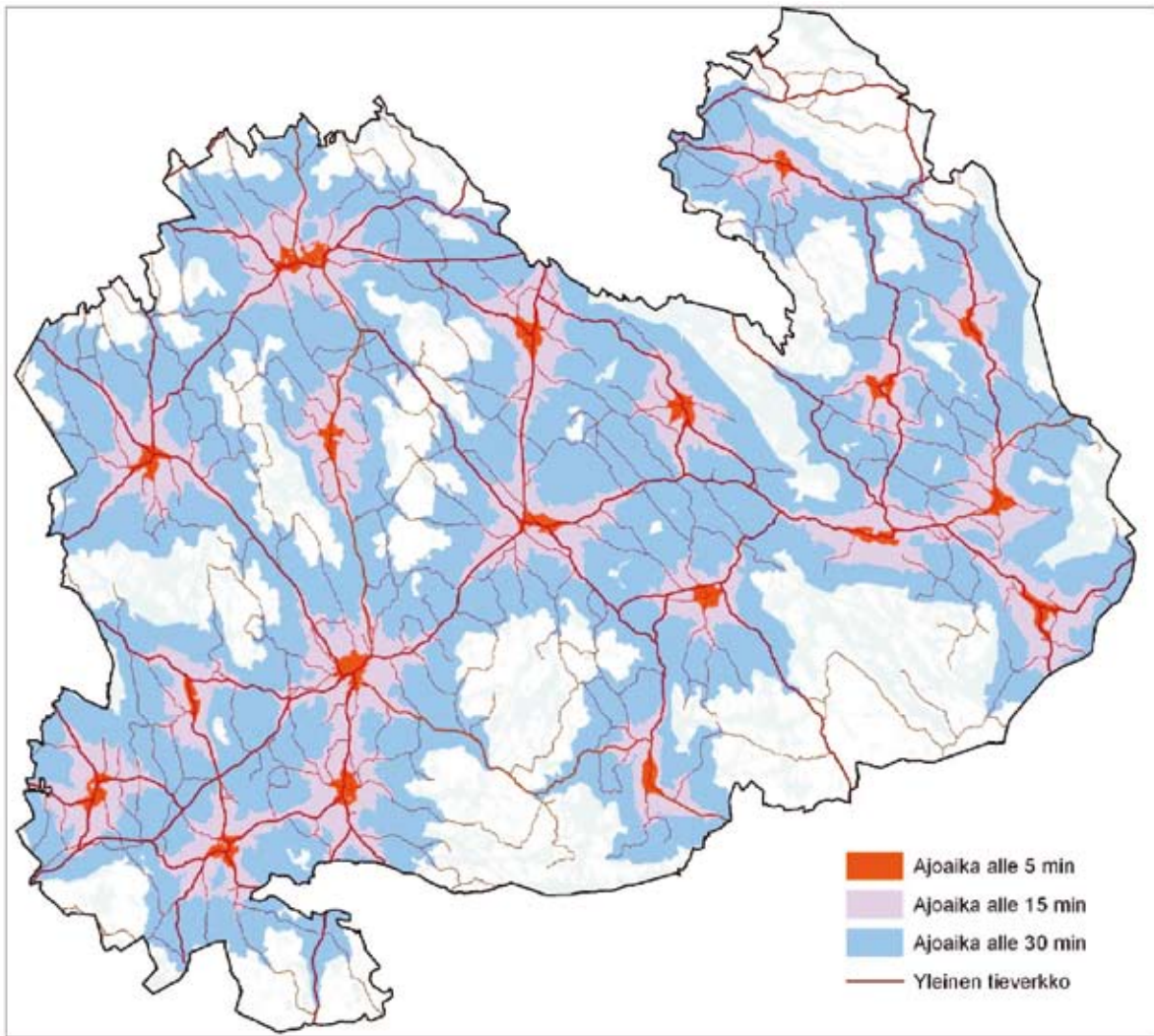

Kartta Etelä-Savon päätieverkon rakenteesta ja liikennemääristä. Lähde Tiehallinto.

Etelä-Savon tärkein liikennesuunta on pääkaupunkiseudulle, jonne maakunnan läpi pohjois-eteläsuunnassa johtaa valtatie 5. Muita merkittäviä pohjois-eteläsuuntaisia teitä ovat etelän satamiin johtava valtatie 15 sekä Pietariin suuntaan vt 13. Poikkitaiväylistä tärkeimmät ovat Savonlinnan kautta kulkeva vt 14 ja maakunnan pohjoisosan vt 23.

Joukkoliikenteen linjasto keskittyy pääväylille. Maaseutualueella on lähinnä koulukyyteihin liittyviä

linja-autovuoroja. Vuonna 2004 joukkoliikenteen ajosuorite oli yhteensä 9,9 miljoonaa kilometriä, josta kaupunkien paikallisliikennettä oli 1,4 milj. km. Väestöstä 83 % asuu linja-autovuorojen vaikutuspiirissä. Etelä-Savo on erittäin autoriippuvainen maakunta, sillä taajamien ulkopuolella asuvista asutokunnista 82 %:lla on auto. Vastaava luku taajamissa palveluiden lähellä on 63 %. Koko maakunnan asutokunnista keskimäärin 32 %:lla ei ole autoa käytössään.

Yleisten teiden verkko kattaa maakunnan hyvin, sillä vakinaisesta väestöstä 82 % asuu alle 15 min ajoajan päässä ja 96 % alle 30 min ajoajan päässä lähimmästä kuntakeskuksesta. Myös vapaa-ajan asunnoista sijaitsee merkittävä osa eli 70 % alle 30 min aikaetäisyydellä lähimmästä kuntakeskuksesta.

Myös raideliikenteessä Etelä-Savon pääyhteys on pohjois-eteläsuuntainen rata eli Savonrata, jolla vuonna 2007 kulki Mikkelin eteläpuolella lähes 700 000 matkustajaa ja pohjoispuolella 600 000 eli 100 000 matkustajaa vähemmän. Poikittaisliikenteen reittiä Pieksämäeltä Jyväskylän suuntaan käytti vajaa 400 000 matkustajaa ja itään runsaat 100 000 matkustajaa. Tavaraliikenne käyttää sekä Savonrataa (2,3 milj. tonnia/v) että poikittaista Jyväskylä-Pieksämäki rataa (2,9 milj. tonnia/v), joka jatkuu Joensuuun (noin 0,6 milj. tonnia/v). Pieksämäeltä on poikittaisyhteys myös Savonlinnan kautta itärajan tuntumaan Parikkalaan. Parikkalan ja Savonlinnan välillä tavaraa on kuljetettu 0,2 – 0,3 milj. tonnia/v ja Savonlinnasta Pieksämäen suuntaan alle 0,1 milj. tonnia/v. Tällä rataosalla henkilöliikennettä on toistaiseksi vain Savonlinnan ja Parikkalan välillä. Savon-

linna-Huutokoski rataosan juuri valmistunut (2008) kunnostus palvelee tavaraliikenteen tarpeita, mutta suunnitteilla on myös henkilöliikenteen käynnistäminen välillä Pieksämäki-Savonlinna-Parikkala.

Etelä-Savossa lentoliikennettä palvelevat Ilmailulaitoksen ylläpitämät lentokentät Savonlinnassa ja Joroisissa (Varkauden lentokenttä) sekä kaupungin ylläpitämä kenttä Mikkeliissä. Harrasteilmailun käytössä on kentät Pieksämäellä, Rantasalmella, Punkaharjulla ja Puumalan Pistohiekalla.

Vesitiekuljetukset keskittyvät uittoa lukuun ottamatta Saimaan syväväylälle. Varkauden ja Joensuun suuntien tavaravirrat ovat lähes samansuuruiset yhtymäkohdassaan Haukivedellä Savonlinnan pohjoispuolella. Ulkomaanliikenteestä kaksi kolmasosa on

vientä ja kolmasosa tuontia. Kotimaanliikenteessä aluksilla kuljetetaan lähinnä raakapuuta ja suunta on latveseilä kohti Saimaan eteläosaa. Saimaan sisäinen liikenne laajeni Etelä-Saimaan ja lähinnä Varkauden välillä ympärivuotiseksi vuonna 1990, mutta talviliikenne keskeytyi ainakin toistaiseksi vuonna 2006.

Uiton kokonaismäärä Vuoksen alueella on normaali vuosina ollut noin miljoona kuutiometriä. Uitetu puu jakautuu karkeasti kolmeen osaan Pielisen, Kallaveden ja Saimaan kesken. Veteen pudotetun puun määrä on ollut vähenemässä, eniten Etelä-Savon alueella. Koska uitto on kilpailukykyisin kuljetusmuoto pitkällä matkoilla eli Pohjois-Savosta ja Pohjois-Karjalasta Saimaan eteläosiin, jatkuu uitto vahvana Etelä-Savon läpi. Myös Etelä-Savon alueella pudotetaan edelleen puuta uitettavaksi. Viime vuosina Ristiinassa on nostettu puuta uitosta huomattavia määriä vanerin raaka-aineeksi.

Etelä-Savon energiaa tuottavissa lämpö- ja voimalaitoksissa käytettiin vuonna 2006 yhteensä 3180 GWh:n verran polttoaineita, josta puun osuus oli 68 % ja turpeen 24 %. Laitosten tuotannosta 75 % oli lämpöä ja loput sähköä. Maakunnan omien vesivoimalaitosten tuotanto oli vain 32 GWh ja ulkopuolelta jouduttiin tuomaan sähköä häviöt mukaan lukien 1092 GWh.

Energiantuotannossa käytetyn polttoturpeen tuotantoala Etelä-Savossa on noin 1700 hehtaaria, jolta saadaan keskimäärin 400 MWh verran turvetta hehtaarilta vuodessa. Maakunnan rajan ylittävät kuljetukset ovat nykyisellä tuotanto- ja kulutusrakenteella varsin hyvin tasapainossa. Tuotantoalasta poistuu turvekerroksen loppumisen vuoksi 82 ha joka vuosi.

Maakunnan sähköomavaraisuus on noussut vuoden 2006 jälkeen Mikkelin, Savonlinnan ja Ristiinan voimalaitosinvestointien myötä.

2.4 Luonto ja ympäristön tila

Etelä-Savon pinta-ala on 18 768 km², josta 25 % on vettä. Maakunta kuuluu luonnonmaantieteellisen jaon mukaan Järvi-Suomeen. Itäosiltaan se sijaitsee Vuoksen ja länsiosiltaan Kymijoen vesistöalueella. Rantaviivaa on noin 30 000 km ja yksittäisiä järviä lähes 5000. Etelä-Savolle tyypillisiä ovat karut ja suuret järvi- ja reittivesistöt, mutta alueella on myös lukuisia pieniä järviä ja lampia. Suuret järvet ovat vedenlaadultaan pääosin erinomaisia, melko matalia,

kovapohjaisia ja vain lievästi humuksen värjäämiä. Saimaa muodostaa runsassaarisen reittisokkelon, joka on ollut merkittävä kulkuväylä alueen asuttamisesta lähtien. Saimaan syväväylä on edelleen vilkkaassa veneily- ja tavarankuljetuskäytössä.

Pinnanmuodostus Etelä-Savossa on hyvin pienipiirteinen. Maaperä on suurelta osin vaihtelevan paksuisen moreenikerroksen peittämä. Moreenimaat ovat enimmäkseen loivarinteisiä matalahkoja mäkimaita, joiden pituussuunta on luoteesta kaakkoon. Manterijään toiminnan tuloksena syntyneet pitkät ja kapeat moreeniselänteet, drumliinit, sekä pitkittäisharjut antavat maastolle jäätikön liikkeen suuntaista juovikkuutta. Mikkelin alueelle ulottuu pohjoisesta laaja drumliinikenttä, jossa on laskettu olevan jopa 15 000 drumliinia.

Merkittävin pitkittäisharjujakso on Punkaharju-Kerimäki-Joroinen-Jäppilä -jakso. Punkaharjun kaakkoisosassa Etelä-Savon alue liittyy II Salpausselkään ja alueella on maakunnan oloissa poikkeuksellisen mittavia maa-ainesmääriä.

Pohjavesialueita sen sijaan on muuhun Suomeen verrattuna vähän, vain noin 3 % maakunnan maa-alasta. Näistäkin vain pieni osa on tutkittu eli varmistettu soveltuvuus vedenhankintaan. Suurimmat pohjaveden käyttäjät ovat Mikkeli, Varkaus, joka ottaa käyttövetensä Etelä-Savon puolelta Pieksämäeltä, sekä Pieksämäki.

Etelä-Savon maa-alaa hallitsee metsä: 87 % maakunnan maa-alasta on metsätalousmaata. Metsistä yli puolet on mäntyvaltaisia ja reilu kolmasosa kuusi- ja havuvaltaisia. Loppu kuudennes metsistä on lehtipuuvaltaisia. Metsät ovat hyväkasvuisia; niissä syntyy kymmenesosa koko maan vuotuisesta metsien kasvusta. Metsänomistus on melko pirstaloitunutta ja vain pieni osa maakunnan yksityisomistuksessa olevista metsistä on maatalouden harjoittajien omistuksessa.

Laajimmat ja yhtenäisimmät suojellut metsäalueet sijaitsevat kansallispuistoissa. Linnansaaren ja Koloveden kansallispuistot Savonlinnan pohjoispuolella edustavat Saimaan saaristo- ja metsäluontoa. Kolmas kansallispuisto on Mäntyharjun ja Valkealan kuntien alueella sijaitseva Repovesi. Erilaisiin suojeluohjelmiin kuuluu Etelä-Savon maa-alasta noin kolme prosenttia. Etelä-Savon Natura-verkostoon kuului alueiden kokonaispinta-ala on 197 200 ha, josta 51 800 ha maata ja 145 400 ha vettä. Vesialueilla suojellaan Suomen ainoaa kotoperäistä nisäkästä saimaannorppaa.

Etelä-Savo on maamme vähäsoisimpia alueita. Etelä-Savon suoalasta on ojitettu yli 80 %. Luonnontilaisia soita on vain 3 % maa-alasta (470 km²). Suot keskittyvät Savonseudun vedenjakaja-alueelle, jossa on myös pääosa Etelä-Savon turvetuotantoalueista.

Peltoa on maakunnan maa-alasta noin 5 %. Eniten peltoa on Mikkelin, Juvan, Rantasalmen ja Joroisten kuntien alueella. Tiloilla on keskimäärin 23 ha peltoa ja 70 ha metsää. Etelä-Savo on pientilavaltaista ja keskimääräinen peltoala on huomattavasti alhaisempi kuin koko Suomessa keskimäärin (33 ha). Karjataloustiloja on Etelä-Savon tiloista noin puolet. Maidon ja lihan tuotanto onkin Etelä-Savon maatalouden perusrunko. Lisäksi alue on vahvaa marjojen ja avomaanvihannesten viljelyaluetta.

Eteläsavolainen kulttuurimaisema on monipuolinen, eri toimintojen muokkaama pelto-, metsä- ja vesimaisema, jossa on yksittäisiä luonnon tai kulttuurihistorian arvokohteita. Pitkään jatkunut viljelykäyttö näkyy monipuolisena kasvivalikoimana. Moreenimaiden viljelyn vaikeudet näkyvät konkreettisesti runsaissa kiviaidoissa ja kivikasoissa. Eniten maaseutumaisemassa on yhden tai kahden talon pienehköjä peltoalueita metsän keskellä. Maaseutualueilla aiemmin vallinnut asutusrakenne, joka suosi vakituisen asutuksen muodostumista vanhoille kylä- ja viljelyalueille on muuttamassa luonnettaan, koska uusi vakituinen asutus ja loma-asutus sijoittuu moreenimäkien sijasta rannoille.

Ympäristökuormitus on Etelä-Savossa melko vähäistä. Taajamat ovat enimmäkseen pieniä, teollisuutta on vähän ja suurin osa käytetystä energiasta tuotetaan muualla. Pistemäiset päästölähteet ovat melko hyvin hallinnassa nykyisellä puhdistustekniikalla. Vaikeampia ongelmia ovat hajakuormitus ja ilman saasteiden kaukokulkeutuminen. Myös pilaantuneet maa-alueet ja niiden pohjavesille aiheuttamat riskit ovat nousseet Etelä-Savossa viime vuosina ongelmaksi.

Kymmenen vuoden 1998 - 2007 ajanjaksolla Etelä-Savon alueen teollisuuden ja energian tuotannon hiilidioksidipäästöt ovat maan pienimmät, ja ne ovat olleet laskusuunnassa. Puuston kasvu on lähes yhdeksän miljoonaa k-m³ vuodessa ja hakkuut ja muu poistuma vastaavasti 6-7 miljoonan k-m³:n tasolla. Maakunnan metsät toimivat merkittävänä hiilinieluna. Vuonna 2005 puuston kasvu sitoi hiiltä kaksi kertaa enemmän kuin maakunnan hiilidioksidipäästöt olivat. Etelä-Savon energian tuotannon omavaraisuuden nostaminen turpeella on hieman lisännyt hiilidioksidipäästöjä vuosina 2006 - 2007.

Etelä-Savon kasvihuonekaasutase kertoo puuston nieluvaikutuksen kasvaneen huomattavasti vuodesta 2000 vuoteen 2005. Osaltaan tämä johtuu siitä, että Etelä-Savon metsistä yli 25 % on 15–40 -vuotiaita, eli metsät ovat hyvässä kasvuvaiheessa. Myös hakkuumäärät vaikuttavat puuston merkitykseen nieluna.

2.5 Kaavoitustilanne

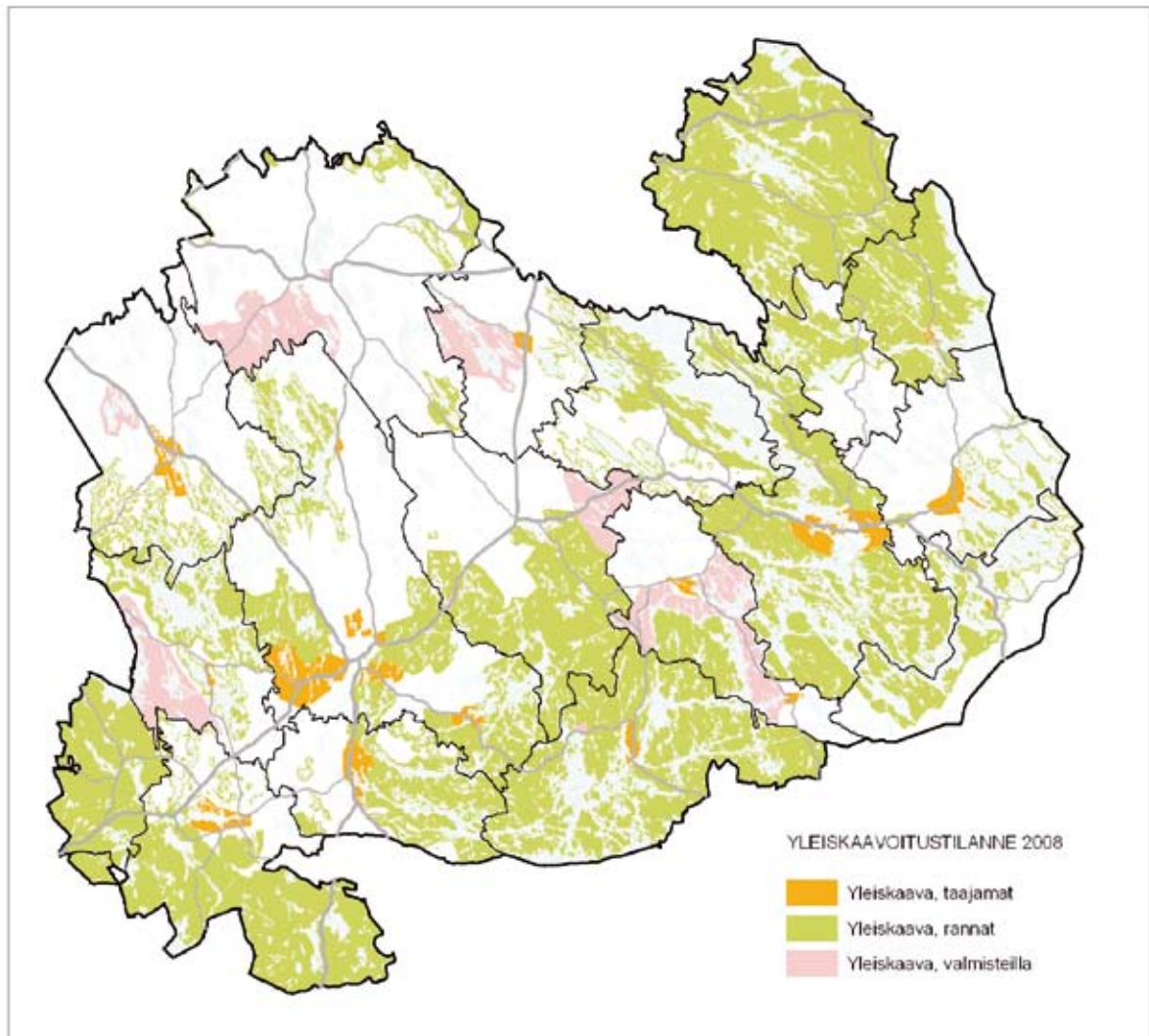
Nykyinen maaseutuvaltainen Etelä-Savo on rakennettu suurelta osin suoraan lupaharkinnan avulla ilman kaavallista ohjausta. Etelä-Savossa maankäytön suunnittelun ja kaavoituksen perustana ovat toimineet kaupunkien ja kuntakeskusten asemakaavat 1950-luvulta alkaen ja seutukaavoitus 1970-luvulta alkaen. Kuntakeskuksissa maankäytön ja rakentamisen ohjaaminen on ollut hanke- ja asemakaavavetoista. Kokonaisvaltaista ja jatkuvaa yleiskaavatasoista maankäytön suunnittelua ei ole pidetty tarpeellisena.

Vuoden 1997 rantarakentamislainsäädännön muutoksen myötä myös Etelä-Savossa käynnistyi laaja rantojen yleiskaavoittaminen. Tällä hetkellä rantayleiskaavat kattavat kaikki suurimmat vesistöt ja kaavat ovat joko jo tehty tai kaavoitustyö aloitettu kaikissa kunnissa. Rantojen kaavoitustyö alkaa olla lopuillaan, merkittävimmät järvi-alueet on kaavoitettu. Painopiste onkin siirtymässä takaisin taajamien kaavoitukseen. 1990-2000 -luvuilla on Etelä-Savossa laadittu taajamayleiskaavoja seuraavasti:

Mikkeli:	Annilan oyk, 1992, Salosaari - Häyrylä oyk, 1993, Graanin oyk, 1993, Visulahden oyk, 1994 ja sen muutos 2008, Ihastjärven oyk, 1996, Rantakylän oyk, 1995, Otavan oyk, 1995, Pohjois-Tupala, 2001 ja Anttolan kirkonkylän oyk, 2003
Savonlinna:	Keskustaajaman itäosan oyk, 1997, Ydinkeskustan oyk, 1997, Länsiosan oyk 2008
Hirvensalmi:	Kirkonkylän oyk 2007
Kangasniemi:	Kirkonkylän oyk 2007
Kerimäki:	Kirkonkylän oyk, 1996 ja Anttolan oyk, 2002
Mäntyharju:	Kirkonkylän oyk 2008
Puumala:	Kirkonkylä-Kuoreksenniemi oyk, 1994, Kotiniemen oyk 2000
Ristiina:	Löytö-Vitsiälä-Kirkonkylä-Pellosniemi oyk, 1995
Savonranta:	Kirkonkylän oyk, 1997
Sulkava:	Kirkonkylän oyk, 1994, Lohilahti-Lohikoski oyk 2004

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kunnan on huolehdittava alueiden käytön suunnittelusta sekä rakentamisen ohjauksesta ja valvonnasta alueellaan. Kunnalla tulee olla käytettävissään tehtäviin riittävät voimavarat ja asiantuntemus. Kunnan kaavoitustyökalut ovat yleispiirteinen yleiskaava ja yksityiskohtainen asemakaava.

Etelä-Savon kunnista Mikkeli, Savonlinnalla, Pieksämäellä, Mäntyharjulla ja Juvalla on oma kaavoittaja. Juvan kaavoittaja tuottaa aluearkkitehtipalvelut Joroisiin ja Rantasalmelle. Pertunmaalla on aluearkkitehti yhdessä Hartolan ja Sysmän kanssa.

3. Lähtökohdat ja tavoitteet

3.1 Yleistä

Maakuntakaavaa laadittaessa on lähtökohdaksi otettava sekä lakisääteiset velvoitteet että maakunnalliset ohjelmat ja strategiat, jotka linjaavat maakunnan tahtoa ja vaikuttavat siten maakuntakaavan tavoitteisiin. Lakisääteisiä velvoitteita ja vaatimuksia tulee etenkin maankäyttö- ja rakennuslaista sekä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Maakuntakaavaa vahvistettaessa kiinnitetään ennen kaikkea huomiota näiden velvoitteiden täyttämiseen.

Maakuntakaava laaditaan kuitenkin maakuntaa var-ten, joten valtakunnallisiakin tavoitteita tulee voida tarkastella kunkin maakunnan omista lähtökohdista. Omien lähtökohtien ja tavoitteiden esiintuominen onkin ensiarvoisen tärkeä pohja hyvälle ja käyttökelpoiselle maakuntakaavalle.

Etelä-Savon maakuntakaavan tavoitteenasettelussa on voitu mahdollisimman kattavasti hyödyntää uudet, päivitettyt koko maakuntaa koskevat kehittämisohjelmat, suunnitelmat ja hankkeet. Näitä olivat mm. vuoden 2005 loppupuolella valmistuneet Etelä-Savon maakuntasuunnitelma ja sen vireillä oleva tarkistus (Uusiutuva Etelä-Savo), ympäristöohjelma, metsäohjelma, maaseudun kehittämisohjelma ja palvelurakenneselvitys. Myös koko Itä-Suomea koskevaa aluerakennetarkastelua (2007) on hyödynnetty Etelä-Savon omaa aluerakennetta hahmoteltaessa.

3.2 Maankäyttö- ja rakennuslaki

Maankäyttö- ja rakennuslailla (132/1999) on pyritty selkeyttämään eri kaavatasojen välistä tehtäväjakoja. Maakuntakaavan tehtävät painottuvat valtakunnallisten ja maakunnallisten alueiden käyttöä ja yhdyskuntarakennetta koskevien suunnitteluperiaatteiden osoittamiseen. Lisäksi maakuntakaavoituksessa korostuvat maakunnan kehittämistavoitteet ja kehittämisperiaatemerkinnät. Kunnan sisäiset maankäyttökysymykset ratkaistaan kunnan kaavoituksessa.

Maankäyttö- ja rakennuslaissa on annettu kaikille kaavamuodoille yhteiset suunnittelun tavoitteet. Lisäksi jokaiselle kaavatasolle on esitetty omat sisältövaatimukset, jotka maakuntakaavan osalta ovat:

- 1 maakunnan tarkoituksenmukainen alue- ja yhdyskuntarakenne
- 2 alueiden käytön ekologinen kestävyys
- 3 ympäristön ja talouden kannalta kestävät liikenteen ja teknisen huollon järjestelyt
- 4 vesi- ja maa-ainesvarojen kestävä käyttö
- 5 maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset
- 6 maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen sekä
- 7 virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys

Lisäksi luonnonsuojelulain mukaisten luonnonsuojeluohjelmien ja -päästösten sekä maisema-alueita koskevien perustamispäästösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa.

Maakuntakaavassa esitetään valtakunnallisten ja maakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaiset periaatteet ja varaukset siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin on tarpeen. Maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin on kiinnitettävä huomiota ja sovitettava kaava mahdollisuuksien mukaan yhteen maakuntakaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoituksen kanssa.

Kaavaa laadittaessa on selvitettävä, kenen toteutettavaksi kaava ja sen edellyttämät toimenpiteet kuuluvat. Poiketen kuntakaavoista, maakuntakaava saataan ympäristöministeriön vahvistettavaksi.

Maakuntakaava on ohjeena kuntatason kaavoille ja viranomaisten on pyrittävä edistämään sen toteuttamista.

3.3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvoston päättämät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on jaettu yleis- ja erityistavoitteisiin. Yleistavoitteet ovat luonteeltaan alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua koskevia periaatteellisia linjauksia. Ne tulee ottaa huomioon yleispiirteisessä kaavoituksessa kuten maakunta- ja yleiskaavoissa. Erityistavoitteet ovat alueidenkäyttöä ja sen suunnittelua koskevia sitovia velvoitteita. Ne koskevat kaikkea kaavoitusta.

Huomattava osa tavoitteista koskee vain maakunta-kaavoitusta. Tällöin tavoitteet otetaan kuntakaavoituksessa huomioon maakuntakaavojen välityksellä.

Maakuntakaavassa valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sovitetaan yhteen maakunnallisten tavoitteiden kanssa.

Valtioneuvoston päätöksessä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on ryhmitelty seuraavasti:

- 1 Toimiva aluerakenne
- 2 Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
- 3 Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
- 4 Toimivat yhteysverkot ja energiahuolto
- 5 Helsingin seudun erityiskysymykset
- 6 Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet (Saaristomeri, maankohoamisrannikko, Lapin tunturialueet ja Vuoksen vesistöalue)

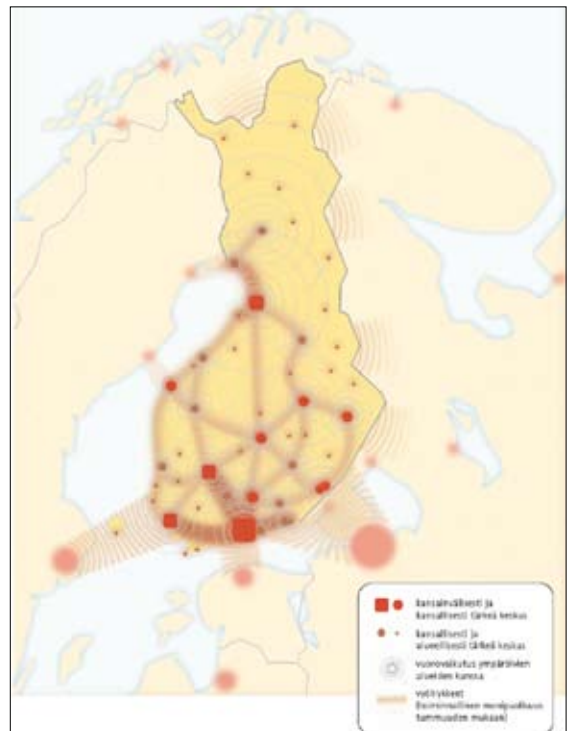
Vuoksen vesistöalueella tulee ohjata matkailua, vesistöjen virkistyskäyttöä ja vesiliikennettä sekä rakentamista ja muuta maankäyttöä siten, että järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteet säilyvät.

Etelä-Savon ympäristökeskuksen vetämänä on Vuoksen vesistöalueen ympäristökeskusten ja maakuntaliittojen yhteistyönä valmistunut selvitys valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioimisesta Vuoksen vesistöalueella (VATVuoksi, valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet Vuoksen vesistöalueella. Etelä-Savon ympäristökeskuksen raportteja 4/2007). Selvityksessä on määritelty Vuoksen vesistöalueen erityispiirteet ja pohdittu niiden huomioon ottamista mm. maakuntakaavan laadinnassa.

Valtioneuvosto antoi päätöksen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistamisesta 13.11.2008. Keskeiset tarkennukset koskevat yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, Helsingin seudun erityiskysymyksiä sekä alueidenkäytön energiakysymyksiä. Tarkistettavat alueidenkäyttötavoitteet edistävät erityisesti ilmastonmuutoksen hillintää, jossa keskeinen rooli on liikenteen ja asumisen järjestelyillä. Lisäksi tarkistuksessa tavoitteisiin lisättiin ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevat alueidenkäytön velvoitteet.

3.4. Maakunnalliset tavoitteet

Maakuntakaava perustuu omaan taustaselvityksaineistoon, jota on täydennetty jatkuvasti prosessin edetessä. Etelä-Savon maakuntakaavan lähtökoh-tia ja taustaselvityksiä on esitelty omassa raportissa (Maakuntakaavan taustaselvitys). Vastaavasti maakuntahallituksen 29.1.2007 hyväksymistä maakuntakaavan tavoitteista on oma raportti (Maakuntakaavan tavoitteet). Maakuntakaavatyössä on huomioitu ympäristöministeriön johdolla tehty Suomen aluerakenteen ja alueiden käytön kehityskuvaselvitys (2006). Samanaikaisesti maakuntakaavaprosessin kanssa on selvitetty myös Itä-Suomen aluerakenteen kehitystä, ominaispiirteitä ja suuntaviivoja (Itä-Suomen aluerakenne: peruspiirteitä ja muutostrendejä/ Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos ja Kohti kilpailukykyistä ja osaavaa Itä-Suomea, Aluerakennkehityksen suuntaviivoja/Itä-Suomen maakuntien liitot, 2007).

Suomen monikeskuisen ja verkottuvan aluerakenteen kehityskuva. Ympäristöministeriö 2006.

Itä-Suomen aluerakenteen suuntaviivoja vuoteen 2030

Erikoistuvat keskukset

- Kansainvälisesti ja valtakunnallisesti tärkeä keskus
- Alueellinen keskus
- Muu aluerakenteellisesti tärkeä keskus
- Ulkoinen yhteyskäytävä
- Työssäkäyntialue
- Seutukunnan väestötavoite (*epävirallinen arvio)

Elinkeinorakenteet

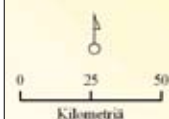
- ✂ Kaivosalue
- Teollisuuskeskittymä
- Vuokatti Tärkeä matkailukeskus
- Erämaa- ja luontomatkailualue
- Metsätalousalue
- Valtakunnallinen osaamiskeskus

Liikennejärjestelmä

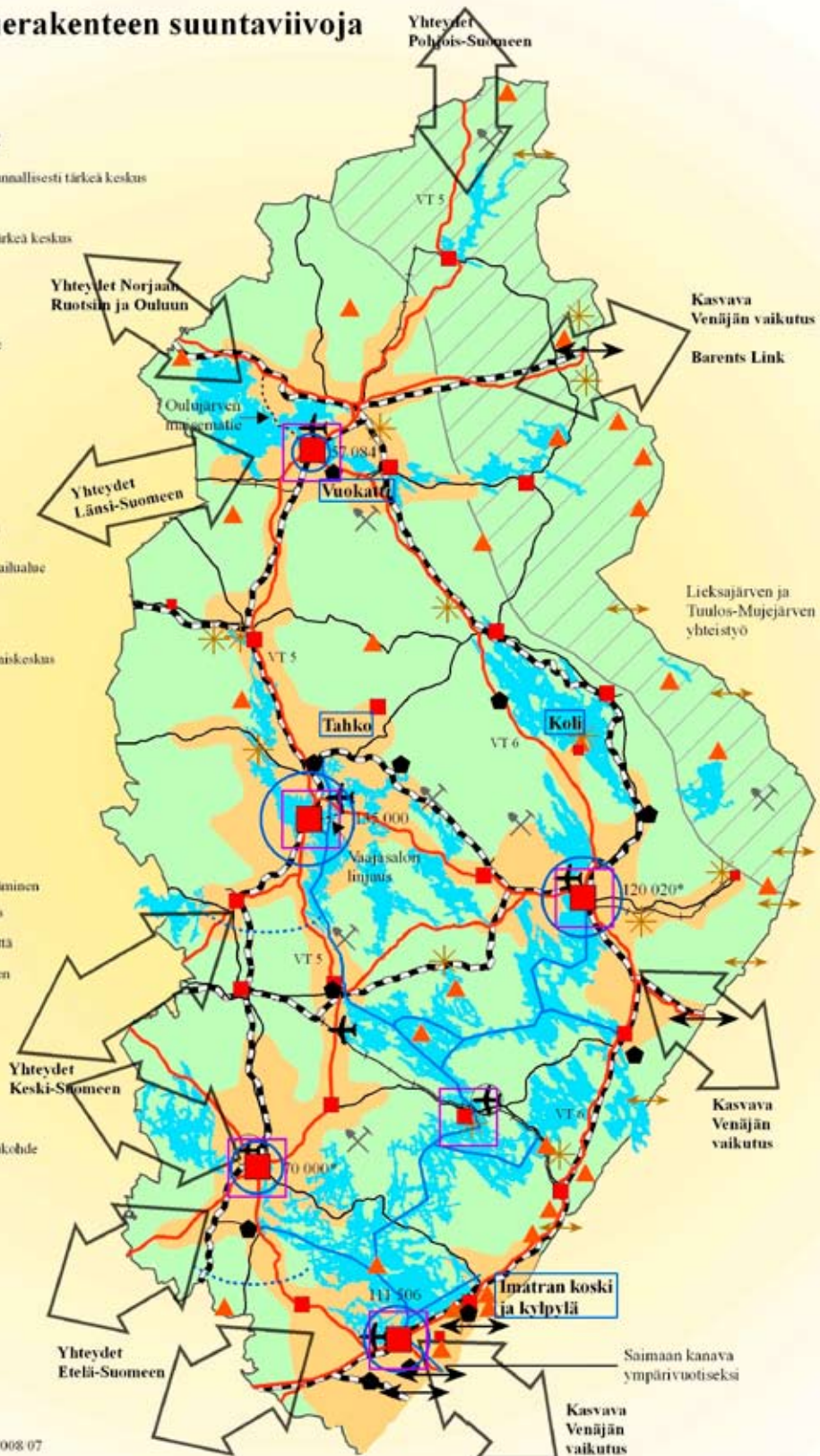
- Tärkeä päätieyhteys
- Muu valta- tai kantatie
- - - Tärkeä rautatieyhteys
- Muu rautatie
- Sisävesiliikenteen kehittäminen
- - - Suunniteltu kanavayhteys
- ✈ Kansainvälinen lentokenttä
- ✈ Lentoliikenteen tukeminen
- ↔ Kv-rajanylityspaikka
- ↔ Rajanylityspaikan kehittäminen

Luonto ja kulttuuriympäristö

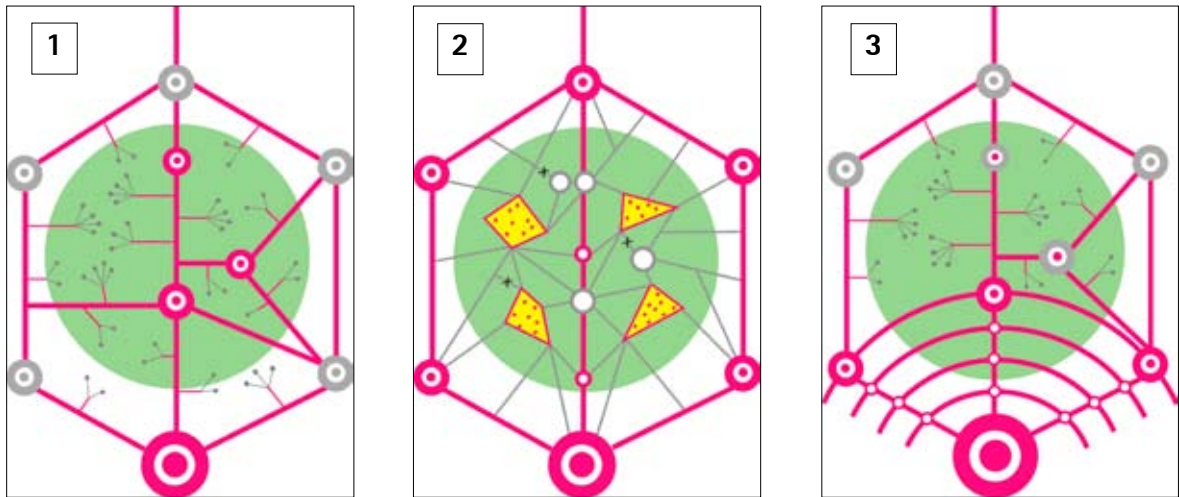
- ▲ Arvokas luonto/matkailukohte
- ✱ Arvokas kulttuurikohte
- Arvokas vesistöalue

IS-aluerakenne 2007
Maanmittauslaitos, lupa nro PKAR 008/07

Itä-Suomen aluerakennekehityksen suuntaviivoja. Itä-Suomen maakuntien liitot 2007

Maakuntakaavan tavoitevaiheen aluerakennemallit: 1 Vapaa-aikakeskusmalli, 2 Rantarakentamis- ja runkoverkkomalli ja 3 Pääkaupunkiseudun kehällä -malli.

Maakuntakaavan valmisteluvaiheessa esiteltiin keskustelun pohjaksi kolme erilaista aluerakenteen kehityspolkua tai kolme erilaista painotusta samaan aikaan vaikuttaville kehityssuunnille.

Mallien symboliset taustakartat havainnollistavat aluerakenteen puitteita ja viimeaikaista keskittymiskehitystä. Etelä-Savo näkyy vihreänä ympyränä ja sen ympärille on merkitty naapurimaakuntien keskuksia sekä niitä yhdistävä runkoverkosto. Helsinki näkyy suurimpana alhaalla. Maakunnan omat kaupunkikeskukset ja niiden kasvu on huomioitu symbolitasolla, samoin keskeisin runkoverkko (5-tie). Punainen väri kuvaa kasvua. Muuta aluerakennetta ja sen jäsentymisastetta on havainnollistettu vain pelkistetyksi kuvitteellisella tieverkolla.

Esitettyjen vaihtoehtojen tavoitevuosi on 2025 ja lähtökohtana on ennen kaikkea maakunnan väestönkehitys. Rantarakentamis- ja runkoverkkomalli kuvaa perusuraa, jossa nykykehitys jatkuu tilastokeskuksen ennusteen mukaisena. Vapaa-aikakeskusmallissa oletetaan, että maakunnan omaa väestöpohjaa saadaan täydennettyä merkittävästi osa-aikaisella väestöllä. Pääkaupunkiseudun kehällä mallissa oletetaan, että pääkaupunkiseudun (ja Pietarin) kasvu heijastuisi selvästi Etelä-Savoon asti ja maakunnan väestö kääntyisi sitä kautta kasvuun. Käytännössä mikään esitetyistä vaihtoehtoista ei kuitenkaan vaikuta yksin vaan kaikki vaikuttavat samaan aikaan. Maakuntakaavaa ryhdyttiin laatimaan vaihtoehtojen yhdistelmän pohjalta.

Etelä-Savon strategisena tavoitteena on vastata maakunta- ja kuntakaavoituksella sekä hyvällä tonttipal-

velulla erilaisiin maankäyttö- ja investointitarpeisiin koko maakunnan alueella. Maakunnan oloista johtuvana erityisenä tarpeena korostuvat valtakunnallinen kehityksen päävirran ja kilpailuasetelman vaikutukset sekä haasteellisen väestökehityksen myötä elinkeinoelämän, palvelujen ja asumisen edellytysten ja kehittymismahdollisuuksien (kaavapotentiaalin) strateginen turvaaminen. Maakuntakaava kytkee maakuntasuunnitelman ja maakuntaohjelman sekä maakunnan strategiatyön tarkistuksen (Uusiutuva Etelä-Savo) mukaiset strategiset linjaukset ja kehittämistoimenpiteet tarpeellisilta osin myös aluesuunnitteluun ja kartalle. Maakuntavaltuusto hyväksyy keväällä 2009 maakunnalle uuden strategian ja sen toteuttamisen kannalta avainasemassa olevan maakuntakaavan.

Maakuntakaavassa suunnataan maakunnallisesti merkittävän yksityiskohtaisemman suunnittelun pitkän aikavälin painopistettä olemassa olevan palvelu- ja yhdyskuntarakenteen laadulliseen ja toiminnalliseen kehittämiseen, matkailun ja vapaa-ajan asumisen kytkemiseen muuhun aluerakenteeseen sekä ainutlaatuisen järviluonnon hyödyntämiseen. Maakuntakaavan tavoitteena on osoittaa yleispiirteisesti vain maakunnallisesti merkittävän yksityiskohtaisemman suunnittelun puitteita ja painopistealueita. Kehittämismerkinnöin ja suosituksin on pyritty tukemaan alueiden kehittämistä ohjaavaa yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Kehittämiskohteiden ja -vyöhykkeiden yksityiskohtainen suunnittelu ja toteutuksen edistäminen tulee tapahtua viranomaisen, kuntien ja toimijoiden yhteistyöllä. Painopistealueilla olevan kehityspotentiaalin hyödyntäminen on mahdollisuus, johon maakunta ja sen eri toimijat

voivat itse vaikuttaa. Tämän strategisen käsittelytavan tavoitteena on tehdä tilaa ja luoda mahdollisuuksia yksityiskohtaisemmalle suunnittelulle, kuntakaavoitukselle ja sitä kautta kilpailukykyisemmälle tonttipalvelulle.

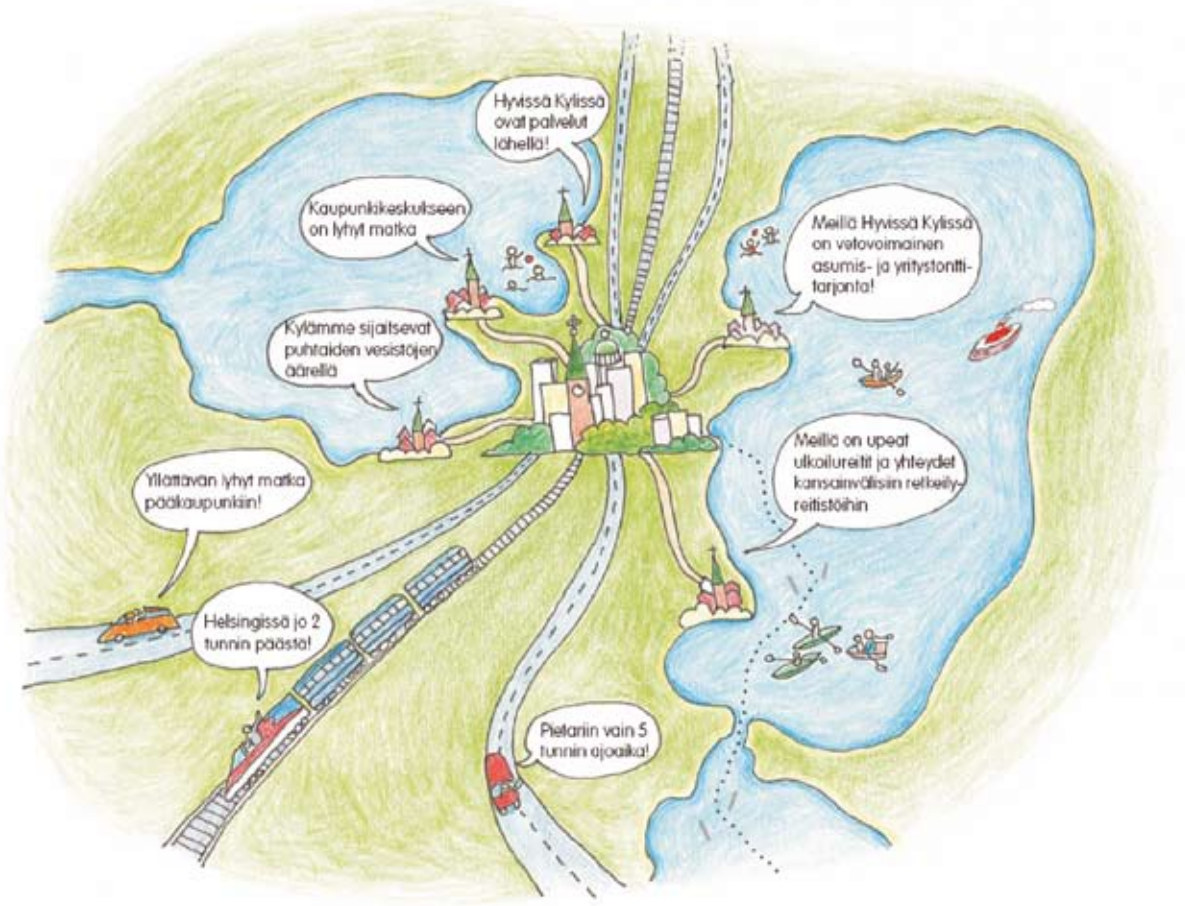
Seutukaavaa huomattavasti yleispiirteisempi maakuntakaava soveltuu Etelä-Savon oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin (mm. suunnittelutilanne, väestökehitys, hankkeiden koko, volyymi, kilpailuasetelma ja sattumanvaraisuus) ja on maakuntakaavatyön tavoitteena. Tarkemmat teemakohtaiset maakuntakaavan tavoitteet on esitetty erillisessä tavoite-raportissa. Teemakohtaiset selvitykset ja muut kuhunkin teeman liittyvät tausta-aineistot sekä teeman yleisperustelut on lueteltu kunkin teeman kaavaratkaisun esittelyssä.

Tausta-aineisto

- Etelä-Savo 2025. Maakuntasuunnitelma. 2005. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 67:2005
- Etelä-Savon maakuntaohjelma 2007–2010. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 80:2006
- Etelä-Savon maakuntaohjelma 2007–2010. Ympäristöselostus. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 81:2006
- Etelä-Savon maakuntakaavan taustaselvitys. 2006. (kaavan laadinnan lähtökohdat, Etelä-Savon nykytila ja aluerakennevaihtoehdot)
- Etelä-Savon maakuntakaavan tavoitteet. 29.2.2007
- Etelä-Savon alueellinen metsäohjelma 2006–2010. Etelä-Savon metsäkeskus. 2006
- Etelä-Savon maaseudun kehittämisohjelma vuosille 2007–2013. Etelä-Savon työvoima- ja elinkeinokeskus. 2005
- Etelä-Savon ympäristöohjelma 2005–2010. Etelä-Savon ympäristökeskuksen julkaisu. 2005
- Etelä-Savon ympäristöohjelman 2005–2010 väliarviointi. Etelä-Savon ympäristökeskuksen raportteja 4/2008
- Etelä-Savon liikennejärjestelmäsuunnitelma. 2004. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 61:2004
- Itä-Suomi –ohjelma. Helmikuu 2005. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 64:2005
- Itä-Suomen aluerakenne: peruspiirteitä ja muutostrendejä. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuskeskuksen raportteja n:o 2/2007
- Kohti kilpailukykyistä ja osaavaa Itä-Suomea. Aluerakenteen kehityksen suuntaviivoja. Tiivistelmä. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Julk. 111/2007
- Liikenne- ja viestintäministeriö. Valtakunnallisesti merkittävät maaliikenteen runkoverkot, Työryhmän mietintö. LVM Julkaisuja 43/2006
- Palveleva Etelä-Savo 2013. ”Etelä-Savon menestyksen avaimet”. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 69:2006
- Uusiutuva Etelä-Savon strategiatyön valmistelu-aineisto 2008-
- VAT Vuoksi – valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet Vuoksen vesistöalueella. Etelä-Savon ympäristökeskuksen raportteja 4/2007
- Ympäristöministeriö. 2006. Kilpailukykyä, hyvinvointia ja ekotehokkuutta. Suomen aluerakenteen ja alueidenkäytön kehityskuva. Suomen ympäristö 31/2006
- Ympäristöministeriö. 2001. Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000 –julkaisusarja, opas 5
- Valtioneuvoston päätös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistamisesta 13.11.2008

4. Maakuntakaavan sisältö

4.1 Keskusverkko, asuminen ja elinkeinorakenteet

4.1.1 Keskusverkko ja asuminen

Yleisperustelut

Etelä-Savon keskusverkko muodostuu maakuntakeskuksesta, seutukesuksista sekä paikalliskeskuksista. Keskusverkko ja pääliikenneväylät kytkevät maakunnan osaksi valtakunnallista aluerakennetta. Keskusverkon osoittamisessa maakuntakaavakartalla on käytetty kehittämisperiaate-, aluevaraus- ja symbolimerkintöjä sekä niihin liittyviä suunnittelumääräyksiä ja kehittämissuosituksia.

Asumisen ja elinkeinorakenteiden osalta maakuntakaavakartalla osoitetaan taajamatoiminnot, jotka sisältävät kaikki asuminen, palveluiden, teollisuuden ja työssäkäynnin sekä matkailun maankäyttömuodot. Eriksen taajamatoimintojen alueilla on osoitettu

maakäyttö- ja rakennuslain velvoittamana seudulliset vähittäiskaupan suuryksiköt. Matkailuteeman osalta maakuntakaavaratkaisua on käsitelty erikseen selostusosan kohdassa 3. Matkailu ja virkistys.

Mikkeli on Etelä-Savon maakuntakeskus. Savonlinna ja Pieksämäki muodostavat maakunnan keskusverkon seutukeskukset. Alempi keskusverkko muodostuu paikalliskeskuksista. Etelä-Savon nykyinen keskusverkko on osoitettu aluevaraus- ja kohdemerkintöjen avulla.

Maakunta- ja seutukeskusten nykyiset taajamatoimintojen alueet on osoitettu maakuntakaavassa seutukaavan tapaan taajamatoimintojen aluevarauksella (A). Alempaa keskusverkkoa, paikalliskeskuksia, ei ole seutukaavasta poiketen osoitettu aluevarausmer-

kinnällä vaan omalla kohdemarkinnalla (a). Keskusverkon mukaisten taajamatoimintojen alueiden maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Maakunnan keskustaa-jamalle on kaupunkiseutusuunnitelman perusteella osoitettu myös taajamarakenteen laajenemissuunta-nuolia. Paikalliskeskuksissa (a) kunnat määrittelevät maakuntakaavan määräysten ja suositusten sekä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ohjaamana yleiskaavoin taajamien ulottuvuudet.

Paikalliskeskuksista maakuntakaavaan on merkitty maakunnallisesti tai seudullisesti merkittävät paikalliskeskuksat. Merkityillä taajamilla on taajamaa laajempi merkitys pysyvän asutuksen ja vapaa-ajan asukkaiden julkisten ja yksityisten palveluiden tuottajina ja tarjoajina. Merkittävänä vapaa-ajanasutuksen maakuntana vapaa-ajan asumisen kytkemisellä entistä kiinteämmäksi osaksi muuta palvelu- ja yhdyskuntarakennetta on suuri merkitys koko keskusverkon toimivuuden kannalta.

Koko keskusverkkoa koskevan kehittämissuosituksen mukaisesti maankäytön, asumisen, liikenteen sekä alueen oloista johtuvien erityisten tarpeiden yhteensovittamiseksi maakuntakeskukseen, seutukeskuksiin sekä paikalliskeskuksiin suositellaan laadittavaksi strateginen maankäytön suunnitelma kaavoituksen ja erilaisten kehittämistoimenpiteiden tueksi. Taajamia koskevan suunnittelumääräyksen mukaisesti maakuntakaavan keskusverkon (maakuntakeskus, seutukeskuksat ja paikalliskeskuksat) yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota alueen oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin.

Maanomistajakohtaisen hajakentämisen ohjaaminen ei kuulu maakuntakaavatasolle vaan kuntakaavoitukselle eikä maakuntakaavalla osoiteta uusia maanomistajakohtaisia rakentamis- ja käyttörajoituksia. Maakuntakaavalla ohjataan kuitenkin yksityiskohtaisempaa kaavoitusta suunnittelusuosituksella. Maakuntakeskukseen, seutukeskuksiin sekä paikalliskeskuksiin suositellaan laadittavaksi strateginen maankäytön suunnitelma (yleiskaava) maapolitiikan, yksityiskohtaisemman kaavoituksen, rakentamisen ja erilaisten kehittämistoimenpiteiden tueksi. Osana tätä suunnittelua tulisi määrittää maaseudun rakentamisen ohjaamisen periaatteet. Suosituksella pyritään ohjaamaan yksityiskohtaisempaa suunnittelua maaseudulla siten, että suunnittelussa edistettäisiin olemassa olevien kylärakenteiden tukemista ja kehittämistä, palvelujen saatavuuden turvaamista maaseudulla, maaseudun elinkeinotoi-

minnan monipuolistamista sekä ympäristöarvojen säilymistä.

Maakuntakaavakartalla on osoitettu maakuntakeskukselle Mikkelin kaupunkiseutusuunnitelmaa mukaileva Mikkelin seudun yhdyskuntarakenteen kehittämisvyöhyke. Mikkelin etelä- ja pohjoispuolella on osin tullut, osin tulossa valtatie 5:n uudet linjat uusine liittymäratkaisuneen. Rinnakkainen vanha ja uusi valtatie aiheuttavat tarpeen ohjata paikallista maankäyttöä sekä sovittaa yhteen seudullista ja paikallista maankäyttöä niiden vaikutuspiirissä. Osin tämä tarve on ylikunnallinen. Maakuntakaavalla korostetaan tätä suunnittelutarvetta maakuntakeskuksen kehittämisvyöhykkeellä.

Savonlinnan seudulle on osoitettu maakuntakaavakartalla Savonlinnan, Kerimäen ja Punkaharjun taajamat sisältävä seutukeskuksen kehittämisvyöhyke. Alueella on kuntien lisääntyvän yhteistyön ja nykyisen aluerakennekehityksen sekä matkailun kehittämistoimien vuoksi tarvetta ylikunnalliseen aluerakenteen kehittämistarkasteluun, jota edistetään kehittämismerkinnällä. Pieksämäen osalta kuntien välinen yhteistyö on ratkaistu kuntaliitoksin, mutta seudun aluerakenteellista uudelleenarviota uudessa tilanteessa ei ole tehty.

Joroisten ja Pohjois-Savon puolen Varkauden osalta maakuntakaavassa huomioidaan ylimaakunnallinen aluerakenteen kehittämis- ja yhteensovittamistarve kehittämisvyöhykemarkinnalla. Varkaus ja Joroinen muodostavat työssäkäynti- ja asointialuekokonaisuuden. Peräti 30 % joroislaisista työssäkävijöistä kävi vuoden 2003 tietojen mukaan töissä Varkaudessa. Joroislaiset käyttävät päivittäistavarakaupan ostovoimasta n. 25 % ja erikoiskaupan ostovoimasta n. 90 % kunnan ulkopuolella, ensisijaisesti Varkaudessa. Kuvansin alueella taajama-alue jatkuu kunta- ja maakuntarajasta huolimatta yhtenäisenä jo nyt. Aluerakenne on kuitenkin tähän asti muodostettu kuntakohtaisin ratkaisuin ja alueella on tämän vuoksi tarvetta ylikunnalliseen aluerakennetööhön.

Merkinnät ja määräykset

Koko keskusverkkoa koskeva kehittämissuositus

Keskusverkon kehittämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota keskuksen rooliin sekä kilpailukyvyyn ja vetovoimaisuuden kehittämispotentiaaliin osana valtakunnallista, maakunnallista ja/tai seudullista palvelu- ja yhdyskuntarakennetta.

Keskusverkon kehittämiskeinoina käytetään maankäytön suunnittelun ohella alue- ja maankäyttöpoliittisia toimenpiteitä, joilla tapauskohtaisesti parannetaan alueiden sosiaalista, taloudellista ja/tai lähiympäristön tilaa.

Maankäytön, asumisen, liikenteen sekä alueen oloista johtuvien erityisten tarpeiden yhteensovittamiseksi maakuntakeskukseen, seutukeskuksiin sekä paikalliskeskuksiin suositellaan laadittavaksi strateginen maankäytön suunnitelma (yleiskaava) maapolitiikan, yksityiskohtaisemman kaavoituksen, rakentamisen ja erilaisten kehittämistoimenpiteiden tueksi. Osana tätä suunnittelua tulisi määrittää maaseudun rakentamisen ohjaamisen periaatteet.

Maankäytön suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota kaavojen ajantasaisuuden arviointiin, kuntien maankäyttöpolitiikkaan ja kykyyn palvella erilaisia maankäyttö- ja investointitarpeita sekä muihin alueen oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin.

Keskusverkon kehittäminen tulee toteuttaa seudullisena yhteistyönä.

kk1 MAAKUNTAKESKUKSEN KEHITTÄMISVYÖHYKE

Merkinnällä osoitetaan Mikkelin kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteen kehittämisvyöhyke. Vyöhykkeellä on suunnittelutarvetta seudullisen asiointi- ja työssäkäyntialueen kokonaisvaltaiseen kestäväan kehittämiseen sekä yhdyskuntarakenteen yhteensovittamiseen.

Kehittämissuositus

Vyöhykettä kehitetään maakuntakeskukseksi. Vyöhykkeellä on alue- ja yhdyskuntarakenteen yksityiskohtaisemman suunnittelun tarvetta, jonka yhteydessä määritellään tarkemmin erilaisten maankäyttötarpeiden mitoitus, yhteensovittaminen sekä yksityiskohtaisemmat aluerakenteen kehittämis- ja suunnittelutarpeet.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee edistää elinympäristöjen toimivuutta ja taloudellisuutta hyödyntämällä ja ehdyttämällä olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee pyrkiä vähentämään liikennetarvetta, parantamaan liikenneturvallisuutta sekä edistämään joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen edellytyksiä.

Vyöhykkeen yksityiskohtaisempi suunnittelu tulee tehdä seudullisena yhteistyönä. Selvityksiä ja vaikutusten arviointia tulee täydentää yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä.

kk2 SEUTUKESKUKSEN KEHITTÄMISVYÖHYKE

Merkinnällä osoitetaan Savonlinnan, Kerimäen ja Punkaharjun taajamat sisältävä Savonlinnan seudun yhdyskuntarakenteen kehittämisvyöhyke, Pieksämäen seudun yhdyskuntarakenteen kehittämisvyöhyke sekä Varkauden ja Joroisten yhdyskuntarakenteen kehittämisvyöhyke. Vyöhykkeillä on suunnittelutarvetta seudullisen asiointi- ja työssäkäyntialueen kokonaisvaltaiseen kestäväan kehittämiseen sekä yhdyskuntarakenteen yhteensovittamiseen.

Kehittämissuositus

Vyöhykkeellä on alue- ja yhdyskuntarakenteen yksityiskohtaisemman suunnittelun tarvetta, jonka yhteydessä määritellään tarkemmin erilaisten maankäyttötarpeiden mitoitus, yhteensovittaminen sekä yksityiskohtaisemmat aluerakenteen kehittämis- ja suunnittelutarpeet.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee edistää elinympäristöjen toimivuutta ja taloudellisuutta hyödyntämällä ja ehdyttämällä olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee pyrkiä vähentämään liikennetarvetta, parantamaan liikenneturvallisuutta sekä edistämään joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen edellytyksiä.

Vyöhykkeen yksityiskohtaisempi suunnittelu tulee tehdä seudullisena yhteistyönä. Selvityksiä ja vaikutusten arviointia tulee täydentää yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä.

A TAAJAMATOIMINTOJEN ALUE maakuntakeskus ja seutukeskukset

a PAIKALLISKESKUKSEN ALUE (KOHDEMERKINTÄ)

Aluevarausmerkinnällä osoitetaan maakuntakeskuksen ja seutukeskusten taajamatoimintojen alueet. Kohde-merkinnällä osoitetaan maakunnan keskusverkon perusrakenteen kannalta tärkeät paikalliskeskukset.

Merkintä sisältää asumisen, kaupan, matkailun, palvelujen, hallinnon, teollisuus- ja muiden työpaikka- ym. taajamatoimintojen alueita. Samoin siihen sisältyy virkistys-, puisto- ja erityisalueita sekä pääväyliä pienempiä liikennealueita. Lisäksi merkintä sisältää erikseen luetellut arvokkaat luonnon- ja kulttuuriympäristökohteet. Merkintä ei estä maa- ja metsätalouskäytössä olevien alueiden säilyttämistä nykyisessä käytössään. Alueen maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Suunnittelumääräys

Maakuntakaavan keskusverkon (maakuntakeskus, seutukeskukset ja paikalliskeskukset) yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota alueen oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin:

- kilpailukykyisen tonttitarjonnan varmistamiseen hyödyntämällä ja eheyttämällä olemassa olevaa kaupunki- ja yhdyskuntarakennetta
- seudullisten asiointi- ja palvelualueiden toiminnallisen vuorovaikutuksen kehittämiseen ja tukemiseen
- seudullisten ja paikallisten palvelu-, työpaikka-, teollisuus- ja matkailualueiden mitoittamiseen ja toimintojen yhteensovittamiseen kestävä kehityksen periaatteet huomioiden.
- palvelujen ja työpaikkojen saavutettavuuteen julkisella kulkuvälineellä ja kevyen liikenteen avulla
- vapaa-ajan asumisen ja matkailun kytkemiseen kiinteäksi osaksi muuta palvelu- ja yhdyskuntarakennetta
- riittävien virkistysalueiden varaamiseen, virkistysalueiden ja ulkoilureittien seudulliseen jatkuvuuteen sekä yhteyksiin taajamakeskukseen ja palveluihin
- taajamien rakentamattomiin ranta-alueisiin, yhteyksiin luontoon, rantaan ja veteen
- alkutuotannon ja maiseman kannalta merkittävien yhtenäisten peltoalueiden säilyttämiseen tuotannossa
- luonnon, erityisesti järvi- ja rantaluonnon sekä alueella sijaitsevien kulttuuriympäristön ja/tai maiseman kannalta tärkeiden alueiden ja kohteiden kulttuuri- ja luonnonperintöarvojen vaalimiseen ja säilymiseen sekä kestäväan aluetaloudelliseen hyödyntämiseen
- Ilmastomuutoksen ehkäisyyn ja ilmastomuutoksesta aiheutuvien haittojen, kuten tulvavaaran lisääntymisen, huomioimiseen.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huomioitava maakuntakaavan kohdeluettelossa yksilöidyt valtakunnallisesti ja/tai maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön kohteet ja alueet sekä muinaisjäännökset.

TAAJAMARAKENTEEEN LAAJENEMISSUUNTA (nuoli)

Merkinnällä osoitetaan maakuntakeskuksen kehittymistä tukevat taajamatoimintojen alueen yhdyskuntarakenteen kannalta tavoiteltavat laajenemissuunnat.

Suunnittelumääräys

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huomioitava se, mitä taajamatoimintojen alueen (A) suunnittelumääräyksessä määrätään.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteutus

Keskusverkon ja siihen tukeutuvien ylikunnallisten asiointi- ja työssäkäyntialueiden kehittäminen edellyttää ennakoivaa ja kokonaisvaltaista maankäytön suunnittelua. Etelä-Savo, sen seutukunnat ja kunnat eivät ole toistaiseksi laatineet itselleen tavoitteellisia aluerakenteen ja maankäytön rakennemalleja ja kehityskuvia. Koko keskusverkkoa koskevan kehittämissuosituksen mukaisesti maankäytön, asumisen, liikenteen sekä alueen oloista johtuvien erityisten tarpeiden yhteensovittamiseksi maakuntakeskukseen, seutukeskuksiin sekä paikalliskeskuksiin suositellaan laadittavaksi strateginen maankäytön suunnitelma (yleiskaava), joka osoittaa kehittämisyöhykkeet ja niiden ylikunnalliset kehittämistarpeet sekä ohjaa kehittämistoimenpiteiden toteuttamista. Suunnitelma toimii pohjana ja tukena kuntien maapolitiikalle, yksityiskohtaisemmalle kaavoitukselle, rakentamiselle ja erilaisille kehittämistoimille. Samalla keskusten rakenne- ja kehityskuvat täydentävät merkittävästi eurooppalaisen, valtakunnallisen ja ylimaa-kunnallisen strategisen aluesuunnittelun tietopohjaa ja mielikuvaa alueesta. Kokonaisvaltainen kehittämistyö edellyttää seudullista yhteistyötä, jossa ollaan vahvassa vuorovaikutussuhteessa viranomaisiin.

Kaupunkiseutujen kehittämisyöhykkeiden strateginen maankäytön suunnittelu edellyttää seutujen kuntien, eri toimijoiden sekä viranomaisten yhteistyötä. Strateginen maankäytön suunnittelu on alka-massa kaikilla kaupunkiseuduilla.

Taajamatoimintojen alueiden (maakuntakeskus, seutukeskukset ja paikalliskeskukset) osalta maakun-takaava korostaa seutukaavan mukaisten passiivisten aluevarausten sijaan strategisen kuntakaavoituksen, pitkäjänteisen maapolitiikan ja hyvän tonttipalvelun merkitystä. Tämä merkitsee kuntatasolla mm.:

- osallistumista seudullisten strategisten maankäyt-tösuunnitelmien laadintaan
- kunnan oman rakennesuunnitelman laadintaa sa-manaikaisesti seudullisen kanssa
- taajamien rakenteen ja rakentamisen toteutumi-sen analysointia
- maankäyttövision ja sitä toteuttavan maapoliitti-sen ohjelman laadintaa, ylläpitoa ja seurantaa
- maapoliittisen ohjelman tarkentamista yleis- ja ase-makaavojen aktiivisella ja ennakoivalla käytöllä
- yleiskaavojen käyttämistä taajamien maankäytön eheyttämistyökaluina, jolloin yleiskaavoihin kuu-luu olennaisena osana asemakaavojen saneeraus-ohjelma ja saneerauksen toteutusaikataulu.

Osana keskusverkon kehittämistä korostetaan myös maaseudun suunnittelutarvetta, omia suunnittelu-periaatteita sekä maaseutuasutuksen (mukaan luki-en vapaa-ajan asutus) suunnitelmallista ja nykyistä kiinteämpää kytkemistä kuntakaavoituksella osaksi muuta palvelu- ja yhdyskuntarakennetta.

Vaikutukset

Maakuntakaavalla ohjataan taajamien yksityiskohtai-sempaa suunnittelua yleispiirteisesti. Kaavaratkaisun pyrkimyksenä on aluerakenteen kilpailukykyinen toimivuus ja hyödyntäminen sekä toimiva, eheä ja taloudellinen yhdyskuntarakenne. Seutukaavaa huo-mattavasti yleispiirteisempi maakuntakaava soveltuu Etelä-Savon oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin (mm. suunnittelutilanne, väestökehitys, hankkeiden koko, volyymi ja sattumanvaraisuus), tekee tilaa kun-takaavoitukselle ja siirtää vastuuta maankäyttöpoliti-i-kassa kunnille ja ympäristökeskukselle. Samalla luon-nollisesti korostuu riittävien resurssien ja osaamisen turvaaminen kuntakaavoitukselle. Maakuntakaava-ratkaisulla keskusverkon osalta pyritään aktivoimaan kuntia nykyistä analyyttisempään maankäytön suun-nitteluun näiden päämäärien saavuttamiseksi. Yleis-piirteinen maakuntakaavaratkaisu taajamatoiminto-jen osalta merkitsee kuntien yleiskaavoituksen roolin korostumista mukaan lukien niiden vaikutusten arviointien merkitysten korostumista. Kehittämis-merkinnöin pyritään suuntaamaan kuntien omaa ja ylikunnallista suunnittelupanosta aiempaa enemmän rakenteelliseen tarkasteluun, jollaista ei seutukaava-aikana ole juuri harjoitettu Etelä-Savossa. Suunnit-telua ohjataan hankesuunnittelusta kokonaisvaltai-sempaan olemassa olevia rakenteita eheyttävään ja hyödyntävään suunnittelukulttuuriin.

Kaavaratkaisussa tukeudutaan olemassa olevan ra-kenteen hyödyntämiseen ja eheyttämiseen. Uusia seudullisesti tai maakunnallisesti merkittäviä asuin-, työpaikka- tai palvelurakenteita kaavalla ei osoiteta irrallleen olemassa olevasta rakenteesta. Maakunnan kaupunkiseutujen osalta kaavassa on osoitettu jatko-suunnittelun tarvetta osoittavat kehittämisyöhyk-keet, joilla muun rakenteellisen suunnittelutarpeen ohella täsmennetään tarvetta kaupunkien ja maa-seudun vuorovaikutuksen kestävään suunnitteluun. Suunnittelusuosituksessa koko keskusverkon osalta korostetaan samaa suunnittelutarvetta. Kehittämis-toimissa tulee kuntakaavoituksella ratkaistavaksi myös maaseudun palvelu- ja yhdyskuntarakenteen sekä kehitettävien kylien määrittely. Varkauden-Pieksämäen seudun osalta on kaavassa osoitettu tarve ylikunnalliseen ja ylimaa-kunnalliseen aluera-kennetarkasteluun ja yhdyskuntarakenteen yhteen-

sovittamiseen. Valtakunnan tasolla merkittävän runkoväylän, valtatie 5 profiilia on korostettu aluevarausmerkintöjen lisäksi osoittamalla se kaavassa myös kehittämisperiaatemerkinällä.

Taajamatoimintojen osalta yleispiirteisellä esittämistavalla, jossa pääpaino on suunnittelutarpeen korostamisella ja suunnittelulinjausten ohjaamisella lopputarkeutuksen sijaan, pyritään kuntien omaehtoiseen elinympäristöjen toimivuutta ja taloudellisuutta edistävään suunnittelukulttuuriin. Olemassa olevan yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja siihen tukeutuva yksityiskohtaisempi yhdyskuntasuunnittelu sekä omaehtoisten suunnitteluperiaatteiden kehittäminen ovat avainasemassa alueella, jolla tavoitellaan väestökadon taittamista.

Suunnittelumääräyksiin on huomioitu ilmastonmuutoksen mukanaan tuomat suunnittelutarpeet sekä osin tähän liittyen joukkoliikenteen ja kevytliikenteen huomioiminen jatkosuunnittelussa. Kulttuuriperinnön ja luonnonympäristön huomiointi keskusverkon jatkosuunnittelussa on huomioitu erityismerkinnöin sekä suunnittelumääräyksiin.

Tausta-aineistot

- Itä-Suomen aluerakenne: peruspiirteitä ja muutostrendejä/Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos ja Kohti kilpailukykyistä ja osaavaa Itä-Suomea, Aluerakennekehityksen suuntaviivoja/Itä-Suomen maakuntien liitot
- Kaupunkiverkko ja kaupunkiseudut 2006 (SM)
- Etelä-Savon maakuntakaavan taustaselvitys 2006
- Suomen aluerakenteen ja alueiden käytön kehityskuva 2030 (YM)
- Itä-Suomen aluerakenteen suuntaviivat (Itä-Suomen liitot ja Joensuun yliopisto)
- Liikenne 2030 (LVM)
- Yhdyskuntarakenteen seurantarjestelmä (YKR)
- Paras –hankkeen mukainen Mikkelin kaupunkiseutusuunnitelma (ohjelma)
- Case Mäntyharjun kuntakeskuksen kehittämissuunnitelma
- Autoriippuvainen yhdyskuntarakenne hanke
- Etelä-Savon seutukaava
- yleiskaavat, asemakaavat

4.1.2 Elinkeinorakenteet

Yleisperustelut

Nykyinen alue- ja yhdyskuntarakenne muodostavat maakuntakaavan monikeskuksisen, verkottuvan ja tarkoituksenmukaisen palvelu- ja yhdyskuntarakenteen sekä elinkeinorakenteiden perustan. Maakun-

takaavaavarakaisun keskeisenä tavoitteena on luoda mahdollisuuksia elinkeinoelämän, palvelujen ja asumisen edellytysten ja riittävien kehittämismahdollisuuksien turvaamiselle sekä maakunnan epäedullisen kehityskierteen katkaisemiselle nykyisen palvelu- ja yhdyskuntarakenteen puitteissa.

Kuten edellä kappaleessa 4.1.1 on todettu, asumisen ja elinkeinorakenteiden osalta maakuntakaavakartalla osoitetaan taajamatoiminnot, jotka sisältävät kaikki asumisen, palveluiden, teollisuuden ja työsäkäynnin sekä matkailun maankäyttömuodot. Taajama-alueisiin kytkeytyviä elinkeinorakenteita ei ole seudullisia kaupan suuryksiköitä ja keskustatoimintoja lukuun ottamatta eritelty eri maankäyttömuotoihin. Jatkosuunnittelun lähtökohta on, että elinkeinoelämän eri maankäyttötarpeet tulee kytkeytyä olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen. Kuntien yleis- ja asemakaavoituksen rooli tässä mielessä korostuu entisestään.

Seudullisesti merkittävällä vähittäiskaupan suuryksiköllä tarkoitetaan yksikköä, jolla on taajamatoimintojen aluetta laajempaa merkitystä. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan suuryksikön koko on yli 2000 kerros-m². Kaupan ala kehittyy nopeasti ja tämän vuoksi kaavamääräyksessä ei ole asetettu rajaa seudullisen suuryksikön koolle. Tämä tutkitaan tapauskohtaisesti yksityiskohtaisemmassa maankäytön suunnittelussa, mutta jonkinlaisena seudullisesti merkittävän suuryksikön raja-arvona Etelä-Savossa voitaneen tällä hetkellä pitää 5000 kerros-m²:ä.

Seudullisesti merkittäviä vähittäiskaupan suuryksiköjä voidaan maankäyttö- ja rakennuslain mukaan sijoittaa seudullisten keskustatoimintojen alueelle sekä erikseen maakuntakaavassa km-merkinnällä osoitetuille keskustatoimintojen ulkopuolisille alueille. Maakuntakaavarakaisulla osoitetaan pitkän aikavälin kehityksen ja kilpailukyyn kannalta riittävät varaukset ja mahdollisuuksia erilaisten elinkeinorakenteiden ja hankkeiden sijoittumiselle. Maakuntakaavan mukainen maankäyttö ja rakentaminen mukaan lukien kaupan suuryksikköhankeet edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Palvelujen ohjaaminen maakuntakaavassa tapahtuu pääosin osana keskusverkon kehittämistä (eheyttämistä) ja yksityiskohtaisempaa suunnittelua. Etelä-Savon kaupan palveluverkkoselvitys (Kimmo Koski 2006) kokoaa yhteen tiedot maakunnan perusrakenteesta, kaupallisten palveluiden tarjonnasta ja saavutettavuudesta, ostovoimasta ja sen siirtymistä sekä kuvaa kaupan kehitystrendit ja tulevaisuuden

painopisteet maakunnassa. Palveluverkkoselvitystä täydennettiin kaupan suuryksiköiden sijoitusmahdollisuuksien arvioinnilla (Tuomas Santasalo 2008). Selvitystyön yhteydessä arvioitiin myös suuryksiköiden vaikutuksia. Maakunnan kaupungit ovat laatineet maakuntakaavaprosessin aikaan lisäksi omia kaupan palveluverkkoa tarkastelevia selvityksiä, joiden tietoja on hyödynnetty maakuntakaavassa.

Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumistarvetta on palveluverkkoselvityksessä tarkasteltu ainoastaan päivittäistavarakaupan suuryksiköiden näkökulmasta. Ostovoima-arvio perustuu ensisijaisesti kunkin kunnan omaan väestökehitykseen. Santasaloon mukaan Etelä-Savon päivittäistavarakaupan ostovoima vuonna 2025 on noin 665 miljoonaa euroa ja liiketilan tarve enintään noin 185 000 k-m². Luku perustuu noin 1,7 prosentin vuotuisen ostovoiman kasvuennusteeseen ja pitää sisällään myös nykyiset myymälät. Myös tilaa vaativan kaupan ostovoima on Etelä-Savossa voimakkaassa kasvussa. Santasaloon ostovoima-arvio vuodelle 2025 on lähes 1000 miljoonaa euroa.

Kaupan palvelurakenteen ja mitoituksen lisäperustelut: Palveluverkkoselvitysten perusteella pääosa ostovoimasta ja sen kasvusta on lähtöisin maakunnan oman väestön ostovoimasta. Maakunnan ulkopuolelta tulevilla vapaa-ajanasukkailla ja heidän maakuntaan tuomallaan ostovoimalla on kuitenkin erittäin suuri merkitys elinkeinoelämän ja koko nykyisen palvelu- ja yhdyskuntarakenteen toimintaedellytysten ja kilpailukyvyn kannalta. Loma-asutuksen osuudeksi ostovoimasta on Santasaloon selvityksessä arvioitu vuonna 2025 noin 8 prosenttia. Uuden maakuntastrategiatyön mukaisesti Etelä-Savo panostaa jatkossa erityisesti matkailuun ja vapaa aikaan. Jo nykyisin loma-asutus muodostaa yli kolmasosan osa-aikaisen lisän maakunnan omaan väestöpohjaan ja jatkossa sen osuus vain kasvaa. Nykyisten noin 45 000 loma-asunnon lisäksi Etelä-Savon kuntien rantayleiskaavoissa on noin 20 000 rakennuspaikan tonttivaranto. Ulkomaakuntalaisten loma-asukkaiden määräksi on arvioitu vuonna 2025 noin 70 000. Lisäksi maakuntastrategiassa vapaa-ajan asutukselle asetetut määrälliset ja laadulliset tavoitteet edellyttävät vapaa-ajan asutuksen kehittämistä enemmän myös matkailun suuntaan.

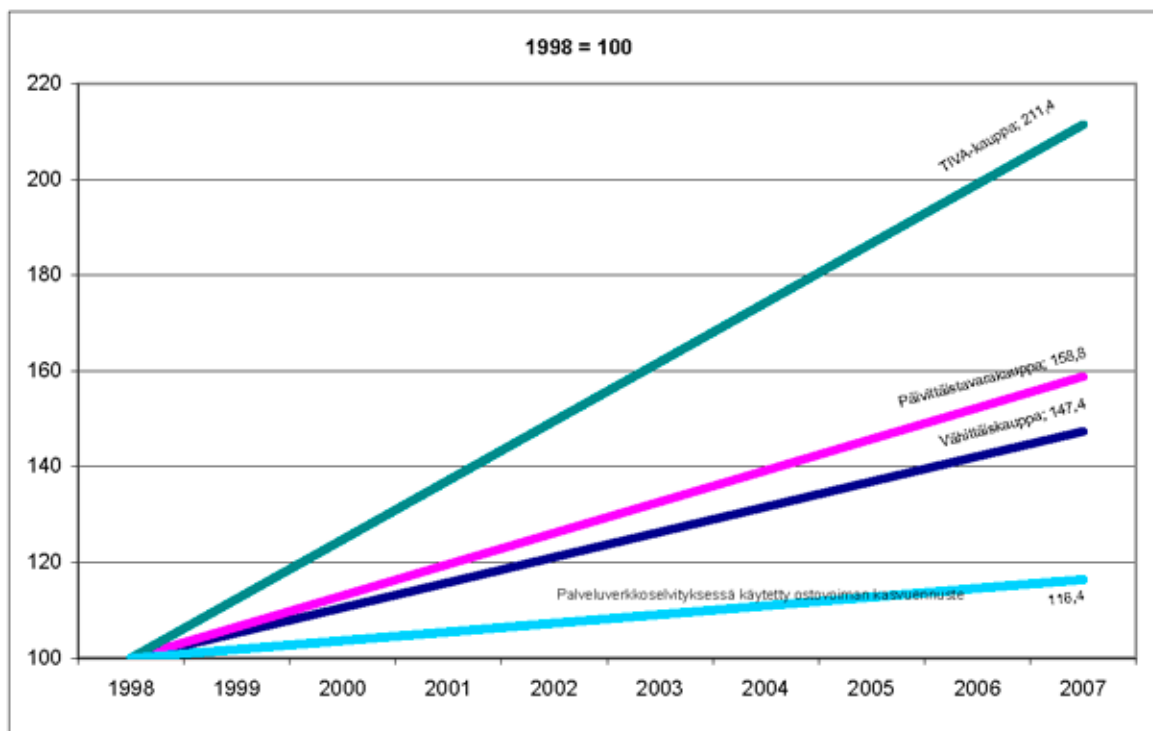
Venäläisten matkailijoiden määrä Suomessa on kasvanut viime vuosina voimakkaasti (1992/155 000, 2008/2.45 miljoonaa, TAK Oy). Vuonna 2008 venäläiset matkailijat käyttivät tavaroiden ja palvelujen ostoon Suomessa yhteensä jo noin 500 miljoonaa euroa. Santasaloon selvityksen mukaan venäläisten ostovoima

on potentiaali, joka ei kaikilta osin tällä hetkellä vielä toteudu Etelä-Savossa. Selvityksessä on pyritty arvioimaan myös venäläisten ostovoimaa (tiva-kauppa). Varovainen arvio venäläisten ostovoimasta Mikkeliissä ja Savonlinnassa vuonna 2020 on yhteensä noin 30 miljoonaa euroa (2006/noin 10 miljoonaa euroa). Arvio voi olla huomattavasti alimitoitettu, sillä vuonna 2008 venäläiset käyttivät Lappeenrannassa tavaroiden ja palvelujen hankintaan jo noin 160 miljoonaa euroa, mikä on noin 15 prosenttia kaupungin väestön kulumenoihin käyttämästä rahamäärästä (TAK Oy). Maakunnan suurimpiin yrityksiin lukeutuva Osuuskauppa Suur-Savo lähtee palveluverkkoselvityksiä optimisemmin siitä, että pelkästään Mikkelin seudulla ostovoiman kasvaa 1200 miljoonaan euroon ja lisäliiketilantarpeen on noin 180 000 k-m²:iin. Vapaa-ajan asutuksen ja matkailun, erityisesti venäläiset, se näkee tärkeimmiksi ostovoiman lisääjiksi.

Loma-asutuksen lisäksi matkailijat ja maakunnan läpi kulkeva kauttakululiikenne muodostavat Etelä-Savolle merkittävän osa-aikaisen ostovoiman. Vähittäiskaupan ostovoiman arvioinnissa tämän vaikeasti mitattavan ostovoimapotentialin kehittymistä ei ole täsmällisesti arvioitu, mutta niiden merkitys on kiistaton ja korostuu jatkossa entisestään. Esimerkiksi valtatie 5 liikennevirtojen (10 000 ajoneuvoa/vrk) merkitys näkyy selvästi, vaikka sen tarkkoja lukuja ei olekaan tiedossa. Pertunmaan Kuortissa noin 74 prosenttia päivittäistavarakaupasta ja noin 59 prosenttia erityiskaupasta tulee kunnan ulkopuolelta (2004). Juuan Vehmaassa käy vuosittain 3,5 miljoonaa asiakasta, alueella toimii 25-30 yritystä ja alueella on noin 200 työpaikkaa – suurelta osin juuri valtatie 5 kauttakululiikenteen varassa.

Alla oleva kaavio osoittaa vähittäiskaupan, päivittäistavarakaupan ja tiva-kaupan todellisen liikevaihdon kehityksen Etelä-Savossa 1998-2007 (lähde Tilastokeskus). Kaaviossa on esitetty myös Santasaloon selvityksessään päivittäistavaran ostovoimaennusteen pohjana käytetyn vuotuisen kasvuennusteen käyrä. Kaavio osoittaa selkeästi, että päivittäistavarakaupan tarpeita on arvioitu selvityksessä tapahtuneeseen kehitykseen nähden huomattavan alhaista kasvuennustetta.

Selvitykset sekä prosessin aikana kerätty muu tietopohja ovat antaneet mitoituspohjan vähittäiskaupan seudullisten suuryksiköiden osoittamiselle maakuntakaavassa. Oman ostovoiman perusteella ainoastaan Mikkeliissä, Savonlinnassa ja Pieksämäellä on potentiaalia seudullisille vähittäiskaupan suuryksiköille. Vähittäiskaupan suuryksiköt (km) on maakuntakaavassa sijoitettu maakunnan kaupunkikeskuksiin, keskusta-

Vähittäiskaupan, päivittäistavarakaupan ja Tiva-kaupan liikevaihdon kehitys suhteessa palveluverkkoselvityksessä käytettyyn päivittäistavarakaupan ostovoimaennusteeseen.

toimintojen alueelle tai taajamatoimintojen alueelle selostusosassa (s. 31-34) esitettyjen kaupunkiseutujen karttojen mukaisesti. Myös Juvan Vehmaan alueelle on osoitettu vähittäiskaupan suuryksikkö olemassa olevan suunnittelutilanteen, kauttakuliikenteen ja matkailun markkinapotentiaalin perusteella sekä tasapainottamaan maakunnan palveluverkkoa.

Maakunta- ja seutukeskuksiin on osoitettu keskustatoimintojen kohdemerkintä (c). Merkinnällä osoitetaan Mikkelin, Pieksämäen ja Savonlinnan keskustatoimintojen alueiden yleispiirteinen sijainti. Alueelle voidaan sijoittaa seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Merkintä sisältää Savonlinnan osalta keskustan K-Citymarketin ja Mikkeliissä Graanin alueen. Keskustatoimintojen maankäyttö ja rakentaminen mukaan lukien alueelle sijoittuvat suuryksikköhankkeet edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Merkinnällä (km) on osoitettu keskustatoimintojen ulkopuolisten seudullisen vähittäiskaupan suuryksikköpotentiaalin yleispiirteinen sijoittumisalue. Keskustatoimintojen alueiden ulkopuolelle on osoitettu nykyinen Savonlinnan Nojanmaan alue sekä Juvan Vehmaa. Juvalla voimassa oleva asemakaava mahdollistaa vähittäiskaupan suuryksiköiden rakentamisen kahdelle eri korttelialueelle, joista toisella

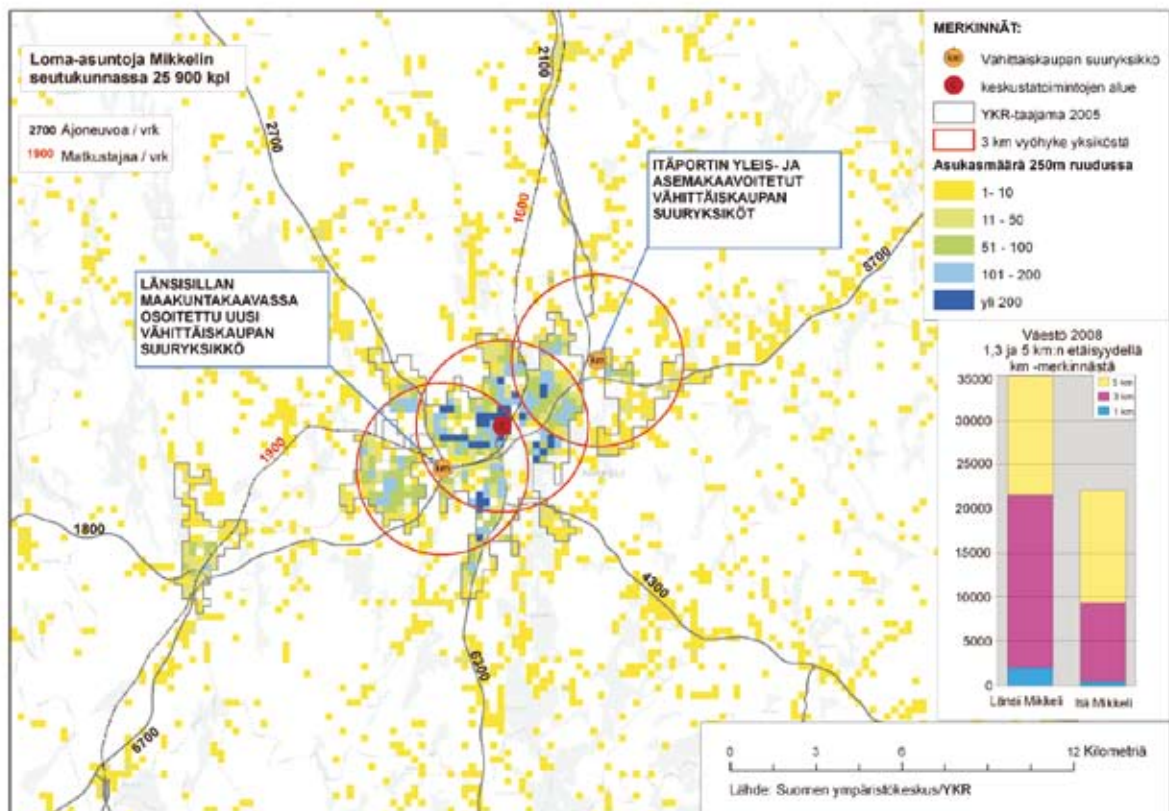
sijaitsee ABC-liikennemyymälä ja toiseen on rakenteilla suuryksikkö, jossa päätoimijana on Tokmanni. Maakuntakaavassa on osoitettu palveluverkkoselvityksen mukaisesti lisäksi mahdollisia uusia keskustatoimintojen ulkopuolisia seudullisia suuryksiköiden sijoittumisalueita: Mikkelin Itäportti Visulahdessa valtatie 5:n ja kantatie 72:n risteysalueella ja Länsisilta valtateiden 5 ja 13 risteysalueella, Savonlinnassa Länsikeskus Laitaatsalmen länsipuolella sekä Pieksämäen Naiskankaan liittymäalue. Savonlinnan Nojanmaan alueelle on mahdollista sijoittaa myös uusia suuryksiköitä. Kaikki kohteet sijaitsevat taajamatoimintojen alueella ja tukeutuvat olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen. Alueen maankäyttö ja rakentaminen sekä alueelle sijoittuvat suuryksikköhankkeet edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Mikkelin kaupunki on tarkastellut suuryksiköiden sijoittumista selvityksessä Itä-Suomen kauppakaupunki Mikkeli, kaupan sijoittuminen ja tarjonnan mitoitus 2008. Siinä on tarkasteltu nykyistä palvelurakennetta ja sen täydentämismahdollisuuksia. Maakuntakaavassa on suuryksikköpotentiaali sijoitettu maakuntakaavan palveluverkkoselvityksen ja kaupungin selvityksen perustelujen mukaisesti keskustatoimintoihin kytkeytyen sekä km-merkinnöin osoitetuille ns. Itäportin ja Länsisillan alueille. Tässä

yhteydessä on tarkasteltu suuryksiköiden erilaisia sijoittumisvaihtoehtoja kaupunkirakenteessa.

Maakuntakaavassa osoitetut suuryksikköalueet keskusta mukaan lukien ovat valtatie 5:n vaikutuspiirissä siten, että niiden liikennöinti voidaan järjestää valtatie kaupunkin pääliittymiin tukeutuen. Uudet alueet sijoittuvat kaupungin itä- ja länsipuolella nykyisen yhdyskuntarakenteen sisällä siten, että ne ovat jo nyt julkisen liikenteen verkoston ja kevyen liikenteen verkoston ulottuvissa. Näillä alueilla on

rakentamismahdollisuuksien puolesta tilaa myös paljon tilaa vievän kaupan sijoittumiselle, jolloin ne antavat toteutuessaan mahdollisuuksia kaupungin kaupallisen tarjonnan laajentamiselle ja saattavat hillitä ostovoiman ulosvirtausta maakunnasta. Länsisillan alue eheyttää osaltaan kuntaliitoksen myötä muodostunutta kaupunkirakennetta. Sen toteutuminen kytkeytyy yhdyskuntarakenteen kehittymiseen ja valtatie 5 liikennejärjestelyjen toteutumiseen. Maakuntakaavan pitkän aikajänteen takia se on perustelua huomioida maakuntakaavassa.

Vähittäiskaupan suuryksiköiden (km) sijoittuminen Mikkelin kaupunkirakenteessa.

Savonlinnassa yksiköiden sijoittumispaikkoja tarkasteltaessa tilanne on ollut Mikkelin kaltainen; kaupungin yhdyskuntarakenteen läpi kulkee valtatie 14 ja siellä on olemassa olevat liittymäratkaisut. Savonlinnassakin keskusta on valtatie vaikutuspiirissä; nykyisin valtatie kulkee ydinkeskustan läpi ja myös ohitustien valmistuttua valtatie pääliittymä on käytännössä keskustatoimintojen alueella. Savonlinna on vesistöjen vuoksi rakenteeltaan korostetun nauhamainen ja kaupungin sisäinen asiointiliikenne idästä ja lännestä keskustaan tapahtuu tällä hetkellä valtatieä käyttäen pääosin yksityisautoiluun perustuen.

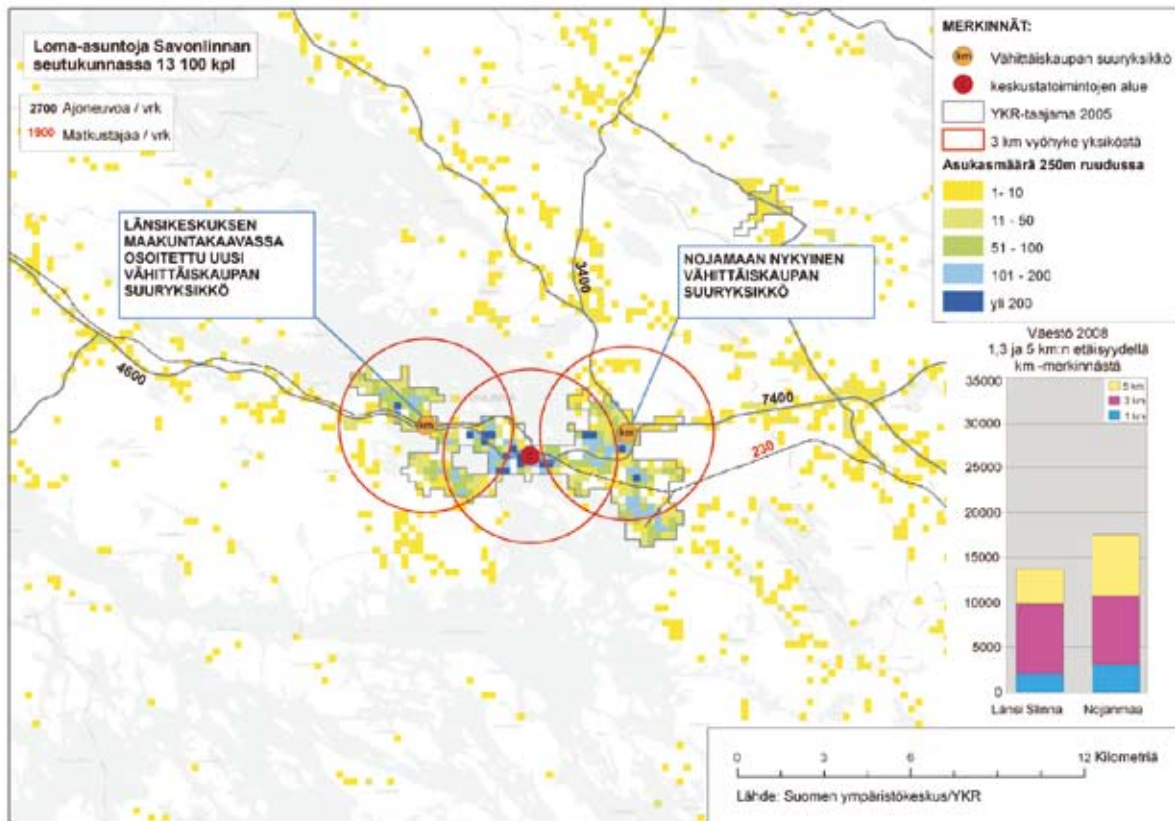
Nojanmaan alueella kaupungin itäosassa sijaitseva nykyinen suuryksikön tienoo on merkitty kaavaan

km-merkinnällä. Alueella on liikennejärjestelyjen ja tilatarpeen suhteen mahdollista sijoittaa myös uusia yksiköitä. Alue on muodostunut nykyisellään vahvaksi kaupalliseksi keskittymäksi, sillä alueella sijaitsee vähittäiskaupan suuryksikön lisäksi paljon tilaa vaativan erikoiskaupan liikkeitä.

Uutena vähittäiskaupan suuryksikköpotentiaalin sijoittumisalueena osoitettu Länsikeskuksen alue vastaa osaltaan kaupungin länsiosan puutteelliseen kaupan tarjontaan. Alueelle on sijoittunut nykyisellään liikenneasema ja paljon tilaa vaativan erikoiskaupan yksiköitä. Seudullisesti merkittävät kaupan yksiköt on mahdollista sijoittaa alueelle siten, etteivät ne vaaranna läheisen Laitaatsillan valtakunnalli-

sesti merkittävän kulttuurimaiseman arvoja. Kaupan suuryksikköalueen toteutuminen kytkeytyy yhdyskuntarakenteen kehittymiseen ja uusien liikennejärjestelyjen toteutumiseen (rinnakkaistie ja syväväylä). Maakuntakaavan pitkän aikajänteen takia se on perustelua huomioida maakuntakaavassa.

Savonlinnan molemmat km-merkinnät sijaitsevat olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisällä. Ne myös osaltaan tasapainottavat kaupungin palvelutarjonnan sijoittumista ja länsipuolen uusi yksikkö luo edellytyksiä kaupungin länsipuoleisen osan yksityisautoiluun perustuvat ostosliikunnan vähentämiseen.

Vähittäiskaupan suuryksiköiden (km) sijoittuminen Savonlinnan kaupunkirakenteessa.

Pieksämäellä maakuntakaavan laadinnan eri vaiheissa on pohdittu vaihtoehtoisia suuryksiköiden sijoittumispaikkoja. Vuoden 2006 kaupan palveluverkkoselvityksessä oli esillä Pieksämäen kaupunkikeskustan länsipuoleinen valtatie 23:n ja kantatie 72:n liittymän seutu. Luonnosvaiheesta tästä vaihtoehdosta luovuttiin, sillä alueen rakentumisen myötä tila seudulliselle suuryksikölle oli jäämässä vähäiseksi ja toisaalta katsottiin Pieksämäen seudullisten yksiköiden voivan sijoittua keskustatoimintojen alueelle.

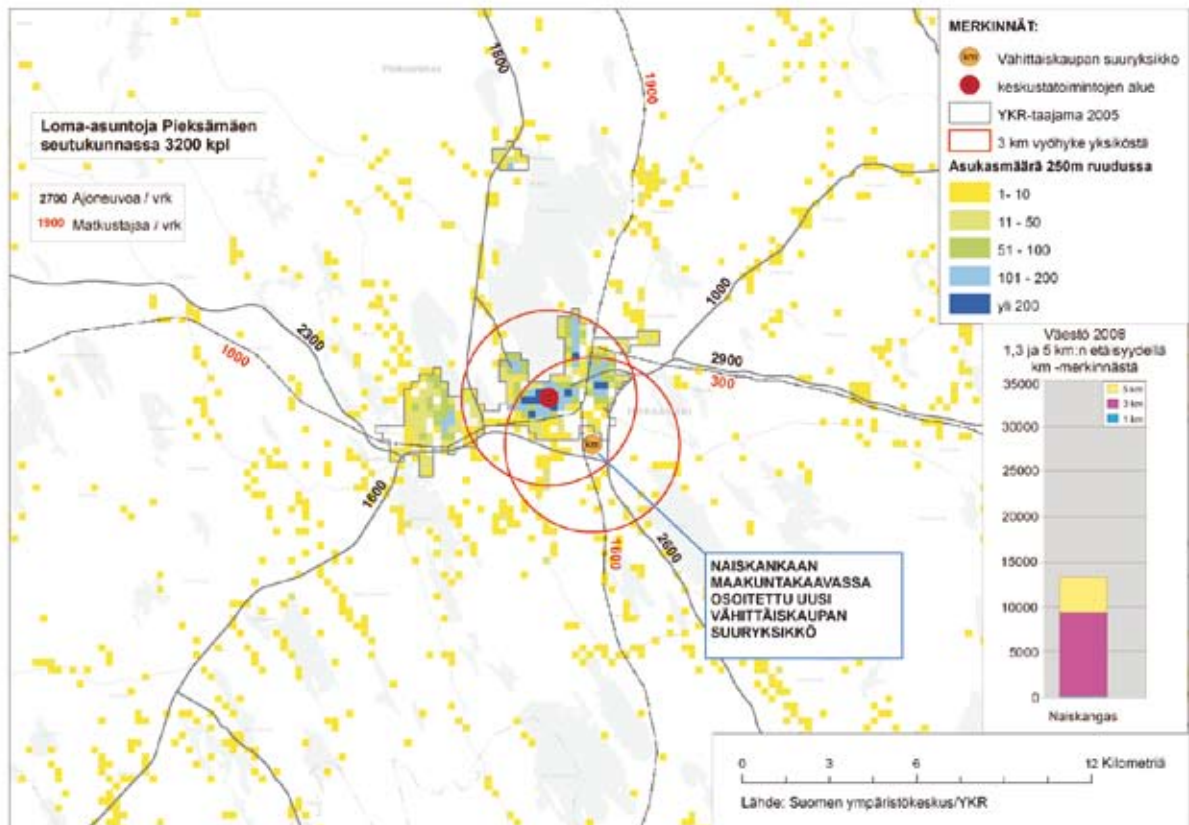
Pieksämäen nykyinen ydinkeskusta on varsin kompakti ja siellä on verraten paljon valtakunnallisia ja maakunnallisia rakennetun kulttuuriympäristön arvoja. Mitoitukseltaan suuren vähittäiskaupan suuryksikön sijoittaminen Pieksämäen ydinkeskustaan on edellisen lisäksi myös liikenteellisesti todettu hankalaksi toteuttaa. Maakuntakaavoituksen ja

kaupungin kehityskuvatyön yhteydessä on arvioitu kaupunkirakennetta, sen elinkeinopoliittisia tarpeita ja kilpailukykyä myös kaupungin eri risteysalueiden (Kuopion, Jyväskylän, Mikkelin ja Varkauden suunnat) osalta. Kehityskuvassa on mm. kaupunkirakenteen eheyttämisen, kilpailukyvyn ja erilaisten elinkeinopoliittisten investointimahdollisuuksien perusteella päädytty vaihtoehtoon, jonka mukaisesti kehitettävä hallinnon ja palvelujen painopistealue käsittää sisääntuloreiden suunnat Mikkelistä ja Varkaudesta, mutta ei enää Vangasjärven (Kuopion ja Jyväskylän) suuntaa. Tämän vuoksi kaavaehdotukseen on otettu mukaan km-merkintä valtatie 23:n ja kantatie 72:n toinen, Naiskankaan liittymäalue keskustan kaakkoispuolella.

Osoitettu suuryksikköalue on liikenteellisesti ajatellen optimaalisella paikalla ja lisäksi se kytkeytyy

olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen. Liittymäalueella on myös kaupan tilatarpeiden kannalta riittävästi aluetta. Kun otetaan huomioon vähittäiskaupan suuryksiköiden ja muun paljon tilaa vievän

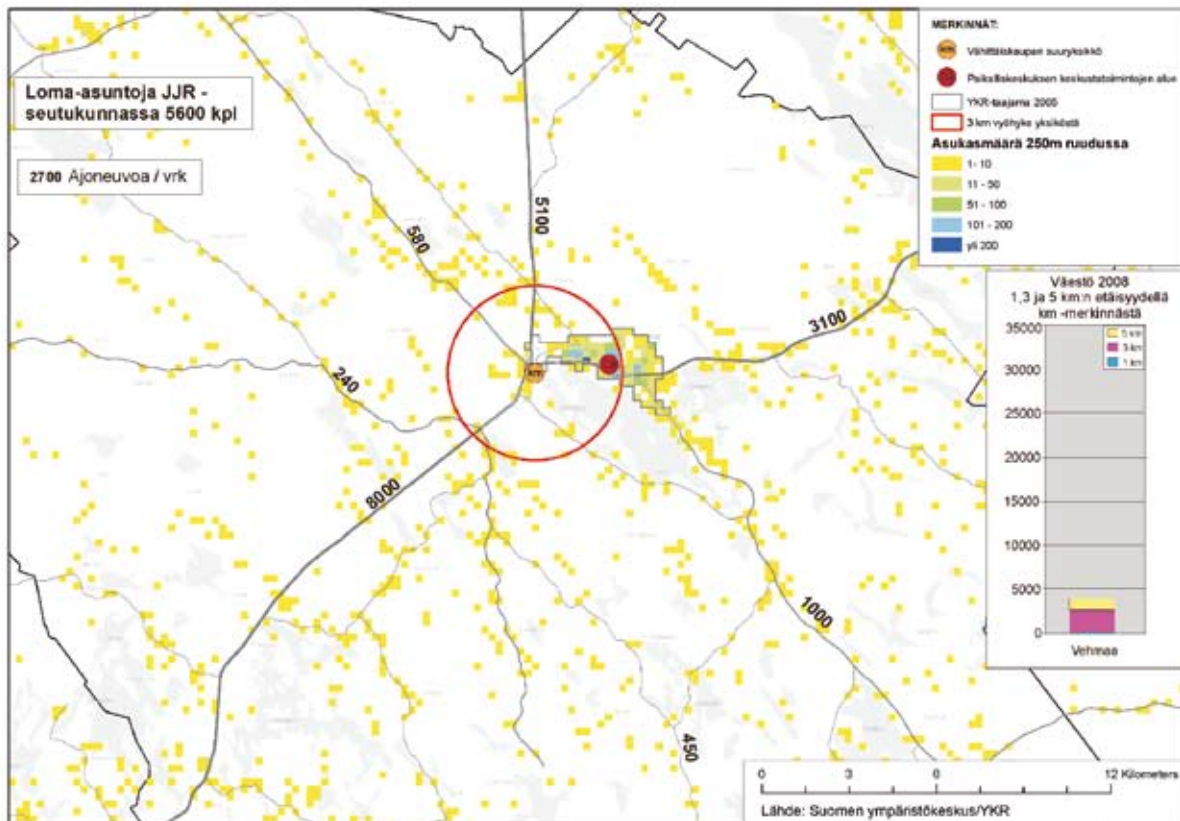
kaupan tilatarpeet, maapoliittinen tilanne ja alueiden logistinen asema ja kilpailukyky, km-merkinän osoittamiseen maakuntakaavassa Naiskankaan risteysalueelle on perusteltua.

Vähittäiskaupan suuryksikön (km) sijoittuminen Pieksämäen kaupunkirakenteeseen.

Juvan kirkonkylä on vähitellen laajentunut Vehmaan ja valtatie 5 suuntaan. Nykyisellään Vehmaa muodostaa merkittävän osan Juvan kuntakeskuksen kaavallista, toiminnallista ja rakenteellista kokonaisuutta (kartta s.). Tämä kokonaisuus muodostaa myös maakuntakaavaratkaisun perustan. Vehmaan alueella on nykyisellään tiva-kauppaa (rauta/maatalouskauppa, autoliike) ja kaksi liikennemyymälää (ABC ja Shell), teollisuus- ja tuotantolaitoksia, hotelli ja leirintäalue, maakunnan ajoharjoittelurata (ajo-opetus) ja hevosalue (harjoitusravirata, ratsastustalli, eläinklinikka, valmennustalli). Kunnan maapoliittinen asema alueella on hyvä ja kunnan asemakaavassa alueelle on osoitettu km-yksiköt sekä huomattava määrä rakennusoikeutta uutta tiva-kauppaa, teollisuutta ja matkailua varten tukemaan nykyistä rakennetta.

Lisäksi palveluverkkoselvityksen perusteella voidaan kooltaan paikallisia (< ~5000k-m²) vähittäiskaupan suuryksiköitä sijoittaa Juvan, Joroisten, Kangasniemen, Kerimäen, Mäntyharjun ja Ristiinan keskuksiin. Vaikkei paikallisen kokoluokan suuryksikköjä ole välttämätöntä osoittaa maakuntakaavassa, on kuntakeskusten kehittämisen tukemisen näkökulmasta perusteltua merkitä em. kuntien kuntakeskuksiin paikalliset suuryksiköt mahdollistava keskustoimintojen symbolimerkintä (ca). Maakuntakaava mahdollistaa myös muiden paikalliskeskusten keskuksiin seudullista pienemmän (< ~5000 k-m²) vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumisen, kun kunta pystyy sen yleis- ja asemakaavassa erikseen perustelemaan ja arvioimaan niiden vaikutukset maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämällä tavalla.

Vähittäiskaupan suuryksikön (km) sijoittuminen Juvankuntakeskuksen taajamarakenteessa.

Palvelujen alue kohdemarkinnalla (p) on osoitettu kaksi seudullisesti merkittävää keskusverkon ulkopuolista yksityisten ja julkisten palvelujen aluekohdetta (Pertunmaa, Kuortti ja Pieksämäki, Nenonpelto (Vaalijala)). Lisäksi Mikkelin Tikkalan alue on osoitettu teollisuuden ja palveluiden seudullisena kohteena (t/p). P-alueille ei saa sijoittaa seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Merkintä osoittaa palvelukeskittymän yleispiirteisen sijainnin. Alueen maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua, jossa osoitetaan alueen ulottuvuudet ja mitoitus. Kaavassa osoitetut alueet eivät ole uusia varauksia vaan kukin niistä sisältää olemassa olevaa toimintaa, valmiin infrastruktuurin ja niissä on voimassa olevat yleis- ja/tai asemakaavat. Vaalijalassa toimii laaja sosiaali- ja terveysalan keskittymä, Kuortti on valtatie 5:n varteen syntynyt palvelukeskittymä ja Tikkalan alueella sijaitsee Järvi-Suomen Portin tuotantolaitos ja logistiikkakeskus. Vaalijalan osalta merkintä sisältää Nenonpellon taajaman, Kuortin merkintä Kuortin asuinalueen. Alueiden suunnittelussa tulee huomioida soveltuvin osin paikalliskeskuksen kohdemarkintaa (a) koskevat suunnittelumääräykset.

Pääosa Etelä-Savon merkittävästä teollisuudesta sijoittuu taajamatoimintojen alueille. Erillisellä teolli-

suusalueen kohdemarkinnalla (t) osoitetaan maakuntakeskuksen, seutukeskusten ja paikalliskeskuksen ulkopuolella olevia seudullisesti merkittäviä teollisuusalueita, jotka ovat Pelloksen alue Ristiinassa, Rantasalmen aseman alue Rantasalmella sekä Voikosken alue Mäntyharjun ja Valkealan rajalla. Kohteilla on monipuoliset olemassa olevat liikenneyhteydet, taloudellisesti järjestettävissä oleva muu infrastruktuuri sekä läheisyydessä riittävä väestöpohja työvoimaksi. Ristiinan Pelloksen teollisuuslaitoksen ja sen seurauksena syntyneen Pelloksen taajaman merkintä kaavassa on teollisuusalueen kohdemarkintä (t). Pelloksen kaavamerkinnässä on sovellettu p-merkinnän määräystä paikalliskeskuksen kohdemarkintaa koskevien suunnittelumääräysten huomioon. Samaan tapaan kuin a-kohdemarkinnän osalta, kunnat määrittelevät myös t-merkinnän ulottuvuudet maakuntakaavan määräysten ja suositusten sekä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ohjaamana yleiskaavoin.

Voikosken teollisuuslaitos sisältyy turvallisuustekniikan keskus TUKES:n ylläpitämään vaarallisia kemikaaleja käsittelevien laitosten (tehdas tai varasto) listaukseen (ns. SEVESO-laitos). Näihin sovelletaan ympäristöministeriön kirjeessä dnro 3/501/2001 kuvattuja lausuntomenettelyitä kaavoitukseen ja rakentamisen lupiin liittyen. TUKES on määrittel-

lyt laitoksen ympärille ns. konsultointivyöhykkeen, jonka laajuus on 1,5 km. Vyöhyke on muodostettu laitoksen riskeistä yleisesti tiedossa olevan, kärkeen arvion perusteella eikä kyseisiä tuotantolaitoksia koskevien tarkkojen analyysien perusteella, joten niitä

ei voi suoraan käyttää suojaetäisyyksinä tuotantolaitoksen ja muun toiminnan välillä. Vyöhyke ilmaisee sen etäisyyden laitoksesta, jonka sisällä toimittaessa turvallisuuden varmistamiseen tähtäävä asiantuntijalausuntomenettely on tarpeen.

KUNTA	Maakuntakaavan seudulliset yksiköt ja keskittymät			Yleis- ja asemakaava
- Kohde	Mitoitus	Nykyisiä	Uusia	kaavatilanne
JUVA	0	2	0	
- km Vehmaa		2	0	Asemakaava, jossa KM-1-merkinnällä kahdessa korttelialueessa (yht. 9,6ha) yhteensä rakennusoikeutta 25538 k-m ² . KM-1-määräys: "Liikerakennusten korttelialue, jolle saa sijoittaa vähittäiskaupan suuryksikön. Tonttia kohden saa kerrosalasta enintään 800 m ² käyttää elintarvikkeiden myymälätiloiksi. Alueella voidaan suorittaa polttoaineen jakelua. Alueelle saa rakentaa ympäristöhäiriöitä aiheuttamattomia teollisuusrakennuksia."
MIKKELI	8	5	3	
- c keskusta		3		Asemakaava, jossa keskustatoimintojen korttelialueet sekä Graanin asemakaava, jossa seudullinen vähittäiskaupan myymäläkeskittymä. Torin ympäristössä tavarataloja.
- km Itäportti		2	1	Visulahden oikeusvaikutteinen osayleiskaava mahdollistaa vähittäiskaupan suuryksikkö- ja TIVA-kaupan keskittymän rakentamisen alueelle. Yleiskaavan kokonaisrakennusoikeus palvelujen osalta 19000 k-m ² . Asemakaavassa kaksi KM-korttelia (Liikerakennusten korttelialue, jolle saa sijoittaa vähittäiskaupan suuryksikön). Korttelien rakennusoikeudet ovat 25000 ja 30000 k-m ² .
- km Länsisilta		0	2	Ei kaavallista valmiutta vähittäiskaupan suuryksiköille. Tällä hetkellä TIVA-kaupan alue.
PIEKSÄMÄKI	2	1	1	
- c keskusta		1		Asemakaava, jossa suuryksiköiden osalta KL- eli liikerakennusten korttelialue, jolla kaavan mukainen rakennusoikeus 5000 k-m ² . Tähän on toteutettu City Market, jonka kerrosala on 4991 m ² .
- km Naiskangas		0	1	Oikeusvaikutteinen yleiskaava ja asemakaava vireillä, osoitetaan vähittäiskaupan myymäläkeskittymä
SAVONLINNA	4	2	2	
- c keskusta		1		Oikeusvaikutteinen yleiskaava ja asemakaava, jossa tavaratalo ja City Market.
- km Nojamaa		1	1	Asemakaava, jossa vähittäiskaupan suuryksikkö, Prisma
- km Länsiportti		0	1	Oikeusvaikutteinen yleiskaava, jossa palvelujen alueita, asemakaavassa palveluita n. 20 000 k-m ² :ä.

Vähittäiskaupan seudulliset suuryksiköt Etelä-Savon maakuntakaavassa

Merkinnät ja määräykset

KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE (KOHDEMERKINTÄ)

Merkinnällä osoitetaan maakunta- ja seutukeskusten keskustatoimintojen alueiden yleispiirteinen sijainti. Alueelle voidaan sijoittaa vähintään seudullisesti merkittäviä vähittäiskaupan suuryksiköitä. Alueen kehittäminen, maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Suunnittelumääräys

Keskustatoimintojen alueiden sijainti ja laajuus on määritettävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alueet muodostavat toiminnallisesti yhtenäisen keskustahakuisiin toimintoihin painottuvan kokonaisuuden. Alueelle voidaan sijoittaa vähittäiskaupan seudullisia suuryksiköitä. Alueen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen liikennejärjestelyihin.

Alueen käyttöä suunniteltaessa on huomioitava kohdeluettelossa yksilöidyt valtakunnallisesti ja/tai maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön kohteet ja alueet sekä muinaisjäännekohteet.

PAIKALLISKESKUKSEN KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE (KOHDEMERKINTÄ)

Merkinnällä osoitetaan paikalliskeskuksen keskustatoimintojen alueen yleispiirteinen sijainti. Alueelle voidaan sijoittaa vähittäiskaupan paikallisia suuryksiköitä. Alueen kehittäminen, maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Suunnittelumääräys

Keskustatoimintojen alueiden sijainti ja laajuus on määritettävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alueet muodostavat toiminnallisesti yhtenäisen keskustahakuisiin toimintoihin painottuvan kokonaisuuden. Alueelle ei saa sijoittaa seudullisesti merkittäviä vähittäiskaupan suuryksiköitä. Alueen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen liikennejärjestelyihin.

Alueen käyttöä suunniteltaessa on huomioitava kohdeluettelossa yksilöidyt valtakunnallisesti ja/tai maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön kohteet ja alueet sekä muinaisjäännekohteet.

VÄHITTÄISKAUPAN SUURYSIKKÖ (KOHDEMERKINTÄ)

Merkinnällä osoitetaan vähintään seudullisesti merkittäviä vähittäiskaupan suuryksikköjen käytössä olevia, kuntakaavoituksella suunniteltuja sekä sijoittamiseen soveltuvia keskustatoimintojen ulkopuolisia alueita. Merkintä osoittaa palvelukeskittymän yleispiirteisen sijainnin. Alueen kehittäminen, maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Suunnittelumääräys

Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa osoittaa vähintään seudullisesti merkittäviä vähittäiskaupan suuryksiköitä.

Alueen maankäytön ja rakentamisen mitoitus, sijainti ja laajuus on määritettävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alueet muodostavat kestävä ja toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden osana seudun palvelu- ja yhdyskuntarakennetta. Alueen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen liikennejärjestelyihin.

PALVELUJEN ALUE (KOHDEMERKINTÄ)

Kohdemerkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittäviä keskusverkon ulkopuolisia kaupallisia ja julkisia palvelualueita. Merkintä osoittaa palvelukeskittymän yleispiirteisen sijainnin. Vaalijalan osalta merkintä sisältää Nenonpellon taajaman. Alueen kehittäminen, maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Suunnittelumääräys

Alueen maankäytön ja rakentamisen mitoitus, sijainti ja laajuus on määritettävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alueet muodostavat kestävän ja toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden osana seudun palvelu- ja yhdyskuntarakennetta. Alueen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen liikennejärjestelyihin. Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa osoittaa seudullisesti merkittävä palvelukeskittymä. Alueelle ei saa sijoittaa vähittäiskaupan seudullisia suuryksiköitä. Nenonpellon ja Kuortin osalta alueiden suunnittelussa on sovellettava lisäksi paikalliskeskuksen kohdemarkinnalle (a) annettuja suunnittelumääräyksiä.

TEOLLISUUS- JA VARASTOALUE (KOHDEMERKINTÄ)

Kohdemarkinnalla osoitetaan maakuntakeskuksen, seutukeskusten ja paikalliskeskusten ulkopuolella olevia seudullisesti merkittäviä teollisuusalueita. Ristiinan Pello sisältyy myös Pelloksen taajaman. Alueen kehittäminen, maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua.

Suunnittelumääräys

Alueiden suunnittelussa on sovellettava paikalliskeskuksen kohdemarkinnalle (a) annettuja suunnittelumääräyksiä.

TEOLLISUUS- JA VARASTOALUE / PALVELUJEN ALUE (KOHDEMERKINTÄ)

Kohdemarkinnalla osoitetaan maakuntakeskuksen, seutukeskusten ja paikalliskeskusten ulkopuolella oleva seudullisesti merkittäviä Tikkalan teollisuus- ja palvelualue. Alueen kehittäminen, maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua.

Suunnittelumääräys

Alueen suunnittelussa on sovellettava palvelujen alueen (p) ja teollisuus ja varastoalueen (t) kohdemarkinnoille annettuja suunnittelumääräyksiä.

sev KONSULTOINTIVYÖHYKE

Merkinnällä osoitetaan Seveso II-direktiivin mukaisten laitosten konsultointivyöhykkeet.

Suunnittelumääräys

Vaarallisia kemikaaleja käyttävää tai varastoivaa laitosta ympäröivän konsultointivyöhykkeen yksityiskohtaiseen suunnitteluun on kiinnitettävä erityistä huomiota. Suunniteltaessa riskille alttiiden toimintojen, kuten asuinalueiden, vilkkaiden liikenneväylien, yleisölle tarkoitettujen kokoontumistilojen ja sairaaloiden sijoittumista vyöhykkeen sisälle on kaavaa laadittaessa pyydyttävä kunnan palo- ja pelastusviranomaisen ja tarvittaessa TUKES:n lausunto.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteutus

Elinkeinorakenteisiin liittyvien kohdemarkintojen yksityiskohtaisempi suunnittelu tapahtuu kuntien yleis- ja asemakaavoin. Keskusta-alueiden ja kaupalliseen käyttöön osoitettujen alueiden toteutuksen edistäminen, keskusta-alueiden nykyistä parempi valmius markkinoida ja ottaa vastaan kaupan investointeja, on merkittävä osa koko keskusverkon kilpailukyyn kehittämistä. Tämä edellyttää kunnilta

ennakoivaa ja analyttistä maankäytön strategista suunnittelua sekä yleis- ja asemakaavoitusta.

Maakuntakaavassa määritellään pitkän aikavälin tarpeisiin vähittäiskaupan suuryksikköpotentiaali eli yksikkömäärä ja yleispiirteinen sijainti. Kuntien yleis- ja asemakaavoissa määritellään yksikköjen tarkempi tilantarve, koko, yksityiskohtaisemmat maankäyttötarpeet sekä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin yksiköiden vaikutuksia. Kaupunkikeskustojen osalta on lisäksi erittäin tärkeässä asemassa kaupunkien sekä keskustojen toimijoiden vuorovaikutteinen yhteistyö sekä keskustojen toiminnallisen että

rakenteellisen kehittämisen suunnittelussa. Vähittäiskaupan suuryksikköjen ja palvelualueiden osalta suunnitteluvastuu on kuntakaavoituksella. Palvelurakenteen kokonaisvaltainen tarkastelu seudullisesti ja yleiskaavatasolla ovat tällöin avainasemassa.

Vaikutukset

Maakuntakaavaan on valittu keskusverkon ja taa-
jamien osalta yleispiirteinen esitystapa, jossa ei ole
kaupan suuryksiköitä ja keskustatoimintoja lukuun
ottamatta eritelty eri maankäyttömuotoja. Strate-
gisen maakuntakaavaratkaisun ohjausvaikutuksen
painopiste ei ole seutukaavan tapaan passiivisissa taa-
jamatoimintojen aluevarauksissa vaan keskusverkon
kehittämisessä ja tonttipalvelun parantamisessa mu-
kaan lukien keskusverkkoon tukeutuvat ylikunnalli-
set asiointi- ja työssäkäyntialueet. Yleispiirteisillä ja
joustavilla suunnittelu- ja kehittämisperiaatemerk-
nöillä pyritään aktivoimaan keskusten kehittämistä
ja kuntakaavoitusta. Tämän vuoksi myös elinkei-
norakenteiden tarkempi sijoittuminen ratkaistaan
yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Pääperiaate
on, että keskusverkkoa ohjaavissa suunnittelumäärä-
yksissä ja –suosituksissa ohjataan uusien teollisuus-,
työpaikka-, palvelu- tms. varauksien suunnittelu ja
toteuttaminen hyödyntämään olemassa olevaa yh-
dyskuntarakennetta ja eheyttämään sitä.

Kaupunkiseutujen palvelu- ja työpaikkatarjonta se-
kä kilpailukyky ovat avainasemassa maakunnan ny-
kyisen palvelu- ja yhdyskuntarakenteen edellytysten
turvaamisessa ja kehittämisessä. Muussa tapauksessa
työpaikat, kauppa ja palvelut hakeutuvat entisestään
maakunnan ulkopuolelle ja voimistavat epäedullista
kehityskierrettä. Nykyinen tarkoituksenmukainen
palvelu- ja yhdyskuntarakenne ja keskusverkko kat-
tavat maakunnan vielä melko hyvin, sillä vakinaises-
ta väestöstä 82 % asuu alle 15 min ajoajan päässä ja
96 % alle 30 min ajoajan päässä lähimmästä kun-
takeskuksesta. Myös vapaa-ajan asunnoista sijaitsee
merkittävä osa eli 70 % alle 30 min aikaetäisyydel-
lä lähimmästä kuntakeskuksesta. Maakuntakaavan
selostusosan kartta (s.16) havainnollistaa nykyistä
palvelu- ja yhdyskuntarakennetta kaupunkiseutujen
ja keskusten merkittävää roolia ja saavutettavuutta.
Mikkelin, Savonlinnan ja Pieksämäen työssäkäynti-
alueiden keskimääräinen työmatkapituus on noin 11
km ja alempien keskusten samaa suuruusluokkaa.

Vuonna 2004 Etelä-Savon ostovoiman siirtymä ulos
maakunnasta oli päivittäistavarakaupan osalta noin
14 prosenttia ja erikoiskaupan osalta noin 6 prosent-
tia (Kimmo Koski 2006). Tapahtuneen kehityksen
valossa on syytä olettaa, että tämä kehitys on vii-

me vuosina jatkunut ja jopa voimistunut. Kaupan,
majoitus- ja ravintolatoiminnan työpaikkojen osuus
henkeä kohti on Etelä-Savossa maan alhaisimpia
(2006). Epäedullisen kehityskierteen jatkuminen
ja nykyisen palvelu- ja yhdyskuntarakenteen nopea
murtuminen merkitsisi Etelä-Savossa hallitsematon-
ta kehitystä, muun muassa palvelujen saatavuuden
heikentymistä, liikkumis- ja liikennetarpeen oleel-
lista lisääntymistä sekä olemassa olevan yhdyskun-
tarakenteen vajaakäyttöisyyttä.

Palveluverkkoselvitysten laskennallisen mitoitus-
arvion lisäksi maakuntakaavaratkaisu on sovitettu
maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin
elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamiseksi.
Maakuntakaavaratkaisulla on pyritty hillitsemään
Pohjoisen periferian alueisiin lukeutuvan Etelä-Savon
epäedullisen kehityksen oireyhtymän voimistumista
(Northern Peripheral, Sparsely Populated Regions
in the European Union, Nordregio 2005 ja Strong,
Specific and Promising: Towards a Vision for NSPA
in 2020, Nordregio 2009). Lisäksi kaupan luontees-
sa ja arjen liikkumistarpeessa tapahtunut kehitys on
huomioitu yleisten laskentamallien rinnalla.

Valtakunnallisesta keskittymiskehityksestä huolimatta
joukkoliikenteen (linja-auto ja raideliikenne) mark-
kinaosuus on Suomessa yleisesti laskenut viime vuosi-
kymmeninä huomattavasti (55 %/1960, 15 %/2006,
LVM). Myös Etelä-Savo on luonnonoloihin tukeutu-
van maaseutumaisen ja hajanaisen rakenteensa takia
hyvin henkilöautoriippuvaista seutua kuten muun
muassa vireillä olevassa Autoriippuvainen yhdyskun-
tarakenne –hankkeessa on todettu (TKK/SYKE).
Maakuntakaavan mukainen olemassa olevaan yhdys-
kuntarakennetta tukeutuva palvelurakenne mukaan
lukien suuryksikköratkaisu ei enää tarpeettomasti li-
sää yksityisautoilua nykyisestä. Liikkumistarpeen vas-
tapainona Etelä-Savolla on selvästi negatiivinen kas-
vihuonekaasutase suuren metsäalan ja maan parhaan
metsänkasvun ansiosta. Myöskään asukasta kohti las-
ketut CO₂-päästöt eivät merkittävästi poikkea maan
keskiarvoista (Reaaliaikainen päästöseuranta, SYKE).

Maakuntakaavan mukaiset vähittäiskaupan suuryk-
siköt tukevat nykyistä tarkoituksenmukaista palve-
lu- ja yhdyskuntarakennetta ja sijoittuvat liikenteel-
lisesti optimaalisiin paikkoihin siten, että yksiköiden
kasvava tilantarve pystytään maankäytön yksityiskoh-
taisemmassa suunnittelussa turvaamaan. Irrallaan
olevista alueista ei ole kysymys kuten selostusosassa
esitetyt kaupunkiseutujen ja Juvan kuntakeskuksen
kartat havainnollistavat. Maakuntakaavaratkaisu ei
aiheuta merkittäviä muutoksia nykytilanteeseen, ei

myöskään alueidenkäytön ekologisen kestävyysnäkökulmasta. Maakunnan metsät sitovat enemmän hiiltä kuin maakunnan hiilidioksidipäästöt ovat ja toimivat jatkossakin merkittävänä hiilinieluna.

Santasalon selvityksessä on perusteltu seudullisesti merkittävien vähittäiskaupan suuryksiköiden mitoitustas Etelä-Savossa ja arvioitu ratkaisun vaikutuksia palvelurakenteeseen, alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, liikkumiseen, elinympäristöön, palvelujen saatavuuteen, ostovoiman siirtymiin sekä yhteiskuntatalouteen.

Case-esimerkin kautta Pieksämäen markkina-analyyssissä tarkasteltu laajuudeltaan Itä-Suomen mitta-kaavaisen suuryksikön sijoittumismahdollisuuksia jollekin Etelä-Savon km-kohteelle. Lähtökohtaisesti Pieksämäki on Etelä-Savon aluerakenteessa ainut paikka rautateiden risteyksessä. Mahdollisuus raide-liikenteeseen perustuvaan matkailuun ja kauppaan on siellä paras. Maakuntakaavan kaupan selvityksiä tukevat Pieksämäen, Mikkelin ja Savonlinnan tekemät kaupalliset selvitykset sekä Juuan Vehmaan asemakaava selvityksineen ja vaikutusten arviointeineen. Pieksämäen osalta vireillä olevan keskustan eteläosan osayleiskaavan yhteydessä Pieksämäen kaupunki on teettänyt yleiskaavoitukseen liittyviä yksityiskohtaisia selvityksiä niin kaupallisten vaikutusten, liikenteellisten vaikutusten kuin mm. rakennettavuuden osalta.

Uudet vähittäiskaupan suuryksikkömerkinnät sijoittuvat siten, ettei yksiköiden sijoittaminen alueille vaaranna valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittäviä luontoarvoja. Lisäksi Pieksämäen keskustan eteläosan osayleiskaavan laadinnan yhteydessä on tehty selvitys, jossa on todettu, ettei Naiskankaan liittymäalueen rakentamisella ole erityisiä vaikutuksia alueen vesitalouteen ja läheiseen maakunnallisesti merkittäväksi suoluonnon alueeksi arvioitun Tahin-suon luontoarvoihin.

Kaavassa on osoitettu neljä olemassa olevaa teollisuusaluetta, jotka eivät sijaitse kaupunkien taajamatoimintojen alueella tai kytkeydy paikalliskeskusten taajamatoimintoihin. Näistä Ristiinan Pellos ja Rantasalmen aseman alue ovat olemassa olevia teollisuusalueita, jotka ovat synnyttäneet ympärilleen myös taajamarakennetta. Nämä teollisuusalueet tukeutuvat hyvään tie- ja rataverkkoon, Pellos myös syväväylään. Mikkelin Tikkala sijaitsee hyvien liikenneyhteyksien varrella ja se on kytkeyty Mikkelin kaupunkikeskuksen ja Otavan taajaman yhdistävin vesi- ja viemäriverkostoin ja kevyenliikenteen väylin sekä julkisen liikenteen vuoroin kaupunkiseudun ra-

kenteeseen. Teollisuusalueista Mäntyharjun Voikosken teollisuuslaitos lukeutuu Seveso II-direktiivin mukaisiin vaarallisia aineita käsitteleviin laitoksiin. Tämä on huomioitu kaavamääräyksellä, joka on yhdenmukainen Kymenlaakson maakuntakaavan kanssa. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee huolehtia siitä, ettei riskille alttiita toimintoja sijoiteta liian lähelle vaaraa aiheuttavia laitoksia ja varastoja. Tällaisia riskialttiita toimintoja ovat esimerkiksi asuinalueet, vilkkaat liikenneväylät, yleisölle tarkoitettut kokoontumistilat ja -alueet, sairaalat, koulut, hoitolaitokset ja majoitusliikkeet. Alue sijaitsee haja-asutusalueella n. 20 km päässä Mäntyharjun kuntakeskuksesta, joten laitoksen läheisyydessä ei ole näköpiirissä uhkaa maankäytöllisille ristiriidoille.

Tausta-aineistot

- Itä-Suomen aluerakenne: peruspiirteitä ja muutostrendejä/Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos ja Kohti kilpailukykyistä ja osaavaa Itä-Suomea, Aluerakennekehityksen suuntaviivoja/Itä-Suomen maakuntien liitot
- Northern Peripheral, Sparsely Populated Regions in the European Union (Nordregio 2005)
- Strong, Specific and Promising: Towards a Vision for NSPA in 2020 (Nordregio 2009)
- Kaupunkiverkko ja kaupunkiseudut 2006 (SM)
- Etelä-Savon maakuntakaavan taustaselvitys 2006
- Kaupan palveluverkkoselvitys 2006, kaupan tietopankki
- Kaupan palveluverkkoselvitys, Kaupan suuryksiköiden sijoitusmahdollisuudet 2008
- Yhdyskuntarakenteen seurantarjestelmä (YKR)
- Paras –hankkeen mukainen Mikkelin kaupunkiseutusuunnitelma (ohjelma)
- Etelä-Savon seutukaava
- yleiskaavat, asemakaavat
- Mikkelin kaupunki, Tuomas Santasalo ky: Mikkelin Graanin suuryksiköiden laajennusten kaupalliset vaikutukset 2006
- Mikkelin kaupunki, Tuomas Santasalo ky: Itä-Suomen kauppakaupunki Mikkeli, kaupan sijoittuminen ja tarjonnan mitoitus 2008
- Tuomas Santasalo ky: Pieksämäen Kauppakesittymän markkina-analyysi 2008
- Pieksämäen kaupunki, Liidea Oy: Pieksämäen Ideaparkin kaupallisten vaikutusten arviointi 2008
- Pieksämäen kaupunki, AIRIX: Keskusta-alueen eteläosan kehittämissuunnitelma 2008
- Savonlinnan kaupunki, Entrecon oy: Palveluverkkoselvitys 2009
- Etelä-Savon ympäristökeskus. Raportteja 3/2008: Etelä-Savon kasvihuonekaasutase 2005

palvelualueina. Matkailun kehittämisen avainasioita tulisi jatkossa olla matkailunäkökulman huomioiminen taajamien maankäytön suunnittelussa. Maakuntakaavassa ei ole esitetty taajamatoimintojen sisäisiä matkailukohteita.

Maakuntakaavaratkaisu, joka perustuu Etelä-Savon matkailustrategiaan, korostaa keskusverkon, vesistöjen ja ainutlaatuisen järviluonnon merkitystä maakunnan matkailun kehittämisen perustana. Vesistömatkailun kehittämisvyöhykkeinä maakuntakaavassa esitetään koko Vuoksen vesistöalue sekä Mäntyharjun reitti. Kehittämisvyöhykkeelle kohdistuu maakunnallisia ja ylimaakunnallisia kehittämismahdollisuuksia. Lisäksi sillä halutaan korostaa matkailun, varsinkin matkailukeskittymien strategisen ja kokonaisvaltaisen suunnittelun tarvetta.

Vapaa-ajan asutukselle asetetut määrälliset ja laadulliset tavoitteet edellyttävät vapaa-ajan asutuksen kehittämistä elinkeinotoiminnan, matkailun ja majoituspalvelun sekä ekotehokkuuden suuntaan. Perinteinen rantarakentaminen ja tonttitarjonta yksin riittää. Tarvitaan monipuolisempaa asutus/majoitustarjontaa matkailun ja kylämäisen vapaa-ajan asutuksen tarpeisiin ja keskuksiin. Uusia matkailun/vapaa-ajan asutuksen/majoituksen painopistealueita voisivat olla kaupunki- ja kuntakeskukset, maakuntakaavan mukaiset matkailupalvelujen alueet (12 kpl), osittain myös virkistys-matkailualueet (12 kpl) sekä kaupunkiseutujen ja kuntien rakennemallitoiden mahdollisesti osoittamat potentiaalisimmat ja avainasemassa olevat kylämäiset yritystoiminnan, matkailun ja vapaa-ajanasutuksen sekä perinteiset maaseutuasutuksen vyöhykkeet.

Saimaan-Pielisen alue on otettu kuntien (Savonlinna, Puumala, Ristiina ja Lieksa) esityksestä Suomen aielistalle ehdokkaaksi UNESCO:n maailmanperintökohteeksi luonnonperintökohteena. Tavoitteena on kehittää ylimaakunnallista ainutlaatuista järviluontoa ja saada sille Unescon maailmanperintöstatus. Maailmanperintökohteeksi esitetyt alueet ovat maakuntakaavassa Natura-alueita ja luonnonsuojelualueita. Järvimatkailun kehittämisvyöhyke tukee omalta osaltaan maailmanperintöhanketta korostamalla alueen matkailutoimintojen suunnittelu- ja yhteensovittamistarvetta.

Vuoksen vesistöalue on erikoisalueena mukana myös valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa (VAT) luonto- ja kulttuuriarvojen kannalta erityisen merkittävänä aluekokonaisuutena. Valtioneuvoston päätöksen mukaan Vuoksen vesistöalueella on ohjattava

matkailua, vesistöjen virkistyskäyttöä ja vesiliikennettä sekä rakentamista ja muuta maankäyttöä siten, että järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteet säilyvät.

Mäntyharjun reitiltä on sekä vesireitti että retkeilyreitit yhteydet Repoveden kansallispuistoon etelässä ja Pohjois-Savon sekä Keski-Suomen reitistöihin pohjoisessa. Saimaan laiva- ja veneväylät sekä satama-, retkisatama- ja lomakohteet muodostavat koko Vuoksen vesistöalueen kattavan verkoston. Kehittämisvyöhykkeen sisältö ja fyysinen ulottuvuus täsmentyvät alueelle laadittavien tarkempien suunnitelmien, kehittämisohjelmien ja -hankkeiden sekä yleiskaavoitustyön yhteydessä. Tässä yhteydessä tarkentuvat myös yksittäisten kehitettävien hankkeiden jatkosuunnittelutarpeet ja edellytykset.

Matkailupalvelujen kohdemerkinä (rm) on kaavassa osoitettu Vuoksen vesistöalueeseen ja Mäntyharjun reittiin kytkeytyviä, maakunnallisesti merkittäviä kulttuuri-, luonto-, vesistö- ja/tai liikuntamatkailun painopistealueita. Luetellut matkailuteemat ovat maakunnan matkailustrategian mukaisia matkailun avaintemoja. Kaavamerkintä osoittaa matkailun painopistealueen likimääräisen sijainnin, mutta sen ulottuvuudet määritellään yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Painopisteet kytkeytyvät vesistömatkailun kehittämisvyöhykkeisiin ja ovat toiminnallisia ryppäitä, ei niinkään yksittäisiä matkailukohteita. Painopistealueiden yksityiskohtaisempi suunnittelu ja rajaaminen siihen toiminnallisesti ja/tai rakenteellisesti liittyvien matkailualueiden kytkeytymisen suunnittelu tapahtuvat matkailun kehittämissuunnittelun ja yksityiskohtaisemman kaavoituksen kautta. Valintakriteereinä on käytetty kehittämismahdollisuuksia, luonnon- ja kulttuuriympäristön vetovoimaisuutta, hyvää saavutettavuutta, tunnettavuutta, omaleimaisuutta sekä toiminnan vetovoimaisuutta. Kaavaan on valikoitunut vain sellaisia matkailun painopistealueita, jotka kytkeytyvät olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen ja joiden kehittämisessä voidaan hyödyntää olemassa olevaa infrastruktuuria. Niillä on myös kehittämisen pohjaksi olemassa olevia yksityiskohtaisempia maankäytön suunnitelmia. Nykyisessä suunnittelutilanteessa yhtään kokonaan uutta matkailun maakunnallista painopistemerkintää ei ole kaavassa osoitettu. Maakuntakaavalla pyritään edistämään taajamien ja järvimatkailun vyöhykkeen toimijalähtöisen matkailun kehittämistyötä. Tämän kehittämistyön seurauksena voi viranomaisten, kuntien ja matkailutoimijoiden yhteistyössä syntyä uusia matkailupalveluiden seudullisia tai maakunnallisia kohteita. Natura-alueiden läheisyydessä sijaitseville

rm-kohteille on annettu erityismääräys natura-alueiden luontoarvojen turvaamiseksi.

Merkinnällä V-rm on esitetty seudullisia tai maakunnallisia tehokkaan virkistyskäytön, ulkoilun, urheilun ja niihin kytkeytyvän matkailun alueita. Alueet muodostavat ulkoiluun, liikuntaan ja matkailuun painottuvia Etelä-Savon mittakaavassa merkittäviä kokonaisuuksia. Tällaisia ovat esim. paikalliset laskettelurinteet, niiden ympäristön ulkoilu- ja hiihtoalueet sekä näihin kytkeytyvät lomakylät tai vastaavasti golf-kentät ja niiden oheispalvelualueet. Kaikilla V-rm-alueilla on olemassa olevia virkistys- ja/tai matkailutoimintoja.

V-rm alueiden päämaankäyttömuoto on virkistys. V-rm alueilla yleinen virkistyskäyttö, jokamiehen oikeuteen perustuva virkistyskäyttö sekä matkailu- ja kaupalliset virkistyspalvelut ovat limittyneet toisiinsa ja tukevat toisiaan. Toimintojen yhteen sovittaminen edellyttää paljon tilaa sekä alueen yksityiskohtaisempaa kokonaissuunnittelua. Alueilla voidaan kehittää matkailutoimintoja ja niille voidaan yksityiskohtaisen suunnitelman pohjalta sijoittaa tehokasta matkailurakentamista, kuten lomakylä. Yksityiskohtaisemmassa maankäytönsuunnittelussa tulee matkailurakentaminen sijoittaa siten, että alueen yleisen virkistyskäytön mahdollisuudet sekä alueen luontoarvot turvataan. Ennen mitään Kotkatharjun pohjavesiolosuhteita mahdollisesti muuttavia toimenpiteitä tulisi kunnan ympäristöviranomaiselle sekä alueelliselle ympäristökeskukselle varata mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Natura-alueiden läheisyydessä sijaitseville V-rm-alueille on annettu erityismääräys natura-alueiden luontoarvojen turvaamiseksi. Lisäksi pohjaveden turvaamiseksi Joroisten Kotkatharjun osalta on kaavassa annettu erityismääräys.

Tiehallinnon matkailutiekse hyväksymä Vihreän kunnan kulttuuritie on merkitty maakuntakaavaan omalla merkinnällään. Kulttuuritie kulkee 5-tien eteläpuolella Saimaan rantoja myötäillen Mäntyharjun Vihantasalmelta Ristiinaan, Puumalaan, Sulkavalle, Savonlinnaan ja Punkaharjulle, metsä-museo Lustoon ja Putikon puutalokylään. Reitillä ovat mukana myös Anttola ja Rantasalmi. Reitti on läpileikkaus kaskikansan raivaamasta, vesien ja metsien muovaamasta eteläsavolaisesta maisemasta. Kulttuuritie esittelee lähes 400 kilometrin matkalta kauniita ja vaihtelevia Etelä-Savon maisemia, nähtävyyksiä, hiljaisia kyläiteitä, metsien vihreää kultaa eri muodoissaan, puurakentamista ja alueen arvokasta

kulttuurihistoriaa, sekä paikallisia kulttuuritapahtumia ja matkailupalveluja. Suomessa on Vihreän kunnan kulttuuritien lisäksi 10 muuta matkailutietä.

Maakuntakaavassa esitetään merkinnällä V maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä virkistysalueita, joilla on voimassa maankäyttö- ja rakentamislain mukainen rakentamisrajoitus.

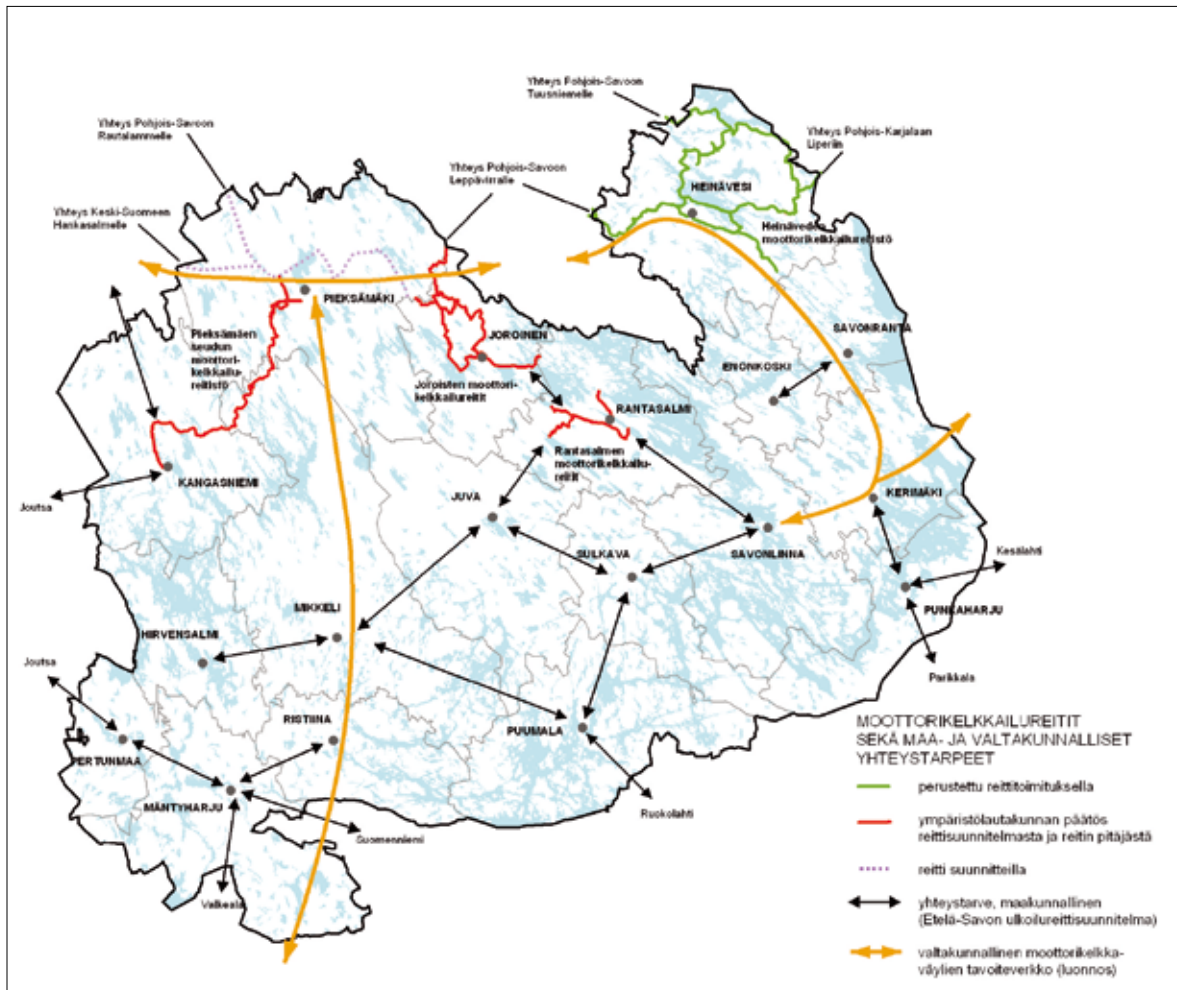
Viheryhteystarvemerkinillä osoitetaan laajojen virkistysalueiden liittymistä toisiinsa pienempien viheralueiden ja reittien muodossa ja näiden viheryhteyksien tunnistamis- ja säilyttämistarvetta. Mikkeliissä viheryhteystarpeita on osoitettu pohjois-etelä-suunnassa Kalevankankaalta pohjoiseen ja kaupungin poikki Urpolaan ja edelleen Pitkälänselälle sekä yhteys Kenkäverosta Mikkeli-puiston ja Kaihunarjun kautta Porrassalmen museotielle. Tornimäeltä on osoitettu viheryhteystarve Visulahteen. Viheryhteystarvemerkinillä kuvataan virkistysalueiden välillä olevia uimaranta-, puisto- ja urheilukenttäalueita, hiihtolatuja ja polkuverkostoja, pyöräteitä ym., joilla on merkitystä mm. taajaman viihtyisyyden kannalta.

Pieksämäellä viheryhteystarve on osoitettu Nikkari- lan ja Tuopunkankaan virkistysalueiden välille sekä Pieksänjärven rantaan yhdistämään kaupungin itä- ja länsipuolen matkailu- ja virkistysalueita (mm. Parta- harju ja Anola), myös Pieksämäen seudun reitistöt kulkevat itä-länsisuunnassa. Viheryhteyksien tarkem- pi suunnittelu tapahtuu yleis- ja asemakaavoilla.

Valtion laajat erämaa-alueet on osoitettu maa- ja metsätalousvaltaisiksi alueiksi, joilla on ulkoilun oh- jaustarvetta (MU). Näiden alueiden myös virkistys- käyttöä edistävä maankäyttö suunnitellaan tarkem- min luonnonvarasuunnittelun ja alue-ekologisen suunnittelun jatkuvissa prosesseissa. MU-merkin- nällä on osoitettu myös Naakkiman alue Pieksämä- ellä, Vuorijärven alue Mäntyharjulla ja Säynätjärven alue Mikkeliissä.

Saimaan ja Puula-Kyyveden retkisatamat osoitetaan maakuntakaavassa symbolimerkinillä V1. Retkisa- tamaverkosto muodostaa maakunnallisesti merkittä- vän veneilyn ja vesimatkailun vetovoimatekijän.

Ulkolureiteista osoitetaan ohjeellisina retkeilyreitit, moottorikelkkailureitit ja melontareitit. Melonta- reittejä ei osoiteta Saimaalle, sillä siellä melojat käyt- tävät samoja retkisatamia ja osittain samoja väyliä kuin veneilijätkin, toisaalta taas Saimaalla voi valita lukemattoman määrän erilaisia melontareittejä, yhtä ainoaa reittivaihtoehtoa ei ole.

Moottorikelkkailureiteistä osoitetaan seudullisesti merkittävät viralliset reitit, joista on tehty reittiöimintä (Heinävesi) tai joista on olemassa kunnan ympäristölautakunnan päätös ja pitkäaikaiset maanomistajasopimukset. Ympäristöministeriössä on tekeillä valtakunnallinen moottorikelkkaväylien tavoiteverkko. Lisäksi Etelä-Savon ulkoilureittisuunnitelmassa esitettiin maakunnallisia moottorikelkkailun yhteystarpeita sekä ylimaakunnalliset yhteydet. Käytännössä yhteystarpeet tarkoittavat alueella jo olevien moottorikelkkaurien virallistamistarvetta.

Retkeilyreiteistä merkitään jo perustetut ja tutkitut, retkeilyn ja matkailun kannalta merkittävät seudulliset ja valtakunnalliset retkeilyreitit, jotka kulkevat vähintään kahden kunnan alueella.

Ohjeellinen merkintä tarkoittaa sitä, ettei reittiä ole maakuntakaavassa osoitettu tarkasti paikalleen, vaan sen tarkempi linjaus voi muuttua reittiä toteutettaessa, uusittaessa maanomistajasopimuksia, tehtäessä uusia suunnitelmia tai kaavoitustyön yhteydessä.

Merkinnät ja määräykset

YRM VESISTÖMATKAILUN KEHITTÄMISVYÖHYKE

Merkinnällä kuvataan yleispiirteisesti Vuoksen vesistön ja Mäntyharjun reitin ydinalueita. Vuoksen vesistöalueelle ja Mäntyharjun reitille kohdistuu ylimaakunnallisia järvimatkailun kehittymismahdollisuuksia sekä maakunnallisesti ja seudullisesti tärkeitä kehittämis- ja suunnittelutarpeita. Matkailun kehittäminen, maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Kehittämissuositus

Vesistömatkailun kehittämisvyöhykemerkinillä osoitetaan ylimaakunnallisen, maakunnallisen ja/tai seudullisen järvimatkailun kehittämis- ja suunnittelutarvetta. Matkailun kehittämistoimet tulee kytkeä osaksi olemassa olevaa palvelu- ja yhdyskuntarakennetta. Maankäytön, matkailun, palvelujen ja liikenteen sekä alueen oloista johtuvien erityisten tarpeiden yhteensovittamiseksi matkailukeskittymille tulisi laatia rakenne- ja kehittämissuunnitelma sekä strateginen yleiskaava, joka osoittaa yksityiskohtaisemmin matkailun painopistealueet, kehittämisvyöhykkeet ja niiden kehittämistarpeet sekä ohjaa suunnittelu- ja kehittämistoimenpiteiden toteuttamista.

Matkailupalvelujen kehittäminen tulee toteuttaa seudullisena yhteistyönä. Selvityksiä ja vaikutusten arviointia tulee täydentää yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä.

Vyöhykkeeseen kytkeytyville luonnonsuojelualueille tulee laatia hoito- ja käyttösuunnitelmat.

Suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota:

- vesistöjen ja ainutlaatuisen järviluonnon ylimaakunnalliseen rooliin ja kestäväan kehittymispotentiaaliin
- verkostoitumiseen, olemassa olevan keskusverkon, palvelu- ja yhdyskuntarakenteen ja niitä tukevien asiointi- ja palvelualueiden ja –ketjujen hyödyntämiseen ja kehittämiseen
- liikennejärjestelyihin sekä yhdyskuntatekniseen huoltoon
- muihin alueen oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin
- luonnon- ja kulttuuriympäristöjen erityisarvojen turvaamiseen
- ulkoilureittien suunnitteluun ja ylläpitoon

Vuoksen vesistöalueella matkailun, vesistöjen virkistyskäytön ja vesiliikenteen suunnittelua sekä rakentamista ja muuta maankäyttöä tulee ohjata siten, että Vuoksen vesistön järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteet säilyvät.

MATKAILUPALVELUJEN ALUE (KOHDEMERKINTÄ)

Merkinnällä osoitetaan matkailun kehittämisen kannalta potentiaalisia painopistealueita, joihin kohdistuu maakunnallisesti tai seudullisesti tärkeitä kehittämistarpeita. Alueen kehittäminen, maankäyttö ja rakentaminen edellyttävät yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja vaikutusten arviointia.

Suunnittelumääräys

Alueen maankäytön ja rakentamisen mitoitus, sijainti ja laajuus on määritettävä yksityiskohtaisemmassa kaavotuksessa siten, että alueet muodostavat kestäväan ja toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden osana seudullista palvelu- ja yhdyskuntarakennetta.

Alueeseen kytkeytyville luonnonsuojelualueille tulee laatia hoito- ja käyttösuunnitelmat, jotka osaltaan toimivat myös alueen matkailun kestäväan kehityksen perustana.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava arvokkaiden ympäristö- ja luontoarvojen säilyminen.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huomioitava maakuntakaavan kohdeluettelossa yksilöidyt valtakunnallisesti ja/tai maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön kohteet ja alueet sekä muinaisjäännökset.

Kohdekohtaiset erityismääräykset

Porosalmi rm 14.15, Oravi rm 16.15, Punkaharju rm 12.15, Puumala rm 13.15, Vihantasalmi rm 9.15:

Alueen käyttöä suunniteltaessa on huolehdittava siitä, että rakentaminen tai muu käyttö ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa aiheuta alueella tai sen läheisyydessä sijaitsevalle Natura 2000 –verkostoon kuuluvalla alueella sellaisia häiriöitä, jotka merkittävästi heikentävät alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon.

MATKAILUTIE

Merkinnällä osoitetaan Vihreän kullan kulttuuritie.

Kehittämissuositus

Matkailutiehen kytkeytyviä matkailupalveluja kehitetään siten, että huomioidaan maakuntakaavan kohdeluettelossa yksilöidyt valtakunnallisesti ja/tai maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön kohteet ja alueet sekä muinaisjäännökset.

V-rm VIRKISTYSMATKAILUALUE

Merkinnällä osoitetaan keskusverkon ulkopuolisia alueita tehokkaalle virkistyskäytölle, ulkoilulle, urheilulle ja matkailua palveleville toiminnoille. Alueella on yksityiskohtaisemman suunnittelun tarvetta virkistyskäytön ja matkailutoimintojen yhteen sovittamiseksi.

Suunnittelumääräys

Alueen yleisen virkistyskäytön kehittäminen sekä luonto- ja kulttuuriarvojen säilyminen tulee turvata yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Alueelle voidaan osoittaa matkailurakentamista.

Rakentamismääräys

Alueelle saa rakentaa ulkoilu-, urheilu- ja virkistyskäyttöä sekä matkailua palvelevia rakennuksia.

Kohdekohtaiset erityismääräykset

Kotkatharju V-rm 4.60, Uuraansaari-Kaupinsaari V-rm 16.71, Rauhalinna-Putkinotko, V-rm 16.72, Ruunavuori V-rm 16.60:

Alueen käyttöä suunniteltaessa on huolehdittava siitä, että rakentaminen tai muu käyttö ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa aiheuta alueella tai sen läheisyydessä sijaitsevalle Natura 2000 –verkostoon kuuluvalla alueella sellaisia häiriöitä, jotka merkittävästi heikentävät alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon.

V VIRKISTYSALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä virkistysalueita. Alueilla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Rakentamismääräys

Alueella saa rakentaa vain yleistä virkistäytymistä ja maa- ja metsätaloutta palvelevia rakennuksia sekä suorittaa rakennusten peruskorjauksia.

Suunnittelumääräys

Alueen maankäyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä huomiota alueen virkistyskäytön kehittämiseen ja ympäristöarvojen säilyttämiseen. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on luotava edellytykset alueen kehittämiseksi osana seudullista virkistys- ja matkailualueverkostoa.

VIHERYHTEYSTARVE

Merkinnällä osoitetaan virkistysalueiden välisiä tavoitteellisia viheryhteyksiä.

Suunnittelumääräys

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että merkinnällä osoitettu yhteys säilyy tai toteutuu tavalla, joka turvaa virkistys- ja ulkoilumahdollisuudet, alueen maisema-arvot sekä arvokkaiden luontokohteiden säilymisen.

V1 RETKISATAMA

Merkinnällä osoitetaan retkisatamia.

MU MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ON ERITYISTÄ ULKOILUN OHJAUSTARVETTA

Merkinnällä osoitetaan alueita, joiden pääkäyttömuoto on metsätalous ja joille suuntautuu seudullisesti tai maakunnallisesti merkittäviä ulkoilupaineita.

Suunnittelumääräys

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulisi kiinnittää huomiota alueen ympäristöarvoihin, ulkoilutoimintojen järjestämismahdollisuuksiin sekä alueen kytkeytymiseen seudun matkailupalveluihin sekä muihin virkistys-alueisiin ja ulkoilureitteihin.

mlr MELONTAREITTI, ohjeellinen

Merkinnällä osoitetaan ohjeellisina maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä melontareittejä.

mr MOOTTORIKELKKAILUREITTI, ohjeellinen

Merkinnällä osoitetaan ohjeellisina maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä moottorikelkkailureittejä.

rr RETKEILYREITTI, ohjeellinen

Merkinnällä osoitetaan ohjeellisina maakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviä retkeilyreittejä.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteutus

Matkailun kehittämistä johdetaan ja kehittämis-
vyöhykkeiden toteuttamista edistetään mm. Etelä-
Savon matkailustrategian mukaisilla ohjelmasopi-
muksilla ja kehittämissuunnitelmilla (masterplan).
Suunnittelussa tulisi olla mukana kunnat, matkai-
lun toimijat, maanomistajat, ympäristökeskus sekä
Metsähallitus. Metsähallituksen rooli on merkittävä
myös siksi, että se laatii Natura- ja luonnonsuoje-
lualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat, joissa ase-
tetaan rajat luontokohteiden matkailulliselle hyö-
dyntämiselle. Taajamatoimintoihin kytkeytyvän
matkailutoiminnan kehittäminen kytetään osaksi
kehittämissuunnitelmia.

Saimaan suojelualueiden luontomatkailusuunnitel-
ma on valmistunut (Metsähallitus 2008) ja maakun-

takaavaehdotuksen linjausten mukaista matkailun
masterplan –suunnittelua on vireillä useissa eri koh-
teissa kuten esimerkiksi Savonlinnan kaupunkiseu-
dulla, Puumalan kunnassa ja Savonrannan taajamas-
sa Vuokalassa. Nämä käytännön esimerkit toimivat
jatkossa kuntakaavoituksen ja uusien kehittämistoim-
menpiteiden tukena.

Kun matkailun kehittämissuunnitelmassa on visioi-
tu alueen käyttö ja määritelty käyttömahdollisuudet,
voidaan kaavoituksella luoda rakentamismahdol-
lisuuksia. Myös muun infrastruktuurin (liikenne,
vesihuolto, retkisatamat, reitistöt) suunnittelu ja yl-
läpito ovat tärkeitä. Maakuntaohjelmalla ohjataan
varoja matkailun kehittämishankkeille. Jatkona
kehittämistarkastelulle vaatii matkailun kehittämis-
kohteiden suunnittelu yleis- ja asemakaavatarkas-
telut. Kaavatarkastelussa keskusverkon osalta tulee
aina olla mukana myös matkailun näkökulma. Sa-
maa suunnittelumallia toteutetaan myös matkailun
painopistealueiden (rm) suunnittelutyössä. Taaja-

matoimintojen alueelle sijoittuvan matkailun toteutuksen suunnittelu toteutetaan kuntien yleis- ja asemakaavoin.

Virkistysmatkailualueiden (V-rm) toteuttamisen suunnittelu toteutetaan yleis- ja detaljikaavoin. Matkailuhankkeiden toteuttaminen on luonnollisesti matkailutoimijoiden ja -investoreiden vastuulla. Maakuntakaava korostaa V-rm alueiden kokonaisvaltaisen suunnittelun tarvetta hankekohtainen suunnittelun tueksi. V-rm-alueiden osalta yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee selvittää virkistyskäytön ja matkailun yhteensovittaminen ja toteuttamisen vastuut. Kunnan ja muiden toteuttajatahojen yhteistyöhön V-rm alueet tarjoavat hyviä mahdollisuuksia.

Vesistömatkailun kehittämisvyöhykettä osaltaan toteuttavan Saimaa-Pielinen maailmanperintöhankeen ylimaakunnallista valmistelutyötä jatketaan yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Itä-Suomen maakuntaliitot ovat päättäneet hakea ympäristöministeriön rahoitusta maailmanperintöesityksen valmistelutyöhön. Saimaan statuksen matkailullista hyödyntämistä koskevaa valmistelua varten rahoitusta haetaan mm. työ- ja elinkeinoministeriöltä. Matkailun hankeosiota valmistellaan Savonlinnan matkailuosaamiskeskuksen kanssa yhteistyönä.

Virkistysalueiden toteuttaminen kuuluu pääsääntöisesti sille kunnalle, jossa alue sijaitsee. Myös V-rm alueiden osalta virkistyskäytön toteuttaminen kuuluu kunnalle. Mikäli alue kuitenkin on varattu laajempaa kuin paikallista käyttöä varten, toteuttajina voivat olla myös naapurikunnat ja valtio. Joskus toteuttajana voi olla jokin yhteisö, yritys tai yksityiset tahot. Virkistysalueiden ja reittien suunnittelu tulisi olla osana yleistä kuntasuunnittelua ja maankäytön suunnittelua. Luontomatkailun ja virkistyskäytön kehityksen ja aluetaloudellisen merkityksen myötä tarvitaan myös uusia toteuttamis- ja ylläpitomalleja.

Etelä-Savon ulkoilureittisuunnitelmassa esitetään, että kuntien olisi hyvä laatia oma virkistyskäyttöst strategia, jossa esitettäisiin mm. tavoitteet kuntalaisille varattavien virkistysalueiden ja -reittien määrästä ja laadusta, pohdittaisiin toteutusta ja ylläpitoa sekä vastuutettaisiin virkistysasiat selkeästi kunnan sisällä. Strategia edesauttaisi jatkossa myös virkistystarpeiden huomioon ottamista kuntakaavoissa. Virkistysstrategian laatiminen olisi tarpeen myös seutukuntatasolla, koska suuri osa reiteistä ja virkistysalueista on ylikunnallisia. Mikkelin kaupunki on tehnyt päätöksen virkistyskäyttöstrategian laatimisesta (2007).

Tällainen suunnittelu on myös maakuntaohjelman mukaista tuettavaa toimintaa (sisäisen aluerakenteen kehittäminen).

Viheryhteystarvemerkinnoilla on osoitettu Mikkelin ja Pieksämäen kaupunkien taajama-alueiden ja niitä ympäröivien virkistysalueiden välisiä yhteyksiä ja lähivirkistysaluetarpeita. Nämä yhteydet ja lähivirkistysalueet tulee suunnitella ja osoittaa yleis- ja asemakaavoissa, siten että turvataan virkistys- ja ulkoilumahdollisuudet, alueen maisema-arvot sekä arvokkaiden luontokohteiden säilyminen.

Metsähallitus vastaa valtion maiden suunnittelusta. Valtion laajat maat on osoitettu maa- ja metsätalouksvaltaisiksi alueiksi (MU). Näiden alueiden maankäyttö suunnitellaan tarkemmin luonnonvarasuunnittelun ja alue-ekologisen suunnittelun jatkuvissa prosesseissa. Metsähallitus on laatinut Kivimäensalon alue-ekologisen suunnitelman vuonna 2000. Alueiden maankäyttöä tarkastellaan myös Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelmassa (2008).

Retkisatamia on toteutettu sillä periaatteella, että Etelä-Savon ympäristökeskus rakentaa kohteiden varustuksen ja kunta ylläpitää sataman jatkossa. Kunta myös hankkii alueen hallintaansa joko ostaen, vuokraten tai jollakin muulla sopimuksella. Metsähallitus ylläpitää itse Saimaalla Linnansaaren ja Koloveden kansallispuistojen sekä Pihlajaveden, Kermajärven ja Puruveden rantojensuojeluohjelma-alueiden retkisatamat. Matkailun painopistealueiden ulkopuolella olevia Metsähallituksen kohteita on annettu mm. kuntien hoitoon.

Virkistysalueiden toteuttaja voi olla myös kuntien muodostama virkistysalueyhdistys tai – säätiö, joka hankkii ostamalla tai vuokraamalla virkistykseen ja ulkoiluun soveltuvia alueita. Kuntien lisäksi tällaisen yhdistyksen jäsenenä voi olla erilaisia yhteisöjä. Etelä-Savossa toimii Saimaan virkistysalueyhdistys ry.

Ulkoilulaki määrittelee puitteet pysyvien ulkoilureittien perustamiselle ulkoilun ohjaamiseksi sekä ulkoilusta kiinteistöille aiheutuvien haittojen korvaamiseksi. Ulkoilureittien toteuttamista varten tulee laatia ulkoilureittisuunnitelma. Suunnitelman pohjalta reitit voidaan toteuttaa yksityismaille joko kunnan ja maanomistajan välisin sopimuksin tai ulkoilulain mukaisella ulkoilureittitoimituksella.

Maastoliikennelain mukainen moottorikelkkailureitti on tieliikennelain 2 §:ssä määritelty tie, joka on tarkoitettu moottorikelkkailuliikenteeseen.

Moottorikelkkailureittiin voivat kuulua myös pysyvästi tarvittavat levähdysalueet ja reitin huoltoalueet. Maastoliikennelain mukainen reitti edellyttää aina vahvistettua reittisuunnitelmaa. Reittisuunnitelman vahvistaa kunnan ympäristönsuojelulautakunta. Moottorikelkkailureitti perustetaan lainvoimaisen reittisuunnitelman perusteella joko reittitoimituksessa tai maanomistajan ja reitin pitäjän välisellä kirjallisella sopimuksella.

Ulkoilureitit on helpompi toteuttaa, mikäli niiden linjaukset on tutkittu esim. yleiskaavan laadinnan yhteydessä. Ylikunnallisten ulkoilureittien suunnittelu ja toteuttaminen edellyttävät yhteistyötä kuntien kesken. Muita toimijoita reittien suunnittelussa ovat mm. maakuntaliitto, ympäristökeskus ja Metsähallitus.

Vaikutukset

Maakuntakaavassa on virkistysaluevarauksia vähemmän kuin seutukaavassa eli noin 18 700 ha, mikä vastaa 1,3 % maakunnan maa-alasta. Seutukaavan mukaiset merkitykseltään paikalliset virkistysaluevaraukset eivät näy maakuntakaavaehdotuksessa. Ne kuuluvat jatkossa kuntakaavoitukselle. Maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviä matkailupalvelujen painopistealueita on merkitty kohdemerkinnällä (rm), lisäksi maakuntakaavassa on kaksi laajaa vesistömatkailun kehittämisyöhykettä. Näille kohteille ja yöhykkeille ei ole määritelty pinta-alaa.

Kohdemerkinnällä rm on osoitettu kehittyviä, maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviä matkailun painopistealueita. Kaavaan on valittu vain sellaisia matkailupalvelujen kohteita, jotka kytkeytyvät olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen ja niiden kehittämisessä voidaan hyödyntää olemassa olevaa infrastruktuuria. Lisäksi alueilla on matkailun kehittämisen pohjaksi olemassa olevia maankäytösuunnitelmia. Kaavaratkaisu ei näin ollen tarpeettomasti lavenna nykyistä rakennetta.

Keskusverkon ulkopuolinen matkailutoiminta kytkeytyy Etelä-Savossa pääsääntöisesti luontoon, etenkin ainutlaatuihin järvi- ja luontoon. Väistämättä osa matkailun painopistealueista sijaitsee myös luonnonarvoiltaan arvokkaiden alueiden läheisyydessä, onhan vesistö- ja luontomatkailu maakunnalle merkittävää. Näitä ovat esim. Porosalmen usean lomakylän keskittymä, joka sijaitsee Linnansaaren kansallispuiston tuntumassa, ja jonka matkailutoiminta liittyy olennaisesti luontomatkailuun. Yksikään painopistealue kuitenkin ei sijaitse esim. Natura-alueella. Hankkeiden kehittämissuunnittelun

yhteydessä sekä aikanaan yksityiskohtaisemmassa maankäytön suunnitelmissa tulee hankkeiden ympäristövaikutuksia mukaan lukien niiden vaikutuksia Natura-alueisiin arvioida osana suunnitteluprosessia. Maakuntakaavamääräyksiin ja –suosituksiin ohjataan lisäksi yksityiskohtaisempaa suunnittelua siten, että matkailun kehittämistoimissa on turvattava luonnon- ja kulttuuriympäristön erityisarvot.

Vireillä olevat käytännön masterplan-esimerkit (pilotit) tarjoavat hyvän perustan oppia ja hyödyntää niiden kokemuksia. Kokemuksista on syytä informoida nykyistä paremmin kuntia ja eri toimijoita. Eri tahot voivat hyödyntää käytännön esimerkkejä maankäytön strategisessa suunnittelussa ja kuntakaavoituksessa sekä uusissa matkailun kehittämishankkeissa. Pilotteja ja niiden kokemuksia voidaan hyödyntää myös hanke-esitysten arvioinnissa. Maakuntaliiton ja muiden julkisten rahoitusviranomaisten keskeinen rooli/tehtävä on korostaa juuri matkailun kokonaisvaltaisen suunnittelun tarvetta, tavoitteellisen kehityskuvan ja eri toimijoiden yhteistyön/yhteisen työohjelman merkitystä/vaatimusta matkailun kehittämishankkeissa – nykyistä kestävämpien tulosten aikaan saamiseksi.

Maakuntakaavaan on tullut uutena varaustyyppinä V-rm-alueet (virkistysmatkailualue). Alueiden jokamiehen oikeuteen perustuva virkistyskäyttö sekä matkailu- ja kaupalliset virkistyspalvelut ovat limityneet toisiinsa ja tukevat toisiaan. Näitä alueita on muodostettu mm. siten, että vierekkäiset seutukaavan matkailu- ja virkistysalueet on yhdistetty. Vaikka merkintätapa on uusi, ovat kaikki merkityt alueet sellaisia, joissa on olemassa olevaa virkistys- ja/tai matkailutoimintaa. Alueilla voi olla maksullisia virkistys- ja matkailupalveluita, mutta ne on tarkoitettu myös yleiseen virkistyskäyttöön. Alueelle suuntautuvat matkailutoiminta nopeuttaa näillä alueilla myös virkistyskäytön suunnittelua ja toteuttamista. Suunnittelumääräyksellä ohjataan yksityiskohtaisempaa suunnittelua siten, että matkailurakentaminen on suunniteltava niin, ettei yleinen virkistyskäyttömahdollisuus vaarannu. Suunnittelumääräyksellä turvataan myös luonto- ja kulttuuriarvojen huomiointi jatkosuunnittelussa. Koska Kotkatharjalla sijaitsee vedenhankinnan kannalta erityisen merkittävä pohjavesialue, on tällä alueella kiinnitetty pohjavesialueita koskevan maakuntakaavan suunnittelumääräyksen lisäksi erityistä huomiota pohjavesiolosuhteita mahdollisesti muuttaviin toimenpiteisiin.

Seutukaavaan nähden virkistysaluevaraukset ovat myös muuttuneet. Maakuntakaavasta on poistunut

noin 25 paikallista kuntakeskusten lähivirkistysaluetta. Nämä ovat taajaman sisäisiä alueita, joista osa on jo osittain otettu asutuskäyttöön. Toisaalta näillä alueilla on yleensä kunnan liikuntapaikkoja kuten urheilukenttiä, pururatoja jne. ja ne ovat myös mukana kuntien asemakaavoissa. Ne ovat siis jo pitkälti toteutuneet. Mikkelissä ja Pieksämäellä on taajamien lähivirkistysalue- ja reittitarvetta osoitettu maakuntakaavassa viheryhteystarvemerkinnoilla.

Osa seutukaavan retkeilyalueista (VR) on maakuntakaavassa osoitettu suojelumerkinnällä (SL). Tällaisia alueita on etenkin rantojen suojeluohjelman alueella. Näitä kohteita on yhteensä noin 250 ha. Lisäksi vanhoja retkisatamapaikkoja on poistettu, sillä ne on katsottu yleiskaavatyön yhteydessä suojelualueiksi, jonne ei voi sijoittaa retkisatamaa. Seutukaavan virkistysalueiden rajat ovat täsmentyneet ja tarkentuneet laadituissa rantayleiskaavoissa ja kuntakeskusten yleiskaavoissa, yleensä rajaukset ovat supistuneet. Maakuntakaavassa on noudatettu yleiskaavojen rajauksia.

Valtion laajat retkeilyalueet ovat säilyneet samalla merkinnällä kuin seutukaavassa (MU, maa- ja metsätalouksvaltainen alue, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta), mutta niiden pinta-ala on huomattavasti supistunut, sillä osa niistä on osoitettu luonnonsuojelualueiksi (SL). Vuorijärven alueen merkintä Mäntyharjulla on muutettu VR – merkinnästä MU:ksi) yleiskaavan mukaisesti ja Säynätnäin alueelle Mikkeliin on osoitettu uusi MU-alue. Hevonniemen ja Pyörissalon Natura-alueet (noin 1300 ha), jotka seutukaavassa olivat MU-alueita, ovat nyt MY-alueita (maa- ja metsätalouksvaltainen alue, jolla on ympäristöarvoja).

Maakuntakaavassa korostetaan vesistöteemaa sekä matkailun ja retkiveneilyn tarpeita esittämällä vesireittien kokonaisuus syvävälistä veneväyliin ja melontareitteihin. Rakennetut reitit ohjaavat vesiliikennettä luontoarvojen kannalta soveliaille alueille. Retkisatamavarauksia on maakuntakaavassa yli kolmanneksen enemmän kuin seutukaavassa (seutukaavassa 70, maakuntakaavassa 125). Retkisatamat on merkitty kohdamerkinnällä. Ne ovat olemassa olevia paikkoja tai niiden soveltuvuus retkisatamakäyttöön on selvitetty rantayleiskaavoituksen yhteydessä. Tällöin on myös katsottu, etteivät retkisatamat aiheuta haittaa norpalle tai Natura-alueille. Retkisatamat on tarkoitettu vain kesäaikaiseen vesiretkelykäyttöön. Retkisatamavaraukset ovat esimerkki siitä, kuinka yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla voidaan kohdistaa jokamiehenoikeutta tehokkaampi virkistyskäyttö suunnitelmallisesti.

Maakuntakaavan ulkoilureitit (melonta-, retkeily- ja moottorikelkkailureitit) ovat olemassa olevia reittejä tai uria. Ne perustuvat reittisuunnitelmiin. Virkistysaluevarausten ja ulkoilureittien ympäristövaikutuksia on arvioitu mm. eri projektien yhteydessä, reittisuunnitelmissa sekä Etelä-Savon ulkoilureittisuunnitelmassa.

Tausta-aineistot

- Etelä-Savon matkailun kehittämisohjelma 2007-2013
- Lakeland imagon kohottaminen: Saimaa-Pielinen maailmanperintökohteeksi (M6) alustava hankesuunnitelma ja taustaselvitys (30.8.2006) ja lausuntokierroksen palaute
- Metsähallitus/Luonnonsuojelu. 2004. Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden virkistys- ja luontomatkailukäytön edellytysten parantaminen – kehittämissuunnitelma ympäristöministeriölle
- Metsähallituksen digitaalinen retkisatama-aineisto
- Etelä-Savon ulkoilureittisuunnitelma. Etelä-Savon maakuntaliitto, julk. 72:2006
- Etelä-Savon seutukaava
- yleiskaavat, ranta-asemakaavat
- Metsähallitus. 2008. Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelma. Luonnos
- Pidä Saaristo Siistinä ry. Retkisatamaluettelot. 2008
- Puula-Kyyveden vesiretkelyverkoston kehittämissuunnitelma. Puula-Kyyvesi-projekti. 1999
- Pihlajaveden rantautumispaikat. Etelä-Savon ympäristökeskus. 1999
- Luonterin retkisatamat. Etelä-Savon ympäristökeskus. 1997
- Saimaan retkisatamat. Etelä-Savon ympäristökeskus. 1996
- Hankekohtaiset moottorikelkkailureittisuunnitelmat
- valtakunnallisten moottorikelkkaväylien tavoiteverkko. Työluonnos 21.11.2007
- Hankekohtaiset retkeilyreitit suunnitelmat
- VATVuoksi – valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet Vuoksen vesistöalueella Etelä-Savon ympäristökeskuksen raportteja 4/2007

4.3 Liikenne

Maakuntakaavan liikenneverkko muodostuu maantie- ja katuverkosta, rautatieverkosta, vesitieverkosta sekä lentokentistä. Maakuntakaavassa sovitetaan tie-, rautatie-, vesi- ja lentoliikenteen verkostot sekä terminaalit ja satamat liikennejärjestelmäksi. Se välittää tehokkaasti, taloudellisesti ja turvallisesti henkilö- ja tavaraliikenteen maakunnan alueella ja kytkee maakunnan naapurimaakuntiin ja siten koko maan liikennejärjestelmään. Samalla se kytkee eri maankäyttömuodot tarvittavin sitein toisiinsa ja muodostaa rungon muiden maankäytön aluevarauksen sijoittamiselle.

Maakuntakaavan liikennealueet näyttävät nykyisten liikenneväylien tulevan merkityksen ja toisaalta osoittavat eri liikennemuotojen tarvitsemat uudet aluetarpeet. Liikenteen aluevaraukset mahdollistavat liikenteen kehityksen ja ovat ohjeena väylien suunnittelulle sekä yleiskaavoitukselle.

Tietoliikenteen kehitys on viime vuosikymmeninä ollut liikennemäärien ja tietoliikenneverkon kapasiteetin osalta erittäin nopeaa. Tämä on ollut mahdollistanut teknologian ja automaation nopea edistyminen. Aluevarauksia eriasteisissa kaavoissa edellyttävät puhelinkeskukset, kaapelireitit radiolinkit jne. Uudet valokaapelit tullaan sijoittamaan tiealueelle, jolloin ne eivät edellytä erillisen aluevarauksen tekemistä maakuntakaavaan. Myöskään muut tietoliikenteen rakenteet eivät edellytä aluevarauksen tekemistä.

4.3.1 Tieliikenne

Yleisperustelu

Etelä-Savossa oli vuoden 2007 alussa yleisiä teitä 4845 km, joista valtateitä 510 km, kantateitä 210 km, seututeitä 830 km ja yhdysteitä 3295 km. Näillä yleisillä teillä liikennesuorite vuonna 2006 oli yhteensä 1420 milj. ajon.km.

Maakuntakaavan tieverkkoratkaisun perusta on nykyinen maantieverkko sekä kaupunkien katuverkko. Kaavassa esitetään tieverkon ja katuverkon toiminnallinen luokitus sekä niiden linjaus. Toiminnallinen luokitus osoittaa verkon eri osien hierarkkisen aseman. Se kuvaa tien tai kadun merkitystä ja liikenteen sujuvuutta sekä sitä, palveleeko tieosa pitkämatkaista vai paikallista liikennettä. Tievarausten pääperiaatteena on tiestön kehittäminen nykyisellä paikallaan. Uusien tievarausten perusteena on päätieverkon palvelutason turvaaminen liikennemäärien lisääntyessä myös tulevaisuudessa.

Maakuntakaavassa tielinjausten esittämistarkkuus vaihtelee tie- ja tieosakohtaisesti suunnittelutilanteen mukaan. Perusparannettavien tai kokonaan uudelle linjaukselle siirrettävien tieosien kohdalla varauksen sijainti perustuu laadittuun tie-, yleis- tai aluevaraustyyppiseen yleispiirteiseen suunnitelmaan. Pitemmän aikavälin hankkeissa varaus perustuu toimenpideselvityksiin.

Vuoden 2006 alussa voimaan tulleen maantielain mukaan osa pääteistä luokitellaan runkoteiksi. Tavoitteena on luoda suppea korkean palvelutason tieverkko. Runkoteillä paikallinen liikenne pyritään erottelamaan pitkämatkaisesta liikenteestä liittymä- ja rinnakkaistiejärjestelyin. Runkoteistä on liikenne- ja viestintäministeriön työryhmän ehdotus, josta ei ministeriössä ole tehty päätöstä. Maakuntakaavassa valtatie 5 on määritelty keskeisiin valtakunnallisesti merkittäviin valtateihin kuuluvaksi tieksi, josta käytetään kaavassa nimitystä runkotie. Tie on runkotie-luokan edellyttämässä tasossa vasta lyhyellä matkaa Joroisissa. Parantaminen siihen sisältyvine liittymä- ja rinnakkaistiejärjestelyineen voidaan tehdä suurelta osin nykyisessä tiekäytävässä. Uusi nykyisestä merkittävästi poikkeava linjaus on osoitettu Mikkelin ja Juvan välillä Visulahdesta Nuutilanmäkeen. Mikkelin eteläpuolella on osoitettu ohjeellinen linjaus Otavan ja Hietasen välillä.

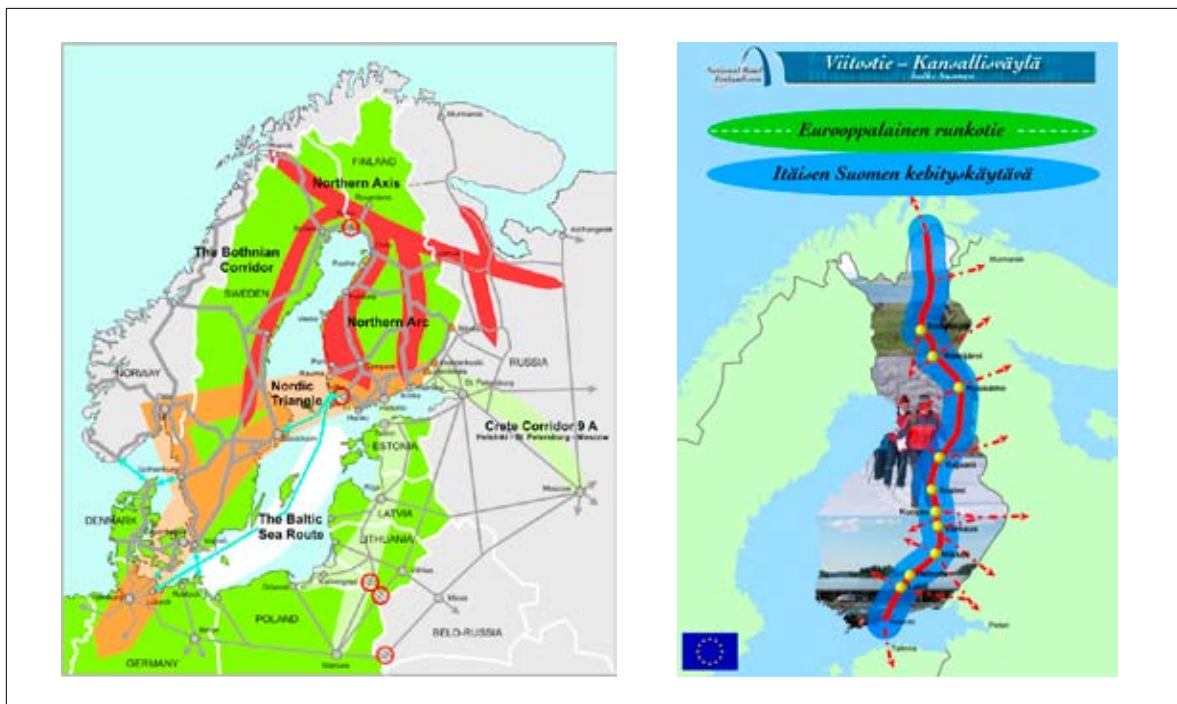
Viitostie on koko itäisen Suomen elinkeinoelämän valtasuoni, jolla liikkuu merkittävä osa alueen kaikesta tavar- ja henkilöliikenteestä. Raskasliikenteen määrät tulevat kasvamaan viitostiellä myös lähivuosina huomattavasti. Rekkaliikenteen määrää viitostiellä kasvattaa myös Varkauden kautta (vt 23) kulkeva Joensuun ja Helsingin välinen tavaraliikenne. Viitostie toimii myös Pohjois- ja Länsi-Suomesta Venäjälle suuntautuvan tavaraliikenteen pääväylänä. Huomattavan tavaraliikenteen yhteyden lisäksi viitostie on myös merkittävä matkailuliikenteen väylä. Itä-Suomen matkailutulojen arvioidaan olevan noin viidesosa koko maan matkailutuloista. Myös merkittävä osa Suomen vapaa-ajan asutuksesta ja tärkeimmistä hiihtokeskuksista sijaitsevat viitostien varrella tai niihin päästäkseen on kuljettava Viitostietä pitkin. Tahkon, Vuokatin ja Rukan matkailualueiden nähtävissä oleva voimakas kehitys heijastuu vahvasti viitostien liikennemääriin sekä palvelutarjonnan kysyntään myös tulevaisuudessa. Viitostien liikennemäärät ovatkin kasvaneet nopeammin kuin on osattu ennustaa, mikä johtuu juuri vapaa-ajan ja matkailun matkamäärien nopeasta kasvusta.

Toimivat, sujuvat ja turvalliset liikenneyhteydet sekä tehokas logistiikka ovat elinkeinoelämän sijoittumisen ja kilpailukyyn sekä työvoiman liikkuvuuden kannalta keskeisiä tekijöitä. Yleiseurooppalaiseen TEN-liikenneverkkoon ja valtakunnalliseen runkoverkkoon kuuluva valtatie 5 on koko itäisen Suomen kehityskäytävä. Valtatien 5 kehittämisellä ja tien säilyttämisellä myös jatkossa turvallisena ja joustavana liikenneyhteytenä yhdessä tiehen tukeutuvan monipuolisen teollisuuden, liike-elämän yms. palvelutarjonnan kanssa tasataan parhaiten Itä-Suomen maantieteellisen sijainnin aiheuttamia kilpailuhaittoja ja tuetaan koko itäisen Suomen aluekehitystä.

Valtatien 5 merkitystä aluerakenteen kilpailu- ja palvelukyyn, saavutettavuuden ja elinkeinopolitiikan näkökulmasta korostetaan kokonaisuutena omalla kehittämisperiaatemerkinällä Suomen kehityskuva

2030 ja Itä-Suomen aluerakennearportin linjausten mukaisesti. Pääliikenneväylät kuten valtatie 5 muodostavat valtakunnallisen ja maakunnallisen liikenne- ja kehityskäytävän ja sen eritasoliittymät ainakin paikallisesti merkittäviä ”palvelupisteitä” valtatiiden ja sitä kautta koko palvelu- ja yhdyskuntarakenteen saavutettavuuden näkökulmasta. Viitostie ei ole pelkästään tie vaan palvelu osana koko liikennejärjestelmän muodostamaa logistista kokonaisuutta.

Jatkossa korostuvat entisestään Viitostien palvelukyky ja elinkeinopolitiittinen näkökulma osana koko liikennejärjestelmää. Viitostie ry:n esille nostamia kehittämisteemoja ovat mm. Viitostie – logistiikan tikapuut itään ja länteen, Viitostie palveluiden käytölliittymänä, Kansallisväylä – matkailun ja vapaa-ajan valtatie, Viitostie taide- ja maisematienä, Viitostie – älykkään liikenteen edelläkävijänä.

Kuva uuden TEN-verkon hahmotelmasta (Itämeren kolmio ja Pohjolan kaari, versio 2008) sekä Viitostie esitteen kannesta.

Aluerakenteen maakunnallisesti merkittävät rakentamiskohteet valtatie 5 varrella on osoitettu omilla merkinnöillä, jotka on esitetty aiemmin keskusverkkoa, asumista ja elinkeinorakenteita koskevassa kapaleessa. Maakuntakaava mahdollistaa Viitostien kehittämisperiaatemerkinällä maakunnallisesti merkittävää taajarakentamista vähäisemmän rakentamisen suunnittelun valtatie 5 varrelle ja sen eritasoliittymiin kuntakaavoituksen ja lupaharkinnan puitteissa.

Maakunnan toista tärkeää liikennesuuntaa palvelee vt 13, joka on yhteys Etelä-Karjalaan ja edelleen Pietariin. Venäjälle suuntautuvan liikennekäytävän itälaidalla olevalla vt 14 on mahdollisuudet merkittävään kehitykseen, kun yhteydet Parikkalasta rajan yli paranevat.

Maakuntakaavan yleispiirteisyyden vuoksi siinä ei ole tarkoituksenmukaista esittää koko yleistä tieverkkoa. Alemman asteinen tieverkko on tärkeä

maaseudun elinkeinotoiminnan, raaka-ainevirtojen, asumisen sekä vapaa-ajan asumisen kannalta. Maakuntakaavassa yhdysteitä osoitetaan vain, mikäli niillä on maankäytön tai elinkeinon kannalta erityistä merkitystä. Kaupunkien katuverkosta mukaan otetaan pääkadut. Kevyelle liikenteelle eikä joukkoliikenteelle ole osoitettu omia kehittämismerkintöjä vaan niiden kehittäminen sisältyy kaupunkiseutujen kehittämismerkintöihin.

Toiminnallisen luokituksen lähtökohtana on Tiehallinnon käyttämä luokitus. Joitakin eroavuuksia on ja ne johtuvat pääasiassa tarkastelujen erilaisesta aikajänteestä. Maakuntakaavan tieverkko on tavoitteellisempi kuin Tiehallinnon. Kaavassa on nykyisen toiminnallisen luokituksen lisäksi otettu huomioon keskusten väliset liikennetarpeet ja tieverkon jatkuvuus. Myös muiden liikenneverkkojen terminaalit sekä tärkeimmät teollisuus-, matkailu- ja virkistysalueet huomioidaan tieverkon luokittelussa merkittävänä liikennettä synnyttävänä kohteina.

Valta- ja kantateiden osalta näkemykset ovat yhtenevät. Maakuntakaavassa esitetään seututienä Ristiinan ja Hietasen välinen tie 4201, joka Tiehallinnon luokituksessa on yhdystieluokkaa. Tie on Ristiinan yhteys valtatie 5 kautta pääkaupunkiseudulle. Se on myös tärkeä kuljetusreitti valtatieltä 5 Ristiinan suuntaan valtatielle 13 sekä Ristiinan ja Hirvensalmen taajamien välinen sujuvin reitti.

Maakuntakaavassa on aluevaraukset uusia tielinjauksia varten valtatiellä 5 Mikkelistä Juvan puolelle Nuutilanmäkeen, valtatiellä 13 Ristiinan taajaman kohdalla, valtatiellä 14 Savonlinnan keskustan kohdalla sekä valtatiellä 23 Pieksämäen kohdalla joidenkin liittymien muuttamiseksi väylähierarkialtaan loogisiksi. Valtatiellä 5 Otavan ja Hietasen välillä on merkitty ohjeellinen aluevaraus Savonradan tuntumaan. Kantatiellä 62 on ohjeellinen linjaus Puumalassa Hurissalon ja Lietveden sillan välillä olevien suurimpien mutkien oikaisemiseksi. Varaukset perustuvat valmiisiin tai tekeillä oleviin yleissuunnitelmiin. Muualla suunnitellut teiden parantamiset tehdään nykyisten käytävien puitteissa, eikä niille maakuntakaavan mittakaava huomioon ottaen tehdä aluevarauksia. Parannettu tie voi siten jossain kohtaa poiketa maakuntakaavassa esitetyistä nykyisistä linjauksesta. Kaavassa ei esitetä kaksiajorataisia tieosuuksia. Teiden palvelutasossa ja tilantarpeessa aiemmin esiintynyt selvä porras yksi- ja kaksiajorataisten tien välillä on madaltunut ohituskaistateiden sekä kapeiden keskikaistojen tullessa yhä laajemmin käyttöön.

Maakuntakaavan tieverkkoa koskevat aluevaraukset ovat viivamerkintöjä. Olemassa olevat tiet ja kadut on merkitty mustalla ja rakennettavat punaisella viivalla. Ohjeellinen tielinjaus on merkitty punaisella katkoviivalla. Tieluokat on erotettu viivanpaksuudella. Kaavassa on merkitty seututiemerkinä (st) seututeiden ohella myös niihin rinnastettavat pääkadut. Sama merkintätapa koskee yhdysteitä ja niihin rinnastettavia katuja. Maakuntakaava ei ota kantaa tiestön hallinnolliseen luokitukseen. Teiden tekninen standardi, esim. kaistojen lukumäärä, ratkaistaan liikenteellisten vaatimusten perusteella teitä koskevissa suunnitelmissa.

Maakuntakaavassa esitettävien uusien eritasoliittymien tarve perustuu liikenteen välityskyvyn parantamistarpeeseen sekä viereisen maankäytön kehittymiseen. Eritasoliittymät rakennetaan tavallisesti teiden risteämispaikkaan. Erityisesti runkotiellä tien toimivuus ja eritasoliittymien toteutus on kytköksissä toisiinsa. Lisäksi on viereisen maankäytön liikenteeseen liittyvät ominaispiirteet otettava huomioon. Liikennemäärien sekä maankäytön salliessa eritasoliittymä voidaan toteuttaa vaihteittain parantamalla aluksi tasoliittymää.

Uusien eritasoliittymien sijainti on tarkka vain niillä tieosilla, joista on tie- tai yleissuunnitelma eli Viitostielle Koirakiven ja Huruksen välillä sekä Kinnarin ja Nuutilanmäen välillä. Suunnitelmavalmius eritasoliittymien sijainnin suhteen on varsin hyvä myös vt 13:lle (yleissuunnitelma) ja vt 14:lle (aluevaraus-suunnitelma) esitettyjen liittymien osalta. Muiden uusien eritasoliittymien sijainti on suunnitelmien alhaisen valmiustason vuoksi ohjeellinen.

Joukkoliikenteelle tie- ja katuverkko luo toimintapuitteet. Linja-autoliikenteen toimintaedellytyksiä parannetaan pääteiden laatuikätyillä. Maakuntakaavassa linja-autoliikenteen laatuikätyvät sijoittuvat kehittämisvyöhykkeille, eivätkä ne siten näy erillisinä aluevarauksina.

Suomen logististen painopistealueiden joukossa Mikkeli on mahdollinen terminaalien sijaintikohde tavaraliikenteen kasvaessa. Mikkelin nykyiset tavaraliikenteen terminaalitoiminnot sijaitsevat keskustassa sekä Oravinmäellä. Tikkanen alueella on Järvi-Suomen portin logistiikkakeskus. Keskustan maankäytön kehittyessä terminaalitoiminnot siirtyvät muualle. Oravinmäen alue on kaavassa taajamatoimintojen aluetta. Maakuntakaavaan ei merkitä erikseen maaliikenteen terminaalialueita.

Merkinnät ja määräykset

5-TIEN KEHITTÄMISVYÖHYKE

Merkinnällä osoitetaan yleiseurooppalaiseen TEN-tieverkkoon ja keskeiseen valtakunnalliseen tieverkkoon kuuluvan valtatie 5 kehittämisvyöhyke.

Kehittämissuositus

5-tien kehittämisvyöhykettä kehitetään kansainvälisenä liikennekäytävänä, jonka maankäytön suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikenteen sujuvuuteen ja turvallisuuteen, liikenteen ja matkailun palveluihin sekä liikenneympäristön laatuun. Maankäytön suunnittelussa on otettava huomioon korkealuokkaisen maantie-, rautatie- ja lentoliikenteen sekä energia- ja tietoliikennejohtojen tilavaraukset ja rajoitukset ympäröivälle maankäytölle. Vyöhykkeellä tulee turvata sujuvan ja turvallisen liikenteen vaatimukset. Liikenneväylien kehittämisessä on otettava huomioon, että valtatie 5 kuuluu yleiseurooppalaiseen TEN-tieverkkoon ja on osa keskeisten valtakunnallisesti merkittävien ja korkealuokkaisten valtateiden verkkoa eli suunniteltua runkotieverkkoa.

Nykyisten ja suunniteltujen liittymäalueiden kytkeytyminen aluerakenteeseen ja erilaisten maankäyttötarpeiden kuten teollisuuden, kaupallisten palveluiden, logistiikan tai asumisen hyödyntäminen tulee suunnitella osana maankäytön kehittämisstrategiaa, seutukeskusten ja kuntien kokonaisvaltaisia strategioita maankäytön suunnitelmia (yleiskaava).

vt / vt/rt / kt VALTATIE / RUNKOTIE / KANTATIE

Merkinnällä vt osoitetaan valtateina valtakunnallista ja maakuntien välistä pitkämatkaista liikennettä välittäviä maanteita. Valtateista osoitetaan merkinnällä vt/rt omana alaryhmänään keskeisiä valtakunnallisesti merkittäviä valtateita. Näistä korkealuokkaisista valtateista käytetään nimitystä runkotie. Merkinnällä kt osoitetaan kantateina niitä valtateita täydentäviä, maakuntia palvelevia maanteita, jotka yhdistävät kaupunkitason keskuksia tärkeimpiin liikennesuuntiin. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Teillä tulee varautua kevytväyläjärjestelyihin taajamien ja kylämaisen asutuksen kohdalla. Väylän ja sen lähialueiden suunnittelussa tulee huomioida melun vaikutukset alueiden käyttöön.

Suunnittelumääräys koskien runkoteitä (vt/rt)

Maankäytön suunnittelussa tulee varautua siihen, että väylälle pääsy tapahtuu eritasoliittymien kautta ja paikalliselle sekä kevyelle liikenteelle on osoitettu erillinen väylä.

vt / vt/rt / kt VALTATIE / RUNKOTIE / KANTATIE, UUSI

Merkinnällä vt osoitetaan valtateina valtakunnallista ja maakuntien välistä pitkämatkaista liikennettä välittäviä uusia maanteita. Valtateista osoitetaan merkinnällä vt/rt omana alaryhmänään keskeisiä valtakunnallisesti merkittäviä valtateita. Näistä korkealuokkaisista valtateista käytetään nimitystä runkotie. Merkinnällä kt osoitetaan kantateina niitä valtateita täydentäviä, maakuntia palvelevia maanteita, jotka yhdistävät kaupunkitason keskuksia tärkeimpiin liikennesuuntiin. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Teillä tulee varautua kevytväyläjärjestelyihin taajamien ja kylämaisen asutuksen kohdalla. Väylän ja sen lähialueiden suunnittelussa tulee huomioida melun vaikutukset alueiden käyttöön.

Suunnittelumääräys koskien runkoteitä (vt/rt)

Maankäytön suunnittelussa tulee varautua siihen, että väylälle pääsy tapahtuu eritasoliittymien kautta ja paikalliselle sekä kevyelle liikenteelle on osoitettu erillinen väylä.

  | vt / vt/rt / kt VALTATIE / RUNKOTIE / KANTATIE, OHJEELLINEN

Merkinnällä vt osoitetaan valtateiden ja merkinnällä kt kantateiden ohjeelliset tielinjaukset, jotka perustuvat todettuun tieliikenteen yhteystarpeeseen ja joiden yleispiirteinen sijainti ja suhde ympäristöön on selvitetty. Valtateista osoitetaan merkinnällä vt/rt omana alaryhmänä keskeisiä valtakunnallisesti merkittäviä valtateitä. Näistä korkealuokkaisista valtateista käytetään nimitystä runkotie. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys koskien vt 4.150

Maankäytön suunnittelussa tulee varautua siihen, että väylälle pääsy tapahtuu eritasoliittymien kautta ja paikalliselle sekä kevyelle liikenteelle on osoitettu erillinen väylä. Väylän ja sen lähialueiden suunnittelussa tulee huomioida melun vaikutukset alueiden käyttöön.

 st SEUTUTIE / PÄÄKATU

Seututienä osoitetaan seutukuntien liikennettä palvelevia ja seutukuntia pääteihin yhdistäviä teitä. Merkinnällä osoitetaan myös merkitykseltään vastaavat kadut. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

 yt YHDYSTIE / KATU

Yhdysteinä osoitetaan merkittäviä kyläverkoston tai kuntien yhteistoim

 ERITASOLIITTYMÄ

Merkinnällä osoitetaan runkoteiden ja valtateiden nykyiset eritasoliittymät. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

 ERITASOLIITTYMÄ, UUSI

Merkinnällä osoitetaan runkoteiden ja valtateiden suunniteltuja eritasoliittymiä. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Maakuntakaavassa oleva uusi eritasoliittymä voidaan liikennemäärien tai maankäytön niin salliessa ensi vaiheessa toteuttaa myös tasoliittymänä.

Erityisesti maankäytön tarpeita palvelevan eritasoliittymän toteuttamisen ajoitus ja toteuttamismahdollisuudet tulee varmistaa ennen kuin niiden toteuttamiseen perustuvaa maankäyttöä asemakaavoitetaan pääteiden varsille ja taakse.

vt -> yt TIELUOKAN MUUTOS

Merkinnällä osoitetaan tieluokan muutos uudeksi tieluokaksi. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Liikenne- ja viestintäministeriö päättää, mitkä maantiet ovat valta- ja kantateitä sekä miltä osin ne ovat valtakunnallisesti merkittäviä runkoteitä. Tiehallinto päättää seutu- ja yhdysteistä.

Tieliikennealueiden toteutuksesta vastaa Tiehallinto. Kunta vastaa asemakaavoitettujen alueidensa kaduista. Tieverkon kehittämissuunnitelma ohjaa tiehankkeiden toteuttamisjärjestystä. Suurempien tiehankkeiden toteuttamisen edellytyksenä on eduskunnan rahoituspäätös. Pienemmille hankkeelle riittää tiepiirin rahoituspäätös.

Tiesuunnittelun maantielain mukaiset vaiheet ovat yleissuunnitelma ja tiesuunnitelma. Joissakin isoissa hankkeissa yleissuunnitelmaa edeltää lainsäädännön mukainen ympäristövaikutusten arviointimenettely. Suunnitelmien on perustuttava oikeusvaikutteiseen kaavaan, jossa tien sijainti ja suhde muuhun maankäyttöön on selvitetty. Kaavan tavoitteisiin perustuva suunnitelma voidaan valmistella samanaikaisesti kaavan kanssa. Tiesuunnitelman on oltava oikeusvaikutteisen kaavan mukainen. Ilman kaavaakin voidaan suunnitella, jos tien luonne huomioon ottaen tien sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on viranomaisyhteistyönä selvitettävissä.

5-tien kehittämisvyöhykkeen osalta kuntien tehtävänä on yksityiskohtaisempi maankäytönsuunnittelu, jossa yhteen sovitetaan olemassa olevan rakenteen, uusien tielinjaus- ja liittymäratkaisujen sekä uusien maankäyttötärpeiden näkökulmat. Suunnittelu toteutetaan osana maakuntakeskuksen, seutukeskusten ja kuntien kokonaisvaltaisia strategisia maankäytön suunnitelmia.

Vaikutukset

Maakuntakaavassa nykyiseen yhdyskuntarakenteeseen tukeutuvat ja liikenteellisesti edullisille alueille osoitetut kehittämisalueet parantavat maakunnan elinkeinojen kilpailukykyä ja tarjoavat edellytyksiä uusien työpaikkojen sijoittumiselle. Näin liikenteellisesti edulliset kehittämisalueet tukevat maakunnan kehitystä. Ne saattavat huonosti toteutettuina hajauttaa yhdyskuntarakennetta sekä vaikeuttaa niiden väylien liikennettä, joihin ne tukeutuvat. Kehittämisperiaatemerkinnot osoittavat ennen kaikkea kokonaisvaltaisen suunnittelun tarvetta, tarvetta irtautua hankekohtaisesta suunnittelukulttuurista.

Kun liikenneväyliin ja eritasoliittymiin kytkeytyvän maankäytön suunnittelu toteutetaan osana maakuntakeskuksen, seutukeskusten ja kuntien kokonaisvaltaisia strategisia maankäytön suunnitelmia, pystytään välttämään yhdyskuntarakennetta hajauttavasta kehityksestä. 5-tien kehittämisperiaatemerkinnot ei mahdollista paikallista suuremman rakenteen synnyttämistä vaan seudullisesti ja maakunnallisesti merkittävä rakenne on osoitettu maakuntakaavassa erikseen aluevaraus- ja kohdamerkinnoin.

Tieverkon toiminnallinen luokitus antaa tiesuunnittelulle sekä yleiskaavoitukselle ja muulle maankäytön suunnittelulle selkeät perusteet yksityiskohtaisten ratkaisujen tekemistä varten. Tiesuunnitelmassa määritetään tien tarkka linjaus, leveys ja rakenne.

Teiden parantaminen tapahtuu suureksi osaksi nykyisellä tielinjalla tai välittömässä läheisyydessä. Tällöin vaikutukset ympäröivään maankäyttöön jäävät vähäisiksi. Valtatie 5 muuttuu rakentamisen myötä myös toiminnallisesti runkotieksi. Tien on tarkoitus palvella hyvin ensisijaisesti pitkämatkaista liikennettä, jolloin viereiselle maankäytölle aiheutuva estevaikutus kasvaa. Tienvarren maankäyttöä palvelee runkotien parantamisen yhteydessä rakennettava rinnakkaistiestö ja tiejärjestelyt sekä aikaisempaa harvemmat liittymät, jotka ovat tavallisesti eritasoliittymiä.

Tausta-aineistot

- LVM: 43/2006 Valtakunnallisesti merkittävät maaliikenteen runkoverkot. Työryhmän mietintö
- Kaakkois-Suomen ja Hämeen tiepiirit: Valtatien 5 parantaminen välillä Lusi-Mikkeli. Runkotien edellyttämät toimenpiteet. Kouvola 2004
- Kaakkois-Suomen tiepiiri: Valtatie 5 välillä Tupurala-Nuutilanmäki. Yleissuunnitelma. Kouvola 2008
- Kaakkois-Suomen tiepiiri: Valtatien 5 parantaminen välillä Nuutilanmäki-Vehmaa, yleissuunnitelma. Mikkeli 1995
- Savo-Karjalan ja Kaakkois-Suomen tiepiirit: Valtatie 5 Mikkeli-Kuopio, yhteysvälin kehittämisselvitys. Elokuu 2002
- LVM: 38/2003 Valtakunnallisesti merkittävät liikenneverkot ja terminaalit
- Kaakkois-Suomen tiepiiri: Valtatien 13 parantaminen välillä Ristiina-Silvasti, yleissuunnitelma. 1997
- Kaakkois-Suomen tiepiiri: Vt 14 parantaminen välillä Laitaatsalmi-Miekkoniemi, tiesuunnitelma. Toukokuu 2002

- Kaakkois-Suomen tiepiiri: Kt 62 parantaminen välillä Parkkila-Puumala, tarveselvitys. Maaliskuu 1996
- Tielaitos: Seututiet. Keskushallinto 13.6.1994
- Tiehallinto, sisäisiä julkaisuja 2/2005 Kaakkois-Suomen tiepiirin alempiasteinen tieverkko (Seutu- ja yhdystiet). Kehittämissuunnitelma
- Kaakkois-Suomen tiepiiri: Vt 14 parantaminen välillä Mertala-Lähteellä ja Lähteellä Anttola, Aluevaraussuunnitelmat. 2009

4.3.2 Rautatiet

Yleisperustelu

Maakuntakaavan raideliikennevarausten tarkoitus on varmistaa maakunnan pitkän ajan kehityksen edellyttämien ratalinjojen ja liikennepaikkojen toteuttamismahdollisuudet. Maankäytön suunnittelussa otetaan huomioon raideliikenteen vaikutukset ja sen tarjoamat mahdollisuudet.

Maakunnan raideliikenteen pääyhteys on pohjois-etelä -suuntainen Savonrata, joka on esitetty sekä nopean henkilöliikenteen että raskaan tavaraliikenteen runkoverkkoon. Pieksämäki on merkittävä risteysasema, josta kulkee samoin tavaraliikenteen runkoverkkoon esitetty rata Jyväskylään. Joensuun suuntaan on pääratayhteys Varkauden ja Viinijärven kautta sekä kaakkoon Karjalanradalle Savonlinnan kautta. Viimeksi mainittu on osa Vaasa-Parikkala välistä Järvisuomen rataa, jolle yhteyden palautuminen Parikkalasta itärajan yli loisi uusia kehittymismahdollisuuksia. Lisäksi eri puolilla on teollisuuden käyttämiä pistoraiteita.

Maakuntakaavan rautatieverkon runkona ovat nykyiset radat, joita parannetaan tarpeellisilta osin. Pääradoista lisämerkinnällä pr/rr osoitetaan omana alaryhmänään keskeisiä valtakunnallisesti merkittäviä pääratoja. Näistä korkealuokkaisista pääradoista käytetään nimitystä runkorata. Kerava-Lahti -oikoradan avaaminen on parantanut rautateiden asemaa henkilöliikenteessä. Savonrataa edelleen parantamalla henkilöjunien nopeutta voidaan lähivuosina nostaa ratageometrian sallimissa puitteissa.

Savonrata ja hyvät yhteydet pääkaupunkiseudulle, muualle Suomeen ja Pietariin ovat myös tulevaisuudessa ensiarvoisen tärkeitä Etelä-Savon ja koko Itä-Suomen kehitykselle ja kilpailukyvyllä. Helsinki – Pietari -akseli on todennäköisesti yksi rautatieliikenteen päävirroista tulevaisuudessa. Sen linjaaminen vaikuttaa koko maan rautatieliikenteen kehittymiseen. Myös Lahti – Mikkeli -oikoratavaraus ja

sen tarve kytkeytyvät Helsinki – Pietari -ratalinjaukseen.

Radat muodostavat valtakunnallinen verkon, joka rakentuu yksittäisistä rataosista. Nykyisessä suunnittelutilanteessa ei ole perusteita riittävän kokonaisvaltaisesti arvioida Helsinki-Pietari akselin ja koko maan rautatieliikenteen kehittämistarpeita ja niihin liittyviä valintoja, ei myöskään Lahti-Mikkeli -oikoratavaruksen osalta. Eri vaihtoehdot on syytä pitää avoimena kunnes selvitykset, suunnittelutilanne ja poliittinen päätöksenteko etenevät.

On tarkoituksenmukaista, ettei Lahti – Mikkeli -oikoratavarausta käsitellä varauksena lainkaan tässä maakuntakaavassa. Tämä merkitsee sitä, että seutukaava jätetään Lahti – Mikkeli -oikoratavaruksen osalta voimaan. Oikoratavarausta käsitellään aikanaan erillisellä vaihemaakuntakaavalla.

Nykyisen rataverkon perusparannus sekä tarpeelliseksi katsottaville osuuksille tehtävät kaksoisraideosuudet sekä sähköistystyöt tapahtuvat pääosin nykyisiä ratalinjoja noudattaen. Savonlinnan keskustan kohdalla on varaus rataa varten käytävässä, johon rata ja valtatie siirretään. Savonlinnassa sijaitsevaa uutta Teknolan teollisuusrataa varten seutukaavassa esitetty varaus on säilytetty. Maakuntakaavan rataverkkoa koskevat aluevaraukset ovat viivamerkintöjä. Olemassa olevat radat on merkitty mustalla ja uudet punaisella värillä. Ohjeellinen ratalinja on merkitty punaisella katkoviivalla.

Maakuntakaavassa matkakeskuksiksi on nimetty sellaiset linja-auto- ja junaliikenteen kohtauspaikat, joiden vaikutuspiiriin on katsottu kuuluvan selvästi yhtä kuntaa laajempia alueita ja joiden tulisi siten parantaa ja lisätä eri liikennemuotojen yhteistyötä. Mikkelin matkakeskus otettiin käyttöön marraskuussa 2007. Pieksämäen nykyisen rautatieaseman ja linja-autoaseman kohdalle merkitty matkakeskus vaatii toiminnallista kehittämistä sekä rakenteiden parantamista.

Mikkelin keskustassa on vilkas raakapuun lastauspaikka, johon eri suunnista on hyvät tieyhteydet. Lastausalueen viereisen satama-alueen maankäytön suunnittelu etenee ja näiden suunnitelmien mukaan lastausalueen käyttö nykyiseen tarkoitukseen ei enää ole mahdollista. Korvaava lastauspaikka tulee löytää lähitienoilta, jotta junan käyttö kuljetuksiin voi jatkua ilman uudelle lastauspaikalle suuntautuvien tiekuljetusten suorituksen kasvua.

Merkinnät ja määräykset

pr / pr/rr PÄÄRATA / RUNKORATA

Merkinnällä pr osoitetaan valtakunnallisesti merkittävään rataverkkoon kuuluvat henkilöliikennettä ja raskasta tavaraliikennettä palvelevat pääradat. Merkinnällä pr/rr osoitetaan omana alaryhmänään keskeisiä valtakunnallisesti merkittäviä pääratoja. Näistä korkealuokkaisista nopeaa henkilöliikennettä ja/tai raskasta tavaraliikennettä palvelevista sähköistetyistä pääradoista käytetään nimitystä runkorata. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varauduttava tasoristeysten poistamiseen.

yr YHDYSRATA / SIVURATA

Merkinnällä osoitetaan pääratoja yhdistävät radat ja teollisuudelle tarpeelliset radat. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

yr YHDYSRATA / SIVURATA, UUSI

Merkinnällä osoitetaan pääratoja yhdistävän yhdysradan uudet linjaukset. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

yr YHDYSRATA / SIVURATA, OHJEELLINEN

Merkinnällä osoitetaan teollisuudelle tarpeellisia uusia ratoja. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

LM MAALIIKENTTEEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittävät ratapiha-alueet. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

MATKAKESKUS

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittävät joukkoliikenteen vaihtoterminalit. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Eri liikennemuotojen kohtaamiselle on varattava pysäköinti- ja laituritilaa siten, että kulkumuodosta toiseen siirtyminen on joustavaa.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Rautateiden radanpidosta vastaa Ratahallintokeskus rautatielain pohjalta. Rautatien rakentamista koskevan yleissuunnitelman ja ratasuunnitelman tulee perustua oikeusvaikutteiseen kaavaan, jossa rautatiealueen sijainti ja suhde muuhun maankäyttöön on selvitetty. Alueella, jolla on laadittavana tai muutettavana oikeusvaikutteinen kaava, voidaan ryhtyä kaavan tavoitteisiin perustuvan yleis- tai ratasuunnitelman laatimiseen. Rautatien rakentamista koskeva yleissuunnitelma ja ratasuunnitelma voidaan laatia, jos hankkeen luonne huomioon ottaen suunnitelman suhde muuhun alueiden käyttöön voidaan riittävästi selvittää yhteistyössä suunnittelun eri osapuolten kanssa.

Suurten ratahankkeiden toteuttaminen edellyttää eduskunnan rahoituspäätöstä. Ratahallintokeskus toimii hankkeissa tilaajana ja rakennuttajana. Pienistä teollisuusraiteista vastaavat Ratahallintokeskus, kunnat ja yritykset yhdessä.

Vaikutukset

Rautateiden kilpailukyky tulee nopeutuvien yhteyksien ansiosta paranemaan maakunnan ulkopuolelle suuntautuvilla sekä myös kaupunkiseutujen välisillä matkoilla. Raideliikenteen nopeuttaminen on osa itäisen Suomen rataverkon parantamista, joka tasaa aluerakenteen kehitystä maassa. Nopea rata edistää yhteyksien tiivistymistä erityisesti pääkaupunkiseudun suuntaan.

Raideliikenne on vähäpäästöinen, energiatehokas sekä turvallinen liikennemuoto ja siten kestävä kehityksen mukainen. Rataverkkoa kehittämällä on tarkoitus vähentää raskaita maantiekuljetuksia sekä henkilöauton käyttöä pitkillä matkoilla. Nopealla radalla on toimeliaisuutta lisäävä vaikutus asemien vaikutusalueilla, joille toimintoja siirtyy muualta.

Rata muodostaa esteen ihmisten liikkumiselle vaikeuttaen lähiyhteyksiä. Nopeat yhteydet toisaalta laajentavat työssäkäyntialuetta ja lisäävät ihmisten kanssakäymistä. Radan meluvaikutukset ovat yleensä pienemmät kuin tieliikenteen, mutta tärinän vaikutus on otettava huomioon radan lähialueita suunniteltaessa.

Vanhoihin ratoihin liittyvät asemat ja ratapihat rakenteineen ovat usein myös vanhinta rakennettua

ympäristöä, jonka säilyminen ja käyttö uusiin tarkoituksiin on hyvän suunnitteluperiaatteen mukaista.

Uusista merkittävistä ratahankkeista on toteuttajan tehtävä ympäristövaikutusten arviointi, yleensä yleissuunnitelmavaiheessa.

Tausta-aineistot

- LVM: 43/2006 Valtakunnallisesti merkittävät maaliikenteen runkoverkot, Työryhmän mietintö. Helsinki 2006
- RHK: Rataverkon kuvaus 7.1.2008. RHK F1/2008
- Kaakkois-Suomen tiepiiri: Valtatien 14 parantaminen välillä Laitaatsalmi-Miekkoniemi, tiesuunnitelma. Toukokuu 2002
- Pieksämäen kaupunki, Pieksämäen maalaiskunta, VR-Yhtymä Oy, Liikenne- ja viestintäministeriö: Pieksämäen matkakeskus, Yleissuunnitelma 30.10.2001
- Oy VR-Rata Ab, Itä-Suomen ratakeskus: Oikorata Lahti-Heinola-Mikkeli, Ratalinjan valinta. Suunnittelukeskus Oy. Kouvola 1995
- Ratahallintokeskus: Helsinki-Pietari -rautatieyhteys Esiselvitys ja vaikutusten arviointi. Helsinki 2008
- Ratahallintokeskus: Lahti-Heinola-Mikkeli -ratayhteys. Liikenne-ennuste ja yhteiskuntataloudellinen kannattavuustarkastelu. Strafica Oy, Sito Oy raporttiluonnos 18.9.2008

4.3.3 Vesiliikenne

Yleisperustelu

Maakunnan alueesta länsiosa sijaitsee Kymijoen vesistöalueella ja muu osa Vuoksen vesistöalueella. Vuoksen alueella väylästä rungon muodostaa Saimaan kanavalla tuleva 4,2 metrin syväväylä, jonka haarat suuntautuvat lännessä Ristiinaan, pohjoisessa Varkauden kautta Siilinjärvelle ja idässä Joensuuun sekä Kiteelle. Saimaan kanavan kautta on yhteys merelle. Syväväylästä täydentävät näitä matalammat laivaväylät sekä veneväylät. Tavaraliikenne keskittyy syväväylille. Myös uiton kuljetussuoritteesta valtaosa tapahtuu syväväylillä, toimintapaikat sijaitsevat kuitenkin matalampien väylien varrella, osa merkittyjen väylien ulkopuolella. Syvä- ja laivaväylien henkilöliikenne on lähinnä risteilyliikennettä. Heinäveden reitti vanhoine sulkuineen soveltuu vesistömatkailun ydinalueeksi. Sulkujen koko sekä kulkusyvyyks 1,8 m asettaa muita laivaväyliä tiukemmat rajoitukset alusten koolle. Lukuisat veneväylät laajentavat merkittävästi virkistysveneilyn reittivalikoimaa.

Kymijoen vesistöalueeseen kuuluvalla Mäntyharjun reitillä merkityt väylät sijaitsevat eri järvi-alueilla. Näiden eri vedenpinnan korkeudella olevien järvien välillä ei ole vesitse tapahtuvaa siirtymismahdollisuutta Mäntyharjulla sijaitsevan Pyhäkosken venesulkua lukuun ottamatta. Väyliä käytetään lähinnä virkistysveneilyyn. Reitillä aikaisemmin harjoitettu uitto on hiipunut.

Vesiliikenteen aluevarauksilla osoitetaan elinkeinoille mahdollisuudet lukuisten vesireittien hyödyntämiseen. Syvä- ja laivaväylät mahdollistavat taloudellisen kuljetusmuodon kehittämisen, jolloin voidaan vähentää raskaita tiekuljetuksia. Aluevarauksilla sovitetaan yhteen matkailun ja tavaraliikenteen edellyttämät satama- ja väylävaraukset.

Maakuntakaavaan merkitään nykyiset syvä-, laiva- ja veneväylät. Savonlinnan kohdalla syväväylä kulkee hankalasti navigoitavan ja onnettomuusalttiin Kyrönsalmen kautta. Turvallisempaa reittiä varten tehdään aluevaraus syväväylälle Laitaatsalmen kautta. Vesiliikenteelle on osoitettu sekä kuljetuksille että matkailulle soveltuva ohjeellinen reitti, Mäntyharjun kanava, joka yhdistää Saimaan ja Päijänteen jo seutukaavassa esitetyn varauksen mukaisesti. Mäntyharjun Pyhäkoskessa ja Miekankoskessa on Natura 2000 -verkoston aluevarauksia, jotka on otettava väylän tarkemmassa linjauksessa ja suunnittelussa

huomioon siten, ettei siitä ole Natura-alueille haittaa. Puruvedellä on tehty varaus laivaväylälle, joka jatkuu Kesälahdelle Pohjois-Karjalan puolelle.

Syväväylän varrella on tavaraliikenteen satamalaiturit Ristiinassa sekä Savonrannalla. Savonlinnan kaupunki ottaa Haislahden satama-alueen muuhun keskustatoimintojen käyttöön ja hakee syväsatamalleen uutta sijoituspaikkaa, vaihtoehtoiset uudet aluevaraukset merkitään kaavaan Laitaatsalmeen ja Vuohisaareen. Savonlinnan matkustajasatama sekä Mikkelin satama sijaitsevat keskustatoimintojen äärellä. Vesistömatkailun kehittämisvyöhykkeisiin liittyvänä osana maakuntakaavaan merkitään seutukaavaa huomattavasti kattavammin uusia venesatamia. Retkisatamat käsitellään matkailu- ja virkistysteeman alla.

Uiton toimintapaikoista pudotuspaikat soveltuvat monin paikoin myös raakapuun lastaukseen. Proomulastauksen edellyttämät lisärakenteet ovat periaatteessa yksinkertaisia toteuttaa. Maakuntakaavassa uiton toimintapaikkavarausten määrää on supistettu huomattavasti seutukaavaan verrattuna. Veteen lasku on keskittynyt aikaisempaa harvemmille pudotuspaikoille ja uittaja on luopunut tilapäisistä uiton toimintapaikoista. Mäntyharjun reitillä on säilytetty uittoa varten aluevaraus Hirvensalmella sijaitsevalle nippujen nostopaikalle.

Merkinnät ja määräykset

lvs SYVÄVÄYLÄ

Merkinnällä osoitetaan kauppamerenkulun tai muun hyötyliikenteen käyttöön tarkoitettuja väyliä, joiden kulkusyvyyks on vähintään 4,2 metriä. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Vesiliikenteen syväys- ja alikulkukorkeusvaatimusten turvaamiseksi tulee niitä risteävien johtojen ja siltojen suunnittelussa ottaa huomioon merenkululaitoksen suositukset.

lvs SYVÄVÄYLÄ, UUSI

Merkinnällä osoitetaan kauppamerenkulun tai muun hyötyliikenteen käyttöön tarkoitettuja uusia väyliä, joiden kulkusyvyyks on vähintään 4,2 metriä. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Vesiliikenteen syväys- ja alikulkukorkeusvaatimusten turvaamiseksi tulee niitä risteävien johtojen ja siltojen suunnittelussa ottaa huomioon merenkululaitoksen suositukset.

lv LAIVAVÄYLÄ

Merkinnällä osoitetaan hyötyliikenteen käyttöön tarkoitettuja matalaväyliä. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Vesiliikenteen syväys- ja alikulkukorkeusvaatimusten turvaamiseksi tulee niitä risteävien johtojen ja siltojen suunnittelussa ottaa huomioon merenkulkulaitoksen suositukset.

lv LAIVAVÄYLÄ, OHJEELLINEN

Merkinnällä osoitetaan kauppamerenkulun tai muun hyötyliikenteen käyttöön tarkoitettuja ohjeellisia uusia väyliä. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Rakentamismääräys

Merenkulkulaitokselle on varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen, mikäli rakennetaan 50 metriä lähemmäksi suunniteltua väylää.

Suunnittelumääräys

Väylää suunniteltaessa on huolehdittava siitä, että rakentaminen tai muu käyttö ei yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa aiheuta alueella tai sen läheisyydessä sijaitsevalle Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella sellaisia häiriöitä, jotka merkittävästi heikentävät alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 -verkostoon.

Vesiliikenteen syväys- ja alikulkukorkeusvaatimusten turvaamiseksi tulee niitä risteävien johtojen ja siltojen suunnittelussa ottaa huomioon merenkulkulaitoksen suositukset.

vv VENEVÄYLÄ

Merkinnällä osoitetaan veneilyn runkoväyliä sekä muita alueellisesti merkittäviä veneilyn pääväyliä. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys

Vesiliikenteen syväys- ja alikulkukorkeusvaatimusten turvaamiseksi tulee niitä risteävien johtojen ja siltojen suunnittelussa ottaa huomioon merenkulkulaitoksen suositukset.

VENEILYN YHTEYSTARVE

Merkinnällä osoitetaan veneilyn kehittämisen kannalta tarpeellisia uusia yhteyksiä.

ls SATAMA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan alueita vesiliikenteen satamatoimintoja varten. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

lsv VENESATAMA

Merkinnällä osoitetaan satama-alueita laiva- ja veneliikenteelle. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

ls1 UITON TOIMINTAPAikka

Merkinnällä osoitetaan uiton toiminta- sekä raakapuun lastauspaikkoja. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Väylähankkeiden toteuttamisvastuu kuuluu hyötyliikenteen ja veneilyn runkoväylien osalta pääsääntöisesti Merenkululaitokselle. Väylien kehittämisohjelma muodostaa rungon väylien ja satamien toteuttamiselle. Suurimpien väylähankkeiden (esim. Mäntyharjun kanava, Savon kanava) toteuttaminen edellyttää eduskunnan rahoituspäätöstä. Pienemmät hankkeet toteutetaan Merenkululaitoksen päätöksellä. Veneväyliä suunnittelevat ja toteuttavat myös kunnat ja ympäristökeskus toteuttamisvastuun määrittäessä tapauskohtaisesti.

Satamien toteuttaminen ja ylläpito on yleensä kuntien ja satamayhtiöiden vastuulla. Merenkululaitos on hankkeissa mukana yleensä vain väyläyhteyden osalta. Kalastus- ja vierasvenesatamien toteuttamista rahoittavat myös maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö. Uiton toiminta- sekä raaka-puun lastauspaikat toteuttaa uittoyhdistys.

Hyötyliikennettä ja veneilyn runkoväyliä koskevat väylien yleissuunnitelmat laaditaan Merenkululaitoksessa ja satamakohtaiset yleissuunnitelmat laaditaan yleensä joko kuntien tai satamayhtiöiden toimesta. Väylän ja kanavan periaatteellisesta linjauksesta ja kehittämisestä tehdään alustava yleissuunnitelma tai tarveselvitys, jota seuraa yleissuunnitelma. Suurissa hankkeissa hankkeen toteuttaja tekee ympäristövaikutusten arvioinnin. Hankkeen vesioikeuskäsittelyssä määrätään haltuunottoalue sekä korvaukset. Tekniset ratkaisut esitetään väylän tai sataman rakennussuunnitelmassa.

Vaikutukset

Vesiliikenne on kestävä kehityksen mukainen energiataloudellinen liikennemuoto, jonka edellyttämät aluevaraukset on sovitettava luonnon sietokyvyn mukaan. Ympärivuotiset vesikuljetukset mahdollistavat uusia kuljetusjärjestelmiä ja lisäävät elinkeinoelämän sijoittumis- ja toimintamahdollisuuksia. Vesikuljetuksilla voidaan alentaa teollisuuden kuljetuskustannuksia sekä luoda matkailulle uusia mahdollisuuksia.

Ympärivuotisesti avoinna pidettävät laivaväylät aiheuttavat kulkurajoituksia jääalueilla talviaikaan. Suuret alukset sekä meriyhteydet muuttavat sisävesien imagoa sekä lisäävät veneilyä ja matkailua.

Lisääntyvä ja uusille alueille ulottuva vesiliikenne aiheuttaa myös ympäristöuhkia. Onnettomuustilanteissa veteen pääsevä polttoaine voi aiheuttaa vakavan uhan luonnolle. Myös rantojen herkissä kohdissa saattaa kulutus kasvaa liian suureksi.

Tausta-aineistot

- Merenkululaitoksen digitaalinen väyläaineisto
- Merenkululaitos: Savonlinnan syväväylä, selvitys syväväylän siirrosta. Helsinki 1998
- Merenkululaitos: Savonlinnan syväväylän siirron ympäristövaikutusten arviointiselostus. MKL:n julkaisuja 2/2001. Helsinki 2001
- Etelä-Savon ympäristökeskus: Yhteysviranomaisen lausunto ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta 17.10.2001. (MKL:n julkaisu 2/2001)
- Merenkululaitos: Mäntyharjun kanava. Alustava yleissuunnitelma. 2000. MKL:n julkaisu 2/2000
- Merenkululaitos: Mäntyharjun kanava. Täydennys alustavaan yleissuunnitelmaan
- Liikenneministeriö: Itä-Suomen kanavahankkeet. Mietintöjä ja muistioita B 14/2000. Helsinki 2000
- Merenkululaitos: Itä-Suomen kanavahankkeet, Ympäristövaikutusten arviointi, Strategisen tason ympäristövaikutusten arviointi. Merenkululaitoksen julkaisuja 6/2000. Helsinki 2000
- Merenkululaitos: Meri- ja sisävesiväylien kehittämisohjelma 2007–2016. Helsinki 2006
- Uittosäännöt

4.3.4 Lentoliikenne

Yleisperustelu

Lentoliikenne on keskeinen osa kansainvälisen liikenteen matkaketjua. Osasta maakuntaa myös pääkaupunkiseudulle suuntautuvilla matkoilla lentoliikenne on varteenotettava vaihtoehto. Maakunnan lentoliikenne on jakautunut kolmen reittiliikenteeseen tarkoitetun kentän kesken, jolloin liikennevirrat ovat jääneet ohuiksi. Maakunta- ja seutukeskusten elinkeinoelämän kannalta lentoliikenteen jatkuminen ja toimintaedellytysten säilyminen on tarpeen.

Maakuntakaavaan merkitään nykyiset Mikkelin, Savonlinnan ja Varkauden lentokentät. Harrasteilmailuun käytettyjä kenttiä on Peksämäellä, Punkaharjulla, Puumalassa ja Rantasalmella. Niiden käyttö on luonteeltaan paikallista eikä ole perusteita eikä tarvetta osoittaa niitä erikseen maakuntakaavassa. Lentotoimintaa ohjataan erityislainsäädännön avulla

eikä se edellytä maakuntakaavaa. Pieksämäen (Naarajärven) osalta lentotoiminta on huomioitu osana laajempaa erityistoimintojen aluetta.

Lentokenttien melualueet ovat säännöllisen reittiliikenteen vähäisten vuoromäärien vuoksi varsin sup-

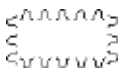
peat. Savonlinnan ja Varkauden kenttien melualue on määritetty aikaisemmin Savonlinnan kentälle tehtyjen laskemien pohjalta. Harrasteilmailun perusteella laskettu Mikkelin kentän melualue on niin suppea, ettei sitä ole merkitty.

Merkinnät ja määräykset

LL LENTOLIIKENTEEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan lentotoimintaa palvelevia alueita. Alueelle voidaan sijoittaa myös lentoliikenteeseen tukeutuvia teollisuuden ja logistiikan toimintoja. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

me1 LENTOMELUALUE

Merkinnällä osoitetaan alueita, joiden melutaso L_{den} on yli 55 dB.

Suunnittelumääräys

Alueen yksityiskohtaisessa suunnittelussa tulee ottaa huomioon valtioneuvoston päätöksellä annetut melutason ohjearvot. Alueelle ei tule osoittaa uutta asutusta tai muuta melulle herkkää toimintaa.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Reittiliikennekentän toteuttaminen on Finavian tai kaupungin vastuulla. Nykyisiä kenttiä ylläpidetään ja niiden tasoa parannetaan.

Vaikutukset

Lentoliikenne aiheuttaa melua, mikä on otettava huomioon lähialueen maankäytössä. Toinen rajoittava tekijä on lentoliikenteen esterajoitukset. Lentoliikenteessä infraan tarvittavat panostukset suoritteeseen verrattuna ovat pienet.

Lentoliikenne mahdollistaa seutujen elinkeinoelämän tarvitsemat nopeat kansainväliset yhteydet sekä myös yhteydet pääkaupunkiseudulle.

Tausta-aineistot

- Ilmailuhallitus, Kenttäosasto: Varkauden lentoasema, runkosuunnitelma. 1990
- Ilmailuhallitus, Kenttäosasto: Savonlinnan lentoasema, runkosuunnitelma. 1990
- Ilmailulaitos, Järjestelmätoimisto: Savonlinnan lentoasema. Melualueet vuonna 1994, yleistason tarkastelu. Vantaa 17.11.1994
- Nieminen Marko: Mikkelin lentokentän meluselvitys. Mikkelin seudun ympäristökeskus 1998

4.4 Tekninen huolto ja erityisalueet

Teknisen huollon alueina osoitetaan olemassa olevat ja uudet aluevaraukset teknisen sektorin tarpeita varten. Varaukset perustuvat vesi-, energia- ja jätehuoltosektoreiden viranomaisten ja asiantuntijoiden tekemiin mitoitus- ja tarvelaskelmiin, vaikutusten arviointeihin sekä suunnitelmiin.

Maakuntakaavan teknisen huollon varauksilla on tarkoitus turvata myös maakunnan nykyisten vedenottamoiden veden käyttökelpoisuus. Yhteiskunnan raskaat teknisen huollon perusinvestoinnit tarjoavat elinkeinoelämälle tarpeellisen infrastruktuurin, jonka läheisyydestä on mahdollista saada sijaintietua myös haja-asutusalueilla.

Teknisen huollon verkostojen sijainnilla ohjataan yhdyskuntarakenteen kehitystä. Maakuntakaavassa voidaan käsitellä laajoista verkostoista vain merkittävimmät osat. Linjojen ja verkostojen jatkuvuuden turvaaminen edellyttää yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja kuntakaavoitusta. Sijoittamalla teknisten verkostojen johtoja ja putkia (sähkö, tietoliikenne, vesi ja viemäri) sopivaan maastoon samaan käytävään voidaan vähentää maastoon tulevien yksittäisten johtolinjojen yhteismäärää ja siten niiden vaatimaa maapinta-alaa. Rakentamisen sekä erityisesti korjaamisen helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi niiden optimaalinen sijainti on teiden tuntumassa.

Maakuntakaavan mukaisesti yksityiskohtaisemman suunnittelun tarvetta mukaan lukien teknisen huollon tarpeet on mm. kaupunkiseutujen kehittämisvyöhykkeillä.

4.4.1 Jätehuolto

Yleisperustelu

Jätteiden käsittelyn lisääntyneet ympäristövaatimukset ja hyödyntämisasteen nostaminen sekä kohonneet kustannukset ovat johtaneet kunnat seudulliseen yhteistyöhön jätehuollon järjestämisessä. Syksyllä 2007 sulkeutuvien viimeisten kuntien ominen kaatopaikkojen lopetettua jätteen loppusijoittamisen maakunnassa on jäljellä vain kaksi seudullista jätteenkäsittelyasemaa, Mikkelissä ja Savonlinnassa. Maakunnan pohjoisosan kunnat ovat mukana Pohjois-Savon puolella sijaitsevien jäteyhtiöiden/laitosten toiminnassa ja käyttävät niiden jätteenkäsittely-

alueita. Kunnissa tarvitaan jätehuollon hoitamiseksi vastaanotto-, välivarastointi- ja esikäsittelyalueita tai -paikkoja myös hyötyjätejakeille.

Ympäristönsuojelun yhä kiristyvät vaatimukset aiheuttavat suuren kustannuspaineen kuntien jätehuoltoviranomaisille. Kustannusten pitämiseksi kohtuullisina ja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi jätehuoltoa tulee kehittää mm. seuraavin tavoin:

- vähentämällä jätteiden määrää ja haitallisuutta,
- lisäämällä hyötykäyttömahdollisuuksia ja kierrätystä,
- käsittelemällä jätteet tehokkaasti ja ympäristöystävällisesti ja sijoittamalla jätteet turvallisesti ja kestävä kehityksen edellyttämällä tavalla.

Kierrätykseen soveltumattoman jätteen käytön lisääminen on valtakunnallinen tavoite. Jätteen hyödyntämisessä poltto on yksi vaihtoehto. Maakunnan alueella syntyvän, polttoon soveltuvan jätteen määrä on niin vähäinen, ettei oman jätteiden polttoon tarkoitettujen laitosten rakentaminen on taloudellisesti perusteltua. Tavalliset voimalaitokset eivät enää vastaanota jätettä poltettavaksi, koska ne joutuisivat tekemään suuret investoinnit varmistaakseen savukaasujen puhtauden. Mikkelin seudulla toimivalla jäteyhtiöllä on sopimus poltettavaksi soveltuvan jätteen kuljettamisesta poltettavaksi maakunnan ulkopuolelle. Savonlinnan seudun jäteyhtiö ei ole vielä valinnut suuntaa, minne toimittaa poltettavaksi kelpaavan jätejakeen.

Itä-Suomen jätekertymä mahdollistaisi taloudellisesti kannattavan jätteenpolttolaitoksen rakentamisen Itä-Suomeen. Jätteenpolttolaitoksen rakentamisen edellytyksenä on, että alueella on tarve muodostuvalle lämpö- ja sähköenergialle.

Maakuntakaavassa esitetään sijaintikuntien tekemien vahvistettujen osayleiskaavojen mukaiset aluevaraukset kahdelle seudulliselle jätteenkäsittelyalueelle. Kummastakin alueesta on tehty ympäristövaikutusten arviointi. Molempien jätteenkäsittelyalueiden loppusijoitukseen varattu alue riittää nykyisellään jätteen hyötykäyttöasteella pitkälle yli maakuntakaavan tavoitevuoden. Molemmilla alueilla toimii myös kompostointi.

Pieksämäen seudun jätteen siirtokuormausasema sijaitsee jätevedenpuhdistamon vieressä samalla tontilla. Jätevedenpuhdistamolle on kaavassa aluevaraus, joten siirtokuormausasemalle ei tehdä omaa aluevarausta.

Merkinnät ja määräykset

EJ JÄTTEENKÄSITTELYALUE

Merkinnällä osoitetaan seudulliset jätteenkäsittelyalueet. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Rakentamismääräys

Alueella sallitaan jätteen käsittelyyn, varastointiin ja loppusijoittamiseen liittyvä rakentaminen. Alueella on sallittu myös jätteenkäsittelyyn liittyvä teollinen toiminta.

Erityismääräys EJ 8.390 Metsä-Sairila

Jätteen loppusijoittaminen ei ole sallittua 110 kV:n voimalinjan eteläpuoliselle alueelle.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Jätelaki määrittelee puitteet jätehuollon suunnittelulle sekä toteutukselle ja valvonnalle. Alueellinen ympäristökeskus ja kunnat valvovat, että käytännön jätehuolto on järjestetty jätelain ja ympäristönsuojelulain edellyttämällä tavalla.

Jätehuollon valtakunnallinen ohjaus ja suunnittelu kuuluu ympäristöministeriölle. Alueellisten ympäristökeskusten tehtävänä on ohjata ja kehittää jätteenkäsittelyn alalla säädettyjen tarkoitettujen tehtävien hoitamista alueellaan ja mm. laatia alueelliset jättesuunnitelmat.

Maakunnan jätteenkäsittelyalueiden perustamisesta ja niiden hoitamisesta vastaavat seudun kuntien perustamat seudulliset yhtiöt. Uusien jätteenkäsittelyalueiden ja -laitosten perustaminen sekä toiminnan jatkaminen edellyttää ympäristölupaa.

Vaikutukset

Jätteiden käsittelyn keskittyessä ympäristöhaitat voidaan hallita paremmin ja niiden ehkäisyyn on enemmän voimavaroja. Jätteenkäsittelyllä on edelleen huono maine jätehuoltoon käytettyjen alueiden aikaisemman puutteellisen hoidon ja valvonnan ajoilta. Lajittelun antaessa uusia hyödyntämismahdollisuuksia ja valvonnan tehostuessa jätteenkäsittelystä tulee teollisuuteen verrattavaa kuljetus-, varastointi- ja prosessointitoimintaa.

Jätehuollon ja kierrätyksen tehostuminen luo työpaikkoja kuljetukseen ja käsittelyyn. Kierrätys säästää myös luonnonvaroja. Jätehuollon kustannukset

kasvavat erilliskeräilyn ja paremman käsittelyn johdosta. Jätehuollon kustannukset osoitetaan aiheuttamisperiaatteen mukaisesti jätteen tuottajille, jolloin jätteiden vähentäminen kannattaa taloudellisesti.

Tausta-aineistot

- Mikkelin Jätehuolto: Mikkelin seudun jätteiden loppusijoittaminen. YVA-selostus. Insinööritoimisto Paavo Ristola Oy 19.5.2003
- Mikkelin kaupunki/Jätehuolto: Ympäristölupahakemus Metsä-Sairilan jäteasemalle 23.12.2004
- Etelä-Savon ympäristökeskus: Päätös ympäristönsuojelulain 35 §:n mukaisesta hakemuksesta 28.3.2007. Luvan hakija Metsäsairila Oy
- Mikkelin kaupunginvaltuuston 6.14.2004 tekemä päätös Salosaari-Häyrylän osayleiskaavan muutoksesta
- Korkeimman hallinto-oikeuden päätös 29.9.2006 nro 2512 Salosaari-Häyrylän osayleiskaavan osan muutosta koskevista valituksista
- Savonlinnan Seudun Jätehuolto Oy: Ympäristölupahakemus 21.12.2004
- Kohti kierrätysyhteiskuntaa. Valtioneuvoston 10.4.2008 hyväksymä valtakunnallinen jättesuunnitelma vuoteen 2016
- Ympäristöministeriö: Valtioneuvoston päätös valtakunnallisesta jättesuunnitelmasta vuoteen 2016. Ehdotuksen perustelut

4.4.2 Vesihuolto

Yleisperustelu

Maakunnan alueella on tehty alueelliset vesihuoltosuunnitelmat, jotka kattavat Heinävertä lukuun ottamatta koko maakunnan. Alueellisissa sekä kuntakohtaisissa vesihuoltosuunnitelmissa on esitetty vesihuollon varmistusta sekä tulevien jätevesien

yhteisratkaisuja palvelevat yhteydet. Niiden varrella olevat kylät saavat näin mahdollisuuden järjestettyyn vesihuoltoon. Lisäksi on tehty haja-asutusalueille vesihuoltosuunnitelmia. Haja-asutusalueilla vesiosuuskunnat ovat toteuttaneet huomattavan osan järjestetystä vesihuollosta.

Talousveden laatua ja turvallisuutta parannetaan siirtymällä pintavesien käytöstä yhä enemmän pohjaveden käyttöön. Vedenjakelun varmuuden parantamiseksi tehokkainta on yhteistyön lisääminen kuntien, seutukuntien ja myös maakuntien kesken. Poikkeustilanteiden varalta vedenjakelu varmistetaan siirtoyhteyksien ja varavedenottojen rakentamisella kaikissa taajamissa.

Jätevesien järjestetty käsittely tapahtuu suurimmaksi osaksi vielä taajamakohtaisissa, kuntien omissa puhdistamoissa. Poikkeuksena on Savonlinnan puhdistamo, joka jo on yhteistyössä Punkaharjun ja Kerimäen kanssa. Savonlinnan puhdistamon alueella Pihlajaniemessä hoidetaan myös puhdistusprosessissa syntyvän lietteen käsittely kompostoimalla. Myös Pieksämäellä keskuspuhdistamon palvelema alue tulee käsittämään kaupungin keskustan lisäksi Naarajärven, Jäppilän ja Nenonpellon taajamat. Puhdistamon lietteet kompostoidaan Kukonsuon

vanhalla kaatopaikalla. Pertunmaalta jätevedet johdetaan Heinolaan Päijät-Hämeen puolelle.

Mikkelin seudulla usean kunnan yhteinen jätevedenpuhdistus on mahdollista, mikäli kaupunki rakentaa uuden puhdistamon nykyistä keskustan lähellä sijaitsevaa puhdistamoa etäämmälle Kaatlammen tai Metsä-Sairilan tienoille.

Maakuntakaavaan tehdään aluevaraukset Savonlinnan seudullisesti toimivalle jätevedenpuhdistamolle ja Pieksämäen jätevedenpuhdistamolle. Mikkelin nykyinen puhdistamo siirretään kauemmaksi. Ympäristövaikutusten arvioinnissa on mukana kaksi vaihtoehtoa uuden jätevedenpuhdistamon sijoituspaikaksi, toinen Pirttilammen tuntumassa ja toinen Metsä-Sairilan jätteenkäsittelyalueen tuntumassa. Maakuntakaavakartalla esitetään vaihtoehtoiset sijoituspaikat, joiden kesken valinta ratkaistaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa.

Vesijohtojen ja siirtoviemäreiden rakentaminen toteutetaan aikaisemmin tehtyjen alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämisspätösten mukaisesti. Merkittävimmät vesijohto- ja siirtoviemärlinjat esitetään maakuntakaavassa.

Merkinnät ja määräykset

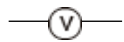

ET YHDYSKUNTATEKNISEN HUOLLON ALUE

Merkinnällä osoitetaan merkittävät jäteveden käsittelyä palvelevat nykyiset jätevedenpuhdistamoalueet sekä vaihtoehtoiset uudet alueet. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräys ET 8.392 ja ET 8.393 Jätevedenpuhdistamovaihtoehdot A ja B

Toteutettavan puhdistamon sijoituspaikka valitaan esitetyistä vaihtoehdoista myöhemmässä suunnitteluvaiheessa.

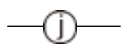
v PÄÄVESIJOHTO

Merkinnällä osoitetaan veden johtamisen kannalta merkittävät yhteydet. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

v PÄÄVESIJOHTO, OHJEELLINEN LINJAUS

Merkinnällä osoitetaan uusia merkittäviä johtoja, joiden linjauksesta ja toteuttamisesta ei ole olemassa tarkkoja suunnitelmia. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkinnällä osoitetaan jäteveden johtamisen kannalta merkittävät yhteydet. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Merkinnällä osoitetaan uusia merkittäviä viemäreitä, joiden linjauksesta ja toteuttamisesta ei ole olemassa riittäviä selvityksiä tai suunnitelmia. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Maakuntakaavaan merkittyjen vesijohtojen, runkoviemärien sekä jätevedenpuhdistamojen rakentamisesta ja ylläpidosta vastaavat niiden sijaintikunnat ja vesihuoltolaitokset. Vesijohdon tai viemärin sijoittaminen vesialueelle edellyttää yleensä ympäristölupaa. Jätevedenpuhdistamojen toiminta edellyttää alueellisen ympäristökeskuksen tai ympäristölupaviraston ympäristölupaa.

Vaikutukset

Päävesijohdot ovat edellytys riittävän hyvälaatuisen veden saantiin vaikutusalueillaan ja varmistavat vedensaannin myös jonkin vedenottamon häiriötilanteissa. Jäteveden keskitetty käsittely mahdollistaa tehokkaan toiminnan ja hyvän puhdistustuloksen. Laajalta alueelta tulevat jätevesivirrat lomittuvat ajallisesti ja helpottavat puhdistusprosessin ohjausta. Puhdistamolta purkautuvan veden määrä asettaa omat vaatimuksensa purkupaikan sijainnille.

Vesihuollon rakentamisella on parannettu maatalous- ja matkailuyritysten toimintaedellytyksiä sekä olemassa olevan asutuksen vesihuollon tasoa. Jätevesien viemärointi on parantanut ympäristön tilaa. Vesihuollon kuntoon saattaminen turvaa osaltaan kylien elinvoimaisuutta.

Usein viemäri- ja vesijohtolinjoja on toteutettu muusta suunnittelusta ja kaavoituksesta irrallaan, jolloin ne ovat voineet vaikuttaa yhdyskuntarakenteeseen hajottavasti ohjaamalla rakentamista linjojen läheisyyteen. Linjojen suunnittelu ja rakentaminen tulisi kytkeä nykyistä paremmin kaavoitukseen.

Tausta-aineistot

- Etelä-Savon ympäristökeskus, Enonkosken, Kerimäen, Punkaharjun, Savonrannan ja Sulkavan kunnat sekä Savonlinnan kaupunki: Itä-Savon alueellinen vesihuollon yleissuunnitelma 15.1.2003. Kiuru&Rautiainen Oy
- Etelä-Savon ympäristökeskus, Haukivuoren, Hirsensalmen, Juvan, Kangasniemen, Mäntyharjun, Puumalan ja Ristiinan kunnat sekä Mikkelin kaupunki: Mikkelin seudun alueellinen vesihuollon yleissuunnitelma 23.9.2005. Kiuru&Rautiainen Oy
- Pieksämäen kaupunki, Pieksänmaan, Haukivuoren ja Kangasniemen kunnat: Pieksämäen seudun alueellinen vesihuollon yleissuunnitelma 18.3.2005. Suunnittelukeskus Oy
- Joroinen, Jäppilä, Kangaslampi, Leppävirta, Varkaus: Varkauden seudun alueellinen vesihuollon kehittämissuunnitelma 23.5.2003. Maa ja Vesi Oy

4.4.3 Pohjavesialueet

Yleisperustelu

Maakuntakaavan pohjavesialuevarausten tavoitteena on turvata kaikissa olosuhteissa riittävä, puhtaan juomaveden saanti. Lisäksi tavoitteena on, että kaikki Etelä-Savon kunnat saavat nykyisen ja tulevaisuuden tarvetta vastaavan määrän juomavettä pohjavedestä. Vesihuollon kannalta pohjavesi on parempaa kuin pintavesi, sillä se on turvallisempaa käyttää ja lähes sellaisenaan juomakelpoista. Maakunnan vedenhankinta perustuu jo nyt pääosin pohjaveden käyttöön.

Pohjavesialueet on Suomessa jaettu kolmeen luokkaan. Yhdyskuntien ja teollisuuden vedenhankinnan kannalta tärkeitä I-luokan pohjavesialueita on Etelä-Savossa 64 kpl. Vedenhankintaan soveltuvia, II-luo-

kan kohteita on 85 kpl. Maakuntakaavaan merkitään pohjavesialuemerkinällä (pv) sekä I luokan että II luokan pohjavesialueet. Muita pohjavesialueita (III luokka) on Etelä-Savossa 64 kpl. Pohjavesialueiden luokitusta tarkistetaan jatkuvasti ja pohjavesialue rekisteriä päivitetään kaksi kertaa vuodessa.

Etelä-Savon pohjavesialueiden kokonaisala on yhteensä lähes 400 km² (noin 3 % Etelä-Savon maasta) ja arvioitu muodostuvan pohjaveden määrä noin 227 000 m³/vrk. Määrä ei ole kovin suuri ja mm. Mikkelissä on tarvetta löytää nykyistä turvallisempi pohjavesialue juomavesilähteeksi. Savonlinna tutkii myös mahdollisuutta lisätä pohjaveden osuutta vedenhankinnassa ja Varkaus selvittää mahdollisuutta lisätä vedenhankinnan varmuutta tutkimalla Etelä-Savon pohjavesialueita (Tervaruukinsalo ja Kotkatharju).

Etelä-Savon hyödynnettävissä olevat pohjavesivarat sijaitsevat pääasiassa lajittuneissa sora- ja hiekkamaa-

lajeissa: harjumuodostumissa sekä ns. Salpausselkämuodostumissa. Yli 10 m³/vrk pohjavettä ottavia vedenottoamoita on Etelä-Savossa 70 kpl. Suurimmat pohjaveden käyttäjät ovat Mikkelin, Varkaus (joka ottaa käyttövetensä Etelä-Savon puolelta Pieksämäeltä) sekä Pieksämäki.

Maakuntakaavan suunnittelumääräyksen mukaan pohjavesialueille ei tule sijoittaa pohjaveden laadulle vaaraa aiheuttavaa toimintaa. Maa-ainesten ottaminen tulisi sallia vain maisemointialueille, mikäli se ei vaaranna pohjaveden laatua tai vähennä saatavan pohjaveden määrää. Määräyksellä halutaan ennalta ehkäistä pohjaveden laadun heikkeneminen, sillä jo pilattu pohjavesi on kallista ja monesti mahdotonta puhdistaa, lisäksi pohjaveden tila parantuu erittäin hitaasti. Etelä-Savossa on alustavasti määritelty riskinalaisiksi 17 ensimmäisen luokan pohjavesialuetta. Pohjavesien riskitoiminnot on kartoitettu ja noin puolelle tärkeistä pohjavesialueista on laadittu suojelusuunnitelmat.

Merkinnät ja määräykset

pv POHJAVESIALUE

Merkinnällä osoitetaan yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeät (I luokan) ja vedenhankintaan soveltuvat (II luokan) pohjavesialueet.

Suunnittelumääräys

Alueelle ei tule sijoittaa pohjaveden laadulle vaaraa aiheuttavaa toimintaa. Maa-ainesten ottaminen tulee sallia vain maisemointialueille, mikäli se ei vaaranna pohjaveden laatua tai vähennä saatavan pohjaveden määrää.

Suositus

Alueelle tulisi laatia suojelusuunnitelma.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Ympäristönsuojelulain mukaan pohjaveden pilaaminen on kielletty. Pohjaveden suojeluvastuu kuuluu siis kaikille. Kuntien ja vesilaitosten eli veden toimittajan on vastattava juomaveden laadusta. Mikäli juomavesilähde jostain syystä pilaantuu, tulisi olla varavesilähde, jota voidaan siirtyä käyttämään. Pohjaveden pilaaja on vastuussa veden puhdistuskustannuksista (aiheuttamisperiaate).

Pohjaveden suojelua on toteutettu perustamalla vesilain mukaisia suoja-alueita vedenottamoiden ympä-

rille. Suoja-alueet määrätään ympäristölupaviraston päätöksellä terveydellisistä syistä tai pohjaveden puhautauden säilyttämiseksi. Pohjaveden laatua vaarantava toiminta on suoja-alueella kielletty ilman ympäristölupaviraston päätöstä. Suoja-aluepäätökset ovat vedenottamokohtaisia. Etelä-Savossa on vedenottamoiden suoja-alueita kahdeksan kappaletta.

Pohjavesien suojelussa yhä merkittävämpi väline suoja-alueiden perustamisen rinnalla on pohjavesialuekohtainen suojelusuunnitelmamenettely, jonka tarkoituksena on suojella pohjavesivaroja rajoittamatta tarpeettomasti muita maankäyttömuotoja. Suojelusuunnitelmia ei vahvisteta ympäristölupavirastossa, eikä niillä ole sitovia juridisia seurausvaikutuksia. Suojelusuunnitelmassa esitetään vedenot-

tamoalueet sekä ne toimenpiteet, joilla eri lakeihin perustuen voidaan estää sellainen toiminta, joka voi huonontaa saatavan veden laatua tai vähentää sen määrää. Suojelusuunnitelmien laadinnasta vastaavat pääasiassa kunnat ja muut pohjavedenottajat yhteistyössä alueella toimivien tahojen kanssa. Etelä-Savossa on laadittu 19 suojelusuunnitelmaa, jotka kattavat 27 pohjavesialuetta. Riskipohjavesialueista vielä puolelta puuttuu suojelusuunnitelma.

Alueellisen ympäristökeskuksen tehtävänä on järjestää pohjavesien seuranta. Vedenottajan velvollisuus on seurata pohjaveden määrää ja laatua omalla alueellaan.

Kunnat ja ympäristökeskus sekä ympäristölupavirasto ottavat pohjavesialueet huomioon mm. käsitellessään maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia kaavoja, ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisia lupa-asioita tai maa-aineslain mukaisia maa-ainesten ottamislupia.

Vaikutukset

Etelä-Savossa on vähän pohjavesialueita, noin 3 % maakunnan maa-alasta. Näistäkin vain pieni osa on tutkittu eli varmistettu soveltuvuus vedenhankintaan. Raakaveden ottoon pohjavesi sopii kuitenkin parhaiten. Luonnontilaista, hyvälaatuista pohjavettä ei juuri tarvitse puhdistaa. Mitä huonolaatuisempaa vettä tai mitä kauempaa sen joutuu tuomaan, sitä kalliimpaa on sen puhdistaminen, mikä näkyy myös kuluttajainnoissa.

Riittävien hyvälaatuisten pohjavesialueiden säilyttäminen ja suojeleminen on tärkeää. Ennalta ehkäisy on paras suojelukeino, sillä pohjavesien puhdistaminen on erittäin kallista tai jopa mahdotonta.

Ilmastonmuutoksen on ennustettu aiheuttavan Suomessa kuivien kausien pidentymistä, mikä voi johtaa muutoksiin pohjavesiolosuhteissa ja aiheuttaa ongelmia erityisesti haja-asutusluonteisen asumisen ja maaseudun kannalta. Pitkäaikainen kuivuus voi vaikeuttaa myös suurempien yhdyskuntien vedenhankintaa. Pohjaveden pinnan aleneminen saattaa aiheuttaa ongelmia myös veden laadulle aikaansaamalla hapen puutetta sekä liuenneen raudan, mangaanin ja metallien korkeita pitoisuuksia pohjavedessä. Hapen puute saattaa lisätä myös muiden haitallisten aineiden ja pahaa hajua ja makua aiheuttavien aineiden pitoisuuksia. Toisaalta taas äärevät sääolosuhteet lisääntyvät ja talvet muuttuvat leudommiksi, jolloin sademäärät kasvavat ja voi syntyä tulvia. Tulvat lisäävät huuhtoutumista maaperästä vesistöihin ja poh-

javesiin, mikä heikentää veden laatua ja lisää riskiä mm. pohjaveden bakteerisaastumiseen.

Pohjavesialueiden osoittaminen kaavassa auttaa suunnittelemaan toimintoja siten, ettei aiheuteta vaaraa pohjavedelle ja turvataan riittävät alueet vesihuoltoon.

Tausta-aineistot

- Alueelliset vesihuollon yleissuunnitelmat
- Tärkeiden pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat
- Ympäristöhallinnon pohjavesirekisteri
- Etelä-Savon maakuntaliitto, Etelä-Savon ympäristökeskus. Maa-ainesinventoinnit Etelä-Savon maakunnan alueella vuonna 2004
- Aineistojen yhteensovittaminen. GTK:n tutkimusraportti no 5/2005
- Etelä-Savon maakuntaliitto, Etelä-Savon ympäristökeskus. Maa-ainesinventoinnit Etelä-Savon maakunnan alueella vuonna 2005
- Aineistojen yhteensovittaminen. GTK:n tutkimusraportti no 7/2006
- Etelä-Savon ympäristökeskus. Ehdotus Etelä-Savon pohjavesien hoidon toimenpideohjelmaksi. 21.10.2008
- Etelä-Savon ympäristökeskus. 2008. Ehdotus Vuoksen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitel-maksi vuoteen 2015
- Uudenmaan ympäristökeskus. 2008. Ehdotus Kymijoen - Suomenlahden vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitel-maksi vuoteen 2015

4.4.4 Maa-ainesten ottoon soveltuvat alueet

Yleisperustelut

Maakuntakaavan tavoitteena on käyttää uusiutumattomia maa- ja kallioperän luonnonvaroja kestävällä tavalla. Maa-ainesten saanti turvataan ottoalueilla seuraavaksi 20 vuodeksi ja kalliokiviainesten otto-alueita varataan riittävästi.

Geologisen tutkimuskeskuksen vuosina 2004-2006 tekemän Etelä-Savon soravarojen arviointiselvityksen mukaan Etelä-Savon sora- ja hiekkavarat ovat lähes 1,7 mrd m³ (taulukko 1.). Jos näistä lasketaan pois suojelu- ja virkistysalueet, arvokkaat harjut ja tärkeät pohjavesialueet, saadaan käyttökelpoisten soravarojen määräksi noin 590 milj. m³. Nykyinen, toteutunut kulutus on noin 1,3 milj.m³ vuodessa, joten käyttökelpoiset arvokkaiden harjualueiden ja pohjavesialueiden ulkopuolisten muodostumien soravarat riittävät vielä pitkään. Joillakin alueilla saat-

taa kuitenkin tulla vaikeuksia tiettyjen aineslaatujen hankinnassa, vaikka soravarojen kokonaismäärä onkin riittävä.

Maakuntakaavan laadinnan yhteydessä laaditussa Etelä-Savon soravarojen arviointiprojektissa (POS-KI-projekti) arvioitiin yhdessä kuntien, ympäristökeskuksen ja tielaitoksen kanssa sorankulutus vuoteen 2025. Yhteensovittamisprosessissa määriteltiin soranottoon parhaiten soveltuvia alueita ko. kulusarviota vastaavasti. Maakuntakaavaan on merkitty soranottoon soveltuviksi alueiksi (EO) 78 aluetta, joiden soramääräksi on arvioitu 58,9 milj.m³, kun kulutusennuste vuoteen 2025 on 55,8 milj.m³.

Kalliokiviaineksen ottamiseen soveltuvia alueita inventoitiin myös GTK:n toimesta vuosina 2004-2006. Kiviainesselvitystä tehtiin olemassa olevien kallioperäkartoitus-, rakennuskivi- ja kiviainesselvitysten perusteella. Maastossa selvitettyjen kohteiden ympäristövaatimuksena oli mm. 500 m:n etäisyys asutukseen. Lisäksi korkeat mäet, joilta näkyy järvelle, karsittiin pois (maisema), samoin muut mai-

semallisesti arvokkaat kohteet (maisema-alueet), suojelualueiden läheiset kohteet sekä virkistysalueet. Kohteita ei osu geologisesti arvokkaille kallioalueille, moreenialueille, harjueille tai pohjavesialueille. Kiviaineksen laadun suhteen kiinnitettiin huomiota ennen kaikkea kivien yleiskäyttöön (soran tai muun irtoaineksen korvike).

Kalliokiviaineksiä käytetään teiden rakentamiseen ja kunnossapitoon sekä rakentamiseen. Niiden käyttö on lisääntynyt sitä mukaa, kun hyvien soranotto- paikkojen määrä on paikallisesti vähentynyt. Toisaalta myös kalliokiviaineksen louhinta- ja murskaustekniikat ovat tehostuneet. Koko Suomessa on vuosina 1995-2005 soran ottamisluvat vähentyneet 40 % , mutta kallion ottamislupien määrä kasvanut yli 20 %. Etelä-Savossa, etenkin Mikkeli-ssä on paljon kalliokiviaineksen ottamisalueita. Maakunnassa myönnettyistä ottoluvista noin kuudesosa on kalliokiviaineksen ottolupia, haettavasta ainesmäärästä osuus on yli kolmannes, sillä haetut ottomäärät kalliokiviaineksalueilla ovat huomattavasti suurempia kuin soranottoalueilla. (Taulukko 2.).

Taulukko1 **Maa-ainesmäärät**

	Kokonais- massat x 1000 m ³	Pinta-ala Km ²	Soveltuvat ottoalueet *) x 1000 m ³	Pv-alue/suoj sitoutunut **) x 1000 m ³	Kulutusarvio v. 2025 asti x 1000 m ³
ENONKOSKI	12 685	3,3	475	10 000	600
HEINÄVESI	22 108	6,2	1 750	18 000	600
HIRVENSALMI	9 845	4,2	3 690	5 000	3 100
JORONEN	227 900	34,0	2 530	125 000	1 200
JUVA	49 207	25,9	8 300	34 000	1 000
KANGASNIEMI	7 954	5,5	920	7 000	700
KERIMÄKI	110 115	25,5	9 635	70 000	1 300
MIKKELI	36 671	10,4	2360	31 000	4 900
MÄNTYHARJU	63 112	11,7	5 495	50 000	1 600
PERTUNMAA	7 130	2,3	2 200	4 000	800
PIEKSÄMÄKI	176 654	34,9	5 500	100 000	1 800
PUNKAHARJU	516 824	94,5	3 920	260 000	1 400
PUUMALA	125 440	34,9	3 490	90 000	1 000
RANTASALMI	22 285	6,3	70	20 000	1 200
RISTIINA	37 755	9,6	260	35 000	4 100
SAVONLINNA	156 212	30,5	7 000	161 000	5 200
SULKAVA	92 565	23,0	1 350	65 000	1 000
Yleiset tiet					24 300
YHTEENSÄ	1 674 462	362,7	58 945	1 085 000	55 800

*) Pohjavesipinnan yläpuolella

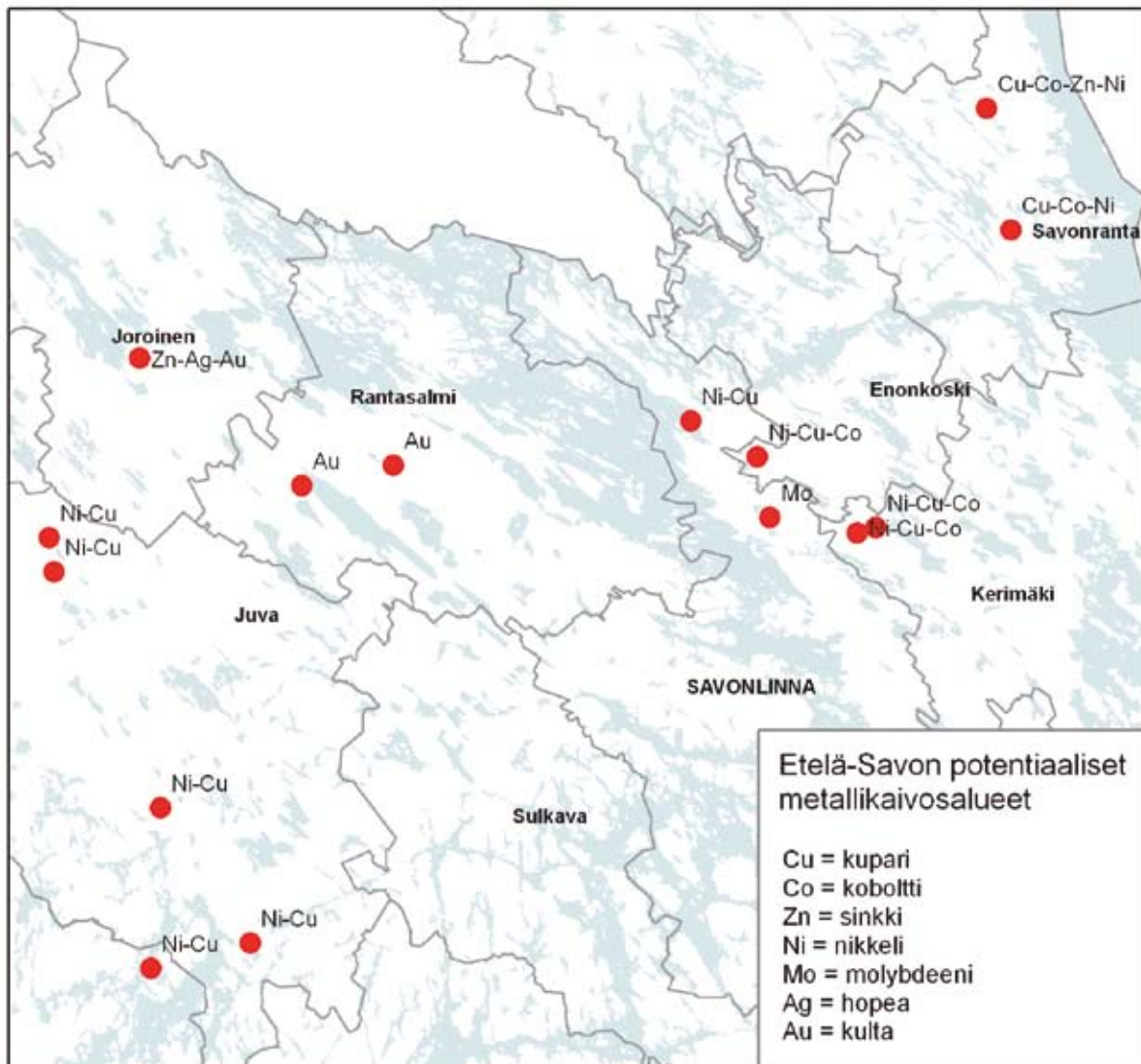
**) Arvio

Rakennuskivikohteita on selvitetty Itä-Savon puolella v.1991 ja muualla maakunnassa vuosina 1998-99 projektissa, jossa samalla kertaa arvioitiin kohteiden ympäristövaikutukset eli rakennuskivi-inventointi tehtiin yhtä aikaa arvokkaiden kallioalueiden inventoinnin kanssa (Suomen ympäristökeskus 2007). Kohteita ei osu arvokkaille kallioalueille.

Maakuntakaavaan merkitään toiminnassa olevat kaivospiirit merkinnällä EK. Näitä ovat Kerimäen Lou-

hen sekä Pieksämäen Ankeleen kalkkikivikaivokset sekä Mäntyharjun Lehlammen oliviinilouhos.

Etelä-Savon potentiaaliset metallikaivosalueet on esitetty oheisessa kartassa. Pääosa esiintymistä on nikkeli-kupari-kobolttiesiintymiä. Näitä ja muita kiisumalmeja on erityisesti noin 400 km pitkällä Laatokan-Raahen malmivyöhykkeellä, joka kulkee Etelä-Savon itäosien poikki.

Lähde: Geologian tutkimuskeskus. 2009.

Taulukko 2

MAA-AINESTEN OTTAMISLUPATILANNE 2008

Kunta	Ottamis- luvat kpl	Ottamisalueiden pinta-ala, ha	Kalliokiviaineslupien mah- dollistama ottomäärä k-m ³	Soran ottamislupien mahdollistama otto- määrä karkearakeiset k-m ³	hienorakeiset k-m ³	moreeni k-m ³	eloperäinen aines k-m ³	muu maa- aines k-m ³
Enonkoski	3	1,9	300	38000				
Heinävesi	14	44,2	365000	1035000	22000			
Hirvensalmi	14	55,3	982000	688000				
Joroinen	31	144,5	1409000	2145000	10000		30000	
Juva	31	51,0	595000	1137100				
Kangasniemi	39	86,2	1296000	960700	30000	75000	16500	
Kerimäki	22	148,1	910000	1553700			4300	
Mikkeli	53	147,2	3372200	2554570		45000		20000
Mäntyharju	42	92,2	603890	1361063		5000	11000	42000
Pertunmaa	17	60,3	1701500	591300				
Pieksämäki	49	200,8	1596000	9019200			4100	
Punkaharju	18	56,4	1500	2395900				
Puumala	22	65,6	225000	663380	10000	50000		
Rantasalmi	12	21,3	253000	446300				
Ristina	19	74,7	490000	1879500				
Savonlinna	27	91,0	1360000	1799294			4000	
Sulkava	12	27,7	700000	855000			3400	
yhteensä	425	1368,4	15860390	29123007	72000	175000	73300	62000

Lähde: Etelä-Savon ympäristökeskus.

Merkinnät ja määräykset

EO MAA-AINESTEN OTTOALUE

Merkinnällä osoitetaan maa-aineslain piiriin kuuluvia maa-ainesten ottamiseen soveltuvia alueita, joiden osalta on selvitetty luonnonsuojelun tavoitteiden, pohjavedenhankinnan ja maa-ainesten ottotoiminnan yhteensopivuus.

EO1 KALLIO- TAI RAKENNUSKIVIAINESTEN OTTOALUE

Merkinnällä osoitetaan maa-aineslain piiriin kuuluvia kallio- tai rakennuskiviainesten ottamiseen soveltuvia alueita, joiden osalta on selvitetty luonnonsuojelun tavoitteiden, pohjavedenhankinnan ja maa-ainesten ottotoiminnan yhteensopivuus.

EK KAIVOSALUE

Merkinnällä osoitetaan kaivoslain piiriin kuuluvien kaivoskivennäisten hyödyntämiseen tarpeellisia alueita. Merkityt alueet ovat toiminnassa olevia kaivosalueita.

Suunnittelumääräys

Alueiden käytöstä ei saa aiheutua haittaa alueen pinta- ja pohjavesille.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Maa-aineslaki (MAL 555/1981) säätelee maa-ainesten ottoa. Maa-aineslaissa tarkoitettuun ainesten ottamiseen tarvitaan ottolupa. Maa-ainesten ottolupien myöntäminen kuuluu kunnalle. Luvista on ilmoitettava alueelliselle ympäristökeskukselle, jolla on päätöksistä valitusoikeus. Jos alueella, jota lupahakemus koskee, on huomattavaa merkitystä maakuntakaavoituksen kannalta, on asiasta pyydettävä maakuntaliiton lausunto.

Erityisistä syistä voidaan maa-ainesten ottolupa myöntää 15 vuodeksi ja kalliokiven louhinnan osalta enintään 20 vuodeksi, jos se hankkeen laajuuteen, esitetyn suunnitelman laatuun ja muihin ainesten ottamisessa huomioon otettaviin seikkoihin nähden katsotaan sopivaksi. Erityisenä syynä voidaan pitää myös sitä, että ottaminen kohdistuu voimassa olevan maakuntakaavan maa-ainesten ottamiseen varatulle alueelle (maa-aineslaki 10 §).

Maa-ainesten ottoon liittyvä kivenlouhinta ja murskaamo tarvitsevat maa-aineslain mukaisen luvan lisäksi myös ympäristönsuojelulain (YSL 86/2000)

mukaisen ympäristöluvan. Myös ympäristöluvan myöntää kunta.

Maa-ainesten ottamistoiminta saattaa joissain tapauksissa, esim. pohjaveden pinnan alapuolisessa ottamisessa, edellyttää vesilain (VL 264/1961) mukaista käsittelyä ja ympäristölupaviraston lupaa.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain mukaan tarvitsee kiven, soran tai hiekan otosta tehdä hanke-YVA, jos louhinta- tai kaivualueen pinta-ala on yli 25 ha tai otettava ainesmäärä on vähintään 200 000 kiintokuutiometriä vuodessa.

Kaivoslaki säätelee kaivoskivennäisten hyödyntämistä. Kaivoslain alaisen toiminnan ympäristölupaviranomainen on alueellinen ympäristölupavirasto.

Vaikutukset

Maa-aineslain mukaan ottamisalueet on sijoitettava ja ainesten ottaminen järjestettävä niin, että ottamisen vahingollinen vaikutus luontoon ja maisemakuvaan jää mahdollisimman vähäiseksi ja että maa-ainesesiintymää hyödynnetään säästeliäästi ja taloudellisesti eikä toiminnasta aiheudu asutukselle tai ympäristölle vaaraa tai kohtuullisin kustannuksin vältettävissä olevaa haittaa. Nämä asiat on otettu

huomioon Etelä-Savon POSKI-projektin yhteensovittamistyössä, jossa valittiin maa-ainesten ottamiseen sopivia alueita.

Maa-ainesten ottamiseen soveltuvia alueita ei ole sijoitettu virkistys-, suojelu- tai maisema-alueille, ei myöskään I tai II luokan pohjavesialueille, arvokkaille harjualueille, valtakunnallisesti arvokkaille moreenialueille tai kallioalueille. Ottamiseen soveltuvilla alueilla ei todettu olevan luonnon merkittäviä kauneusarvoja, uhanalaista lajistoa tai erikoisia luonnonesiintymiä.

Rakennuskivikohteiden kartoitus tehtiin yhtä aikaa arvokkaiden kallioalueiden inventoinnin kanssa, jolloin Suomen ympäristökeskuksen ja Geologian tutkimuslaitoksen asiantuntijat sovittivat yhteen aluevaraukset.

Tausta-aineistot

- Maa-ainesinventoinnit Etelä-Savon maakunnan alueella vuonna 2004. GTK:n tutkimusraportti 14/2004 sekä siihen liittyvä kalliokiviainesten inventointi
- Aineistojen yhteensovittaminen. GTK:n tutkimusraportti nro 5/2005
- Maa-ainesinventoinnit Etelä-Savon maakunnan alueella vuonna 2005. GTK:n tutkimusraportti 14/2005 sekä siihen liittyvä kalliokiviainesten inventointi
- Aineistojen yhteensovittaminen. GTK:n tutkimusraportti nro 7/2006
- Rintala, J. 2007. Maa-ainesten ottomäärät ja ottamislupatilanne 2005. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 17/2007
- Luodes, H., Pääkkönen, K. 1991. Savonlinnan keskusseudun rakennuskivi-inventointi. GTK
- Luodes, H. Väli-Suomen rakennuskivivarojen inventointi. Etelä-Savo. Väli-raportti 1996. GTK
- Luodes, H. Väli-Suomen rakennuskivivarojen inventointi. Etelä-Savo. Väli-raportti 1997. GTK
- Luodes, H. Väli-Suomen rakennuskivivarojen inventointi. Etelä-Savo. Väli-raportti 1998. GTK
- Husa, J. Etelä-Savon rakennuskivikohteiden inventointi vuonna 1999. Raportti 5.1.2000
- GTK. 2000. Itä-Suomen rakennuskiviprojekti. Etelä-Savon rakennuskivivarojen inventointi. Loppuraportti 30.4.2000
- Husa, J. ja Teeriaho, J. 2007. Luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet Etelä-Savossa ja Päijät-Hämeen itäosassa. Suomen ympäristökeskus. Luonnos 25.4.2007
- Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. Suomen ympäristö 14/2007

4.4.5 Energiatuotanto

Yleisperustelu

Maakunnan energiahuollossa tavoitteena on omavaraisuuden nostaminen. Maakunnan omat energiavarat ovat lähinnä puu ja turve. Uusien voimalaitosten käyttöönoton myötä metsähakkeen käyttö on kasvanut voimakkaasti ja noussut mekaanisesta metsäteollisuudesta saadun polttoaineen rinnalle. Voima- ja lämpölaitoksissa puun ohella käytettävä polttoaine on turve. Tuontipolttoaineiden käyttö rajoittuu lähinnä erityistilanteisiin.

Sähköntarpeesta katettiin vuonna 2006 omilla lämpövoimalaitoksilla 31 %. Maakunnan alueella on vain muutama vesivoimalaitos, jotka tuottivat pari prosenttia sähköstä. Merkittävin Palokin voimalaitos Heinävedellä on liitetty suurjänniteverkkoon. Hirvensalmen Kissakosken ja Joroisten Liunan sekä Kiekan voimalaitoksilla on merkitystä paikallisina uusiutuvan energian tuottajina ja energiatuotannon monipuolistajina. Joroisissa on vesivoiman lisärakentamismahdollisuus Paron ja Jokijärven välisellä kannaksella. Maakunnan ulkopuolelta tuotiin kaksi kolmasosaa käytetystä sähköstä.

Itä-Suomen energiataaseessa on arvioitu vuoden 2025 tilanteessa Etelä-Savon puupolttoaineiden käytöksi 1760 GWh ja turpeen käytöksi 820 GWh, mikäli polttoaineen valintaan ei pyritä vaikuttamaan erityistoimin. Ilmasto-skenaariion mukaiset kulutusluvut ovat 1960 GWh puupolttoainetta ja 660 GWh turvetta.

Etelä-Savossa on Pöyry Energy Oy:n arvion mukaan vuonna 2020 puupolttoaineiden teknistä käyttöpotentiaalia yhteensä 2760 GWh:n verran, josta kolmasosa voidaan tyydyttää hakkuutähteellä ja pienpuulla sekä loppu teollisuuden sivutuotteilla ja kannoilla. Metsäteollisuuden sivutuotteiden tarjonta vuonna 2006 oli 1610 GWh ja sen on arvioitu vähenevän 15 % vuoteen 2020. Laitosalueiden ulkopuolelle vapaaseen kilpailuun tästä tulee vain neljäsosa. Metsähakkeen teknis-taloudellista korjuupotentiaalin on arvioitu olevan vuonna 2020 yhteensä 2280 GWh. Kysynnästä tulee erilaiset tuotantotekniset ja kuljetusmatkarajoitukset huomioon otettuna tyydytettyä sivutuote- ja metsähaketoimituksilla 1960 GWh eli 70 %. Suoraan metsästä saatavan puupolttoaineen tuotanto ja käsittely tapahtuu hajautetusti ja niin pienissä yksiköissä, ettei niitä käsitellä maakuntakaavassa. Lämpöä ja sähköä tuottavat voimalaitokset palvelevat paikkakuntansa tarpeita. Niille ei myöskään tehdä aluevarauksia.

Maakunnan turvetuotantoala vuonna 2005 oli 1688 ha. Keskimääräinen tuotettu energiamäärä on 400 MWh/ha. Turvekerroksen loppumisen vuoksi turvetuotantoalasta poistuu vuosittain noin 82 ha. Turvetuotannon sekä turvetta käyttävien voima- ja lämpölaitosten keskinäisen sijainnin mukaan osa turvevirroista kysynnän ja tarjonnan mukaan ylittää maakunnan rajan.

Maakunnassa käytettiin vuonna 2005 energiaturvetta 616 GWh, jonka tuottamiseen tarvittiin 1540 ha. Maakunnasta vietiin 148 ha alalta turvetta muihin maakuntiin. Energiaturpeen tarve vuonna 2020 on VTT:n tekemien laskelmien mukaan 882 GWh, jonka tuottamiseen tarvitaan 2200 ha turvetuotantoalaa. Tuotanto ja kulutus ovat tämän arvion mukaan lähes tasapainossa, sillä muista maakunnista tarvitsee tuoda vain 6 ha alan verran energiaturvetta. Poistuva tuotantoala huomioon ottaen vuoteen 2020 tarvitaan uutta tuotantoalaa yhteensä 1748 ha.

Energiaturpeen ohella käytetään ympäristöturvetta. Sen tuotantoon soveltuvat energiaturpeen tuotantoon otettavien soiden pintaosat. Ympäristöturpeen tuotantoala vuonna 2005 oli 45 ha.

GTK on vuoteen 2002 mennessä tutkinut maakunnassa yhteensä 782 suota. Turvemääräarvio on tarkistettu vuonna 2007 senhetkisten kriteerien mukaiseksi, jolloin teknisesti käyttökelpoista energiaturvetta laskettiin olevan 17 592 ha, yhteensä 318 milj.suo-m³. Määrästä on suojellut suot rajattu pois. Turvetuotantoon teknisesti sopivista, suojelun ulkopuolella olevista soista soveltuu kuitenkin vain osa tuotantoon, koska turvetuotannon ympäristövaikutukset rajaavat tuotantokelpoisia soita pois.

Turvetuotantoon teknisesti soveltuvien soiden vesistövaikutuksia on arvioitu maakunnan keskeisimmällä turvetuotantoalueella. Arviossa on otettu huomioon turvetuotantoalueen osuus koko valuma-alueen pinta-alasta, tuotantoalueelta tulevien valumavesien laimeneminen, vastaanottavan vesistön vedenlaatu sekä alapuolisen vesistön muu käyttö esim. virkistykseen. Arvioinnin tulos eli tuotantoon teknisesti soveltuvan suon pinta-ala sekä sen turvetuotantoalan

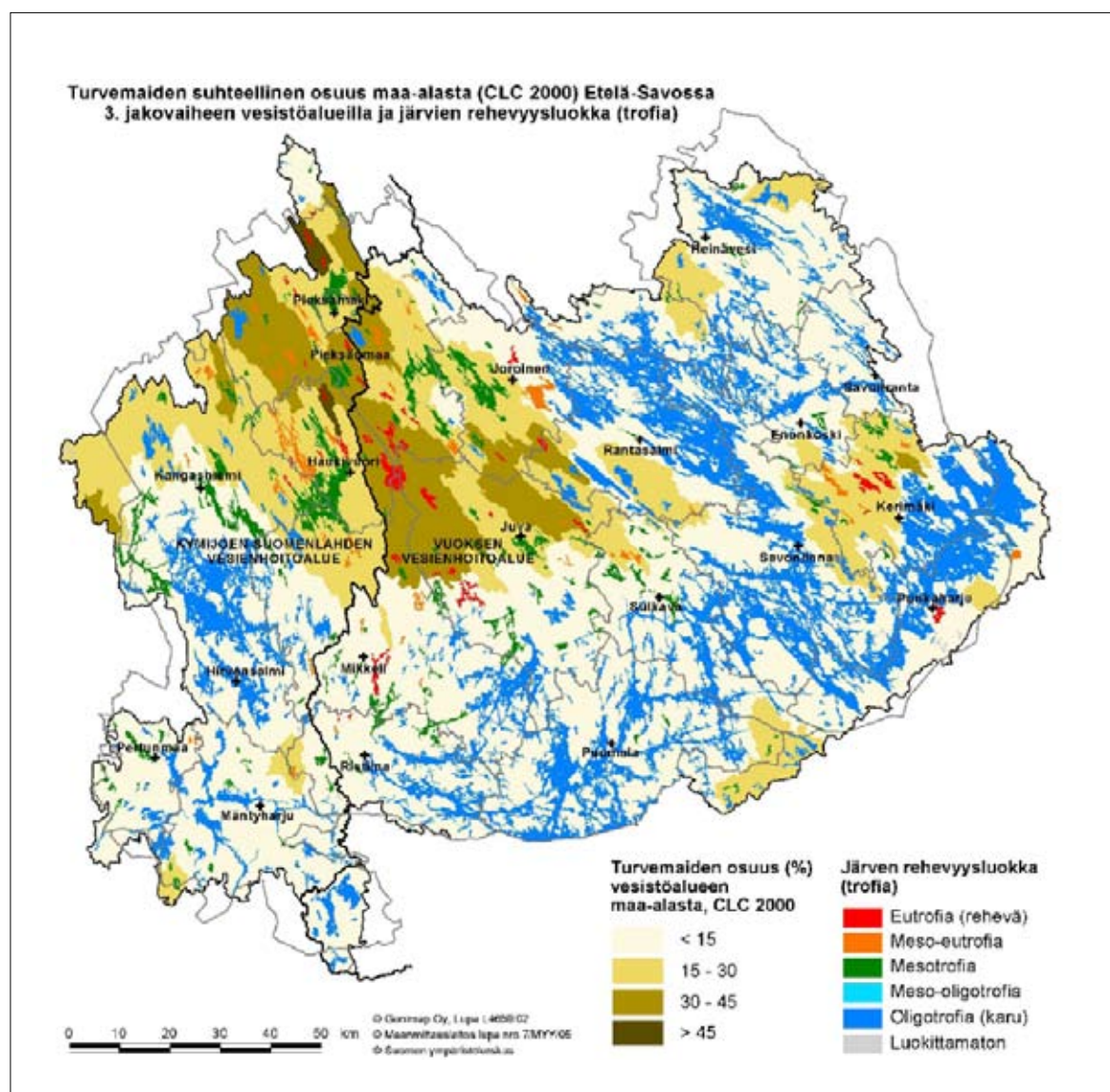
lisäys, jonka vesistön on arvioitu sietävän, on esitetty kolmannen jakovaiheen valuma-aluekohtaisina lukuina jäljempänä olevassa kartassa. Arvioinnin mukaan vesistöalue kestää tämän turvetuotannon enimmäismäärän lisäyksen niin, että veden laatu säilyy vesiputedirektiivin mukaisella tasolla (veden laatu säilyy vähintään hyvänä).

Maakuntakaavalla ei oteta tarkemmin kantaa uusien turvetuotantoalueiden alueelliseen sijoittumiseen. Liitekartan mukaisilla tuotannonlisäyksillä kokonaiskuormitusosuus (nykyinen + lisäys) ei vesistöalueella ylitä. Tämän mukaan uusia tuotantoalueita voidaan ottaa käyttöön kokonaiskuormitusrajan saavuttamisen jälkeen vain, jos aikaisemmilta tuotantoalueilta vesistöön tuleva kuormitus on ensin laskenut vastaavan määrän.

Maakuntakaavaan merkitään turvetuotantoaluevarauksina tuotannossa olevat tai ympäristöluvan jo saaneet suot. Maakuntakaava ei estä turpeenottoa maakuntakaavaan merkittyjen alueiden ulkopuolelta, mikäli turpeenoton edellytykset toteutuvat.

Tuulivoiman rakentaminen edellyttää tuulisuuodeltaan edullisia ja käytännössä riittävän laajoja alueita, joille voidaan rakentaa usean laitoksen tuulivoimalapuisia. Keskituulennopeus laitoksen napakorkeudella tulisi ylittää 6 metriä sekunnissa. Sisämaassa tuulen keskinopeus mäkien laella on 4,5 – 5,5 m/s, kun se merialueilla on 7 – 8 m/s ja Lapin tuntureilla 7 – 9,5 m/s. Tuulivoimalan tuottama teho kasvaa jyrkästi tuulennopeuden kasvaessa. Tuulivoimalan tuotto riippuu sijainnin ohella myös voimalan korkeudesta, mutta korkeutta lisäämälläkään ei voida kompensoida merialueiden ja sisämaan tuulisuseron vaikutusta tuottoon. Tuulivoimarakentamisen nykyisten reuna-ehtojen vallitessa maakuntakaavaan ei varata alueita tuulivoimaloiden rakentamista varten.

Biohajoavien jätteiden mädättäminen biokaasuksi voi tulevaisuudessa olla kannattava energian tuotantomenetelmä ja samalla jätteen käsittelymenetelmä. Potentiaalisia biojätevirtoja ovat kaupan ja elintarviketuotannon biojätteet, yhdyskuntien jätevesilaitosten lietteet, haja-asutuksen lietteet, teurasjätteet, maatalouden biojätteet sekä lanta.

Lähde: Etelä-Savon ympäristökeskus

Merkinnät ja määräykset

EOt TURVETUOTANTOALUE

Merkinnällä osoitetaan turvetuotantoalueita, joilla jo on ottotoimintaa tai joilla ottotoiminnan edellytykset on selvitetty.

Suunnittelumääräys

Turvetuotantoalueiden käyttöönoton suunnittelussa on otettava huomioon tuotantoalueiden yhteisvaikutus vesistöihin, turvetuotannon osuus kokonaiskuormituksesta sekä tuotantopinta-alan poistumat ja rajoitettava tarpeen vaatiessa samanaikaisesti käytössä olevien alueiden määrää.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Turvetuotantoalueiden toteuttamisesta vastaavat turvetuottajat. Tuotantoalueen pinta-alan ylittäessä 10 ha tuotanto edellyttää ympäristölupaa, jonka myöntää ympäristölupavirasto. Luvan hakijan on selvítettävä suunnitellun turvetuotantoalueen ja sen lähiympäristön luonnonarvot, kasvillisuus ja linnusto. Yli 150 ha tuotantoalaa koskevilta hankkeilta edellytetään lisäksi YVA-lain mukaista ympäristövaikutusten arviointia.

Vaikutukset

Turvetuotanto aiheuttaa alapuolisissa vesistöissä ravinne- ja kiintoainekuormitusta sekä valmistelu- että tuotantovaiheessa. Lisäksi tuotanto aiheuttaa melu- ja pölyhaittoja. Etelä-Savossa turvetuotannon osuus vesistöjen kuormituksesta on kokonaistypen ja kokonaisfosforin osalta 0,3 %. Paikallisesti kuormitus voi olla merkittävä. Tuotannon haitat arvioidaan lupamenettelyssä, jossa myös määritellään haittojen vähentämiseksi käytettävät tekniset ratkaisut.

Polttoturpeen käyttö nostaa maakunnan energiamavaraisuutta. Turve soveltuu hyvin seospolttoaineksi hakkeen ja muun biopolttoaineen joukkoon. Se parantaa polttoon menevän seoksen tasalaatuisuutta ja siten polttoa.

Turvemaiden maankäytön kasvihuonevaikutusten arviointiin sisältyvät turpeen tuotanto ja käyttö sekä turvemaan pohjan hyödyntäminen. Luonnontilaiset ojittamattomat turvemaat kasvavat keskimäärin hitaasti paksuutta sitoen ilmakehän hiilidioksidia ja vapauttaen metaania ilmakehään. Hiilivarasto uusiutuu hitaasti tuhansien vuosien aikana. Polttoturpeen tuotantoon ei enää viime vuosina ole juuri otettu

luonnontilaisia turvemaita. Myös turveteollisuuden ympäristöperiaatteissa on kirjattu, että tuotantoa pyritään ohjaamaan sellaisille soille, jotka eivät ole luonnontilassa.

Ojitetuilla soilla pohjaveden pinta on laskenut niin alas, että turpeen muodostuminen on pysähtynyt ja yleensä turvekerros päinvastoin hitaasti hajoaa. Nykytiedon mukaan ojituksen jälkeen alueen hiilitase voi olla joko positiivinen tai negatiivinen olosuhteista riippuen. Metaanipäästöt loppuvat tai laskevat merkittävästi. Typpioksiduulipäästöt voivat kasvaa rehevillä suotyypeillä ja lannoituksen jälkeen.

Maatalouskäytössä olleet tai olevat turvemaat ovat merkittäviä hiilidioksi- ja typpioksiduulipäästöjen lähteitä pinta-alaa kohti laskettuna. Tällaisissa maissa turvekerros hajoaa. Polttoturpeen tuotantoa on nykyään tuskin lainkaan tällaisilla turvemaidella. Energiaturpeen tuotannon suuntaaminen turvepeltoille vähentäisi energiantuotannon kasvihuonevaikutuksia.

Tutkimuksen mukaan turvemaiden hyödyntäminen energiantuotantoon on sadan vuoden tarkastelujaksolla ilmastovaikutukseltaan alhaisempi kuin kivihii- len käyttö, kun polttoturpeen tuottamisen jälkeen turvemaan pohjaa käytetään uusiutuvan energian tuottamiseen. Suopeltojen kohdalla ero on erityisen ilmeinen, kun suopeltojen voimakkaat päästöt loppuvat turvevarojen hyödyntämisen jälkeen. Turvemaiden hyödyntämisen ilmastovaikutus on samaa luokkaa riippumatta siitä, metsitetäänkö alue vai viljelläänkö alueella ruokohelpeä.

Turvetuotannon ilmastovaikutuksia sekä vesistövaikutuksia voidaan vähentää käyttämällä sellaisia tuotantomenetelmiä, joilla turve voidaan nostaa pieneltä alalta lyhyessä ajassa ja palauttaa maapohja uusiutuvan energian tuotantoon.

Tausta-aineistot

- Itä-Suomen Energiatoimisto: Itä-Suomen energiataseet maakunnittain vuonna 2025. Electrowatt-Ekono, marraskuu 2005
- Flyktman Martti: Energia- ja ympäristöturpeen kysyntä ja tarjonta vuoteen 2020 mennessä, 1. päivitys, 6/2007 VTT Tutkimusraportti VTT-R-03620-07
- Kirkinen Johanna, Hillebrand Kari & Savolainen Ilkka: Turvemaiden energiakäytön ilmastovaikutus – maankäyttökkenaario. VTT:n tiedote 2365. Helsinki 2007
- KTM: Puupolttoaineiden kysyntä ja tarjonta Suomessa vuonna 2020. Päivitetty tilannekatsaus. Pöyry Energia Oy. Espoo 2007
- Leino Jukka: Etelä-Savon turvevarat. GTK Itä-Suomen yksikkö, Tutkimuslause 15/2007
- Itä-Suomen ympäristölupaviraston myöntämät ympäristöluvat

4.4.6 Voimalinjat

Yleisperustelu

Maakuntakaavan sähköverkostojen aluevarausten tarkoituksena on taata sähköenergian saatavuus ja varmuus. Sähkön käytön lisääntyessä joudutaan suuria sähkölinjoja rakentamaan lisää sekä varmistamaan varasyöttöyhteyksiin. Sähkön laadulle asetettavat vaatimukset ovat kasvaneet ja myös myrskyjen linjoille aiheuttamista vaurioista johtuvia katkoksia sähkönsyötössä pyritään alueellisesti ja ajalliselta kestoaltaan rajoittamaan. Tämä näkyy erityisesti siinä, että 110 kV linjoja viedään aikaisempaa syvemmälle jakelualueen sisälle ja mielellään teiden läheisyydessä.

Maakunnan läpi kulkevien kantaverkon linjojen vahvistamistarpeet riippuvat siitä, miten sähköntarve maan eri puolilla kasvaa ja mihin päin maata sähköntuotantoa sijoittuu.

Maakuntakaavassa esitetään nykyiset ja uudet 400 kV ja 110 kV johdot, jotka muodostavat suurjänniteverkon. Kaakkois-Suomesta pohjoiseen suuntautuvilla kantaverkon linjoilla siirtokapasiteetti on jo varsin pitkälle käytetty ja kapasiteettia on lisättävä, mikäli siirtotarve kasvaa. Vaihtoehtoina on Lappeenrannasta Mikkelin kautta Huutokoskelle kulkevan 400 kV voimajohtokäytävä tai Imatralta Puumalan kautta Juvalle kulkeva 110 kV voimajohtokäytävä ja siitä eteenpäin uusi käytävä Mikkelin ja Huutokosken väliselle käytävälle. Kantaverkosta vastaava Fingrid Oyj on ajantasaistanut ympäristövaikutusten arviointiselostuksensa uudesta 400 kV:n voimajohdosta Lappeenrannan Yliskälästä Mikkelin kautta Huu-

tokoskelle ja suunnittelee toteutusta vuoteen 2013 mennessä. Imatralta Puumalan kautta Huutokoskelle johtava 110 kV:n linja puolestaan saneerataan tulevaisuudessa nykyisellä jännitetasollaan.

Myös Pohjois-Karjalan sähkönhuollon valmistamiseen on varauduttu kahdella eri 400 kV voimalinjalla Etelä-Savon kautta. Ensisijainen reitti kulkee Huutokoskelta Varkauden ja Heinäveden kautta Kontiolahdelle ja toinen pitkän aikavälin hanke on Imatran lähettävältä Punkaharjun kautta Kontiolahdelle suunniteltu linja. Kantaverkon korkea käyttövarmuus Itä-Suomessa saadaan silmukoidulla verkkorakenteella, joka saavutetaan, kun pohjoisesta rakennetaan Kontiolahdelle kolmas 400 kV linja. Tämä linja ohittaa Etelä-Savon.

Mikkelin kautta kulkeva 400 kV linjaus on suunniteltu nykyisen 400 kV linjan kanssa samaan johtokäytävään ja siitä kantaverkkoyhtiö on tehnyt ympäristövaikutusten arvioinnin (YVA) vuonna 1997 ja ajantasaistanut sen vuonna 2008. Tässä vaiheessa tehtiin Iso-Huppion kohdalle Natura-arvio, jonka mukaan uuden johdon toteuttamisesta ei aiheudu merkittäviä haitallisia vaikutuksia lyhyellä eikä pitkällä aikavälillä tarkasteltuna Iso-Huppion Natura-alueen suojelualueille. Ajantasaistuksessa vertailtiin myös Konijärven luonnonsuojelualueella nykyisessä johtokäytävässä rakentamisen tai kiertävän johtoreitin käyttämisen vaikutuksia. Vertailussa päädyttiin pysyttymään nykyisessä johtokäytävässä. Lampilan maisema- ja kulttuuriympäristöarvioille voimajohdoista aiheutuvien haittojen lieventämiseksi on 400 kV:n voimajohdoille varattu uusi reitti, johon rakentamisen yhteydessä myös nykyinen 400kV:n johto siirretään.

Pieksämäellä Naiskankaan tienoilla osoitetaan Kauppila-Huutokoski 110 kV:n voimajohdolle uusi linjaus kiertämään alueelle suunniteltu maankäyttö. Uusi linjaus ylittää suojelualueen (SL 11.443) Tahinsuon eteläpäässä vajaan 200 metrin matkalla, kun nykyisen linjan ylitysmatka on noin puolet siitä. Uudet pylvää sijoittuvat Pieksämäen keskustan eteläosan osayleiskaavan yhteydessä laaditun selvityksen mukaan suojelualueen ulkopuolelle. Suojelualueella joudutaan liikkumaan voimajohdon rakentamisvaiheessa johtoalueella tela-alustaisella johtojen vetokoneella muutaman kerran. Luonnontila ei näin toimittaessa heikkene merkittävästi.

Maakuntakaavan laatimista varten kantaverkkoyhtiö on tehnyt ympäristöselvityksen Imatralta Kontiolahdelle johtavalle linjalle sekä Huutokoskelta myös

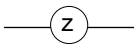
Kontiolahdelle johtavalle linjalle, jolla Huutokosken ja Varkauden välillä on vielä kaksi vaihtoehtoista linjausta. Nämä linjat on suunniteltu nykyisten 110 kV linjojen kanssa samaan johtokäytävään lukuun ottamatta Huutokosken ja Varkauden välistä pohjoista linjausta, joka kulkisi osittain uutta käytävää.

Sekä kantaverkkoyhtiön että alueellisen verkkoyhtiön esittämät uudet voimalinjat on sijoitettu mahdollisuuksien mukaan joko olemassa olevaan johtokäytävään tai uusien 110 kV:n johtojen osalta lähelle tietä, jolloin uuden johdon tarvitseman aukean tilan tarve menee päällekkäin aikaisemman aukean tilan kanssa. Varsinkin keskijänniteverkkoon

kuuluvat 20 kV johdot alueelliset verkkoyhtiöt pyrkivät sijoittamaan jakeluvarmuuden parantamiseksi sekä rakentamisen ja huollon helpottamiseksi teiden tuntumaan. Maakuntakaavassa esitetään vain suurjänniteverkkoon sisältyvät voimajohdot.

Energiahuollon alueilla sijaitsevat 400 kV suurmuuntamot sekä varavoimalaitos ovat jo toteutuneet. Maassamme tarvitaan lisää varavoimaa ja yksi mahdollisista sijoituspaikoista on nykyinen Huutokosken sähköasema-alue. Sähköverkon 110 kV muuntamot palvelevat paikallista sähköjakelua ja niiden vaatima ala on suhteellisen pieni, joten niitä ei esitetä maakuntakaavassa.

Merkinnät ja määräykset

 z VOIMALINJA

Merkinnällä osoitetaan olemassa olevat 110 kV ja 400 kV voimalinjat. Linjalla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

 z VOIMALINJA, UUSI

Merkinnällä osoitetaan uudet 110 kV tai 400 kV voimalinjat. Linjalla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

 z VOIMALINJA, OHJEELLINEN

Merkinnällä osoitetaan ohjeellinen, alustavasti suunniteltu 400 kV tai 110 kV voimalinjavaraus. Linjalla on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

 z VOIMALINJA, YHTEYSTARVE

Merkinnällä osoitetaan voimalinjan pitkän aikavälin yhteystarve.

 en ENERGIAHUOLLON ALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnalliset energiahuoltoalueet ja suurmuuntamot. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Maakuntakaavan voimalinjavarausten toteuttamisesta vastaavat työnjakonsa mukaisesti kantaverk-

koyhtiö, sähköjakelua harjoittavat yhtiöt sekä joissakin tapauksissa myös runsaasti sähköä kuluttavat yritykset. Uutta voimalinjaa varten luvan myöntää sähkömarkkinaviranomainen toteuttajan hakemuksesta. Toteuttaminen tapahtuu lunastuslain nojalla. Rakentamista koskeva lunastuslupa menee valtioneuvoston päätettäväksi.

Vaikutukset

Uusia 110 kV voimalinjoja koskevien aluevarausten perusteena on puiden kaatumisilta suojatun linjan vienti aikaisempaasavemmälle jakelualueelle. Tällöin varauksia tulee uusille alueille aiheuttaen rajoituksia muulle maankäytölle. Uudet 400 kV voimalinjava-
raukset on sijoitettu samaan käytävään nykyisten voimalinjojen rinnalle, osan matkaa se rakennetaan samoihin pylväisiinkin. Poikkeuksena Huutokosken ja Varkauden välisen 400 kV linjan pohjoinen vaihto-
toehto sijaitsee uudessa johtokäytävässä.

Iso-Huppion Natura-alueella Juvalla nykyiset 400 ja 110 kV linjat kulkevat alueen yli. Uusi 400 kV:n linja on suunniteltu tällä kohdin rakennettavan 110 kV linjan kanssa samoille pylväille, jolloin tarvittava johtoaukon levitystarve on 9 metriä. Natura-arvion mukaan voimajohdon rakentamisesta ei aiheudu merkittäviä haitallisia vaikutuksia lyhyellä eikä pitkällä aikavälillä tarkasteltuna Iso-Huppion Natura-alueen suojeluarvoille. Natura-alueen nykyinen tilanne pääsääntöisesti säilyy, eikä uusia merkittäviä haitallisia vaikutuksia aiheudu.

Varsinkin uudet voimalinjat koetaan maiseman häiriötekijöinä. Voimalinjojen sijainti ja tekniset ratkaisut on siksi sovittava maisemaan.

Tausta-aineistot

- Suomen kantaverkko Oyj. Ympäristövaikutusten arviointiselostus 400 kV:n johtohankkeesta Yllikkälä – Huutokoski
- Fingrid Oyj: Yllikkälä-Huutokoski Ympäristövaikutusten arviointiselostuksen ajantasaistus 400 kV voimajohtohankkeessa. 2008
- Insinööritoimisto Paavo Ristola Oy: Mikkelin ympäristön 110 kV:n voimajohtohanke, Ympäristöselvitys. 2007
- Fingrid Oyj: Huutokoski – Kontiolahti 400 kV:n voimajohto, Selvitys maakuntakaavaa varten. 26.10.2006
- Fingrid Oyj: Vuoksi – Kontiolahti 400 kV:n voimajohto, Selvitys maakuntakaavaa varten. 3.1.2007
- Järvi-Suomen Energia Oy: Anttola- Kulennoinen 110 kV, ympäristöselvitysluonnos 20.6.2007. Eletel Networks Oy
- Järvi-Suomen Energia Oy:n esitykset uusista 110 kV voimajohtoista 19.6.2006
- SLT-Consults Oy:n lausuntopyyntö Otavan Saha Oy:n 110 kV voimajohtohankkeesta 23.7.2004

4.4.7 Erityisalueet

Yleisperustelu

Puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueilla tarkoitetaan alueita, jotka on tarkoitettu pääasiallisesti erilaisilla aseilla suoritettaviin koulutus- ja taisteluammuntoihin. Ampuma- ja harjoitusalueella voi olla useita raskaiden aseiden ampumapaikkoja ja maalialueita sekä pienikaliiperisten aseiden ampumarat-
toja. Ampuma- ja harjoitusalueet mahdollistavat tarkoituksenmukaisen koulutuksen varusmiehille ja reserviläisille. Kaikkia puolustusvoimien ampumaratoja sekä ampuma- ja harjoitusalueita voidaan pitää toiminnan luonne huomioon ottaen valtakunnallisesti tai seudullisesti merkittävänä.

Kaavassa osoitetaan nykyiset puolustusvoimain ja rajavartiolaitoksen käytössä olevat ampuma- ja harjoitusalueet, eli Mikkelin Karkialammen, Mäntyharjun Pahkajärven ja Sulkavan ja Punkaharjun kuntien alueille sijoittuvan Jukajärven alueet. Alueet on osoitettu kaavassa nykyisten toimintaympäristöjen mukaisina. Kaavassa ei ole osoitettu puolustusvoimien käyttöön uusia alueita. Näistä Pahkajärvellä suoritetaan harjoitustoimintoja raskailla aseilla, Jukajärvellä pienikaliiperisilla aseilla ja räjähdysaineilla ja Karkialammilla pienikaliiperisilla aseilla vain erikseen osoitetulla ampumaradalla. Karkialammin osalta puolustusvoimain käytössä oleva rakennettu ympäristö, entinen kasarmialue ja harjoitusalue on merkitty kaavaan eri merkinnöillä toimintojen erilaisuuden vuoksi. Pahkajärvellä on tulossa muutoksia alueen sisäisiin ampumajärjestelyihin mm. aseistuksen kehittymisen myötä. Tämän vuoksi on myös suunnitteilla uuden suoja-alueen hankinta valtion omistukseen. Suoja-aluevaraus on osoitettu maakuntakaavassa. Puolustusvoimat ovat mallintaneet Pahkajärven toiminnan kehittämisen myötä uuden toiminnan aiheuttamaa meluvaikutusta. Arvion pohjalta tehty melumerkintä on osoitettu kaavassa.

Karkialammilla varuskunta on lakkautettu ja osa entisestä kasarmialueesta on vapautumassa siviilikäyttöön. Tämä on huomioitu kaavassa merkitsemällä eteläinen osa entisestä kasarmialueesta taajamatoimintojen alueeksi. Muu osa entistä kasarmialuetta on maakuntakaavassa osoitettu EP-merkinnällä. Rakennetun alueen pohjoispuoleinen laaja harjoitusmaasto on osoitettu kaavassa EAH-merkinnällä. Alueella sijaitsee kaksi ampumarataa, joista myös siviilikäytössä oleva Kyrönpellon ampumarata on osoitettu kaavassa ea-merkinnällä. Kyrönpellon ja harjoitusalueella sijaitsevan toisen ampumaradan melu on mallinnettu

ja sen mukainen melumerkintä on osoitettu maakuntakaavassa. Lisäksi harjoitusalueella sijaitsee räjähdysainearasto, jonka suojavyöhyke on osoitettu maakuntakaavassa. Suojavyöhyke ulottuu sekä harjoitusalueen itä, että länsipuolella vähäisessä määrin harjoitusalueen ulkopuolelle. Suojavyöhykkeellä tapahtuvassa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja maankäytössä tulee kuulla puolustusvoimia.

Puolustusvoimilla on kaava-alueilla kaksi lentämiseen suunniteltua len-tokenttä/tiealuetta, tieverkoston varalaskupaikkaa. Toinen alue on Joroisissa, Var-kauden lentoaseman ympäristössä ja toinen Hirolassa, Mikkelistä noin 10 km pohjoiseen kantatiellä 72. Mikkelin pohjoispuolella sijaitsevaa Hirolan aluetta on suunniteltu käytettäväksi lentotoimintaan tarvittaessa. Alueen normaaliolojen aikainen käyttö on vähäistä, mutta puolustusvoimat on varautunut käyttämään sitä poikkeusoloissa. Puolustusvoimat käyttävät Varkauden lentokenttää myös normaalioloissa. Käytettävään alueeseen kuuluu Varkauden lentoaseman lentokentän lisäksi sen pohjoispuolella valtatie 5:llä oleva varalaskupaikka. Aluetta käytetään normaaliolojen lentotoimintaharjoituksiin keskimäärin kerran kolmessa vuodessa. Yhden harjoituksen kesto on noin yksi viikko. Varalaskupaikkojen alueelle kaavaan on merkitty suojavyöhykkeet, joille ei tule osoittaa meluherkkiä toimintoja eikä lentotoiminnalle esteitä tai rajoituksia aiheuttavia korkeita rakennelmia, esimerkiksi mastoja. Alueen rakennushankkeista on pyydetty puolustusvoimien lausunto.

Ampumaradalla tarkoitetaan aluetta, jolla on yksi tai useampi lajirata eri aseita ja ampumalajeja varten. Ampumaratoja käyttävät pääasiassa ammuntaa kilpaurheiluna harrastavat, metsästäjät sekä reserviläiset harjoituksissaan. Metsästäjien tulee suorittaa lakisääteinen ampumakoe, mikäli he osallistuvat hirvieläinten tai karhun metsästyksen. Ampumakokeet ja velvollisuus säännölliseen harjoitteluun koskevat myös mm. poliisien toimintaa.

Muista kuin puolustusvoimien ampumaradoista on seudullisesti merkittäviksi määritelty radat, joilla on ylikunnallista käyttöä. Ylikunnallisilta ampumaradoilta edellytetään alueellisen ympäristökeskuksen myöntämää ympäristölupaa. Maakunnassa on Etelä-Savon riistanhoitopiirin rekisterissä 34 ampumarataa. Näistä kaikki ovat pitkään käytössä olleita, eikä niille ole em. ympäristölupaa. Kaavassa on osoitettu riistanhoitopiirin sekä alueen ampumaurheiluseurojen kanssa yhteistyössä arvotetut seudulliset ampu-

maradat. Osoitetut radat soveltuvat niin metsästäjien tarpeisiin kuin ampumaurheilijoiden monipuoliseen harjoitus- ja kilpailutoimintaan.

Ampumaratojen osalta maakuntakaavaan on merkitty yleispiirteisesti ampumatoiminnasta ympäristöön aiheutuvaa melua kuvaava melualuemerkintä, joka osoittaa teoreettisen alueen, jolla ammunnan aiheuttama melu voi ylittää 65 dB:n ohjearvon. Merkintä perustuu Puolustusvoimain käyttämään karkeaan mallinnukseen, jossa huomioidaan vain melun geometrinen vaimeneminen. Malli ei siis huomioi melua vaimentavia tekijöitä, kuten maaston muotoja ja sen peitteisyyttä, rakenteita ja vallejia. Tämän vuoksi yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ampumalueiden ympäristössä tulee toiminnan meluvaikutukset selvittää tarkemmin, käytännössä tarkemmin laskentamallein ja melumittauksin.

Maakunnallisesti merkittävä Motoparkin moottorirata on merkitty maakuntakaavaan e-1-kohdemerkinnällä. Motoparkin toimintaa ohjataan ympäristöluvin ja toiminnan valvonnasta vastaa alueellinen ympäristökeskus. Motoparkin osalta on ampumaratojen tapaan esitetty kaavassa toiminnasta aiheutuvaa meluhaittaa kuvaava melualue-merkintä. Esitetty melumerkintä on yleispiirteinen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa toimintojen melu on selvitettävä mallintamalla ja mittaamalla toiminnan aiheuttamaa melua, jotta sen mahdollisesti aiheuttama häiriö voidaan jatkosuunnittelussa, kuten ympäristölupahtoja määrittäessä, riittäväällä tarkkuudella huomioida. Ensisijaisesti toiminnan vaikutukset huomioidaan ympäristöluvan ehdoissa. Tämän lisäksi maakuntakaavassa on annettu suositus toisaalta radan vaikutusten minimoimiseksi, toisaalta alueelle osoitetun yleispiirteisen melualuemerkinnän osalta on annettu yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaava määräys, joka estää uuden merkittävän asutuksen tai muun melulle herkän toiminnan sijoittumisen toiminnan välittömään läheisyyteen. Melumerkintä osoittaa karkeasti toimintojen aiheuttaman teoreettisen alueen. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa meluvaikutukset tulee selvittää tarkemmin ja huomioida ne uusien haja-asutusluonteisten rakennuspaikkojen sijoittelussa. Maakuntakaavassa ei ole osoitettu Motoparkin erityisalueen välittömään läheisyyteen uusia seudullisia toimintoja, kuten asutusta. Alueella ei ole voimassa rakennuskieltoa, ts. kaavamääräyksellä ei rajoiteta haja-asutusluonteista rakentamista alueella vaan kiinnitetään alueen jatkosuunnittelun huomiota informatiivisella merkinnällä erityistoiminnon luonteeseen.

Motoparkin lisäksi maakuntakaavaan on merkitty e-1-kohdemerkinnällä Naarajärven erityistoimintojen alue. Alueella toimii mm. ajoharjoitteluun tarkoitettu

rata sekä lentopaikka. Molemmat ovat olemassa olevia toimintoja ja siirretään maakuntakaavaan seutukaavasta.

Merkinnät ja määräykset

EAH AMPUMA- JA HARJOITUSALUE

Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien käytössä olevia ampuma- ja harjoitusalueita, joita kehitetään puolustusvoimien erityisalueena. Alueella liikkuminen on turvallisuus- ja muista syistä rajoitettua. Merkinnällä on osoitettu myös rajavartiolaitoksen käytössä oleva Jukajärven harjoitusalue Sulkavalla.

Suunnittelumääräys

Aluetta kehitetään puolustusvoimien erityisalueena. Alueen käytössä ja jatkosuunnittelussa tulee ottaa huomioon yleinen turvallisuus.

SL/EAH LUONNONSUOJELUALUE/AMPUMA- JA HARJOITUSALUE

Merkinnällä osoitetaan Mäntyharjun kunnan puolella sijaitseva osa Repoveden kansallispuisto- ja Natura- aluetta, joka on myös puolustusvoimien käytössä oleva ampuma- ja harjoitusalue. Alueella liikkuminen on turvallisuussyistä rajoitettua.

Suojelumääräys

Alueella ei saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka saattavat vaarantaa alueen suojeluarvoja.

EP PUOLUSTUSVOIMIEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien käytössä olevia varuskunta-, varikko-, harjoitus- ja vastaavia alueita, joita kehitetään puolustusvoimien erityisalueena. Alueella liikkuminen on yleensä turvallisuus- ja muistasyistä rajoitettua.

Suunnittelumääräys

Aluetta kehitetään puolustusvoimien erityisalueena.

sv SUOJAVYÖHYKE

Merkinnällä osoitetaan puolustusvoimien toimintaan varattujen alueiden käyttöön liittyviä suojavyöhykkeitä. Suojavyöhykkeiden maankäytössä joudutaan huomioimaan puolustusvoimain toiminnan aiheuttamat rajoitukset. Pahkajärven ampuma- ja harjoitusalueen suojavyöhykkeiden osalta liikkumista joudutaan rajoittamaan tai on rajoitettu turvallisuussyiden vuoksi.

Suunnittelumääräys

Vyöhykkeellä tapahtuvista yksityiskohtaisemmista suunnitelmista on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

svl SUOJAVYÖHYKE, VARALASKUPAIKAT

Merkinnällä osoitetaan kantatiellä 72 Hiirilassa ja valtatiellä 5 Joroisissa sijaitsevien varalaskupaikkojen suojavyöhykkeet.

Suunnittelumääräys

Lentoliikennettä palvelevien varalaskupaikkojen suojavyöhykkeelle ei tule osoittaa meluherkkiä toimintoja tai esterajoituksia aiheuttavia korkeita rakennelmia. Alueen maankäytössä on varauduttava kattavan rinnakkaistiestön toteuttamiseen. Alueelle sijoittuvista rakennushankkeista on pyydettävä puolustusvoimien lausunto.

ea AMPUMARATA (KOHDEMERKINTÄ)

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittäviä ampumarata-alueita.

Suositus

Erityisesti on kiinnitettävä huomiota toiminnan aiheuttamien vaikutusten, kuten toiminnasta aiheutuvan melun, minimointiin.

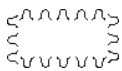
e-1 ERITYISTOIMINTOJEN ALUE (KOHDEMERKINTÄ)

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja/tai seudullisesti merkittäviä erityistoimintojen alueita.

Suositus

Erityisesti on kiinnitettävä huomiota toiminnan aiheuttamien vaikutusten, kuten toiminnasta aiheutuvan melun, minimointiin.

Naarajärven aluetta (e-1 11.8) voidaan käyttää lentotoimintaan.

me MELUALUE

Merkinnällä osoitetaan alueita, joilla melutaso ylittää ~~ajoittain~~ tason 55 dB (Aeq). Ampuma-alueiden osalta (ea) merkinnällä osoitetaan alueita, joiden melutaso ylittää ajoittain tason 65 dB (Almax).

Suunnittelumääräys

*Alueen yksityiskohtaisessa suunnittelussa tulee ottaa huomioon valtioneuvoston päätöksellä annetut melutason ohjearvot **sekä raskaiden aseiden ja räjäytysten ympäristömelun suositusarvot**. Ohjearvot ylittävälle alueen osalle ei tule osoittaa uutta asutusta tai muuta melulle herkkää toimintaa.*

Kohdekohtaiset erityismääräykset

me 8.7 Karkialammin ampumaratojen melualue, me 9.13 melualue, Pahkajärvi, me 17.13 melualue, Jukajärvi:

Vyöhykkeellä tapahtuvista yksityiskohtaisemmista suunnitelmista on puolustusvoimille varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Puolustusvoimat vastaa toimintaansa varattujen alueiden käytöstä ja sen suunnittelusta.

Ulkona sijaitsevalle ampumaradalle tarvitaan ympäristönsuojelulain mukaan aina ympäristölupa. Lupa haetaan sen kunnan ympäristölupaviranomaiselta, jonka alueelle rata aiotaan perustaa. Lupaviranomaisena toimii alueellinen ympäristökeskus, jos radan

vaikutukset kohdistuvat kahden tai useamman kunnan alueelle. Myös toiminnan oleellinen muuttaminen on luvanvaraista. Olemassa olevien rajojen osalta ympäristöluvan tarve arvioidaan selvitysten perusteella erikseen.

Lupaprosessissa selvitetään ampumaratatoiminnan mahdollisesti aiheuttamat ympäristöhaitat, mm. melu sekä maaperän tai pohjaveden pilaantuminen. Selvitysten perusteella määritellään, millä ehdoilla lupa on mahdollinen. Lupakäsittelyn lopputuloksena voi myös olla, ettei toiminnalle voida myöntää lupaa.

Metsästäjäin keskusjärjestö toimii MMM:n valvonnan ja ohjauksen alaisena. Sen tehtävänä on kehittää ja edistää metsästystä ja riistanhoitoa sekä ohjata ja valvoa riistanhoitopiirien toimintaa. Metsästäjäin keskusjärjestön alueorganisaatioina toimivat riistanhoitopiirit. Etelä-Savon riistanhoitopiiriin kuuluu 25 riistanhoitoyhdistystä. Riistanhoitoyhdistysten lakisääteisinä tehtävinä ovat mm. metsästäjätutkimusten ja siihen liittyvän valmennuksen järjestäminen, ampumakokeiden järjestäminen ja metsästyksen valvonta.

Ampumaradat ovat pääosin paikallisten riistanhoitoyhdistysten hallinnassa. Osa puolustusvoimien ampumaradoista on myös siviilikäytössä, näin myös Karkialammen Kyrönpellon ampumarata.

Motoparkin toimintaa ohjataan ympäristöluvin ja toiminnan valvonnasta vastaa alueellinen ympäristökeskus. Toiminnalle on voimassa oleva ympäristölupa.

Vaikutukset

Maakuntakaavassa on osoitettu käytössä olevia erityisalueita, uusia varauksia ei ole tehty. Erityisaluiden toimintaa ohjataan ympäristöluvin, valvovana viranomaisena alueellinen ympäristökeskus ja ampuma-alueiden osalta kunnat. Luvissa määritellään toiminnan ehdot.

Maakuntakaavassa on osoitettu nykyiset toiminnassa olevat puolustusvoimain ampuma- ja harjoitusalueet. Merkinnoilla todetaan nykyinen maankäyttö. Toiminnoista alueiden ulkopuolelle aiheutuvia vaikutuksia on kuvattu kaavakartassa melu- ja suojavyöhykemerkinnöin. Pahkajärven suojavyöhykkeiden osalta suojavyöhykkeistä on puolustusvoimain ja maanomistajan väliset sopimukset, joten niistä ei liikkumisrajoitusten lisäksi ole muita erityisiä vaikutuksia. Karkialammen ampuma- ja harjoitusalueella sijaitsevan räjähdysaineväestön suojavyöhykkeelle ei maakuntakaavassa ole osoitettu uutta merkittävää maankäyttöä. Vyöhykkeellä sijaitsee tällä hetkellä muutamia maatiloja, joiden nykyiseen käyttöön merkinnällä ei ole vaikutuksia. Uusien maankäyttötoimien osalta vyöhykkeellä tulee kuulla puolustusvoimia, mutta rakennuskieltoaluetta vyöhyke ei ole.

Merkittävin ympäristölle aiheutuva vaikutus erityisaluiden osalta on toimintojen aiheuttama melu. Meluhaitan vähentämiseksi kaavassa on annettu kahdenlaisia ohjeita jatkosuunnittelulle. Toisaalta toiminnassa on erityisesti kiinnitettävä huomiota toiminnan aiheuttamien vaikutusten minimointiin,

toisaalta lähialueen maankäytön suunnittelussa tulee melu huomioida. Maakuntakaavassa esitetyt melua kuvaavat merkinnät ovat yleispiirteisiä ja osoittavat toimintoja joihin liittyy melua. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa toimintojen melu on selvitettävä mallintamalla ja mittaamalla toiminnan aiheuttamaa melua, jotta sen mahdollisesti aiheuttama häiriö voidaan jatkosuunnittelussa riittävällä tarkkuudella huomioida ja minimoida. Lisäksi on huomioitava, että maakuntakaavan melumerkintä on yleispiirteinen ja todellisuudessa ohjearvot ylittävä melualue on todennäköisesti pienempi. Tämä johtuu siitä, että ympäröivän maaston muodot ja toimintoihin liittyvät rakenteet vaimentavat meluvaikutusta.

Mikkelin Kyrönpellon ampuma-alueen mallinnettu melualue ulottuu vain hyvin vähäisessä määrin maakuntakaavassa osoitetuille taajamatoimintojen laajennusalueille. Savonlinnan Luhtislammen ampuma-alueiden teoreettinen melualue ulottuu maakuntakaavassa osoitetulle taajamatoimintojen laajennusalueelle. Alueiden osalta edellä todettu tarkempi meluvaikutuksen selvittäminen yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on erityisen tärkeää. Maakuntakaavan taajamatoimintojen aluevaraus on yleispiirteinen merkintä, johon sisältyy asumisen lisäksi myös muut maankäyttömuodot. Luhtislammen läheiselle ampumatoiminnan vaikutuspiirissä olevalle taajaman reuna-alueelle on mahdollista yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa sijoittaa esim. teollisuustoimintoja.

Olemassa olevien varalaskupaikkojen suojavyöhykkeiden osoittaminen kaavassa ei tuo alueelle uusia maankäyttörajoituksia, vaan kaavassa todetaan nykyinen tilanne. Myös kaavamääräyksessä mainittu käytön aikainen rinnakkaistiestön tarve on jo turvattu molempien varalaskupaikkojen osalta rinnakaisilla nykyisillä yhdysteillä.

Myös Mäntyharjun Pahkajärven puolustusvoimain käytössä olevan ampuma- ja harjoitusalueen osalta alueen käytöllä on vaikutuksia myös sen ulkopuolelle. Aluetta käytetään muun puolustusvoimain harjoitustoiminnan lisäksi raskaiden aseiden ammuntaan. Ampumatoiminnassa käytettävä meluohjearvo ylittyy alueen ulkopuolella. Meluvaikutuksen piiriin ei ole maakuntakaavassa osoitettu uusia maakuntatason maankäyttömuotoja. Myös Pahkajärven ympäristössä meluvaikutus tulee huomioida yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

Motoparkin osalta kaavassa on osoitettu seutukaavan mukaisesti olemassa oleva ympäristöluvin luvi-

tettu moottorirata. Motopark on valtakunnallisesti tunnettu moottorirata, jolla järjestetään vuosittain useita kilpailuja ja tapahtumia, jotka keräävät osallistujia ja yleisöä laajasti. Radalla järjestetään mm. moottoripyöri- ja rata-autokilpailuja. Moottorirata toimii näin matkailukohteena, jolla on taloudellisessa mielessä positiivisia vaikutuksia maakunnalle. Radan yhteydessä toimii myös leirintäalue. Lisäksi se lisää kohderyhmässään alueen yleistä tunnettavuutta. Rataa käytetään kilpailutoiminnan lisäksi myös harjoitus- ja testauskäytössä. Radalla on järjestetty mm. ajoharjoittelukoulutusta. Alue on toiminut myös esim. rock-festivaalien näyttämönä.

Alueella on aikaisemmin toiminut kaivos, jonka lopettamisen jälkeen alueen jätömaat on otettu hyötykäyttöön ratatoiminnan myötä.

Motoparkin toiminnan merkittävin ympäristölle aiheutuva vaikutus on toiminnasta aiheutuva melu. Meluhaittaa on mahdollista vähentää radan käytön ajallisella ja määrällisellä ohjaamisella sekä äänen etenemistä vaimentavin rakenteellisin sekä maaston ja kasvillisuuden vaimentavaa vaikutusta hyödyntävin keinoin. Ensisijaisesti toiminnan vaikutukset huomioidaan ympäristöluvan ehdoissa. Tämän lisäksi maakuntakaavassa on annettu suositus toisaalta radan vaikutusten minimoimiseksi, toisaalta alueelle osoitetun yleispiirteisen melualuemerkinnän osalta on annettu yksityiskohtaisempaa suunnittelua ohjaava määräys, joka estää uuden merkittävän asutuksen tai muun melulle herkän toiminnan sijoittumisen toiminnan välittömään läheisyyteen. Melumerkintä osoittaa karkeasti toimintojen aiheuttaman teoreettisen alueen. Kuten edellä on todettu, on varsinainen ohjearvot ylittävä melualue todennäköisesti maakuntakaavassa osoitettua pienempi. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa meluvaikutukset tulee selvittää tarkemmin ja huomioida ne uusien haja-

asutusluonteisten rakennuspaikkojen sijoittelussa. Maakuntakaavassa ei ole osoitettu Motoparkin erityisalueen välittömään läheisyyteen uusia seudullisia toimintoja, kuten asutusta.

Tausta-aineistot

- Puolustusvoimien toimittamat toiminta-alue-rajaukset.
- Ampumaratatyöryhmän mietintö. 2006. Puolustusvoimien ampumatoiminta maankäytön suunnittelussa ja ympäristölupamenettelyssä. Suomen ympäristö 38/2006.
- Neuvonpidot Etelä-Savon riistanhoitopiirin kanssa. 2007.

Tausta-aineistot, Motopark:

- Ympäristölupa, Etelä-Savon ympäristökeskus Dnro 059Y0062-121 (19.8.2003)
- Vaasan hallinto-oikeuden päätös Nro 04/0271/2 (2.9.2004)
- Korkeimman hallinto-oikeuden päätös Dnrot 2679 ja 2685/1/04 (11.8.2005)
- Motopark-radan ympäristömelumittaus, Promethor Oy 14.9.2002
- Virtasalmella sijaitsevan Motopark-moottoriradan meluselvitys, Promethor Oy 11.3.2003
- Motopark-radan ympäristömelumittaus, Promethor Oy 25.8.2003
- Motopark-radan ympäristömelumittaus, Promethor Oy 2.9.2003
- Kilpailumuutosten vaikutus rata-alueen ympäristössä havaittavaan äänitasoon, Promethor Oy 27.2.2004
- Motopark-radan ympäristömelumittaus, Promethor Oy 25.9.2006
- Motopark-radan ympäristömelu, Rejlers Oy 30.5.2007
- Motopark-radan ympäristömelu, Rejlers Oy 6.7.2007

4.5. Luonnon- ja kulttuuriympäristö

4.5.1 Luonnonsuojelualueet

Yleisperustelut

Luonnonympäristön osalta maakuntakaavan tavoitteena on turvata Etelä-Savon ainutlaatuinen luonto, sen monimuotoisuus, vaihtelevuus ja tuottokyky. Lisäksi halutaan turvata uhanalaisten lajien tunnetut elinympäristöt ja huomioida uhanalaiset ja vaarantuneet luontotyypit. Vuoksen vesistöalueen erityispiirteet otetaan huomioon sekä sovitetaan virkistysalue- ja ulkoilureittiverkosto suojeluverkoston kanssa yhteen.

Maakuntakaavaan merkitään Natura 2000 –verkostoon kuuluvat alueet omalla nat-merkinnällä. Merkintä osoittaa Natura-alueen ulkorajan. Natura-alueita voidaan toteuttaa usean eri lain nojalla. Ne Natura-alueet, jotka on tarkoitettu perustettavaksi luonnonsuojelulain nojalla, osoitetaan luonnonsuojelualuemerkinnällä (SL), jos Natura-alue on tarkoitettu toteuttavaksi jonkin erityislain nojalla, merkitään se jollain muulla maankäyttömerkinnällä (esim. virkistysalue tai maa- ja metsätalousvaltainen alue).

Maakuntakaavaan merkitään luonnonsuojelualuemerkinnällä (SL) kaikki sellaiset alueet, jotka on tarkoitettu perustaa luonnonsuojelulain nojalla luonnonsuojelualueiksi. Tällaisia alueita ovat valtakunnallisten suojeluohjelmien kohteet, perustetut luonnonsuojelualueet sekä maakunnallisesti merkittävät luonnonsuojelualuevaraukset. Pääosa valtakunnallisesti merkittävistä suojeluohjelma-alueista kuuluu myös Natura 2000 –verkostoon.

Laajoilla rantojensuojeluohjelman alueilla otetaan Naturan rajausten ja perustettujen luonnonsuojelualueiden lisäksi huomioon rantayleiskaavojen luonnonsuojelualuevarausten rajaukset; kuitenkin siten, ettei yleispiirteisessä maakuntakaavassa voida eritellä alueen sisäisiä loma-asuntotontteja pois varauksesta. Rantojensuojeluohjelman alueiden maankäyttö onkin suunniteltu tarkemmin oikeusvaikutteisilla yleiskaavoilla, maakuntakaava osoittaa vain suojeltavan alueen kokonaisuuden.

SL-merkinnällä on osoitettu myös Etelä-Savon kolme kansallispuistoa: Linnansaari, Kolovesi ja Re-

povesi. Repoveden kansallispuisto on Etelä-Savon alueella merkitty sekä luonnonsuojelualueeksi, että puolustusvoimain hallussa olevaksi ampuma-alueeksi (SL/EAH). Alue on myös rantojensuojeluohjelman aluetta ja Natura 2000 –verkoston aluetta. Etelä-Savon puoleisella Repoveden suojelualueella on liikkuminen turvallisuussyistä rajoitettua.

Maakuntakaavassa osoitetaan valtion maille uutta suojelualuetta noin 1900 ha Metsähallituksen laatiman Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelman mukaisesti.

Maakunnallisesti merkittävät luonnonsuojelualuevaraukset ovat olleet mukana jo vahvistetuissa seutukaavoissa. Alueet käytiin maastossa tarkistamassa kesällä 2006, jolloin ne myös arvotettiin uudelleen (Hirvonen, A, Poutamo, S. 2006. Selvitys Etelä-Savon maakunnallisesti merkittävistä luonnonsuojelualuevarauksista).

Maakuntakaavaan tulee vain kaksi sellaista uutta maakunnallisesti merkittävää luonnonsuojelualuevarausta, jotka eivät ole seutukaavassa tai lainvoimaisissa yleiskaavoissa. Nämä ovat Turvesuo Mikkeliissä ja Isosuo Pieksämäellä. Suoalueiden luontoarvot selvitettiin Vapo Oy:n tekemässä ympäristövaikutusten arvioinnissa v. 2000, jolloin nämä vielä ojittamat suot todettiin luontoarvoiltaan maakunnallisesti merkittäviksi.

Maakuntakaavan luonnonsuojelualuevarauksissa (SL) on maapinta-alaa lähes 47 500 ha, mikä on 3,4 % maakunnan maa-alasta. Suojeluvarausten maapinta-alasta on suota noin 17 %, loput alueista on pääasiassa metsä- ja saaristoalueita. Lehtoalueita on Etelä-Savossa erittäin vähän ja ne ovat pienialaisia. Natura-alueita on maakunnassa yhteensä 197 281 ha, josta maapinta-alaa on 51 842 ha ja vesipinta-alaa 145 439 ha.

Seutukaavaan nähden luonnonsuojelualueiden yhteispinta-ala kasvaa 32 %. Tämä johtuu siitä, ettei seutukaavoissa oltu vielä täysimittaisesti huomioitu kaikkia rantojensuojeluohjelman kohteita. Lisäksi luonnonsuojelualueiden perustaminen on ollut erittäin vilkasta 2000-luvulla ja valtakunnallisten suojeluohjelmien alueista on Etelä-Savossa toteutettu yli 90 %.

Merkinnät ja määräykset

nat NATURA 2000-VERKOSTOON KUULUVA ALUE

Merkinnällä osoitetaan Natura 2000-verkostoon kuuluvat alueet.

SL LUONNONSUOJELUALUE

Merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita. Alueella on voimassa MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suojelumääräys

Alueella ei saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka saattavat vaarantaa alueen suojeluarvoja.

SL/EAH LUONNONSUOJELUALUE/AMPUMA- JA HARJOITUSALUE

Merkinnällä osoitetaan Mäntyharjun kunnan puolella sijaitseva osa Repoveden kansallispuisto- ja Natura- aluetta, joka on myös puolustusvoimien käytössä oleva ampuma- ja harjoitusalue. Alueella liikkuminen on turvallisuussyistä rajoitettua.

Suojelumääräys

Alueella ei saa suorittaa sellaisia toimenpiteitä, jotka saattavat vaarantaa alueen suojeluarvoja.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteuttaminen

Luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisesta ja alueiden hankinnasta vastaavat ympäristöministeriö, alueelliset ympäristökeskukset ja Metsähallitus.

Maakuntakaavan suojelualuevarausten tarkoituksena on turvata alueiden suojeluarvon säilyminen siihen asti, kunnes alueet rauhoitetaan luonnonsuojelulailla. Tämä voi tapahtua joko siten, että alueet hankitaan vapaaehtoisin kaupoin valtion omistukseen, jonka jälkeen luonnonsuojelualue perustetaan lailla tai asetuksella. Toinen vaihtoehto on, että maanomistaja hakee suojelupäätöstä Etelä-Savon ympäristökeskuksesta, jolloin perustettava suojelualue voi edelleen jäädä yksityisen maanomistajan omistukseen.

Jokaiselle suojelualueelle tehdään, yhdessä maanomistajan kanssa, yksilölliset rauhoitussäännöt, joissa määritellään se mitä halutaan suojella ja mitä rajoituksia suojelu aiheuttaa alueen tavanomaiselle käytölle.

Mikäli luonnonsuojelualueen perustamisesta aiheutuu maanomistajalle merkityksellistä haittaa, on valtio velvollinen korvaamaan haitan. Korvauksen maksamista varten selvitetään, missä määrin rauhoitusmääräykset vaikeuttavat puunkasvatusta ja korjuuta, liikennettä, rakentamista ym. taloudellista hyötyä tuottavaa toimintaa.

Luonnonsuojeluohjelmien rahoitusohjelman tavoitteena on, että valtakunnallisten suojeluohjelmien ja Natura 2000-verkoston yksityismailla sijaitsevat kohteet on pääosin toteutettu vuoden 2009 loppuun mennessä. Tämän jälkeen toteutetaan loput yhtiöiden mailla olevista suojelukohteista sekä aloitetaan toteuttamaan maakunnallisia suojelukohteita. Kaikista Natura-alueista ei ole tarkoitus perustaa luonnonsuojelualueita. Osalla alueista käyttörajoitukset ovat vähäisiä tai ne kohdistuvat vain tiettyyn osaan aluetta. Tällaisten alueiden suojelutavoitteet voidaan toteuttaa jonkin muun lain (esim. maankäyttö- ja rakennuslaki, metsälaki, vesilaki) mukaisessa menettelyssä. Etelä-Savon ympäristökeskus on määritellyt kullekin Natura-alueelle toteuttamiskeinot. Ympäristökeskuksessa on myös valmistunut Etelä-Savon Natura 2000 -verkoston hoidon ja käytön yleissuunnitelma (Ustinov, A. 2006. Etelä-Savon ympäristökeskuksen moniste 70).

Nyt kun suurin osa suojeluohjelmien kohteista on hankittu valtion omistukseen tai muutoin suojeltu, tulisi valtion hallussa olevat alueet pikaisesti perustaa suojelualueiksi ja laatia alueille hoito- ja käyttösuunnitelmat yhteistyössä alueen asukkaiden, kuntien ja matkailuyrittäjien kanssa. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa määritellään alueiden hyödyntämisen rajat. Tämä on tärkeää etenkin vesistöalueilla, sillä siellä alueisiin kohdistuu myös runsaasti matkailu-, vapaa-ajan asutus- ja virkistyskäyttöpaineita.

Luonnonsuojelulain 65 ja 66 §:n mukaan sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien ympäristövaikutukset on arvioitava, jotka todennäköisesti merkittävästi heikentävät Natura-alueiden luonnonarvoja. Sama koskee Natura-alueen ulkopuolisia hankkeita, mikäli niillä voidaan odottaa olevan Natura-alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia.

Valtioneuvosto teki 27.3.2008 periaatepäätöksen Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmasta (METSO) vuosille 2008-2016. METSO-ohjelma perustuu siihen, että metsänomistajat tarjoavat arvokkaita luontokohteita suojeltavaksi. Tähän on kehitetty uusia joustavia suojelukeinoja kuten luonnonarvokauppa ja tarjouskilpailut.

Vaikutukset

Natura 2000 luonnonsuojelualueverkostoon kuuluu noin 197 200 ha maa- ja vesialueita, mikä on 10,5 % Etelä-Savon kokonaispinta-alasta. Jos tarkastellaan vain maa-alueita, niin erilaisissa suojeluohjelmissa on hieman yli 3 % Etelä-Savon maa-alasta.

Luonnonsuojelualueiden varaamisella pyritään turvaamaan luonnon monimuotoisuuden säilyminen. Suojelu- ja Natura –aluevaraukset turvaavat melko hyvin maakunnan uhanalaisen lajiston säilymistä (mm. saimaannorppa ja valkoselkätikka). Jatkossa metsäluonnon monimuotoisuus pyritään säilyttämään maanomistajien tekemillä aloitteilla ja tarjouksilla (METSO-ohjelma), ei viranomaisten laatimilla suojeluohjelmilla.

Suojeluvarauksissa korostuu Etelä-Savon ainutlaatuinen järviluonto. Linnansaaren ja Koloveden kansallispuistojen alue ja Heinäveden reitti sekä Punaharju ovat myös Etelä-Savon vetovoimaisempia luontomatkailukohteita ja virkistyskäyttöalueita. Maakuntakaavassa on pyritty yhteen sovittamaan järviolueiden eri käyttömuodot ja samalla säilyttämään alueen vetovoimaisuus suojeluvarauksilla.

Saimaan-Pielisen alue on otettu kuntien esityksestä Suomen aielistalle Unescon maailmanperintökoh-

teeksi luonnonperintökohteena. Maailmanperintökohdeksi esitetyt alueet ovat maakuntakaavassa Natura-alueita ja luonnonsuojelualueita. Maailmanperintöstatuksen saamisella voisi olla positiivisia taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia matkailun kasvun myötä.

Tausta-aineistot

Valtioneuvosto on vahvistanut seuraavat valtakunnalliset luonnonsuojeluohjelmat:

- kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelma 1977, täydennetty 1980, 1985 ja 1988
- soidensuojelun perusohjelma 1979 ja 1981
- lintuvesiensuojeluohjelma 1982
- harjajensuojeluohjelma 1984
- lehtojensuojeluohjelma 1989
- rantojensuojeluohjelma 1990
- vanhojen metsien suojeluohjelma 1993 ja 1996
- valtioneuvoston päätökset Suomen Natura 2000 verkostoon kuuluvista alueista 20.8.1998, 8.5.2002 ja 22.1.2004.

- valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuusohjelmasta (METSO:n kokeiluvaihe) vuosille 2002-2007. 23.10.2002
- valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmasta (METSO) vuosille 2008-2016. 27.3.2008

Valkoselkätikan suojelusuunnitelma (1991) on luonnonsuojelun toteutuksen kannalta suojeluohjelmiin rinnastettava, vaikka sillä ei ole valtioneuvoston päätöksen mukaista hyväksyntää.

- luonnonsuojelulain nojalla suojellut alueet
- Etelä-Savon seutukaavat
- rantayleiskaavat
- kuntien tekemät luontoselvitykset ja yleiskaavojen luontoselvitykset
- ympäristökeskuksen tekemät luontoinventoinnit
- luontotyytit ja uhanalaisten lajien esiintymisalueet
- Hirvonen, A ja Poutamo, S. 2006. Selvitys Etelä-Savon maakunnallisesti merkittävistä luonnonsuojelualuevarauksista
- puolustusvoimien toimittamat toiminta-aluevaraukset
- laki Repoveden kansallispuistosta 993/2002
- Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen päätös Aarnikotkan metsän luonnonsuojelualueesta 1.1.2003
- Ustinov, A. 2006. Etelä-Savon Natura 2000 –verkoston hoidon ja käytön yleissuunnitelma. Etelä-Savon ympäristökeskuksen moniste 70:2006

- VAT Vuoksi –valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet Vuoksen vesistöalueella. Etelä-Savon ympäristökeskuksen raportteja 2/2007
- Metsähallitus. 2008. Itä-Suomen luonnonvarasuunnitelma. Kausi 2008 - 2017

4.5.2 Maa- ja metsätalousvaltaiset alueet, joilla on erityisiä ympäristöarvoja

Yleisperustelu

Merkinnällä MY – maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja - on merkitty valtakunnallisesti arvokkaita pienvesiä (lampia, lähteikköjä, puroja ja jokia), luonnontilaisia koskialueita sekä pienialaisia lintuvesiä. Merkinnällä on haluttu suojella Etelä-Savon ainutlaatuista ja monimuotoista vesistöluontoa. Myös esim. joitakin Natura-alueita ja muita luonnonoloiltaan arvokkaita alueita on osoitettu MY-merkinnällä.

Merkinnällä MYp on osoitettu perinnemaisemia. Etelä-Savon ympäristökeskus on tehnyt perinnemaisemainventoinnin vuonna 1998 (Hänninen-Valjakka, K. 1998. Etelä-Savon perinnemaisemat. alueelli-

set ympäristöjulkaisut 87) ja alueellisen perinnebiotooppien hoito-ohjelman vuonna 2006 (Peltonen, S. ja Hentinen, T. 2006. Etelä-Savon ympäristökeskuksen moniste 7/2006). Perinnemaisemat on luokiteltu valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaiksi. Maakuntakaavassa osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät perinnemaisemat. Mikäli kohde sijoittuu luonnonsuojelualueelle tai maisema-alueelle, sitä ei osoiteta erikseen.

Perinnemaisemien osoittamisella on haluttu säilyttää näytteitä uhanalaisista perinteisen maatalouden synnyttämistä luontotyypeistä (kedot, metsälaitumet, niityt, hakamaat). Näin osaltaan vaikutetaan myös luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen. Perinnemaisemaselvityksen mukaan Etelä-Savola on erityisvastuu metsäisten perinnebiotooppien – metsälaitumet, hakamaat, kaskimetsät – säilyttämisessä. Etelä-Savon perinnebiotooppien kartoituksessa löytyi 183 kohdetta, joiden yhteispinta-ala on noin 720 ha. Näistä valtakunnallisesti arvokkaita on 8 kpl ja maakunnallisesti arvokkaita 26 kpl. Yhteensä 20 inventoitua perinnebiotooppikohdetta sisältyy joko kokonaan tai osittain Etelä-Savon Natura 2000 –verkostoon.

Merkinnät ja määräykset

MY MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ON ERITYISIÄ YMPÄRISTÖARVOJA

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita pienvesiä, koskialueita ja muita luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä kohteita ja alueita.

Suunnittelumääräys

Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja pienvesien säilyminen luonnontilaisina.

Suositus

Ennen vallitsevien olosuhteiden olennaiseen muuttamiseen tähtääviä toimenpiteitä on asianomaiselle ympäristönsuojeluviranomaiselle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

MYp MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ON ERITYISIÄ YMPÄRISTÖARVOJA, PERINNEMAISEMA

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia.

Suunnittelumääräys

Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon sen maisemalliset, luonnontieteelliset ja kulttuurihistorialliset arvot.

Suositus

Ennen vallitsevien olosuhteiden olennaiseen muuttamiseen tähtääviä toimenpiteitä on asianomaiselle ympäristönsuojeluviranomaiselle varattava mahdollisuus lausunnon antamiseen.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteutus

Valtakunnallisesti merkittävät pienvedet olivat aikaisemmin seutukaavassa luonnonsuojelualuevarausmerkinnällä (SL). Seutukaavan vahvistamisen jälkeen on kuitenkin lainsäädäntö uusiutunut sekä vesilain, metsälain että luonnonsuojelulain osalta niin, että pienialaiset vesistökohteet on otettava suunnittelussa huomioon ilman suojelumerkintääkin. Näiden kohteiden luonnontilaisuus voidaan säilyttää ko. erityislainsäädännön keinoin, jolloin varsinkin metsänhoitokohteiden suunnitteluun ja toteutukseen osallistuvat metsänhoitoyhdistykset ja metsäkeskus.

Koskiensuojelulailla on Etelä-Savossa suojeltu Heinäveden Kerman ja Karvion kosket sekä Puuskankoski Mäntyharjulla. Lisäksi voimalaitosrakentaminen on kielletty Rautalammin reitissä Kuhakosken yläpuoleisessa vesistössä mm. Pieksämäellä ja Kangasniemellä.

Perinnebiotooppeja hoidetaan pääasiassa maatalouden ympäristötuen erityistuen avulla. Etelä-Savossa on maatalouden erityistukia perinnebiotooppien hoitoon ja maisemanhoitoon hyödynnetty runsaasti koko EU-kauden ajan. Inventoiduista perinnemaisemista 66 % oli hoidossa kesällä 2004. Kaikkia valtakunnallisesti arvokkaita kohteita hoidettiin, maakunnallisista kohteista oli hoidossa 73 % (19 kohdetta). Etelä-Savon ympäristökeskus on laatinut alueellisen perinnebiotooppien hoito-ohjelman (2006), jossa esitetään tavoitteita ja keinoja perinnebiotooppien hoitamiseksi. Tavoitteena on, että 90 % valtakunnallisista ja maakunnallisista kohteista saadaan hoidon piiriin ja hoidon jatkuvuus pidetään turvattuna.

Perinnemaisema-alueiden maanomistajista valtaosa on yksityishenkilöitä (90 %). Valtion hallinnassa kohteista on 7 % ja loput 3 % on muiden yhteisöjen omistuksessa. Perinnemaisema-alueet ovat pinta-alaltaan hyvin pieniä. Niiden säilyttämistä ja hoitoa voidaan aktiivituloilla rahoittaa viljelijöille myönnettävän maatalouden erityisympäristötuen avulla, jolla kompensoidaan mahdollisia taloudellisia menetyksiä. Tuen ulkopuolelle jääville kohteille pyritään löytämään muita hoitajia ja muita rahoitusmuotoja. Koordinointivastuu perinnemaisemien hoidossa on alueellisilla ympäristökeskuksilla.

Perinnemaisemakohteille ei ole maakuntakaavalla asetettu suojelu- tai rakentamismääräyksiä.

Vaikutukset

Vuonna 1990 valmistuneessa vesi- ja ympäristöhallituksen selvityksessä ”Luonnonsuojelullisesti arvokkaat pienvedet Mikkelin läänissä” (VYH:n monistesarja nro 262/1990) todettiin, että vain noin 10–20 % Etelä-Savon pienvesistöistä oli enää luonnontilassa. Vuonna 1993 kartoitettiin Etelä-Savon luonnonsuojelullisesti arvokkaat pienvedet (VYH:n monistesarja nro 537/1993). Kohteet otettiin suojelumerkinnällä myös seutukaavaan. Sittenkin ne on huomioitu myös kuntien yleiskaavoissa ja metsätaloussuunnitelmissa. Arvokkaimmat kohteet on näin pystytty säilyttämään luonnontilassa ja ne rikastuttavat metsäluontoa ympäristöään monipuolisemman lajiston ja maisemakuvansa kautta.

Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietinnössä (Suomen ympäristö 443/2000) on asetettu tavoitteeksi, että kaikki arvokkaat perinnemaisemat saadaan hoidon piiriin vuoteen 2010 mennessä.

Perinnemaisemia hoidetaan pääasiassa maatalouden ympäristötuen erityistuen avulla. Muiden rahoitusmahdollisuuksien ollessa satunnaisia on yhä suurempi osa kohteista jäänyt ilman hoitoa maataloudesta luopumisen johdosta. Perinnemaisemiin on kohdistumassa monia uhkia kuten pellon raivaaminen, karjatilojen väheneminen, karjakoon kasvu ja sen myötä metsälaidunnuksen väheneminen. Perinnemaisemakohteiden osoittaminen maakuntakaavassa edistää niiden säilymistä mm. siten, että kohteet ovat ensisijaisia erityistukia haettaessa. Viranomaisen tulee muutoinkin edesauttaa niiden säilyttämistä mm. tukemalla maanomistajaa hoidon järjestämisessä. Valtakunnallisilla ja maakunnallisilla maisema-alueilla sijaitsevat kohteet saavat erityishuomion erilaisissa maisemanhoitohankkeissa.

Perinnemaisemat ovat luonnon monimuotoisuuden, kulttuuriperintömme säilymisen ja ympäristön viihtyisyyden sekä maiseman kauneusarvojen kannalta merkityksellisiä, mistä syystä niiden ylläpitäminen on tärkeää. Perinnemaisema-alueille on kehittynyt runsaslajinen, monia uhanalaisia lajeja käsittävä eliöstö, joka on riippuvainen vanhojen maankäyttömuotojen jatkumisesta.

Suomen uhanalaisista lajeista 28 % elää ensisijaisesti perinneympäristöissä.

Ilmaston lämpenemisen myötä on odotettavissa lajistomuutoksia. Lajien esiintymisalueet siirtyvät pohjoisemmaksi ja uusia lajeja virtaa etelästä. Monet lajit ja elinympäristöt saattavat myös harvinais-

tua. Etenkin pohjoisten lajien ilmastonmuutoksen sietokyky ja huonot mahdollisuudet vaeltaa tekevät niistä alttiita muutoksille. Ilmastonmuutoksen myötä lisääntyviksi oletetaan mm. perhoslajeja ja boreaalisia lajeja, mutta myös tuhoeliöitä ja mahdollisesti haitallisia vieraslajeja.

Tausta-aineistot

- Valtioneuvoston päätökset Suomen Natura 2000 -verkostoon kuuluvista alueista 20.8.1998, 8.5.2002 ja 22.1.2004
- Horppila, P. 1993. Luonnonsuojelullisesti arvokkaat pienvedet Mikkelin läänissä. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja Nro 537
- Aapala, K. 1990. Luonnonsuojelullisesti arvokkaat pienvedet Mikkelin läänissä. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja Nro 262
- Etelä-Savon seutukaava
- Hirvonen, A., Poutamo, S. 2006. Selvitys Etelä-Savon maakunnallisesti merkittävistä luonnonsuojelualuevarauksista
- Koskiensuojelulaki 35/87
- Ympäristöministeriö/ympäristönsuojeluosasto. 1993. Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Arvokkaat maisema-alueet. Mietintö 66/1992
- Hänninen-Valjakka, K. 1998. Etelä-Savon perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 87
- Peltonen, S. ja Hentinen, T. 2006. Etelä-Savon alueellinen perinnebiotooppien hoito-ohjelma. Etelä-Savon ympäristökeskuksen moniste 71/2006
- Perinnebiotooppien hoito Suomessa: Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietintö. 2000. Suomen ympäristö 443

4.5.3 Arvokkaat geologiset muodostumat

Yleisperustelu

Maa-aineslain 3 §:n mukaan maa-ainesten otosta ei saa aiheutua kauniin maisemakuvan turmeltumista, luonnon merkittävien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiintymien tuhoutumista, huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia luonnonolosuhteissa taikka tärkeän tai muun vedenhankintaan soveltuvan pohjavesialueen veden laadun tai antoisuuden vaarantumista. Lisäksi on katsottava, ettei ottaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen, eikä turmele kaupunki- tai maisemakuvaa.

Maakuntakaavaan on merkitty sellaiset harjualet, joilla halutaan rajoittaa maa-ainesten ottoa. Näillä alueilla soranotosta saattaa aiheutua maa-aineslais-

sa mainittuja seuraamuksia. Arvokkaat harjualet on tutkittu Joensuun yliopiston harjututkimuksen toimesta ensi kertaa jo 1980-luvulla. Arvokkaat harjualet on myös osoitettu seutukaavassa ja kuntien yleiskaavoissa. Niiden luonto-olosuhteet eivät ole muuttuneet, koska maa-ainesten ottolupia ei alueille ole suuressa mittakaavassa myönnetty. Etelä-Savon maa-ainesinventointien (2004 ja 2005) yhteydessä käytiin myös arvokkaat harjualet ja niiden sora-varat läpi.

Maakuntakaavassa osoitetaan arvokkaat harjualet merkinnällä ge (arvokas geologinen muodostuma). Suuri osa näistä alueista on myös joko osittain tai kokonaan vedenhankinnan kannalta arvokkailla pohjavesialueilla.

Suomen ympäristökeskuksessa on valmistunut selvitys valtakunnallisesti arvokkaista kallioalueista (Husa, J. & Teeriaho, J. 2007. Luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet Etelä-Savossa ja Päijät-Hämeen itäosassa). Selvitys kuuluu osana ympäristöministeriön toimesta vuonna 1989 aloitettua kallioalueiden valtakunnallista inventointia. Selvityksen mukaan Etelä-Savossa on 97 valtakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltua kallioaluetta. Lähes neljäsosa näistä kallioalueista kuuluu suojeluohjelma-alueisiin tai Natura 2000 -verkoston alueisiin.

Myös valtakunnallisesti arvokkaista moreenialueista on valmistunut ympäristöministeriön julkaisu (Suomen ympäristö 14/2007). Selvityksen tarkoituksena on luetteloida maa-aineslain tarkoittamat luonnon ja maiseman kannalta valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. Selvityksen tarkoittamat moreenimuodostumat on arvioitu maa-aineslain ympäristökriteerin perusteella.

Valtakunnallisesti arvokkaat kallioalueet ja moreenialueet on otettu huomioon Etelä-Savon POSKI-projektissa, jossa on yhteen sovitettu maa-ainesten ottoa ja pohjaveden suojelua. Ottoalueita ei ole osoitettu näille arvokkaille alueille. Valtakunnallisesti arvokkaita kallioalueita ja moreenialueita ei ole osoitettu aluevarauksina kaavakartalla, johtuen rajausten laajuudesta ja päällekkäisyydestä muiden varausten (lähinnä suojelu) kanssa sekä kuulemiskierroksen keskeneräisyydestä.

Merkinnät ja määräykset

ge ARVOKAS GEOLOGINEN MUODOSTUMA

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita harjualueita.

Suunnittelumääräys

Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon alueen maisemakuvan, luonnonkauneuden, geologisten muodostumien sekä erikoisten luonnonolosuhteiden ja – esiintymien säilyminen.

Suositus

Erityisesti on huomiota kiinnitettävä ehjien harjumuodostumien säilymiseen ja pohjaveden suojeluun.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteutus

Maakuntakaavalla ei voida suojella harjuja maa-ainesten otolta. Maa-aineslain mukaan ottoluvista päättää kunnanhallitus, joka lupaviranomaisena joutuu kuitenkin ottamaan huomioon sen, että maakuntakaavaan merkityillä alueilla on maa-aineslain tarkoittamia maisemallisia arvoja tai erikoisia luonnonesiintymiä. Aluevarausten tavoitteena on toimia apuna kunnanhallituksille niiden käsitellessä maa-ainesten ottolupahakemuksia. Ne on tarkoitettu päätöksenteon pohjaksi ja sitä helpottamaan.

Vaikutukset

Arvokkaiden maa-ainesalueiden ja pohjavesialueiden inventoinneilla määritellään maa-aineslaissa mainittuja arvoja (kaunis maisemakuva, luonnon merkittävä kauneusarvo, erityinen luonnonesiintymä) ja näin ollen tuotetaan tietopohjaa lupaharkintaan ja yhtenäistetään luvan myöntämisperusteita.

Harjut soveltuvat luontosuhteidensa puolesta moniin eri käyttötarkoituksiin. Useimpia niistä voidaan toteuttaa samanaikaisesti samalla alueella. Ainoastaan soranotto sulkee pois kaikki muut käyttömuodot. Suurimmat ristiriidat eri käyttömuotojen välillä on niillä harjualueilla, jotka sijaitsevat lähellä asutuskeskuksia. Ne sijaitsevat soranoton kannalta edullisesti lähellä kulutuksen painopisteitä, mutta niihin kohdistuvat myös mm. virkistyskäytön ja maisemasuojelun paineet. Lisäksi ne ovat usein yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeitä pohjavesialueita. Varsinkin suurimpien asutuskeskusten läheisyydessä on enää jäljellä vähän ehjiä harjumuodostumia. Ottotoiminnan ulkopuolelle jätettävien alueiden osoittamisella mahdollistetaan myös harjualueiden muut käyttömuodot.

Tausta-aineistot

- Maa-ainesinventoinnit Etelä-Savon maakunnan alueella vuonna 2004. GTK:n tutkimusraportti 14/2004
- Maa-ainesinventoinnit Etelä-Savon maakunnan alueella vuonna 2005. GTK:n tutkimusraportti 14/2005
- Etelä-Savon harjualueiden maisemaselvitys ja soratase. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 110:1983
- Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. Suomen ympäristö 14/2007
- Kananoja, T. 2005. Kallioperän suojelu- ja opetuskohteita Etelä-Savossa. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 800/2005
- Husa, J. Teeriaho, J. 2007. Luonnon- ja maisemasuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet Etelä-Savossa ja Päijät-Hämeen itäosassa. Suomen ympäristökeskus. Luonnos 25.4.2007
- Harjijensuojeluohjelma. 1984

4.5.4 Rakennettu kulttuuriympäristö ja kulttuurimaisemat

Yleisperustelu

Kulttuuriympäristö kattaa rakennusperinnön, kulttuurimaisemat, muinaisjäännökset ja perinnemaisemat. Rakennettua kulttuuriympäristöä ja rakennusperintöä ovat rakennukset ja rakennetut alueet sekä erilaiset rakenteet, kuten tiet, sillat tai majakat. Itäisen Suomen kulttuuriympäristön erikoisuutena on laaja rakenteitten ketju, Virolahdelta Savukoskelle kulkeva toisen maailmansodan aikana rakennettu linnoitusketju Salpalinja eli Salpa-asema.

Maisemat jaetaan luonnon- ja kulttuurimaisemiin sen mukaan ovatko luonnon vai ihmisen toiminnan tuloksena syntyneet elementit hallitsevia. Kulttuurimaisemat ovat ihmisen ja luonnon yhteisvaikutukse-

na syntyneitä kokonaisuuksia. Kulttuurimaisemassa yhdistyvät monet elementit ja niissä on sekä luonnonpiirteisiin että ihmisen muovaamiin kulttuuripiirteisiin liittyviä arvoja, mm. niiden perusteella syntyneen maisemakuvan esteettisiä piirteitä ja arvoja.

Ympäristöministeriö julkaisi 1993 maisema-aluetyöryhmän mietinnön (YM/YSO. Mietintö 66/1992) yhteydessä luettelon valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista. Etelä-Savon maakunnasta mietinnön luetteloon sisältyy 14 kohdetta. Kohteet ovat osin päällekkäisiä valtakunnallisesti merkittävien kulttuurihistoriallisten ympäristöjen kanssa. Täydennettynä maisema-aluetyöryhmän mietinnön luettelo sisältyy valtioneuvoston 5.1.1995 tekemään valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja maisemanhoidon kehittämistä koskevaan periaatepäätökseen. Alueet perustuvat suurelta osin Etelä-Savon seutukaavaliiton (nyk. Etelä-Savon maakuntaliitto) vuosina 1988 ja 1989 tekemiin kulttuurimaisemainventointeihin ja niitä aiempiin kulttuurihistoriallisiin inventointeihin.

Maisema-aluetyöryhmän mietinnön yhteydessä inventoitiin myös joitakin perinnemaisemia. Ne ovat maatalouden harjoittamisessa ja siihen liittyvissä toimissa muokattuja, mutta usein alkuperäisestä käytöstä poistuneita tai poistumassa olevia maisemia. Näitä ovat mm. vanhat kaskimaat, niityt, kedot ja hakamaat. Näitä alueita on mietinnössä mainittu 20. Mietinnön kohteista osa on maakuntakaavassa luonnonsuojelualueina (SL), osa sisältyy maisema-alueisiin ja osa on merkitty maa- ja metsätalousvaltaisiksi alueiksi, joilla on ympäristöarvoja (MYp).

Valtakunnallisesta näkökulmasta arvokkaat rakennetut kokonaisuudet on kartoitettu Rakennettu kulttuuriympäristö – Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt –julkaisussa (Museovirasto, rakennushistorian osasto, julkaisu 16, 1993). Julkaisun kaikkiaan 1772 kohteesta 92 sijaitsee Etelä-Savossa. Rakennettu kulttuuriympäristö –julkaisun kohteiden ja alueiden huomioiminen maakuntakaavassa on valtioneuvoston päätökseen (30.11.2000) perustuvaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden erityistavoitteiden toteuttamista. Museovirastossa ollaan parhaillaan ajan tasaistamassa valtakunnallisten kohteiden luetteloa. Sitten kun uudesta kohdeluettelosta tehdään valtioneuvoston päätös, tullaan maakuntakaava tarpeen mukaan tarkistamaan uuden päätöksen mukaiseksi.

Ympäristöministeriö julkaisi 1993 luettelon Suomen 27 kansallismaisemasta. Tähän luetteloon sisältyvät

Etelä-Savosta Punkaharju, Olavinlinna ja Pihlajavesi sekä Heinäveden reitin maisemat.

Etelä-Savon maakuntaliitto on suorittanut vuosien 1998–2000 aikana aiempia kulttuurihistoriallisia ja kulttuurimaisemainventointeja täydentävät inventoinnit. Alueiden selvitykset ja arvotus on esitetty kolmessa Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisussa: Savonlinnan seudun maisema-alueet (39:2000), Mikkelin seudun maisema-alueet (47:2001) ja Pieksämäen ja Varkauden seudun eteläosan maisema-alueet (51:2002). Näissä inventoinneissa kartoitettiin noin sata aluetta, joista maakunnallisesti merkittäviksi arvioitiin yhteensä 51 aluetta.

VAT Vuoksi –selvityksen yhteydessä kartoitettiin Vuoksen vesistöalueen luonnon- ja kulttuuriympäristön erityispiirteitä (Hiltula, J. VAT-Vuoksi –selvitys. Vuoksen vesistöalueen järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteiden tunnistaminen ja kuvaus. Oulun yliopisto, maantieteen laitos. 13.6.2005). Erityispiirteet on huomioitu valittaessa maakunnallisesti arvokkaita alueita ja kohteita.

Rakennussuojelu järjestetään pääsääntöisesti maankäyttö- ja rakennuslain keinoin kaavoituksella. Rakennussuojelulaki on maankäyttö- ja rakennuslakia täydentävä erityislaki, jota käytetään varsinaisesti kaava-alueiden ulkopuolella, mutta myös joissain tapauksissa kaava-alueillakin. Rakennussuojelulain nojalla Etelä-Savossa on suojeltu 12 kohdetta, joista monessa useita rakennuksia.

Kirkkolain (1994) ja lain ortodoksisesta kirkosta (2006) mukaan kaikki ennen vuotta 1917 rakennetut kirkkorakennukset ja hautausmaat sekä niihin liittyvät kiinteät rakenteet on suojeltu. Myöhemmin rakennetuista kirkollisista ympäristöistä suojelupäätöksen tekee kirkkohallitus. Muiden kirkkokuntien, kuten katolisen kirkon rakennukset, vapaakirkollisten yhteisöjen rakennukset sekä pappilat ja muut seurakunnalliset rakennukset kuuluvat rakennussuojelulain tai maankäyttö- ja rakennuslain piiriin.

Asetuksella valtion omistamien rakennusten suojelusta 14.6.1985/485 on suojeltu 47 rakennusta ja kuusi aluetta sekä varjeltu (varjelu ei ole hallinnollinen suojelupäätös) 28 kohdetta.

Ympäristöministeriö, Museovirasto, Ratahallintokeskus, VR-Yhtymä Oy, Valtion kiinteistölaitos ja Metsäntutkimuslaitos tekivät vuonna 1998 sopimuksen menettelytavoista valtakunnallisesti merkittävien rautatieasema-alueiden säilyttämiseksi ja

suojelemiseksi. Museovirasto on luokitellut valtakunnallisesti merkittäviksi rautatieasema-alueiksi 115 kohdetta, joissa on yhteensä 872 rakennusta. Kohteet ovat rataosuuksien rakennus- ja ympäristötyyppien parhaiten säilyneitä esimerkkejä. Etelä-Savosta sopimuksella on suojeltu kuusi asema-aluetta rakennuksineen.

Eteläsavolaisesta rakennusperinnöstä on vuonna 1984 julkaistu kirja (Etelä-Savon rakennusperintö. Etelä-Savon seutukaavaliiton julkaisu 114:1984). Luettelo sisältää yhteensä 838 kohdetta, joista vanhimmat ovat 1300-luvulta ja nuorimmat 1950-luvulta. Tämän jälkeen on inventointityötä tehty jatkuvasti mm. erillisinventointeina, osana seutukaavojen ja yleiskaavojen laadintaa, rakennusperintöavustusten hakemisen ja myöntämisen yhteydessä sekä korjausneuvonnan yhteydessä.

Vuosien 2002-2006 aikana Etelä-Savon maakuntaliitossa toteutettiin kaksi hanketta kulttuuriympäristöön liittyen. Hankkeiden yhteydessä kulttuuriperintöinventoinnit siirrettiin nettipohjaiseksi tietokannaksi. Tietokannassa on yhteensä n. 1750 kohteen tiedot. Lisäksi kartoitettiin maakunnan erityispiirteitä mm. historiankirjoitusten kautta. Tällaisiksi maakunnallisiksi erityispiirteiksi nostettiin sotahistoria sekä vesistöt ja niihin liittyvä rakentaminen ja rakenteet.

Nykyisten inventointitietojen mukaisten kohteiden arvottamiseksi perustettiin kulttuuriperintötyöryhmä, jossa olivat edustettuina Museoviraston, maakuntamuseon, maakuntaliiton ja ympäristökeskuksen asiantuntijat. Arvottaminen perustui 11 kriteeriin. Seuraavanlaiset kohteet ovat maakunnallisesti merkittäviä:

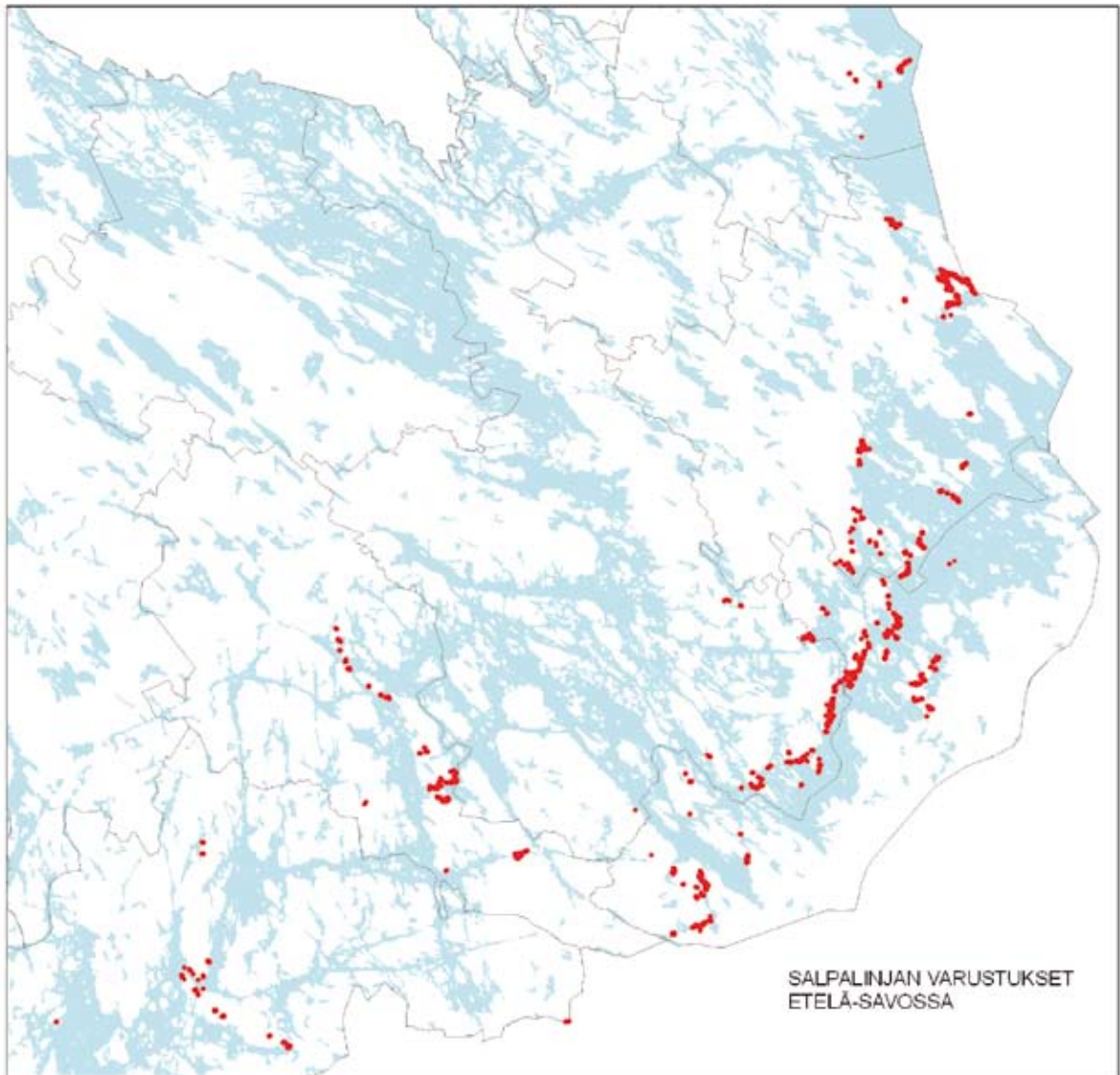
- ei valtakunnallisesti merkittävä kohde,
- kohteella on oltava maakunnallinen erityisarvo,
- kohteen vaikutus ylittää kuntarajat,
- kohde liittyy maakunnallisesti merkittävään henkilöön (sotahistoria, politiikka, sivistyshistoria ym.), siten että hän on joko asunut tai toimintaa on ollut fyysisesti kohteessa/rakennuksessa,
- rakennus tai rakennusryhmä on maakunnallisen elinkeinon harjoittamisen kannalta tärkeä (teollisuus),
- kuntien kohdalla pyritään löytämään niiden erityisluonne (esim. Saimaan vaikutus ym.),
- pyritään valikoimaan laajoja alueita (kokonaisuuksia) ja yksittäisiä huippukohteita,
- ilmiön tai tyylin avainkohde ajallisesti tarkasteltuna esim. tyyliuunnan vedenjakajalle sijoittuva kohde,

- jonkun uuden ilmiön tulo maakuntaan (työväen-, nuorisoseura-aate ym.),
- ensimmäinen, varhaisin tyyliuuntansa edustaja (ehkä 2–3 varhaisinta),
- edustava tyyppiesimerkki rakennustyyppistä (koko maakunta tarkastelussa), maakunnalle tyypillinen esimerkki, joka on hyvin hoidettu (esim. maatala) tai katoamassa oleva, harvinainen (vesimyllyt, tuulimyllyt).

Kohteita verrattiin kohdetyyppiakohtaisesti toisiinsa ja Etelä-Savon kulttuuriperinnön kokonaisuuteen. Jokaiselle kohdetyypille määriteltiin vielä oma maakunnallinen arvottamisperuste. Arvottamistyön tuloksena työryhmä esitti maakunnallisesti arvokkaiksi 578 kohdetta. Esityksestä pyydettiin kuntien kommentteja kuntakierroksen 2007 yhteydessä. Kulttuuriympäristöhankkeista on työstetty julkaisu: ”Kulttuuriympäristöselvitys - Etelä-Savon kulttuuriperinnön kehityslinjat, jatkumot ja murrokset”. (Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 88:2007).

Salpalinjan kohteita on lueteltu Etelä-Savon puolustusvarustukset historiallisella ajalla (Etelä-Savon seutukaavaliitto, julkaisu 137:1987) sekä Historiallisen ajan puolustusvarustuksia Etelä-Savossa (Mikkelin läänin liitto, julkaisu 11:1993) julkaisuissa. Lisäksi maakuntakaavatyön pohjaksi on tietoa Salpalinjasta saatu digitoituna kartta-aineistona Itä-Suomen Soitilälänin Esikunnasta. Tietojen puutteellisuuden, ristiriitaisuuksien ja Salpalinjan ainutkertaisuuden tähden kohteet käytiin Savonlinnan maakuntamuseon toimesta vuonna 2007 maastossa tarkastamassa. Salpalinjan linnoitteet rinnastetaan tällä hetkellä muinaismuistolain tarkoittamiin kiinteisiin muinaisjäänneksiin. Etelä-Savossa näitä maahan kaivettuja, kallioon louhittuja tai betonista valettuja linnoitteita ja taisteluhautoja on viiden itäisimmän ja kaakkoisimman kunnan (Kerimäki, Punkaharju, Puumala, Savonlinna ja Sulkava) alueella.

Kaavassa on merkinnällä maV, kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti tärkeät alueet, osoitettu maisema-alueet ja tyyliuunnan mietintöön sisältyvät maisema-alueet sekä ”Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt” – julkaisun (=rky) kohteista laajalaisimmat. Rajauksissa on noudatettu Suomen ympäristökeskuksesta saatuja rajauksia lukuun ottamatta Savonlinnan kaupungin kohteita Kasinonsaaret, Laitaatsilta, Savonlinnan asema sekä Puistokadun ja Kirkkokadun varsi. Näillä alueilla on ristiriitaisia näkemyksiä rajausten laajuudesta. Lainvoimaisissa kaavoissa (seutukaava, yleiskaavat, asemakaava)

ko. alueet on esitetty kohdekohtaisilla merkinnöillä tai pienialaisina alueina. Näiden alueiden rajaukset ovat myös muuttumassa rky-julkaisun tarkistuksessa. Näin ollen Laitaatsillan ja Kasinonsaarten alue esitetään maakuntakaavassa yleispiirteisellä soikiorajauksella ja Aseman sekä Puistokadun rajausta tarkennetaan rajaamalla pois uudet kerrostaloalueet. Rajaustarkennuksesta huolimatta alueet sisältävät kaikki ne kohteet, jotka on mainittu ”Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt” – julkaisussa (kts. kohdeluettelo). Ristiriitaa julkaisun kuvauksen (kohteen sisällön) ja maakuntakaavan välillä ei ole.

Rajauspoikkeamisista on neuvoteltu Savonlinnan kaupungin ja Museoviraston kanssa. Savonlinnan osalta rky-aineistossa on myös Museoviraston edus-

tajan mukaan puutteita ja epätasaisuutta. Maakuntakaavassa esitetty ratkaisu on toimiva kaavajärjestelmän kannalta. Sekä Museoviraston että kaupungin edustaja ovat sen valmisteluvaiheessa hyväksyneet.

Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeät alueet (ma) ovat maakunnallisten inventointien myötä arvoitettuja maakunnallisia maisema-alueita. Merkinnät osoittavat osa-alueen erityisominaisuuksia, ne eivät ole aluevarauksia, eikä maakuntakaavamääräys tuo alueelle rakentamis- ja maankäyttörajoituksia. Salpalinja on osoitettu omalla ma-s – merkinnällä.

Kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä kohteita osoitetaan kohdamerkinnoilla maV tai ma, riippuen siitä, ovatko ne valta-

kunnallisesti tai maakunnallisesti merkittäviä. Alueiden sisälle jääviä kulttuurihistoriallisia kohteita ei ole kaavakarttaan erikseen merkitty. Ne kuitenkin luetellaan ja osoitetaan kohdeluettelossa, johon viitataan myös kulttuuriympäristön ja/tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue – merkinnän kuvauksessa. Taajamatoimintojen alueiden alle jää kaavateknisistä syistä joitakin valtakunnallisesti ja/tai maakunnallisesti tärkeitä kulttuurihistoriallisia kohteita. Ne kuitenkin luetellaan ja osoitetaan kohdeluettelossa, johon viitataan taajamamerkintöjen kuvauksessa.

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät alueet ja kohteet on maakuntakaavassa eroteltu lä-

hinnä niiden erilaisen statuksen vuoksi. Valtioneuvosto päättää valtakunnallisista kohteista, mutta maakunnallisten kohteiden osalta maakuntakaavan tulkinta ja päätösvalta on pitkälti maakunnassa. Tämä heijastuu myös kohteiden toteuttamistapoihin. Alueiden ja kohteiden käsittely yksityiskohtaisimmissa suunnitelmissa ja kaavoituksessa tulee kuitenkin lähteä kunkin alueen ja kohteen arvoista.

Rakennussuojelukohdemerkinnällä (SR) on osoitettu rakennussuojelulain, maankäyttö- ja rakennuslain tai muun erityislainsäädännön (kirkkolaki, asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta) nojalla suojeltuja tai suojeltavia pienialaisia alueita ja kohteita.

Merkinnät ja määräykset

maV KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA/TAI MAISEMAN VAALIMISEN KANNALTA VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ ALUE

Osa-alueen erityisominaisuuksia ilmaiseva merkintä, jolla osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Alueeseen sisältyvät yksittäiset arvokohteet on lueteltu ja esitetty kohdeluettelossa.

Suunnittelumääräys

Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon alueen historiallisesti tai ympäristön kannalta arvokkaat rakennukset, rakennusryhmät, puistot tai maisema-alueet taikka muut niihin verrattavat erityisarvot.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on osoitettava määräykset maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön osatekijöiden, kokonaisuuden ja ominaislaadun säilyttämiseksi.

Suosituks

Ympäristöön merkittävästi vaikuttavista toimenpiteistä tulee pyytää lausunto museoviranomaiselta ja alueelliselta ympäristökeskukselta.

ma KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA/TAI MAISEMAN VAALIMISEN KANNALTA MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ ALUE

Osa-alueen erityisominaisuuksia ilmaiseva merkintä, jolla osoitetaan maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Alueeseen sisältyvät yksittäiset arvokohteet on lueteltu ja esitetty kohdeluettelossa.

Suunnittelumääräys

Alueen käytön suunnittelussa on otettava huomioon alueen historiallisesti tai ympäristön kannalta arvokkaat rakennukset, rakennusryhmät, puistot tai maisema-alueet taikka muut niihin verrattavat erityisarvot.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on osoitettava määräykset maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön osatekijöiden, kokonaisuuden ja ominaislaadun säilyttämiseksi.

Suosituks

Ympäristöön merkittävästi vaikuttavista toimenpiteistä tulee pyytää lausunto museoviranomaiselta ja alueelliselta ympäristökeskukselta.

maV KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA/TAI MAISEMAN VAALIMISEN KANNALTA VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ KOHDE

Kohteen erityisominaisuuksia ilmaiseva merkintä, jolla osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaita pienialaisia rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuskohteita, jotka sijaitsevat maisema-alueiden ja taajamatoimintojen alueiden ulkopuolella.

Suunnittelumääräys

Kohteen ja sen ympäristön suunnittelussa on otettava huomioon kulttuurihistoriallisesti arvokas kokonaisuus ja erityispiirteet.

Suositus

Kohteeseen merkittävästi vaikuttavista toimenpiteistä tulee pyytää lausunto museoviranomaiselta ja alueelliselta ympäristökeskukselta.

ma KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA/TAI MAISEMAN VAALIMISEN KANNALTA MAAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ KOHDE

Kohteen erityisominaisuuksia ilmaiseva merkintä, jolla osoitetaan maakunnallisesti arvokkaita pienialaisia rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuskohteita, jotka sijaitsevat maisema-alueiden ja taajamatoimintojen alueiden ulkopuolella.

Suunnittelumääräys

Kohteen ja sen ympäristön suunnittelussa on otettava huomioon kulttuurihistoriallisesti arvokas kokonaisuus ja erityispiirteet.

Suositus

Kohteeseen merkittävästi vaikuttavista toimenpiteistä tulee pyytää lausunto museoviranomaiselta ja alueelliselta ympäristökeskukselta.

ma-s KULTTUURIYMPÄRISTÖN JA/TAI MAISEMAN VAALIMISEN KANNALTA VALTAKUNNALLISESTI MERKITTÄVÄ SALPALINJA

Osa-alueen erityisominaisuuksia ilmaiseva merkintä, jolla osoitetaan kulttuurihistoriallisesti merkittäviä, valtakunnallisesti arvokkaita Salpalinjan eli Salpa-aseman linnoitteisiin kuuluvia puolustusvarustuksia.

Suunnittelumääräys

Alueen suunnittelussa tulee huomioida puolustusvoimien oikeudet linnoitteiden käyttöön ja varustusten historialliset erityispiirteet.

Suositus

Toimenpiteistä tulee pyytää lausunto Museovirastolta ja alueelliselta ympäristökeskukselta sekä kantalinnoitteiden osalta Itä-Suomen Sotilasläänin Esikunnalta.

SR RAKENNUSSUOJELUKOHDE

Merkinnällä osoitetaan rakennussuojelulain, maankäyttö- ja rakennuslain tai muun erityislainsäädännön (kirkkolaki, asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta) nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja pienialaisia alueita ja kohteita.

Suunnittelumääräys

Kohteen ja sen ympäristön suunnittelussa on otettava huomioon kulttuurihistoriallisesti arvokas kokonaisuus ja erityispiirteet. Toimenpiteistä on pyydettävä lausunto museoviranomaiselta ja alueelliselta ympäristökeskukselta.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo.

Toteutus

Kulttuuriympäristön ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden osalta maakuntakaavan ohjausvaikutus seutukaavaan verrattuna muuttuu. Kohdekohtaisen suojelun sijaan maakuntakaava korostaa enemmän kulttuuriympäristön arvojen ja erityispiirteiden huomioon ottamista yksittäistä kohdetta laajempina kokonaisuuksina ja kulttuuriympäristön merkitystä vetovoimatekijänä osana alueen identiteettiä ja elinkeinopolitiikkaa.

Maakuntakaavan toteuttamisessa on suuri vastuu kunnilla kaavoituksen, lupien myöntämisen, neuvonnan ja kulttuuriympäristöohjelmien laadinnan kautta. Maakuntakaava korostaa suunnittelun ohjaamista, kulttuuriympäristön tietopohjan merkitystä sekä kulttuurihistoriallisten arvojen ja erityispiirteiden huomioon ottamista yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja kuntakaavoituksessa. Kuntakaavoituksen tehtäväksi jää osoittaa yksityiskohtaisemmin, millä tavalla maakuntakaavan mukaiset kulttuuriympäristön kannalta merkittävät alueet ja kohteet sekä niiden arvot ja erityispiirteet otetaan huomioon.

Maakuntakaavan ohjausvaikutusta ja toteutusta seuraavat erikseen ja yhteistyössä Etelä-Savon maakuntaliiton kanssa Etelä-Savon ympäristökeskus, Savonlinnan maakuntamuseo, Museovirasto ja ympäristöministeriö, jotka ovat kuntien ja muiden maakuntakaavaan osallisten ohella osallistuneet maakuntakaavan kulttuuriympäristöisällön valmisteluun.

Ympäristökeskus, museoviranomaiset, TE-keskus ja Metsäkeskus vastaavat neuvonnasta ja mahdollisista avustuksista kulttuuriympäristön hoitoon.

Paitsi viranomaiset myös esim. kyläyhdistykset ja maatalouden neuvontajärjestöt ovat laatineet maisema-alueille hoitosuunnitelmia. Hoitosuunnitelmien laatiminen edellyttää perehtymistä paikallisiin ja alueen omiin, kehitykseen vaikuttaneisiin ominaisuuksiin.

Osana ympäristö- ja luontoarvojen tuotteistamista palvelevaa rakentamista Etelä-Savon maakuntaohjelmaan (2007 – 2010) on kirjoitettu kehittämistoimenpiteinä mm. kunnallisten/seudullisten kulttuuriympäristöohjelmien laatiminen. Uusiutuva Etelä-Savo strategiatyössä on esitetty kulttuuriperinnön ja historian hyödyntämistä yhdeksi maakunnan kriittiseksi menestystekijäksi.

Luonnonsuojelulain 32 §:n mukaan voidaan luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi perustaa maisema-alue. Valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta päättää ympäristöministeriö. Muusta maisema-alueesta päättää alueellinen ympäristökeskus maakuntaliiton esityksestä. Perustamispäätökseen voidaan ottaa maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi tarpeellisia määräyksiä. Määräykset eivät kuitenkaan saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa. Ympäristökeskus voi yksittäistapauksessa myöntää poikkeuksen maisema-aluetta koskevista määräyksistä. Maisema-aluetta koskevia rakennuslainsäädännön piiriin kuuluvia määräyksiä ei sovelleta alueella, jolla on voimassa asemakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava.

Maisema-alueen suojelu saadaan lakkauttaa tai sen suojelumääräyksiä lieventää, jos alueen maisema-arvo on olennaisesti vähentynyt tai jos suojelu estää yleisen edun kannalta tärkeän hankkeen tai suunnitelman toteuttamisen. Suomeen on tähän mennessä perustettu yksi valtakunnallinen maisema-alue ja kaksi maakunnallista. Etelä-Savossa ei ole perustettuja maisema-alueita. Sen sijaan lähes kaikille valtakunnallisesti merkittävillä maisema-alueilla on laadittu hoitosuunnitelmat.

Maakuntakaavan kulttuuriympäristökohteiden suojelu voi tapahtua joko omistajan omilla päätöksillä, asema- ja yleiskaavoissa annettavilla kaavamääräyksillä, rakennussuojelulailla tai jollain erityislailla (esim. kirkkolaki).

Rakennuksia suojellaan yksityiskohtaisemmissa kaavoissa merkitsemällä rakennus kaavoihin suojelumerkinnoilla ja antamalla sitä koskevia kaavamääräyksiä. Myös rakennusryhmiä ja alueita merkitään suojeltaviksi tai säilytettäväksi. Tässä on hyvänä taustatutkimuksena kulttuuriympäristöohjelmat ja kaavojen kulttuuriympäristöselvitykset.

Kaavoittamattomilla alueilla rakennussuojelu voi toteutua rakennuslupamenettelyn kautta. Sellaisista purkamisilmoituksista, jotka koskevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia ja rakennussuojelukohteita, on rakennuslautakunnan ilmoitettava alueelliselle ympäristökeskukselle. Rakennusten käyttöä ja kunnossapitoa koskevat normaalit maankäyttö- ja rakennuslain määräykset.

Kaava-alueiden ulkopuolella rakennuksia voidaan suojella rakennussuojelulain nojalla. Jos suojelua ei

voida turvata kaavoituksen keinoin, rakennussuojelulakia käytetään kaava-alueillakin. Rakennussuojelulain mukaisen suojeluesityksen voi tehdä kiinteistön omistaja, valtion viranomainen, maakuntaliitto, kunta, jonka alueella rakennus sijaitsee, tai sellainen rekisteröity yhdistys, joka toimii rakennuksen sijaintipaikkakunnalla. Päätös tehdään alueellisessa ympäristökeskuksessa ja vahvistetaan ympäristöministeriössä.

Vaikutukset

Maisema-alueiden osoittamisella pyritään säilyttämään eteläsavolaista maaseutumaisemaa. Monet maatalousalueet ovat olleet jatkuvassa tuotannossa jopa 500 vuotta. On selvää, että näiden maisemien säilyminen riippuu saman toiminnan jatkumisesta. Maiseman säilyttämisen pääasiallinen hoitokeino onkin maiseman tuottaneen prosessin jatkaminen. Kyse on siis myös maaseudun elinkeinojen kunnioittamisesta ja säilyttämisestä sekä maaseudun asuttuna pitämisestä.

Maisema-alueet ovat tärkeitä paitsi maa- ja metsätalouselinkeinon kannalta myös esim. matkailun kannalta. Aluevaraus ei estä elinkeinotoimintaa alueella. Sen sijaan se voi edesauttaa maisemaperusteisten tukien saamista, kuten maatalouden ympäristötuki ja erilaiset rakennusperinnön suojeluun tarkoitetut tuet ja avustukset.

Kulttuuriympäristöt ja -kohteet on huomioitu kaavassa ja ne turvannevat kulttuuriperinnön tarpeet maakuntakaavatasolla. Seutukaavaan nähden kulttuuriympäristöjen ja -kohteiden määrä on hiukan lisääntynyt pohjautuen kulttuuriympäristön inventointien lisääntymiseen. Kaiken kaikkiaan Etelä-Savossa on rakennusperintöä vain vähän, sillä ennen vuotta 1945 on rakennettu noin 15 % koko rakennuskannasta ja siitä on nyt esitetty säilytettäväksi noin 6 % eli alle 1% koko rakennuskannasta. Maakuntakaavan yleispiirteisyydestä johtuen on kulttuuriympäristöjen ja maisemien esittämisessä pyritty kiteytyneeseen esitystapaan. Yhdellä merkinnällä on esitetty kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeät alueet, jotka sisältävät useita arvokertymia toisiinsa liittyen ja toisiaan korostaen. Alueet sinällään sisältävät myös useita erillisiä kohteita.

Etelä-Savon kulttuuriympäristöselvityksessä (2007) kartoitettiin maakunnan erityispiirteitä luomalla katsauksia maakunnan historialliseen kehitykseen. Erityispiirteitä haettiin myös VAT Vuoksi työssä. Tällaisiksi maakunnallisiksi erityispiirteiksi nousivat sotahistoria sekä vesistöt ja niihin liittyvä rakentaminen ja rakenteet. Kohteiden valinnassa on otettu nämä

erityispiirteet huomioon ja pyritty niitä vaalimaan. Maakunnalliset erityispiirteet ovat yhdensuuntaisia Vuoksen vesistöalueelle määriteltujen erityispiirteiden kanssa (Hiltula, J. 2005. Vuoksen vesistöalueen järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteiden tunnistaminen ja kuvaus).

Kulttuuriympäristö on voimakkaasti sidoksissa ilmastoon, koska maisemaa muovaavat elinkeinot rakentuvat niiden lajien varaan, jotka kukoistavat vallitsevassa ilmastossa. Myös rakennettu ympäristö on rakennettu vallitsevan paikallisen ilmaston mukaan. Ilmastomuutoksella on vaikutusta kulttuuriympäristöön myös esim. yhdyskuntarakenteen ja elinkeinojen kannattavuuden kautta.

Tausta-aineistot

- Museovirasto/Ympäristöministeriö. 1993. Rakennettu kulttuuriympäristö. Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja nro 16
- Ympäristöministeriö/ympäristönsuojeluosasto. 1993. Maisema-alueiden mietintö II. Arvokkaat maisema-alueet. Mietintö 66/1992
- Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista 5.1.1995
- Etelä-Savon maakuntaliitto. 2001. Mikkelin seudun maisema-alueet. Täydennysinventointi 1999. Julk. 47:2001
- Etelä-Savon maakuntaliitto. 2002. Pieksämäen ja Varkauden seudun eteläosan maisema-alueet. Täydennysinventointi 2000. Julk. 51:2002
- Etelä-Savon maakuntaliitto. 2000. Savonlinnan seudun maisema-alueet. Täydennysinventointi 1998. Julk. 39:2000
- Etelä-Savon seutukaavaliitto. 1984. Etelä-Savon rakennusperintö. Julk. 114/1984
- Kirkkolaki (1994), laki ortodoksisesta kirkosta (2006)
- Asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta 14.6.1985/ 485
- Sopimus valtakunnallisesti merkittävien rautatieasema-alueiden säilyttämisestä ja suojelemisesta
- Rakennussuojelulailla suojellut kohteet, Ympäristöministeriö
- Kulttuuriperinnön hoito –projekti. 2003 – 2005
- Etelä-Savon kulttuuriperinnön kehityslinjat, jatkumot ja murrokset –hanke. 2006
- Etelä-Savon maakuntaliitto. 2007. Kulttuuriympäristöselvitys - Etelä-Savon kulttuuriperinnön kehityslinjat, jatkumot ja murrokset. Julk. 88/2007
- Itä-Suomen Sotilasläänin esikunta. Linnoitteiden digitoidut paikkatiedot

- Etelä-Savon seutukaavaliitto. 1987. Etelä-Savon puolustusvarustukset historiallisella ajalla. Julkaisu 137:1987
- Mikkelin lääni liitto. 1993. Historiallisen ajan puolustusvarustuksia Etelä-Savossa. 11/1993
- Oinonen, A. ja Tolmunen, A. 2005. Matka Salpalinjalle. Salpalinjan perinneyhdistys ry
- Salpalinja Etelä-Savossa projektin aineisto. 2007-2008
- VAT Vuoksi –valtakunnalliset alueidenkäyttövaihtoehdot Vuoksen vesistöalueella. Etelä-Savon ympäristökeskuksen raportteja 4/2007
- Etelä-Savon maakuntaliiton inventointitietojärjestelmä. Netti-pohjainen kortisto kohteista
- Berghäll J. (toim.). Ilmastonmuutoksen vaikutus kulttuuriympäristöön / LUONNOS 31.3.2008

4.5.5 Muinaisjäännökset

Yleisperustelu

Esihistoria avautuu arkeologisen aineiston kautta yhdistettynä tietoihin maiseman muutoksista mm. ilmaston muutosten ja maankohoamisen seurauksina. Arkeologinen aineisto muodostuu maahan joutuneista ja siellä säilyneistä esineistä ja muista ihmistoiminnan jäänteistä (irtaimet muinaisjäänteet) sekä ihmisen aikaansaamista maanpäällisistä ja maanalaisista kiinteistä muinaisjäännöksistä. Muinaismuistolaki suojaa myös rauhoitetut vedenalaiset muinaisjäännökset. Näitä ovat yli sata vuotta sitten uponneet hylät ja hyllynosat. Vedenalaisia muinaisjäännöksiä ovat myös muut vanhat ihmisen tekemät vedessä olevat rakenteet.

Maakuntakaavakartalla on esitetty muinaismuistokohteina (SM) I luokan muinaisjäännökset sekä maakunnallisia erityispiirteitä ja teemoja edustavia historiallisen ajan kohteita. Muut muinaisjäännösrekisterin kohteet on esitetty kohdeluettelon liitekartalla. Käytössä on ollut myös vuonna 2006 Savonlinnan maakuntamuseon toimesta valmistuneiden kunkkojen täydennysinventointien aineisto koskien osaa Mäntyharjua, Pieksämäkeä ja Haukivuorta (nykyisin osa Mikkeliä). Valtakunnallisesti arvokkaita muinaisjäännöksiä on tiedossa 282 kpl. Maakunnallisten teemojen mukaisiksi muinaisjäännöksiksi arvotettiin kulttuuriperintöryhmän toimesta, jossa oli edustus mm. maakuntamuseosta ja Museovirastosta, puolustusvarustukset ja muut sotahistoriaan sekä vesistöihin liittyvät kohteet sekä Etelä-Savon talonpoikaiset, pääasiassa 1500-1600-luvulta olevat raudanvalmistuspaikat, yhteensä 108 kohdetta.

Ensimmäinen Etelä-Savon muinaisjäännösluettelo, Etelä-Savon esihistorialliset suojelukohteet, julkaistiin vuonna 1984 (Etelä-Savon seutukaavaliitto, julkaisu

113:1984). Sitä täydentävä julkaisu, Kiinteät muinaisjäännökset 1994 (Mikkelin läänin maakuntayhtymän julkaisu 22:1995), käsittää tuon hetkisen tiedon mukaiset muinaisjäännökset Mikkelin, Mikkelin maalaiskunnan, Anttolan, Juven, Puumalan sekä Ristiinan osalta. Näissä kunnissa oli tehty koko kunnan alueen kattavat inventoinnit ja niiden perusteella voitiin muodostaa suhteellisen luotettava kokonaiskuva kuntien muinaisjäännöstilanteesta esihistorian osalta.

Etelä-Savon alueen historiallisen ajan puolustusvarustuksista on tehty kaksi julkaisua. Niistä vanhempi on Etelä-Savon puolustusvarustukset historiallisella ajalla (Etelä-Savon seutukaavaliitto, julkaisu 137:1987) ja sen jatkoksi tehty Historiallisen ajan puolustusvarustuksia Etelä-Savossa (Mikkelin läänin liitto, julkaisu 11:1993). Salpalinjan tarkistussinventointi tehtiin Savonlinnan maakuntamuseon toimesta vuonna 2007.

Vedenalaisesta kulttuuriperinnöstä vastaa Museoviraston arkeologian osastoon kuuluva meriarkeologian yksikkö. Meriarkeologian yksikön tehtäviä ovat vedenalaisrekisterin ylläpito, vedenalaisten muinaisjäännösten suojelu, hoito ja esittely. Museovirastosta 25.01.2007 saadun listauksen mukaan Etelä-Savon alueella on 26 vedenalaista kiinteää muinaisjäännöstä, mutta aluetta ei ole inventoitu kattavasti. Vedenalaisinventointien tarve arvioidaan Museovirastossa siinä vaiheessa, kun suunnitellaan yksityiskohtaisempia kaavoja tai vesirakennushankkeita. Ilman muinaismuistolaikin nojalla annettua lupaa on kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty.

Museoviraston toimesta on tehty Savonlinnan kaupunkiarkeologinen inventointi (Mökkönen, T. 2003). Inventoinnin tuloksena määritettiin sekä vuonna 1639 perustetun Savonlinnan, että sitä edeltäneen linnan malmin (Nyslotts malm) rakennettu alue, jonka säilyneet vanhat maanalaiset jäänteet ovat muinaismuistolain rauhoittamia. Savonlinnan kaupunkiarkeologinen alue esitetään maakuntakaavassa SM kohdemerkinnällä.

Muinaismuistolaki rauhoittaa yhtä lailla esihistoriallisen kuin historiallisenkin ajan kiinteät muinaisjäännökset, mutta historiallisen ajan muinaisjäännöstiedot ovat Etelä-Savon osalta erittäin puutteelliset. Rauhoitettuja ovat mainittujen puolustusvarustusten ja raudanvalmistuspaikkojen ohella mm. kaskiraunioalueet, autioituneet kylät ja talojen paikat sekä vanhat kulkureitit. Näiden kohteiden inventointeja tulisi jatkossa täydentää.

Merkinnät ja määräykset

SM MUINAISMUISTOKOHDE

Merkinnällä osoitetaan muinaismuistolain rauhoittamia kiinteitä muinaisjäänneksiä. Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suojelumääräys

Alueella sijaitsee muinaismuistolailla rauhoitettu kiinteä muinaisjäänne. Aluetta koskevista maankäyttöhankkeista on neuvoteltava Museoviraston kanssa.

Kohteet

Katso erillinen kohdeluettelo

Toteutus

Muinaisjäänneksen käsittelystä ja asemasta säädetään muinaismuistolaissa (295/1963). Kaikki kiinteät muinaisjäänneokset ovat rauhoitettuja. Rakennustöihin ja muuhun maastoa muokkaavaan toimintaan ryhtyvän on selvitettävä, onko toimenpidealueella muinaisjäännekohteita.

Muinaisjäänneokset, nekin joita ei vielä ole löydetty, on suojattu muinaismuistolailla. Kohteiden tarkka sijainti ja laajuus on aina varmistettava Museovirastosta. Koska muinaisjäänneksen inventoinnit eivät ole täydellisiä, tulee uusia kohteita jatkuvasti tietoon. Jos arvelee löytäneensä muinaisjäänneksen maalla tai vedessä, kaivutyöt tulee pysäyttää, jättää kohde rauhaan ja ottaa viipymättä yhteys maakuntamuseoon tai Museovirastoon. Maakuntakaavan laadinnan pohjaksi nykyiset tiedossa olevat inventointitiedot ovat esihistorian osalta riittävät, mutta erityisesti historiallisen ajan muinaisjäänneksen tiedoissa on puutteita. Yksityiskohtaisemmassa kuntakaavoituksessa tulee näitä inventointitietoja täsmentää.

Ajantasainen luettelo muinaisjäänneksistä ja kohteiden tarkat paikkatiedot ovat saatavissa Museovirastosta sähköisessä muodossa (paikkatieto@nba.fi).

Vaikutukset

Maakuntakaava on muinaisjäänneksen osalta informatiivinen. Maakuntakaavan kohdeluettelon muinaisjäänneksilistaus kertoo nyt (26.5.2008) tiedossa olevat muinaisjäänneokset. Kohdeluettelot ovat tärkeitä, kun tehdään yksityiskohtaisempia suunnitelmia tai toteutetaan hankkeita. Muinaisjäänneksiä löytyy myös koko ajan lisää. Niiden perusteella voidaan luoda kuvaa elämästä Etelä-Savossa tuhansia vuosia sitten. Osa muinaisjäänneksistä on myös merkittäviä matkailunähtävyyksiä (mm. kalliomaalaukset).

Sotahistoria ja vesistöihin liittyvät muinaisjäänneokset on nostettu maakunnallisesti merkittäviksi Etelä-Savolle tyypillisinä jäänteinä.

Tausta-aineistot

- Museoviraston ylläpitämä valtakunnallinen muinaisjäänneksirekisteri. 26.5.2008.
- Museoviraston vedenalaislöytöjen rekisteri (25.1.2007)
- Valtakunnallisesti arvokkaat esihistorialliset suojelukokonaisuudet. Sisäasiainministeriö ja Museovirasto. Tiedotuksia 3/1983
- Etelä-Savon seutukaavaliitto. Etelä-Savon esihistorialliset suojelukohteet. Julk. 113/1984
- Mikkelin läänin maakuntayhtymä. 1995. Kiinteät muinaisjäänneokset 1994. 22/1995
- Etelä-Savon seutukaavaliitto. 1987. Etelä-Savon puolustusvarustukset historiallisella ajalla. Julkaisu 137:1987
- Mikkelin lääni liitto. 1993. Historiallisen ajan puolustusvarustuksia Etelä-Savossa. 11/1993
- Mökkönen, T. 2003. Savonlinna – Nyslott. Kaupunkiarkeologinen inventointi. Museovirasto, rakennushistorian osasto
- Bilund, A. Savonlinnan maakuntamuseo. Haukivuoren arkeologinen inventointi 2006
- Bilund, A. Savonlinnan maakuntamuseo. Mäntyharjun Vanosen rantaosayleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 2006
- Koponen, M. Savonlinnan maakuntamuseo. 2006. Pieksänmaan arkeologinen inventointi
- Etelä-Savon maakuntaliitto. 2007. Kulttuuriympäristöselvitys - Etelä-Savon Kulttuuriperinnön kehityslinjat, jatkumot ja murrokset. Julk. 88:2007
- Koponen, M. 2007. Loppuraportti Salpalinja Etelä-Savossa –hankkeesta
- Savonlinnan maakuntamuseon toimittamat Salpalinjan koordinaattipisteet (>4000)

5. Maakuntakaavan vaikutukset

5.1 Maakuntakaavan laadinnan vaiheet

Maakuntakaavan laadinnasta vastaa Etelä-Savon maakuntaliiton suunnitteluyksikkö. Maakuntahallitus asetti maakuntakaavan laadintaa ohjaamaan ohjausryhmän, jossa olivat edustettuina seutukunnat, eri viranomaistahot sekä erilaiset sidosryhmät. Lisäksi maakuntahallitus asetti maakuntakaavan laadinnan avuksi neljä työryhmää: ympäristövaikutusten arviointiryhmän (YVA-ryhmä), kaupan ja palvelujen suuryksikkötyöryhmän, energiatyöryhmän sekä virkistysreitistöjen ja luontomatkailun kehittämistyöryhmän. Maakuntakaavan kulttuuriperintöasioita käsiteltiin maakuntakaavan kulttuuriperintötyöryhmässä. Muita asiantuntijatyöryhmiä olivat luonnon-suojelun työryhmä sekä maa-ainesasioita käsitellyt POSKI-projektin työryhmä, jossa olivat edustettuina Geologian tutkimuskeskus, alueen kunnat, Kaakkois-Suomen tiepiiri ja Etelä-Savon ympäristökeskus. Työryhmien kokoonpanot löytyvät maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Työryhmien kokouspöytäkirjat olivat koko kaavoitusprosessin ajan maakuntaliiton kotisivuilla: <http://www.esavo.fi/maakuntaliitto/maakuntakaava/>.

Maakuntakaavan vaikutusten arviointia seuraamaan ja avustamaan perustetussa YVA-ryhmässä oli asiantuntemusta niin ekologisista, taloudellisista, sosiaalista kuin kulttuurivaikutuksista. Ryhmässä oli edustajat Etelä-Savon ympäristökeskuksesta, Savonlinnan maakuntamuseosta, Itä-Suomen lääninhallituksesta, Kaakkois-Suomen tiepiiristä, TE-keskuksesta sekä Mikkelin, Savonlinnan, Pieksämäen ja Juvan seuduilta. Työryhmä toimi koko kaavaprosessin ajan.

Maakuntakaavan laadinnassa voidaan erottaa eri vaiheita. Ohessa on kuvaus siitä, miten eri vaiheissa on tehty selvityksiä, käsitelty kaavavaihtoehtoja, arvioitu vaikutuksia ja hoidettu osallistumista.

ALOITUSVAIHE 2004

Kaavan laadinnan aloitusvaiheessa perustettiin kaavan laadintaa ja selvitysten tekemistä ohjaavat työryhmät, tehtiin maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS) sekä maakuntakaavoituksen taustamuistio, jossa verrattiin maakuntakaavaa

ja seutukaavaa toisiinsa sekä tarkasteltiin valtakunnallisia ja maakunnallisia tavoitteita. Lisäksi tehtiin työohjelma, maakuntakaavoituksen nettisivut ja maakuntakaavakatsaus, jota jaettiin laajalti mm. kirjastoihin.

Osallistumis- ja arviointisuunnitelma käsiteltiin ohjausryhmässä ja se oli nähtävillä 1.-30.6.2004. Lausuntoja pyydettiin 94 taholta ja saatiin 53 kpl. Kansalaisten mielipiteitä osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta saatiin 16 kpl. Lausunnoista ja palautteesta sekä niiden vastineista tehtiin kooste. Vastineet lähetettiin palautetta ja lausuntoja antaneille. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta pidettiin maankäyttö- ja rakennuslain mukainen viranomaisneuvottelu 6.5.2004. Osallistumis- ja arviointisuunnitelmaa on päivitetty kaavan laatimisen aikana siten, että päivityksistä on tiedotettu maakuntaliiton kotisivuilla, jossa myös viimeinen päivitetty OAS on ollut luettavissa.

TAVOITEVAIHE 2005 - 2007

Maakuntakaavan tavoitteet laadittiin osallistavaa suunnittelutapaa noudattaen. Niistä keskusteltiin kaksi vuotta ja sinä aikana tavoiteasetteluun osallistuttiin laajasti. Maakuntakaavan tavoitteet sovitettiin yhteen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden sekä maakunnallisten kehittämissuunnitelmien ja -ohjelmien kanssa. Tavoitteita laadittiin yhtä aikaa mm. Etelä-Savon maakuntaohjelman, ympäristöohjelman, maaseudun kehittämisohjelman ja metsäohjelman kanssa. Maakuntakaavan YVA-ryhmä toimi myös maakuntaohjelman YVA-ryhmänä.

Tavoitevaiheessa kierrettiin kaikki kunnat kuntien tavoitteiden kartoittamiseksi, lisäksi neuvoteltiin eri alueviranomaisten ja naapurimaakuntaliittojen kanssa. Maakuntakaavan laadintaa varten perustetut työryhmät määrittivät kukin oman sektorinsa tavoitteita, samoin asiantuntijatyöryhmät. Eri tahojen, ohjelmien ja työryhmien tavoitteet sovitettiin yhteen maakuntakaavan tavoitteiksi, joista tehtiin erillinen moniste. Maakuntakaavan tavoitteita kierrettiin lopuksi esittelemässä ympäristökeskuksen ja kuntien välisissä kehittämiskeskusteluissa.

Tavoitevaiheessa laadittiin myös maakuntakaavoituksen taustaselvitys, jossa kuvattiin kaavan laadin-

nan lähtökohdat sekä maakunnan nykytila. Lisäksi taustaselvityksessä hahmoteltiin kolme eri aluerakennevaihtoehtoa Etelä-Savolle. Aluerakennevaihtoehtoja tehtiin yhtä aikaa Suomen aluerakennereportin ja Itä-Suomen aluerakennetyön kanssa. Näin saatiin yhteen sovitettua raportit ja tuotua Etelä-Savon erityisolosuhteet esille myös koko Suomen aluerakennereportissa.

Etelä-Savon aluerakennevaihtoehtojen vaikutukset arvioitiin osaksi ryhmä- ja osaksi asiantuntijatyönä. Arvioinnin tulokset esitettiin taulukkomuodossa (esitetty maakuntakaavan taustaselvityksessä). Maakuntakaavan ohjausryhmä ja maakuntahallitus keskustelivat Etelä-Savon aluerakennevaihtoehtoista ja asiasta järjestettiin kaikille avoin seminaari. Maakuntakaavan pohjaksi ei valittu yksittäistä aluerakennevaihtoehtoa vaan kaavaa ryhdyttiin laatimaan eri vaihtoehtojen yhdistelmästä.

Maakuntakaavan taustaraportista ja maakuntakaavan tavoitteista pyydettiin sidosryhmien lausunnot (68 kpl). Lausuntoja saatiin 39 kpl. Lausunnoista ja niiden vastineista tehtiin kooste. Tavoitteista pidettiin palaveri ympäristöministeriön kanssa ja niitä esiteltiin maakuntavaltuustolle ennen maakuntahallituksen lopullista päätöstä 29.1.2007.

Maakuntakaavaa varten laadittiin maakuntaliiton toimesta seuraavia asiakirjoja ja selvityksiä:

- Etelä-Savon maakuntakaava. Maakuntakaavan käynnistämisen taustamuistio. 1.12.2003
- Maakuntakaavan laatimisen työohjelman 17.5.2004
- Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (päivitetään säännöllisesti)
- Lausunnot ja mielipiteet Etelä-Savon maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. 28.2.2005
- Etelä-Savon maakuntakaavan taustaselvitys. 2006. (kaavan laadinnan lähtökohdat, Etelä-Savon nykytila ja aluerakennevaihtoehdot)
- Etelä-Savon maakuntakaavan tavoitteet. 29.2.2007
- Lausunnot ja vastineet Etelä-Savon maakuntakaavan tavoitteista
- Etelä-Savo 2025. Maakuntasuunnitelma. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 67:2005
- Etelä-Savon maakuntaohjelma 2007-2010. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 80:2006
- Etelä-Savon ulkoilureittisuunnitelma. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 72:2006

- Etelä-Savon kaupan palveluverkkoselvitys. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 73:2006
- Itä-Suomen energiatase vuodelle 2025. Itä-Suomen energiatoimisto 2/05
- Maa-ainesten inventoinnit Etelä-Savon maakunnan alueelle 2004 ja 2005. Etelä-Savon POSKI –projekti
- Selvitys Etelä-Savon maakunnallisesti merkittävistä luonnonsuojelualuevarauksista. 2006
- Kulttuuriympäristöselvitys – Etelä-Savon kulttuuriperinnön kehityslinjat, jatkumot ja murrokset. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 88:2007
- Etelä-Savon maakuntaliiton kulttuuriperinnön inventointijärjestelmä. Nettipohjainen kortisto (jatkuva päivitys)
- Muinaisjäännösinventoinnit Haukivuoren, Mäntyharjun ja Pieksänmaan kuntien alueella. Savonlinnan maakuntamuseon raportit. 2006
- Leino, J. Etelä-Savon turvevarat. GTK:n raportti 15/2007
- Turvetuotantoalueiden vesistövaikutusarviointi. Etelä-Savon ympäristökeskus. 2007
- Salpalinja-selvitys. Savonlinnan maakuntamuseo 2007
- Kaupan palveluverkkoselvityksen täydennys. Kaupan suuryksiköiden sijoitusmahdollisuudet. Tuomas Santasalo ky. 2008

Laaditut selvitykset löytyvät Etelä-Savon maakuntaliitosta, jäsenkunnista ja useimmat myös maakuntaliiton kotisivulta: <http://www.esavo.fi/maakuntaliitto/maakuntakaava/>

Näiden selvitysten lisäksi on käytetty hyväksi lukuisia muiden tahojen tekemiä selvityksiä ja tutkimuksia sekä maakuntaliiton aikaisempia selvityksiä. Lähdeaineistoa löytyy erillisselvityksistä sekä kaavaselostuksesta teemoittain.

Erillisselvityksissä ja -suunnitelmissa arvioitiin myös vaikutuksia. Ulkoilureittisuunnitelmasta ja ensisijaisista maa-ainesten ottoalueista pyydettiin lisäksi sidosryhmien lausunnot. Lausuntoja pyydettiin ulkoilureittisuunnitelmasta 54 taholta ja saatiin 22 kpl. Maa-ainesten ottoalueista pyydettiin kuntien lausunnot ja lausuntoja saatiin 12 kunnalta. Lausunnoista ja vastineista tehtiin koosteet.

Kaavaprosessin aikana osallistuttiin mm. Mikkelin kaupunkiseudun suunnittelutyöhön ja Mäntyharjun kunnan aluerakenne- ja yleiskaavatyöhön, jotka toimivat konkreettisina esimerkkeinä maakuntakaavan taajama-aluevarausten määräysten tarkoittamista selvityksistä.

VALMISTELUVAIHE 2007 - 2008

Valmisteluvaiheen aikana tehtiin kaavaluonnosta eri vaihtoehtojen pohjalta ja jatkettiin erillisselvitysten laatimista. Alustavaa kaavaluonnosta esiteltiin ohjausryhmälle ja työryhmille. Sitä esiteltiin myös jäsenkuntien virka- ja luottamusmiehille sekä viranomaisille. Palauteen perusteella laadittiin erilaisia vaihtoehtoja kaavan kehittämisperiaatemerkinnoistä ja -vyöhykkeistä, joita käsiteltiin ohjausryhmässä. Matkailun kehittämisperiaatemerkinnoista pidettiin suunnittelupalaveri matkailualan toimijoiden kanssa ja maaseudun/maatalouden kehittämisperiaatemerkinnoista maaseudun toimijoiden kanssa. Esitetyistä kehittämisvyöhykkeistä jäivät keskustelujen tuloksena pois maaseudun ja teollisuuden kehittämisvyöhykkeet. Myös kehittämisvyöhykkeiden merkintätavat ja sisällöt muuttuivat prosessin aikana.

Maakuntakaavan ohjausryhmä käsitteli lisäksi erilaisia vaihtoehtoja matkailualuevarausten esittämistavoista. Maakuntakaavassa päädyttiin aluevarausten sijaan käsittelemään matkailuteemaa kohde- ja kehittämisperiaatemerkinnoihin.

Maakuntakaavan YVA-ryhmä käsitteli maakuntakaavan Natura-arvioinnin tarpeellisuutta laaditun selvityksen ja taulukon avulla. YVA-ryhmä totesi, ettei tiedossa ole sellaisia seikkoja, että maakuntakaavan aluevaraukset johtaisivat luonnonsuojelulain mukaisen Natura-arvioinnin tekemiseen.

Kaavaluonnoksesta pidettiin seminaari maakuntavaltuustolle ja kunnanjohtajille. Maakuntahallitus päätti asettaa kaavan nähtäville 14.1.2008–29.2.2008 väliseksi ajaksi ja siitä pyydettiin lausunto 90 eri taholta.

Maakuntakaavaluonnosaineisto muodostui kaavakartasta 1:200 000 ja kaupunkien keskusta-alueiden osalta 1:50 000 sekä merkintöjen selityksestä.

Maakuntakaavan selostusosa muodostui tässä vaiheessa useammasta erillisestä raportista:

- Etelä-Savon maakuntakaavan taustaselvitys
- Etelä-Savon maakuntakaavan tavoitteet
- Etelä-Savon maakuntakaavaluonnoksen 17.12.2007 selostusosa
- Kohdeluettelo

Aineisto oli luettavissa myös maakuntaliiton kotisivuilla.

Kaavaluonnoksesta saatiin 70 lausuntoa ja muistutuksia noin 40 eri kohteesta tai aiheesta. Lisäksi kirjattiin maakuntakaavaluonnosaineistosta noin 100

yhteydenottoa ja käytiin pyydettyä esittelemässä aineistoa 10 eri tilaisuudessa.

Lausunnoissa nousivat esille mm. Viitostien merkityksen korostaminen ja oman kehittämisvyöhykkeen osoittaminen, matkailua koskevat merkinnät ja niiden tulkinta, paikalliskeskusten merkintä ja sen tulkinta, kaupan tarpeiden turvaaminen keskuksissa, maa-ainesasiat, tieverkoston kattavuus, kaupunkiseutujen virkistyskäyttötarpeet ja kulttuuriperintöä koskevat merkinnät sekä tarve maanomistajakohtaiseen tiedottamiseen.

Vastaavasti muistutukset kohdistuivat mm. Yllikkälä-Huutokoski voimalinjaan, Motoparktiin, Rumukan maisema-alueeseen, Korkeakankaan rakennuskivialueeseen, pohjavesialueisiin ja arvokkaisiin harjualueisiin, kulttuurihistoriallisiin kohteisiin ja maisema-alueisiin sekä matkailukohteisiin. Suorat yhteydenotot suunnitteluyksikköön kohdistuivat pääsääntöisesti maakuntakaavan tulkintaan ja vaikutuksiin yksittäisessä kohteessa.

Kaavaluonnosaineistoa ja siitä saatua palautetta esiteltiin ympäristöministeriölle ja sitä käsiteltiin YVA-ryhmässä ja ohjausryhmässä. Vastineista neuvoteltiin myös kuntien kanssa. Maakuntahallitus hyväksyi lopulliset vastineet 15.9.2008. Lausunnoista ja muistutuksista sekä niiden vastineista tehtiin kooste.

Maakuntahallituksen hyväksymät vastineet toimitettiin tiedoksi palautteen antajille. Lisäksi tiedotettiin henkilökohtaisesti uusien kulttuuriympäristökohteiden (ma) maanomistajille kaavamerkinnästä. Sen jälkeen maakuntakaava-aineistoa työstettiin lopulliseksi maakuntakaavaehdotukseksi.

EHDOTUSVAIHE 2008 - 2009

Kaavaehdotusta laadittiin kaavaluonnoksen pohjalta ottaen huomioon saatu palaute. Kaavaehdotuksen laatimisessa pyrittiin ottamaan huomioon myös maakuntastrategian ja maakuntasuunnitelman päivitystyö. ”Uusiutuva Etelä-Savo” maakuntastrategiaa tehtiin samanaikaisesti maakuntakaavaehdotuksen kanssa.

Kaavaehdotuksen esittämistapaa muokattiin ja täydennettiin selostusosaa. 5-tie päätettiin merkitä kehittämisperiaatemerkinällä. Pieksämäelle lisättiin kaupan suuryksikkömerkintä, jota tuki kaupan palveluverkkoselvitys kaupan suuryksikköjen sijaitsemahdollisuuksista. Myös matkailualueita lisättiin kuntien toivomalla tavalla. Kaavaan päätettiin myös lisätä runkoviemärit ja päävesijohdot sekä melualue-

eita. Maakuntahallitus päätti myös poistaa oikora-tavarauksen (ohjeellinen päärata). Lisäksi tehtiin joukko pienempiä muutoksia.

Maakuntakaavan YVA-ryhmä arvioi kaavan vaikutuksia vertailemalla maakuntakaavaluonnosta voimassa olevaan seutukaavaan (taulukko 3). Sen pohjalta täytettiin vaikutusten arviointitaulukko YVA-ryhmässä sekä kaavan laatijoiden toimesta. Täytetyistä lomakkeista tehtiin yksi kooste (taulukko 4). Osa YVA-ryhmän esittämistä puutteista otettiin huomioon kaavaehdotuksessa, etenkin taajamien suunnittelumääräyksiä täydennettiin, samoin taajamia koskevaa selostustekstiä. YVA-ryhmä pohti myös sitä, miten valtakunnalliset alueidenkäyttöavoitteet on huomioitu maakuntakaavassa.

YVA-ryhmä ja ohjausryhmä käsitelivät kaavaehdotusta vielä ennen kuin maakuntahallitus päätti asettaa kaavaehdotuksen nähtäville. Kaavaehdotusta esiteltiin myös maakunnan poliittisille ryhmille ja maakuntavaltuustolle. Maakuntakaavaehdotus oli nähtävillä 15.12.2008 – 23.1.2009 välisen ajan ja siitä pyydettiin lausunnot 102 eri taholta.

Maakuntakaavaehdotus muodostui kaavakartasta 1:110000, kehittämisperiaatemerkintäkartasta 1:800 000 ja kaupunkien keskusta-alueiden kartoista 1:50 000 sekä merkintöjen selityksestä. Kaavaselostuksen lisäksi aineistoon kuului erillinen kohdeluettelo sekä luettelo kaavamerkinnoista ja määräyksistä. Aineisto oli luettavissa myös maakuntaliiton kotisivuilla.

Maakuntakaavaehdotuksesta saatiin 64 lausuntoa ja 32 muistutusta. Allekirjoittajia oli muistutuksissa yhteensä 161. Lausunnoissa nousi esille vaatimus Lahti-Mikkeli oikoradan palauttamisesta maakuntakaavaan. Tätä esitti 12 lausunnonantajaa, mm. Mikkelin ja Heinolan kaupungit, Pertunmaan kunta, Päijät-Hämeen liitto, Etelä-Savon ympäristökeskus, Itä-Suomen lääninhallitus, Ratahallintokeskus, VR-yhtymä ja Etelä-Savon kauppakamari. Ratavarauksen poistamista kannattivat Hirvensalmen ja Mäntyharjun kunnat, Pohjois-Savon liitto sekä ProAgria ja MTK Etelä-Savo. Ratavarausta puolsi 10 muistuttajaa ja sen poistoa yksi muistuttaja.

Muita lausunnoissa esille nousseita asioita olivat mm. matkailu- ja työpaikka/palvelualueiden sekä taajamien kohdemerkintöjen ulottuvuudet ja toimintojen kattavuus, virkistysmatkailualueiden tulkinta, virkistysalueiden ja kulttuuriympäristöalueiden ja -kohteiden paikallisuus/maakunnallisuus, ampuma- ja puolustusvoimien alueiden lisäsesityk-

set, harrastajalentokenttien lisäsesitykset sekä muut yksittäiset lisäsesitykset.

Muistutuksia tehtiin eniten Motoparkin moottoriurheiluradan melualueesta (73 allekirjoittajaa). Melualue haluttiin pois kaavasta. Naiskankaan kaupan suuryksikön kohdemerkintää (km) vastusti 29 muistuttajaa. Lisäksi otettiin kantaa mm. oikoraan, kulttuuriperintökohteisiin sekä tieasioihin.

HYVÄKSYMISVAIHE 2009

Kaavaehdotuksesta saadut lausunnot ja muistutukset sekä niiden vastineet käsiteltiin maakuntakaavan YVA-ryhmässä ja ohjausryhmässä. Lakisääteinen (MRL 11 §) viranomaisneuvottelu pidettiin 12.2.2009. Viranomaisneuvottelussa yksittäisistä kysymyksistä keskeisimmiksi nousivat Lahti-Mikkeli -oikorata ja vähittäiskaupan suuryksiköt. Täsmennyksiä kaavan selostusosaan haluttiin mm. viitostien kehittämisvyöhykkeestä sekä virkistysmatkailualueista ja eräistä kulttuuriperintökohteista.

Maakuntahallitus käsiteli palautteen ja vastineet kokouksessaan 23.2.2009. Maakuntahallitus päätti asettaa kaavaehdotuksen rajoitetusti uudelleen nähtäville 27.2.2009 – 31.3.2009 väliseksi ajaksi Mikkelissä ja Joroisissa. Mikkelin kaupungissa nähtävillä olo koski Karkialammen ampuma- ja harjoitusaluevarausta, siihen liittyvää melualueutta ja suojavyöhykettä sekä kantatie 72:llä sijaitsevaa varalaskupaikkaa suojavyöhykkeen osalta. Joroisten kunnassa nähtävillä oli Kotkatharjun virkistysmatkailualuevarauksen laajennus sekä valtatie 5:llä sijaitseva varalaskupaikka suojavyöhykkeen osalta. Muutoskohteiden osalta pyydettiin lausunnot Mikkelin kaupungilta, Joroisten kunnalta, Etelä-Savon ympäristökeskukselta, Kaakkois-Suomen tiepiiriltä, Itä-Suomen sotilasläänin esikunnalta sekä MTK Etelä-Savolta.

Muilta osin saatu palaute ei aiheuttanut oleellisia muutoksia kaavaehdotukseen. Saaduista lausunnoista ja muistutuksista sekä niiden vastineista tehtiin kooste, joka lähetettiin kaikille lausunnon antajille, myös kaikille muistuttajille lähetettiin vastine muistutukseen.

Maakuntahallitus käsiteli maakuntakaavan toisen nähtävillä olon palautteen vastineineen kokouksissaan 27.4.2009 ja 11.5.2009 sekä päätti esittää maakuntavaltuustolla kaavan hyväksymistä.

Maakuntavaltuusto hyväksyi maakuntakaavan yksimielisesti 29.5.2009. Maakuntavaltuusto päätti

samalla, että Etelä-Savon seutukaavat lukuun ottamatta vaihtoehtoinen tai ohjeellinen päärata –merkinnällä seutukaavassa osoitettua Lahti-Mikkeli oikoratavarausta (pr 16.207) kumotaan. Oikorataa on tarkoitus käsitellä vaihemaakuntakaavassa.

5.2 Natura-arvioinnin tarve

Natura-alueita koskevat luonnonsuojelulain 65 § ja 66 § merkitsevät maakuntakaavoituksessa sitä, että kaavan toteuttamiseen liittyvät hankkeet tai suunnitelmat eivät saa yksistään eivätkä yhdessä merkittävästi heikentää niitä luonnonarvoja, joiden vuoksi alue on sisällytetty Natura-verkoston. Mikäli on todennäköistä, että tällaisia vaikutuksia on, ne on arvioitava. Kaava voidaan hyväksyä vasta, kun arviointi ja lausuntomenettely osoittavat, etteivät vaikutukset ole merkittäviä. Kyseeseen tulevat tällöin paitsi Natura-alueelle kohdistuvat toiminnot, myös sellaiset alueen ulkopuolelle sijoittuvat hankkeet, joiden vaikutukset ulottuvat Natura-alueelle. Toisaalta taas Natura-alueen sisällekin voi kohdistua luontoa muuttavia toimenpiteitä, mikäli ne eivät merkittävästi heikennä Natura-alueen suojeluperusteita.

Maakuntakaavan YVA-ryhmä käsitteli kaavan vaikutuksia Natura-alueisiin käymällä läpi Etelä-Savon maakunnan alueella olevat Natura 2000 –verkoston kuuluvat alueet ja niiden sekä niihin rajoittuvien alueiden maakuntakaavamerkinnot. Lisäksi tarkasteltiin Natura-alueita koskevia, esim. yleiskaavatyön yhteydessä tehtyjä selvityksiä ja Natura-arviointoja.

Natura-alueiden maankäyttö on Etelä-Savon ympäristökeskuksen laatiman Naturan toteuttamissuunnitelman mukainen. Ne alueet, jotka on jo perustettu luonnonsuojelualueiksi tai jotka on tarkoitus perustaa luonnonsuojelualueiksi, on kaavassa merkitty luonnonsuojelualueiksi (SL). Laajoille, Naturaan kuuluville rantojen- ja norpan suojelualueille (Kolovesi-Vaaluvirta-Pyttyvesi, Joutenvesi-Pyyvesi, Kermajärvi, Puulavesi, Puruvesi, Kyyvesi, Luonteri, Repovesi, Katosselkä-Tolvanselkä, Lietvesi, Linnan- saari, Pihlajavesi, Hevonniemi, Kakonsalo ja Orivesi-Pyhäselkä) on laadittu rantayleiskaavat, joiden yhteydessä on tehty Natura-arvioinnin tarveharkinta. Maakuntakaava ei tuo uutta maankäyttöä alueille verrattuna yleiskaavoihin, joten luonnonsuojelulain mukainen Natura-arviointi ei ole tarpeen.

Myös seuraavista Natura-alueita koskevista hankkeista on tehty yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä Natura-arvioinnin tarveharkinta:

- Huutokoski – Yllikkälä 400 kV:n voimalinja, hanke-YVA tehty 1998 ja päivitetty 2008
- Kosulanlammen venereitti (ei moottoriveneilyä, melontareitti mahdollinen)
- Pieksämäen seudun moottorikelkkailureitistö

Huutokoski – Yllikkälä välille suunnitellaan uutta 400 kV:n voimajohtoa, joka kulkee samassa johtokäytävässä nykyisen 400 kV:n voimajohdon kanssa. Hankkeesta tehty ympäristövaikutusten arviointimenettely päättyi 1998. Yhteysviranomaisen lausunnon perusteella laadittiin vielä täydentävä luontoselvitys (1998). Koska lainsäädäntö on tämän jälkeen tarkentunut mm. Natura-alueiden osalta, täydennettiin ympäristövaikutusten arviointia laatimalla luonnonsuojelulain mukainen Natura-arvio Iso-Huppion suon osalta (Fingrid Oyj, Yllikkälä-Huutokoski 400 kV:n voimajohto. Iso-Huppion ja Kuolimon Natura-arvioinnit. 17.3.2008). Arviossa todettiin, ettei voimajohdon rakentamisesta aiheudu merkittäviä haitallisia vaikutuksia Natura-alueen suojelutarvoille.

Moottorikelkkailureitit, samoin kuin muutkin ulkoilureitit, on merkitty maakuntakaavaan ohjeellisesti eli niiden tarkka paikka voi muuttua yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Reiteistä Heinäveden moottorikelkkailureitti on perustettu reittitoimituksella ja se kulkee Kermajärven Natura-alueen poikki. Kermajärvellä ei ole norppia, eikä reitti uhkaa Naturan suojelutavoitteita alueella.

Pieksämäen seudun, Joroisten ja Rantasalmen moottorikelkkailureitit ovat ympäristölautakuntien hyväksymiä ja ne on pääosin jo toteutettu. Reiteiltä on tehty luontoselvitykset. Natura-arvioinnin tarveharkinta on tehty Pieksämäen seudun reittien osalta Etelä-Savon ympäristökeskuksessa (Suurenaukeansuo-Isosuo-Pohjalampi), Joroisten moottorikelkkailureitti kulkee Tervaruukinsalon Natura-alueen poikki. Tältä kohdalta Tervaruukinsalon Natura-alue on tarkoitus toteuttaa maa-aineslain ja metsälain nojalla, reitti kiertää suojeltavat kohteet.

Jos tarkastellaan Natura-alueiden ulkopuolista maankäyttöä, niin Naturaan kuuluvista soista kaksi – Vuotsinsuo ja Iso-Huppio – rajautuvat turvetuotantoalueeseen. Nämä tuotantoalueet ovat jo vanhoja ja toiminnassa olevia. Niillä on voimassa olevat ympäristöluvut.

Naturaan kuuluvien Saimaan saaristojen rantojen suojeluohjelma- ja norpan suojelualueiden viereisillä manneralueilla on runsaasti loma-asutusta, kyläasu-

tusta ja matkailutoimintoja. Maakuntakaavaan on merkitty nykyisiä, rantayleiskaavoissa osoitettuja matkailupalvelujen alueita ja keskittymiä kohde-merkinnällä (rm). Tällaisia Natura-alueiden liepeillä olevia matkailun painopistealueita ovat Porosalmi, Oravi, Puumala ja Punkaharju. Maakuntakaavan matkailupalvelujen alueen maankäytön ja rakentamisen mitoitus, sijainti ja laajuus on määritettävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alueet muodostavat kestävä ja toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden osana seudullista palvelu- ja yhdyskuntarakennetta. Natura-arviointi tulee tehdä yksityiskohtaisempien suunnitelmien yhteydessä, kun tiedetään, minkälaista maankäyttöä ja toimintaa alueille on tulossa.

Myös osa maakuntakaavan virkistysmatkailualueista (V-rm) rajautuu Natura-alueeseen (Kotkatharju, Uuraansaari-Kaupinsaari, Rauhalinna-Putkinotko ja Ruunavuori). V-rm alueiden päämaankäyttömuoto on virkistys. Niiden mahdollinen matkailurakentaminen toteutetaan yksityiskohtaisemmalla kaavoituksella, jossa yhteydessä tulee arvioida vaikutukset Natura-alueeseen.

Vesistömatkailun kehittämisvyöhykkeeksi (jrm) on osoitettu Vuoksen vesistöalue ja Mäntyharjun reitti. Matkailun kehittämisvyöhykkeitä toteutetaan erillissuunnitelmien, matkailun kehittämissuunnitelmien, suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien sekä yksityiskohtaisemman kaavoituksen kautta.

Naturaan kuuluvien Mäntyharjun koskien (Miekankoski, Pyhäkoski) kautta kulkee ohjeellinen laivaväylä (Mäntyharjun kanava). Varaus on siirretty maakuntakaavaan seutukaavasta. Linjaus on ohjeellinen ja sen puitteissa on mahdollisuus tehdä kanava koskialueiden ulkopuolelle.

Maakuntakaavassa ei ole osoitettu sellaisia maankäyttövarauksia, että ne toteutuessaan heikentäisivät Natura 2000 –verkostoon kuuluvien alueiden luontoarvoja siten, että maakuntakaavatyön yhteydessä tulisi suorittaa luonnonsuojelulain 65 §:n mukainen arviointi.

5.3 Valtakunnallisten ja maakunnallisten tavoitteiden toteutuminen

Valtioneuvoston antamat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on maankäyttö- ja rakennuslain 28 §:n mukaisesti otettava huomioon maakuntakaavaa

laadittaessa. Kaavaselostuksessa on teemoittain, kunkin teeman perusteluissa esitetty, miten valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja maakunnallisten ohjelmien tavoitteet on kussakin teemassa otettu huomioon. Lisäksi kaavan tavoitteet on esitetty erillisessä tavoitejulkaisussa.

Maakuntakaavan YVA-ryhmä totesi, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on pääsääntöisesti otettu maakuntakaavassa hyvin huomioon. Maakunnan oloista johtuvia erityisiä tarpeita on korostettu. Maakuntakaavassa korostuu sen luonteen takia strategisen suunnittelun merkitys. Kautta linjan korostetaan kokonaisvaltaisen suunnittelun tarvetta ja painopistealueiden suunnittelutarvetta kuntakaavoituksen ja hankekohtaisen suunnittelun tueksi.

Joitakin asioita Etelä-Savon strategisessa ja yleispiirteisessä maakuntakaavassa ei käsitellä omina kohtinaan, kuten maaseudun elinkeinotoimintojen edistämistä, joukkoliikennettä, liikenneturvallisuutta tai ihmisten terveydelle aiheutuvien haittojen poistamista. Kuten jo aikaisemmin luvussa 2.3 Rakennettu ympäristö ja infrastruktuuri on todettu, Etelä-Savossa maaseutu-asutus on keskusverkon ulkopuolella haja-asutusta ja sen muodostama kyläverkko on luonteeltaan enemmän toiminnallinen kuin yhtenäinen fyysinen kokonaisuus (esim. koulupiiri). Maaseutu-asutus mukaan lukien loma-asutus on huomioitu maakuntakaavassa keskusverkkoa koskeissa kehittämissuosituksissa ja suunnittelumääräyksissä, jotka korostavat myös maaseudun suunnittelutarvetta sekä suunnitelmallista, nykyistä kiinteämpää kytkeä kuntakaavoituksella osaksi muuta palvelu- ja yhdyskuntarakennetta. Nämä asiakokonaisuudet ja niiden suunnittelu on katsottu enemmän kuntakaavoituksen asioiksi kuin yleispiirteisen maakuntakaavan. Yleispiirteisen maakuntakaavan tarkkuustasoa on kuvattu ja perusteltu luvuissa 1. Johdanto, 2. Nykytila sekä 4.1 Keskusverkko, asuminen ja elinkeinorakenteet.

Vuoksen vesistöalue on nimetty erityiseksi aluekokonaisuudeksi valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa. Tavoitteiden mukaisesti Vuoksen vesistöalueella ohjataan matkailua, vesistöjen virkistyskäyttöä ja vesiliikennettä sekä rakentamista ja muuta maankäyttöä siten, että järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteet säilyvät. Maakuntakaavassa on vesistöt otettu yhdeksi maakunnalliseksi erityisteemaksi. Sen vuoksi on vesistöön liittyviä liikenteen sekä kulttuuri- ja luonnonperintökohteita huomioitu kaavassa erityisesti. Esimerkiksi laiva- ja veneväylästä sekä melontareitit ja uiton toimintapai-

kat on esitetty kokonaisuudessaan, retkisatamat on otettu kattavasti mukaan samoin muut vesistöihin liittyvät virkistysalueet. Kulttuuriympäristökohteissa on erityishuomio kiinnitetty vesistöön liittyviin kohteisiin kuten vedenalaisiin hylkyihin, huvilakulttuuriin, vesimyllyihin, muinaisiin raudanvalmistuspaikkoihin, puolustusvarustuksiin jne. Matkailussa on järvimatkailun kehittäminen pääteemana, ja se näkyy kahtena laajana vesistömatkailun kehittämisvyöhykkeenä.

Valtioneuvosto teki päätöksen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistamisesta 13.11.2008. Tarkistus koskee tiettyjä osa-alueita, kuten ilmastomuutosta, runkoverkkoihin ja muihin valtakunnallisesti merkittäviin liikenneverkkoihin liittyviä alueidenkäyttöllisiä tarpeita, yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, valtakunnallisesti merkittäviä kulttuuriympäristöjä sekä meluntorjuntaa koskevia tavoitteita. Tarkistettavat tavoitteet on otettu ennakoivasti huomioon Etelä-Savon maakuntakaavassa, vaikka ne eivät vielä tätä kaavaa koskekaan. Etenkin ilmastomuutokseen liittyviä vaikutuksia on pyritty kuvaamaan ja selvittämään.

Maakuntavaltuusto tulee hyväksymään yhtä aikaa maakuntakaavan kanssa maakuntasuunnitelman strategiatyön tarkistuksen ”Uusiutuva Etelä-Savo” - maakuntastrategian. Maakuntastrategian yhtenä päämääränä vuoteen 2015 on, että maakuntakaava, kuntakaavoitus ja muu maankäyttöpolitiikka luovat

edellytykset yritystoiminnan kehittymiselle, kuntakeskusten ja maaseudun verkottumiselle sekä luonnon- ja kulttuuriympäristön säilymiselle ja luonnonvarojen kestäväälle käytölle.

Maakuntastrategian mukaisesti maakuntakaavalla on pyritty turvaamaan maakunnan haasteellisen väestökehityksen myötä elinkeinoelämän, palvelujen ja asumisen edellytykset ja kehittymismahdollisuudet. Maakuntakaavan maakunnallisena tavoitteena on aktiivisesti tukea ja ohjata maakunnan tavoitteellisen aluerakennekehityksen ja maankäyttöpolitiikan suuntaa, reagoitakykyä ja joustavuutta. Lisäksi halutaan antaa kuntakaavoitukselle liikkumatilaa, edistää taajamien ja työssäkäyntialueiden aluerakennemallien ja yleiskaavojen laadintaa, saada toteuttajat tiiviimmin mukaan elinkeinojen ja palvelujen suunnitteluun (matkailu, kauppa) sekä edistää maakunnan suurten liikennehankkeiden etenemistä. Tavoitteena on myös turvata Etelä-Savon vesistöjen hyvä tila sekä kytkeä suojele-, virkistys- ja kulttuuriympäristöalueet elinkeinojen ja matkailun kehittämiseen niiden vetovoimatekijöinä. Maakuntakaava toteuttaa maakunnallisia tavoitteita pääasiassa suunnittelumääräysten välityksellä.

Alla olevassa yhteenvetotaulukossa on esitetty se, miten valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on otettu maakuntakaavassa huomioon. Valtakunnallisten ja maakunnallisten tavoitteiden toteutumista on arvioitu myös vaikutusarviotaulukossa (taulukko 4).

VALTAKUNNALLISTEN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEIDEN (VN 30.11.2000) HUOMIOIMINEN MAAKUNTA-
KAAVASSA, YHTEENVETO.

VAT	Etelä-Savon maakuntakaava
Toimiva aluerakenne - aluerakenteen tasapainoinen kehittäminen hyödyntämällä olemassa olevia rakenteita ja alueiden omia vahvuuksia - ylimaakunnallisten kehittämisvyöhykkeiden toimintaedellytysten tukeminen - kyläverkoston kehittäminen sekä maaseudun elinkeinotoimintojen edistäminen ja muun toimintapohjan monipuolistaminen - maanpuolustuksen ja rajavalvonnan alueellisten edellytysten turvaaminen	- osoitetaan keskusverkon painopisteet ja suunnittelu- tarve, maakuntakuntakeskuksen ja kaupunkiseutu- jen kehittämisvyöhykkeet sekä paikalliskeskukset - vt 5:n kehittämisvyöhyke, Varkauden ja Joroisten seutukeskusten kehittämisvyöhyke sekä järvimatka- lun kehittämisvyöhykkeet ovat ylimaakunnallisia ja tukevat toimintaedellytyksiä. - Etelä-Savon rakentaminen on niin pienimittakaa- vaista, että se pystytään hoitamaan kuntakaavoituk- sella, osoitetaan maaseudun strateginen suunnitte- lutarve, kannustetaan kuntia kokonaisvaltaiseen suunnitteluun (rakennemallit) sekä yleis- ja asema- kaavoitukseen, maaseutu huomioitu keskusverkon kehittämissuosituksissa ja suunnittelumääräyksissä - maanpuolustuksen tarpeet huomioitu aluevarauksin.
Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu - olemassa olevien yhdyskuntarakenteiden hyödyntäminen ja eheyttäminen - palvelujen ja työpaikkojen sijoittaminen siten, että se ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa - vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittaminen tukemaan yhdyskunta- rakennetta - joukkoliikenteen, pyöräilyn ja jalankulun edellytysten parantaminen - riittävien alueiden varaaminen elinkeino- toiminnoille - kaupunkiseutujen kehittäminen tasapainoisina kokonaisuuksina ja keskusta-alueiden kehittäminen monipuolisina palvelujen, asumisen ja vapaa-ajan alueina - viheralueiden yhtenäisyys - rakennetun ympäristön ajallinen kerroksellisuus, omaleimaisuus ja ihmisläheisyys - ihmisten terveydelle aiheutuvien haittojen poistaminen ja ennalta ehkäiseminen	- kannustetaan kuntia nykyisen rakenteen kokonais- valtaiseen suunnitteluun sekä yleiskaavoitukseen hankekohtaisen suunnittelun tueksi - maakunnalliset palvelukeskittymät osoitettu, taajama- alueiden ja kuntien suunnittelua ohjataan suunnittelumääräyksin - kaupan suuryksikköpotentiaali sijoittuu kaupunki- en/keskusten taajamarakenteeseen ja tukee nykyistä palvelu- ja yhdyskuntarakennetta - huomioitu taajama-alueiden suunnittelumääräyk- sessä - maakunnalliset keskittymät ja niiden suunnittelutarve osoitetaan, paikallinen toiminta tapahtuu kunta- taajamissa ja sitä ohjataan kuntakaavoituksella - kaupunkiseutuvyöhykkeet ja keskusta-alueet osoite- taan - viheralueet muodostavat laajoja kokonaisuuksia, reitit ja viheryhteystarpeet on osoitettu - kulttuuriympäristökohteita osoitettu monipuolisesti - häiriöaltille alueille ei ole osoitettu uutta toimintaa

VAT	Etelä-Savon maakuntakaava
Kulttuuri ja luonnonperintö - luonnonvarojen saatavuuden turvaaminen tuleville sukupolville - kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön säilyminen - arvokkaiden luonnonalueiden ja niiden monimuotoisuuden säilyminen - ekologisten yhteyksien säilyminen suojelualueiden välillä	- kiviainesselvitykset ja geologisesti merkittävät alueet on otettu huomioon ja yhteen sovitettu maainesten otto sekä pohjaveden ja luonnonarvojen suojelu (POSKI-projekti), luvanvaraiset turvetuotantoalueet on osoitettu - kulttuuriympäristökohteista on esitetty maakunnalliset ja valtakunnalliset kohteet - suojelualueista on esitetty maakunnalliset ja valtakunnalliset kohteet, myös MY-kohteita, ekologiset yhteydet on säilytetty.
Virkistyskäyttö ja luonnonvarat - luonnon virkistyskäytön ja luonto- ja kulttuurimatkailun edistäminen - matkailukeskusten ja -alueiden verkostoituminen ja vapaa-ajan vyöhykkeiden kehittäminen toimivina palvelukokonaisuuksina - loma-asutuksen mitoittaminen siten, että turvataan luonnonarvojen arvokkaiden ranta-alueiden säilyminen ja loma-asumisen viihtyisyys	- virkistysalueita, -kohteita ja -reittejä sekä virkistysmatkailualueita ja matkailualueita on osoitettu runsaasti - toimivia kokonaisuuksia on luotu erilaisia merkintätapoja käyttäen - loma-asutus on mitoitettu rantayleiskaavoissa, kannustetaan maaseudun kokonaisvaltaiseen suunnitteluun suunnittelumääräyksiä
Toimivat yhteysverkot ja energiahuolto - liikennejärjestelmien kehittäminen eri liikennemuodot käsittävinä kokonaisuuksina - liikennetarpeen vähentäminen ja liikenneturvallisuuden parantaminen - ensisijaisesti olemassa olevien pääliikenneyhteyksien ja -verkostojen kehittäminen - valtakunnallisesti tärkeiden liikenneväylien, satamien ja lentoasemien sekä rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuuksien turvaaminen - energiahuollon tuotantolaitosten ja energiaverkostojen valtakunnallisten tarpeiden turvaaminen - uusiutuvien energialähteiden, kuten tuulivoiman, hyödyntämismahdollisuuksien edistäminen	- kaikkia liikennemuotoja on käsitelty - yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen pyritään vaikuttamaan, mikä vähentää liikennetarvetta - ensisijaisesti on kehitetty olemassa olevia pääliikenneväyliä - valtakunnallisesti tärkeät liikenneväylät on turvattu, Lahti-Mikkeli oikoradan osalta jätetään seutukaava voimaan ja asia tutkitaan tarkemmin vaihekaavalla - energiatuotannon valtakunnalliset tarpeet on turvattu - tuulivoiman käsittely on jätetty vaihekaavaan.
Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet/ Vuoksen vesistöalue - Vuoksen vesistöalueella ohjataan matkailua, vesistöjen virkistyskäyttöä ja vesiliikennettä sekä rakentamista ja muuta maankäyttöä siten, että järviluonnon, maiseman ja kulttuuriperinnön erityispiirteet säilyvät	- Vuoksen vesistöalueen erityispiirteet on otettu huomioon vesiliikenteeseen ja virkistykseen liittyvien aluevarausten runsautena, vesistöön liittyvien kulttuuriperintökohteiden nostamisena mukaan maakuntakaavaan, vesiluentokohteiden runsautena sekä vesistömatkailun korostamisena

5.4 Maakuntakaavan vaikutukset

Maakuntakaavan selostuksessa on jokaisen teeman - keskusverkko, asuminen ja elinkeinorakenteet, matkailu ja virkistys, liikenne, tekninen huolto ja erityisalueet sekä luonnon- ja kulttuuriympäristö - osalta käsitelty erikseen ko. teeman perusteluista, vaikutuksista ja toteutusta sekä listattu kaavaratkaisun pohjana olevat selvitykset.

Seuraavista maakuntakaavan aluevarauksista on tehty erillinen hankkeeseen liittyvä ympäristövaikutusten arviointi (hanke-YVA):

- Yllikkälä-Huutokoski 400 kV:n voimajohtohanke (Fingrid 1998 ja 2008)
- Valtatie 5 välillä Tuppurala-Nuutilanmäki (Kaakkois-Suomen tiepiiri. 2006)
- Valtatie 5 parantaminen välillä Joroinen-Varkaus (1998)
- Savonlinnan syväväylän siirto (Merenkulkulaitos. 2001)
- Turvesuon-Isosuon turvetuotantohanke (Vapo Oy. 2000)
- Itä-Savon alueellisen jätelaitoksen sijoittaminen, Savonlinna (1998)
- Mikkelin seudun jätteiden loppusijoittaminen (2003)

Etelä-Savon ympäristökeskus on antanut seuraavat päätökset ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tarpeellisuudesta (hanke-YVA ei tarpeen):

- Mikkelin kaupungin uuden jätevedenpuhdistamon rakentaminen (päätös 5.6.2008)
- Ideapark-kauppakeskuksen rakentaminen Pieksämmälle (päätös 31.1.2009)

Kaavaa varten on tehty ympäristövaikutusten arviointi (ns. kaava-YVA) tai hankkeen ympäristöselvitys seuraavista aluevarauksista:

- Valtatie 14 välillä Aholahdi-Mertala – ympäristövaikutusten arviointi. Raportti. 1993
- Mäntyharjun kanava alustava yleissuunnitelma ja sen täydennys. (Merenkulkulaitos 2000)
- Huutokoski-Kontiolahdi 400 kV voimajohto. Selvitys maakuntakaavaa varten (Fingrid Oyj. 2006)
- Vuoksi-Kontiolahdi 400 kV voimajohto. Selvitys maakuntakaavaa varten (Fingrid Oyj. 2007)
- Iskola-Kulennoinen 110 kV:n ympäristöselvitys. Järvi-Suomen Energia Oy 2007.
- Kaupan palveluverkkoselvitys 2006, kaupan tietopankki
- Kaupan palveluverkkoselvitys, Kaupan suuryksiköiden sijoitusmahdollisuudet 2008

- Mikkelin kaupunki, Tuomas Santasalo ky: Mikkelin Graanin suuryksiköiden laajennusten kaupalliset vaikutukset 2006
- Mikkelin kaupunki, Tuomas Santasalo ky: Itä-Suomen kauppakaupunki Mikkeli, kaupan sijoittuminen ja tarjonnan mitoitus 2008
- Tuomas Santasalo ky: Pieksämäen Kauppakesittymän markkina-analyysi 2008

Myös muut erillisselvitykset (kts. teemakohtaiset tausta-aineistot) sisältävät ympäristövaikutusten arviointeja.

Teemoittaisten arvioiden sekä YVA-ryhmän arviointien pohjalta on koottu arvio kaavan kokonaisvaikutuksista (taulukko 4).

Maakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan vaikutusten arvioinnin tavoitteena on tutkia, aiheuttaako maakuntakaavassa esitetty alueidenkäytön periaate tai maankäyttö muutosta tai ylläpitääkö se tilannetta, jolla voi olla myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia ympäristöön. Arvioinnilla selvitetään lisäksi ne keinot, joilla voidaan ehkäistä tai vähentää haitallisia vaikutuksia. Tällaisia keinoja voivat olla esim. kaavassa annetut reunaehdot jatko-suunnittelulle. Lähtökohtana on, että erilaisia vaihtoehtoja tarkastellaan ja niitä verrataan nykytilaan ja voimassa olevaan seutukaavaan.

Etelä-Savossa on verrattain tuore seutukaava (Savonlinnan, Mikkelin ja Pieksämäen seutujen osalta vahvistettu vuonna 2000). Vertailtaessa maakuntakaavaa seutukaavaan (taulukko 3) voidaan todeta, miten yleispiirteinen maakuntakaavaratkaisu poikkeaa yksityiskohtaisesta, yleiskaavamaisesta seutukaavasta. Maakuntakaavan YVA-ryhmä tarkasteli maakuntakaavan kokonaisvaikutuksia apunaan maakuntakaavan ja seutukaavan vertailu sekä kaava-asiakirjat. Vaikutusten arviointi tehtiin täyttämällä vaikutusarviotaulukko (taulukko 4). Taulukon täyttivät YVA-ryhmän jäsenet sekä kaavan laatijat. Taulukkoon on koottu yhteenveto eri asiantuntijoiden vaikutusarvioista.

Vaikutusten arvioinnin osalta todettiin, että seutukaavaan verrattuna maakuntakaavan luonnon- ja kulttuuriympäristöön liittyvien aluevarausten merkintätapa säilyi lähes ennallaan, kohteiden määrä lisääntyy ja tietopohja on parempi. Eniten maakuntakaava poikkeaa seutukaavasta taajama-alueiden merkintätavan osalta. Yleispiirteinen merkintätapa lisää kuntien vastuuta ja kuntakaavoituksen tarvet-

ta maakunnassa. Yleispiirteinen maakuntakaava luo kuitenkin elinkeinoelämälle ja yhdyskuntarakenteelle paremmin kehittämisedellytyksiä kuin tarkkoihin aluerajauksiin perustunut seutukaava (taulukko 3).

Lisäksi todettiin, ettei maakuntakaava sisällä sellaisia uusia, merkittäviä ympäristövaikutuksia aiheuttavia aluevarauksia, joiden vaikutuksia ei olisi jo arvioitu joko erilliselvityksissä (esim. maa-ainesten ottoalueet) tai yksityiskohtaisemmissa suunnitelmissa tai kaavoissa.

Vaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon, että maakuntakaava toteutuu asteittain kuntakaavoituksen ja viranomaistoiminnan kautta. Myös kaavan pitkä ajallinen ulottuvuus asettaa haasteita arvioinnille.

5.5 Maakuntakaavan toteutus ja seuranta

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Maakuntakaava on yleispiirteinen maankäyttösuunnitelma, jonka ohjausperiaate toteutuu, kun siinä esitetty maankäyttöratkaisu täsmentyy kuntakaavoituksessa tai muussa maankäytön suunnittelussa. Yleispiirteisyyden vuoksi maakuntakaavassa esitettyjen aluevarausten laajuutta ja sijaintia voidaan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa muokata/tarkentaa tai aluevarauksesta voidaan myös luopua. Edellytyksenä on, etteivät maakuntakaavan keskeiset tavoitteet vaarannu.

Maakuntakaava on strateginen, mutta ei lopullinen toteuttamissuunnitelma. Se toteutuu yksityiskohtaisempien suunnitelmien kautta. Maakuntakaavan toteutusta on käsitelty jokaisen teeman osalta erikseen, tämä siksi että kaava toteutuu pääasiassa erillislainsäädännön nojalla. Toteuttamisen vastuutahot voidaan määritellä selkeästi eri teemoissa. Valtio vastaa valtakunnallisten aluetarpeiden toteuttamisesta, kuten maanteistä ja luonnonsuojelualueista. Kunnan toteutusvastuu tapahtuu kuntakaavoituksen yhteydessä (esim. virkistysalueet). Myös muut tahot, kuten yritykset voivat toteuttaa maakuntakaavaa.

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan viranomaisen on suunnitellissaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edis-

tämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Viranomaisvaikutus koskee kaikkia viranomaisia, myös kuntia ja maakunnan liittoa.

Etelä-Savon strategisen ja yleispiirteisen maakuntakaavan ohjauksen painopiste on tietoisesti suunnittelun ohjaamisessa. Etelä-Savon rakentaminen on pääosin niin pienimittakaavaista, että se pystytään hoitamaan kuntakaavoituksella. Maakuntakaavaratkaisu korostaa kautta linjan kokonaisvaltaisen suunnittelun tarvetta kuntakaavoituksen ja hankekohtaisen suunnittelun tueksi. Toteuttamisen seurannassa tämä korostaa seutukaavaa enemmän maakuntaliiton roolia jo erilaisten kaava- ja maankäytön suunnitteluhankkeiden valmistelu- ja ohjelmointivaiheessa, ei pelkästään lausunnon antajana. Tämä edellyttää maakuntaliiton perinteisen lausuntomennettelyn kehittämistä.

Maakuntaliitossa maakuntakaavan toteutumista voidaan edistää ottamalla se huomioon maakuntasuunnitelman ja -ohjelman sekä EU-ohjelmien laidinnassa, mutta myös yleisessä maakunnan edunvalvonnassa. Maakuntakaavaehdotuksen kanssa samanaikaisesti maakuntavaltuustossa hyväksyttävänä olevassa uudessa maakuntastrategiassa (maakuntasuunnitelmassa) yksi strateginen päämäärä on elinkeinotoiminnan edellytyksiä ja vetovoimaista asuin- ja elinympäristöä palveleva maapolitiikka ja ennakoiva kaavoitus. Tämän strategian toteuttamisen edistämiseksi ja seuraamiseksi on valittu omat kriittiset menestystekijät ja mittarit. Maakuntakaavaratkaisu on osaltaan avainasemassa maakuntastrategian toteuttamisen edistämisessä.

Varsinaisen maakuntakaavaratkaisun ja sen suorien oikeusvaikutusten lisäksi maakuntakaavoitustyön yhteydessä luotu selvitys- ja tietopohja vaikuttaa ja ohjaa osaltaan välillisesti yksityiskohtaisempaa suunnittelua (MRL 9 §).

Maakuntakaavan toteutumisen seurannan työkaluksi laaditaan aluevarauskohtainen seurantatietokanta. Kulttuuriympäristön osalta se on jo luotu eli käytössä on maakuntaliiton nettipohjainen kortisto. Kortistoa päivitetään jatkuvasti ja näin voidaan seurata kohteiden toteutumista.

Muiden aluevarausten osalta luodaan joko omat kortistot tai pitäydytään muiden viranomaisten ylläpitämiin järjestelmiin (esim. Museoviraston ylläpitämä muinaisjäännösrekisteri tai Suomen ympäristökeskuksen pohjavesirekisteri).

Maakuntaliiton tavoitteena on kehittää maakuntakaavan toteuttamisen seurantajärjestelmää ja sen mittareita vuoden 2009 aikana. Seurantajärjestelmää ja on tarkoitus soveltaa ja testata käytäntöön jo vuoden 2009 osalta. Vuoden 2009 aikana on tarkoitus selvittää ja arvioida myös erillisen vaihekaavoituksen sekä ylimaakunnallisten erillisselvitysten kuten esimerkiksi liikenne- ja aluerakennesuunnittelun tarpeita.

Taulukko 3.

Kaavan teemojen vertailu seutukaava 2000 ja maakuntakaava

SEUTUKAAVA 2000	MAAKUNTAKAAVA
Yleistä - aluevaraukset kattavat 100 % maakunnan pinta-alasta - maa- ja metsätalousvaltaiset alueet merkitty - ei kehittämisperiaatemarkintöjä - ei kytkeä aluekehittämissuunnitelmiin - yksityiskohtainen aluevarauskaava - myös paikallisia kohteita - kaikkia valtakunnallisia kohteita ja tavoitteita ei ole huomioitu - pääpaino kartassa, yksityiskohtaiset määräykset, myös suojelu- ja rakentamismääräyksiä - vaikutukset arvioitu viraston toimesta	- myös "valkoisia" alueita - maa- ja metsätaloutta elinkeinona ei käsitellä - kehittämisperiaatemarkintöjä käytetty - kytketty tiiviisti aluekehittämissuunnitelmiin - osin yleispiirteinen, kehitystä ja suunnittelua määräyksiin ohjaava - vain seudullisia, maakunnallisia ja valtakunnallisia kohteita - valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet huomioitu, samalla korostetaan maakunnallisia erityispiirteitä ja -tarpeita - kartta vahvistetaan, painoa lisätty selostukseen ja määräyksiin, suojelu- ja rakentamismääräyksiä vähän, pääpaino suunnittelumääräyksissä - vaikutusten arviointia koko kaavaprosessin ajan, YVA-ryhmä, erilliselvitysten vaikutusarviointit
Keskusverkko, asuminen ja elinkeinorakenteet - taajama-alueet aluevarauksina - seutukaava korvannut kuntien yleiskaavatarvetta - teollisuusaluevarauksia - palvelualuevarauksia - ei kaupan suuryksiköitä - kyläverkko esitetty - tiiviit loma-asuntoalueet ja loma-asutuksen mitoitus	- taajamat rajattu vain kaupungeissa, muutoin aluerajaukset korvattu kaupunkiseutujen kehittämisvyöhykkeillä, paikalliskeskusten kohdemerkinnöillä ja koko keskusverkkoa koskevilla kehittämissuosituksilla: korostetaan ylikunnallista suunnittelutarvetta ja tuetaan kuntien työssäkäyntialueita aluerakenne- ja yleiskaavatyötä, tehdään tilaa kuntakaavoitukselle - teollisuus on osa keskusverkon kehittämistä, vain kolme maakunnallista, taajamien ulkopuolista teollisuuden kohdemerkintää - palvelut ovat osa keskusverkon kehittämistä, vain muutama taajamien ulkopuolinen, maakunnallisesti merkittävä palvelualueiden kohdemerkintä - kaupan suuryksiköiden kohdemerkintöjä - maaseutuasutus/kyläverkko kuuluu kuntakaavoitukselle, huomioitu maakuntakaavassa keskusverkon kehittämissuosituksissa ja suunnittelumääräyksissä, kannustetaan kuntien omaa suunnittelua, tavoitteena yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ottaen huomioon aluerakenteen "hitaus" sekä maakunnan oloista ja asutushistoriasta johtuvat erityispiirteet ja tarpeet - loma-asutusta ei käsitellä erikseen vaan osana maaseutuasutusta, nykyinen suunnittelutilanne perustuu rantayleiskaavoihin
Matkailu ja virkistys - matkailun aluevarauksia - lähivirkistysalueita - retkeilyalueita - laajat valtionmaat samoilualueena (MU) - retkisatamat - ohjeellisia ulkoilureittejä, melontareittejä	- kaksi vesistömatkailun kehittämisvyöhykettä, joissa maankäytön suunnittelu ja aluekehittäminen yhdistyvät - suunnittelun pohjana maakunnan matkailun kehittämisstrategia - matkailu huomioitu osana keskusverkon kehittämistä (kts. ed.) - matkailun kohdemerkintöjä: tarkempi suunnittelu yleis- ja asema-kaavoilla - matkailutie - virkistysmatkailualueita (V-rm), matkailukäsitteen laajentaminen luontomatkailuun ja virkistykseen, monitoimialueet - taajamien lähivirkistysalueita ei esitetä, ne jäävät yleiskaavoituksen asiaksi, Mikkilissä ja Pieksämäellä tarve on osoitettu viheryhteystarvemerkinnöillä - pääosa seutukaavan retkeilyalueista virkistysalueina, osa muuttunut luonnonsuojelualueiksi - MU-alueita tullut kaksi lisää, kaksi muuttunut MY:ksi - retkisatamaverkosto esitetään, kohteita tullut 55 kpl lisää - ylikunnalliset retkeily-, melonta- ja moottorikelkkailureitit osoitetaan, reittejä enemmän kuin seutukaavassa - virkistykseen liittyvät aluevaraukset ovat vähentyneet noin 3500 ha seutukaavaan verrattuna, tästä 2600 ha on muutettu SL tai MY-alueiksi. Virkistysalueiden tilalle on tullut yhteystarvemerkintöjä, reittejä ja retkisatamia

SEUTUKAAVA 2000

MAAKUNTAKAAVA

Liikenne - valta-, kanta-, seutu-, kokooja- ja yhdystiet - eritasoliittymät - rataverkko ja Savonradan oikaisu - laivaväylät - Mäntyharjun kanava ja Savon kanava lv-merkinnällä - satamat - uiton toimintapaikat, lastausalueet - lentokentät, myös harrastekentät	- valta-, kanta-, seutu- ja yhdystiet. Valtateistä lisämerkinnällä vt/rt osoitetaan runkotiet omana alaryhmään. Osoitetaan vain seudullisesti merkittävät yhdystiet. - Viitostien kehittämisvyöhyke - eritasoliittymät, matkakeskukset, maaliikenteen alueet - rataverkko, pääradoista runkoratamerkintä omana alaryhmään, matkakeskukset, maakuntakaavassa ei esitetä Savonradan oikaisua vaan jätetään seutukaava tältä osin voimaan - laivaväylät ja veneväylät - Mäntyharjun kanava ja Savon kanava lvo-merkinnällä - venesatamia lisätty - uiton toimintapaikat, lastausalueet, määrä vähentynyt - vain Varkauden, Mikkelin ja Savonlinnan kentät
Tekninen huolto - kaatopaikat ja kompostointialueet - Mikkelin jätevedenpuhdistamon uusi paikka - I ja II luokan pohjavesialueet - informatiivisella merkinnällä olemassa olevia soranottoalueita - olemassa olevat kaivokset - 110 ja 400 kV:n voimalinjat - vanhat ja luvitettut turvetuotantoalueet - puolustusvoimien alueet - erityisselvitysalueita ja erityistoimintojen alueita	- vain Mikkelin ja Savonlinnan jätteenkäsittelyalueet - Pieksämäen ja Savonlinnan jätevedenpuhdistamojen paikat, Mikkelin vaihtoehtoiset uudet puhdistamon paikat, tärkeimmät vesi- ja viemärirunkojohdot - I ja II luokan pohjavesialueet, uusia kohteita tullut lisää - soran sekä kallio- ja rakennuskiven ottoon soveltuvia alueita aluevarauksina, yhteensovitus suojeluarvojen kanssa tehty (POSKI-projekti) - olemassa olevat kaivokset - 110 ja 400 kV:n voimalinjat sekä suunnitellut linjat ja yhteystarpeet, energiahuollon alueet - vanhat ja luvitettut turvetuotantoalueet, valuma-aluekohtainen vesistövaikutusten arviointi, kuormitusluvut kolmannen jakovaiheen valuma-alueille - puolustusvoimien alueet, suojavyöhykkeet - seudulliset ampumaradat, Motopark, melualueet
Luonnon- ja kulttuuriympäristö - luonnonsuojelualueita (SL) ja suojelualueita (S,SU2,SU4) 2,2% maa-alasta - soranotolta suojeltavat ja arvokkaat harjut - joitakin perinnemaisemakohteita - kalataloudellisesti arvokkaita vesistöjä (kav), arvokkaat vesistöalueet (av) - kulttuuriympäristön kannalta arvokkaita kohteita usealla eri merkinnällä: (SR,SM,sm,SU4,SU2,km,kma,MU1,MTs,MM2,As,Ats,lvs,Ts,yts,es 2). Suunnittelu- ja rakentamismääräyksiä. - muinaisjäännökset kohde- ja aluemerkinnoilla	- maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät luonnonsuojelualuevaraukset (SL), luonnonsuojelualuevarausten määrä seutukaavaan nähden kasvanut (3,4 % maa-alasta), osalla kohteista merkintä muuttunut MY:ksi - geologisesti arvokkaat kohteet säilyneet ennallaan - kaikki maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaat perinnemaisemakohteet - rantojensuojeluohjelman alueet (arvokkaat vesistöalueet) suojelu-merkinnällä (SL), ei kalataloudellisesti arvokkaita vesiä - maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristö- ja maisema-alueet (maV ja ma), maakunnallisia maisema-alueita enemmän kuin seutukaavassa (34), SR-merkinnällä vain erityislainsäädännöllä suojellut kohteet, kulttuuriperintökohteet merkinnällä maV ja ma, näitä on seutukaavaan nähden noin 120 kohdetta enemmän, määräys on lievempi kuin seutukaavassa (vain suunnittelumääräys), samoin merkintä (seutukaavassa SR). Lisäksi kaavaan on merkitty Salpalinja. - I luokan muinaisjäännökset (kohdemerkintä) sekä maakunnallisten teemojen muinaisjäännöksiä (raudanvalmistus, sotahistoria, vesistöt)

Taulukko 4.

Maakuntakaavan vaikutukset

Vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen

aluerakenne ja alueiden kehitysedellytykset

yhdyskuntarakenne (esim. palvelujen, työpaikkojen, asuntojen ja virkistysalueiden määrä ja sijoittuminen, yhdyskuntarakenteen toimivuus)

Maakuntakaava:

- Eheyttää yhdyskuntarakennetta korostamalla kautta linjan kokonaisvaltaisen suunnittelun tarvetta kuntakaavoituksen ja hankekohtaisen suunnittelun tueksi. Korostaa todellisten asointi- ja työssäkäyntialueiden suunnittelutarvetta sekä elinkeino- ja palvelutoimintojen keskittymistä taajamiin. Korostaa maakunnan oloista ja asutushistoriasta johtuvia erityispiirteitä ja tarpeita, monikeskisuusuuutta ja kirkkonkylien asemaa sekä maaseudun suunnittelutarvetta ja suunnitelmallista kytkemistä kuntakaavoituksella kiinteämmin osaksi muuta palvelu- ja yhdyskuntarakennetta. Yhdyskuntarakenteen eheytyessä alentaa kuntien infrastruktuuriin meneviä kustannuksia. Voi vaikuttaa haitallisesti taajamien viihtyisyyteen (viher- ja virkistysalueiden vähentyminen). Mahdollistaa toimivan joukkoliikennekäytävän.
- Edellyttää aktiivista kuntakaavoitusta. Voi johtaa osin myös aluerakenteen hajaantumiseen, kun seutukaavan taajama-alueen rajat eivät ole enää laajenemisen esteenä. Myös ympäristökeskuksen rooli kuntakaavoituksen ohjauksessa korostuu.
- Maaseuturakentamista tukevien asuin- ja elinympäristön suunnitteluohjeiden määrittely tulisi maakuntakaavan kehittämissuosituksen mukaan tapahtua osana keskusverkon suunnittelua.

Vaikutukset liikenteeseen

- Korostaa pääteiden asemaa ja aluevarauksilla mahdollistetaan niiden kehittäminen.
- Mäntyharjun kanavalla olisi merkittäviä ympäristöllisiä vaikutuksia, se yhdistäisi Saimaan ja Päijänteen sekä vähentäisi maantieliikennettä, kun rahteja voitaisiin siirtää vesitiekuljetuksiin, mutta rakennustyömaana kuluttaisi huomattavasti maa-aineksia ja vaikuttaisi lähiympäristön vesistöluontoon ja maisemakuvaan. Lisäksi se saattaisi vaikuttaa negatiivisesti alueen loma-asutukseen, toisaalta positiivisia vaikutuksia olisi veneilyyn ja matkailuun.
- Syväväylän siirto Savonlinnassa parantaa vesiliikenteen turvallisuutta.
- Kaavassa korostetaan valtakunnallisten väylien merkitystä, saavutettavuus ei heikkene.

Vaikutukset yhdyskunta- ja energiatalouteen

energiahuolto, vesi- ja jätehuolto

- Energiahuolto, vesi- ja jätehuolto tulisivat edullisimmiksi järjestää, mikäli yhdyskuntarakenne tiivistyisi. Toisaalta taas jo rakennettu laaja vesijohtoverkosto pitää pystyä tehokkaasti hyödyntämään. Verkostojen rakentamisen ohjaaminen samoihin käytäviin vähentää luonnon pirstoutumista ja lisää taloudellisuutta. Myös paikallisia ratkaisuja on tarpeen kehittää maakunnan oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin.
- Jätehuolto on keskittynyt ja jätteenkuljetusmatkat pidenneet, mikä on huono asia liikenteen lisääntymisen ja ihmisten palvelutason kannalta.
- Sähkön saannin turvaaminen on tehty osoittamalla nykyiset sähkölinjat ja niiden täydennystarpeet. Häiriötilanteet jakelussa vähenevät. Uusien johtokäytävien rakentamisella saattaa olla negatiivisia sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia maanomistajille. Uudesta 400 kV:n johtolinjasta on tehty erillinen ympäristövaikutusten arviointi (hanke-YVA).
- Luo puitteet ja kehiksen mm. turvetuotannon kehittämiseksi. Maakuntakaavassa on mukana turvetuotannossa olevat alueet ja ympäristöluvan saaneet alueet; maakuntakaava ei myöskään estä turpeen lisääntyvää käyttöä energiatuotannossa, mikäli sille löytyy asianmukaiset edellytykset.

Vaikutukset luontoon ja luonnonvaroihin

myös maa- ja kallioperä, luonnon monimuotoisuus, kasvit ja eläimet, vesi ja ilma

- Suojelualueiden määrä lisääntyy ja ne on turvattu lainsäädännöllä. Luonnonsuojelualueissa on eri luontotyyppit melko hyvin ja kattavasti edustettuina. Uhanalaiset lajit (mm. valkoselkätikka ja saimaannorppa) on huomioitu Natura-alueissa.
- POSKI-projektissa sovitettiin yhteen maa-ainesten otto ja pohjaveden suojelu, pohjavesialueet ovat kattavasti mukana. Maa-aineksia riittää nykykulutukseen huolimatta siitä, että arvokkaat harjut jätettäisiin ottotoiminnan ulkopuolelle, tosin soravarat ovat jakaantuneet epätasaisesti ja kaupunkien lähialueilla on sorasta pulaa. Pohjavesialueiden tarkemmalla kartoituksella voitaisiin vapauttaa alueita myös soranottoon.
- Etelä-Savossa on erittäin runsaasti kallioalueita, kalliokiviaineksen otto ei uhkaa arvokkaita kallioita. Myös moreenialueita on runsaasti.
- Vesiä pilaavaa uutta toimintaa ei ole sijoitettu ranta-alueille. Turvetuotannon valuma-alueittaiset vaikutukset on arvioitu kolmannen jakoluokan vesistöalueittain suokohtaisesti, mikä parantaa vedenlaadun huomioon ottamista lupaprosesseissa.
- Kaava turvaa luontoa ja luonnonvaroja maakunnan omaan käyttöön ja kestävä kehitys huomioiden myös tuleville sukupolville käytettäväksi.
- Kaavassa ei käsitellä metsien kestävää käyttöä, mutta keskusverkkoa koskeissa suunnittelu- ja suositussissa ja suunnittelumääräyksissä on kiinnitetty erityistä huomiota erilaisten maankäyttötarpeiden yhteen sovittamiseen ja alkutuotannon kannalta merkittävien peltoalueiden säilymiseen tuotannossa.

Vaikutukset maisemaan, kaupunkikuvaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön

- Kulttuuriperintökohteita ja maisema-alueita on maakuntakaavassa runsaasti. Kohteiden kaavamääräys on seutukaavaa lievempi, samoin merkintätapa (ma). Kohteiden säilyttäminen jää kuntakaavatuksen ja kuntien päätöksenteon varaan aikaisempaa enemmän.
- Tietojen saannin parantamiseen on kiinnitetty huomiota. Kohteet on siirretty nettipohjaiseen kortistoon, joka on viranomaisten käytössä.

Vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön

asuminen, palvelut, turvallisuus, liikkumismahdollisuudet, virkistytymismahdollisuudet, terveys jne

- Maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävä asuminen, palvelut ja työpaikat tukeutuvat kaupunkiseutuihin ja taajamiin. Liikkumistarpeen kehittymisen osalta tarvitaan ja suositellaan seuranta- ja mittareita ja uusia suunnitteluperiaatteita. Taajamien sisäisessä liikenteessä edistetään joukkoliikennettä ja kevyen liikenteen mahdollisuuksia kehittämissuositusten ja suunnittelumääräysten mukaisesti.
- Seudullisten kaupan keskittymien määrä ja vaikutukset on arvioitu.
- Seudulliset palvelut ohjataan kuntakeskuksiin, mikä voi paikallisesti heikentää palvelujen saantia ja saavutettavuutta. Maakuntakaavalla ei kuitenkaan suunnitella kuntapalvelujen määrää, laatua tai sijaintia.
- Virkistytymismahdollisuudet säilyvät ennallaan, tosin rantojen käytön suunnittelun ohjausvaikutus heikentyy ja lähivirkistysalueet voivat vähetä, kun seutukaava korvataan maakuntakaavalla.
- Ympäristöhaittoja, esim. melua aiheuttavat aluevaraukset ovat jo toteutuneita (Motopark, armeijan alueet, tehdasalueet). Maakuntakaavassa osoitetaan laskennalliset melualueet yksityiskohtaisemman suunnittelun pohjaksi.

Vaikutukset talouteen ja elinkeinoihin

yhdyskuntarakenteen ja alueidenkäytön taloudellisuus

- Ohjataan yksityiskohtaisempaa suunnittelua tiiviyteen ja nykyisten rakenteiden hyödyntämiseen, taloudellisuus paranee taajamien tiivistyessä.
- Kauppojen keskittyminen lisää henkilöautoliikennettä sekä paikallisesti että alueellisesti, jolloin ympäristökuormitus lisääntyy.

Kaupan suuryksiköt ovat kuitenkin taajamarakenteessa.

- Kaava ei käsittele maa- ja metsätaloutta. Maatilojen määrä vähenee ja tilakoko kasvaa, maatilat alkavat muistuttaa teollisuusalueita, tuleeko joskus tarve varata näitäkin alueita? Tämä näkökulma kytkettynä biopolttoaineiden käytön lisäämiseen puuttuu maakuntakaavasta.
- Maakuntakaava väljällä ohjeistuksella luo edellytyksiä elinkeinotoiminnan harjoittamiselle. Keskusverkkoa koskevilla suunnittelusuosituksilla ja –määräyksillä on huomioitu erilaisten maankäyttötarpeiden, myös uuden elinkeinotoiminnan aluevaraus- ja yhteensovittamistarpeet

Vaikutukset ilmastonmuutokseen

ilmastonmuutoksen hillintä, ilmastonmuutokseen sopeutuminen

- Maakuntakaavassa korostetaan suunnittelun tarvetta kaikilla tasoilla (maakunta-, kunta- ja lupapäästötasolla). Hyvällä suunnittelulla voidaan sekä ehkäistä ilmastonmuutosta, että sopeutua siihen.
- Toisaalta pyritään eheyttämään yhdyskuntarakennetta ja vähentämään liikennettä, mutta toisaalta Etelä-Savon kaltaisessa maakunnassa asutusrakenne on jo niin hajallaan, että liikkumistarve helposti kasvaa lyhyellä aikavälillä. Autoliikenteellä on maakunnan oloista ja asutushistoriasta johtuvien erityispiirteiden ja tarpeiden takia keskeinen merkitys.
- Maakunnan oloista johtuvat erityispiirteet ja tarpeet sekä ”hidas” alue- ja yhdyskuntarakenne tarvitsevat sopeutumisaikaa ilmastonmuutokseen. Liikkumistarpeen kehittymisen osalta tarvitaan ja suositellaan seuranta- ja mittareita ja uusia suunnitteluperiaatteita
- Siirtymistä maantieliikenteestä vesitiekuljetuksiin tuetaan laivaväylävarauksilla (Mäntyharjun kanava).
- Ilmastonmuutokseen on varauduttu varaamalla riittävästi pohjavesialueita eli turvataan vesihuolto myös äärevien sääolosuhteiden vallitessa.
- Lisääntyvät valumat on otettu huomioon turvetuotannon maksimimääriä vesistöalueittain arvioitaessa.
- Toimintoja ei ole sijoitettu tulvaherkille alueille. Tulvavaara-alueet on suunnittelussa otettu huomioon.
- Lajiston suojelu ja luonnon monimuotoisuus on pyritty säilyttämään varaamalla riittävästi luonnon-suojelualueita ja muita arvokkaita luonnonalueita kuten perinnemaisemia ja luonnontilaisia pienvesiä merkinnällä MY sekä arvokkaita harjualueita (ge).
- Uudet ja parantuvat liikenneyhteydet voivat myös lisätä liikennettä ja kasvihuonekaasupäästöjä, joukkoliikenteen kehittäminen vähentää niitä.

Vaikutukset kuntien suunnitteluun ja viranomaistoimintaan

kuntien suunnittelu (kuntakaavoitus, hankkeet), viranomaistoiminta

- Maakuntakaava-aineisto parantaa yksityiskohtaisemman suunnittelun tietopohjaa, mutta samalla kuntien oman maankäytön suunnittelun tarve lisääntyy eli kuntien täytyy ryhtyä laatimaan taajamaleiskaavoja ja asemakaavoja. Resurssit ja osaamisen puute voi muodostua kuntakaavoituksen pullonkaulaksi.
- Kuntien suunnittelumenot kasvavat ja kaavoituksen asiantuntijatarve lisääntyy. Oma työ kunnissa lisääntyy tai turvaututaan konsulttiselvityksiin, jolloin alueen paikallistuntemus usein puuttuu.
- Taajamissa seutukaavan aluevaraukset eivät enää ohjaa kuntakaavoitusta, vaan ohjausvaikutus muuttuu sanalliseksi (maakuntakaavan suunnittelumääräykset), mikä lisää viranomaisneuvottelujen merkitystä ja taajamien pitkäjänteisen suunnittelun tarvetta.
- Viranomaisten täytyy ottaa huomioon entistä paremmin toimijat esim. tehdessään matkailua koskevia suunnitelmia ja päätöksiä. Suunnittelukulttuurin muutos?
- Osallistumismahdollisuudet voivat tiettyjen viranomaisten osalta heiketä (ei kuulla niin laajalti kuin maakuntakaavassa), mutta paikallisten asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet lisääntyvät.

Yhteisvaikutukset

kaavan kokonaisvaikutukset, muuttuuko tilanne seutukaavaan nähden parempaan/huonompaan suuntaan

- Maakuntakaavan yleispiirteisyysaste kasvaa ja kaavan luonne muuttuu osin passiivisesta aluevarauskaavasta strategiseksi ja aktiiviseksi kehittämis- ja suunnitteluohjeistoksi. Strateginen kokonaisnäkemys voi olla nykyisessä suunnittelutilanteessa haasteellinen, se jää osin kehittämistavoitteiden ja suunnitteluohjeiden sekä jatko-/yksityiskohtaisemman suunnittelun varaan, ja sitä tulisikin jatkotyössä tuoda esille esim. erilaisessa suunnittelunohjauksessa.
- Suojelun ja ”rakentamisen ei-alueiden” osalta maakuntakaavan esitystapa ei juuri poikkea seutukaavassa. Aluevaraukset lisääntyvät eli tilanne on päivitetty toteutuksen mukaiseksi. Kaavassa ei ole sellaisia aluevarauksia, jotka olisivat ristiriidassa tai uhkaisivat Natura-alueita, luonnonsuojelualueita tai muita ympäristön kannalta arvokkaita alueita (pohjavesialueet, arvokkaat geologiset muodostumat, perinnemaisemat). Myös kulttuuriympäristöön liittyvien kohteiden määrä lisääntyy ja kulttuuriarvoja ja niiden huomioon ottamista korostetaan entistä enemmän myös muiden aluevarausten yhteydessä. Tietopohja kohteista on entistä parempi.
- Liikenteessä ei seutukaavaan nähden tapahdu suuria muutoksia oikoratavarauksen poistamista lukuun ottamatta. Teknisen huollon osalta otetaan enemmän ympäristöarvoja huomioon.
- Maakuntakaava luo edellytyksiä taajamien tiivistämiselle, mutta se edellyttää aktiivista kuntakaavoitusta. Vaikutus voi olla päinvastainenkin. Kaavassa jätetään kaavaohjaukselle suuri rooli.
- Maakuntakaava luo seutukaavaa yleispiirteisempänä kaavana edellytyksiä elinkeinojen ja yhdyskuntarakenteen parempaan kehittymiseen.
- Kaavalla on mahdollisuus lisätä alueen kehittymistä, mutta vaarana on resurssien puutteesta johtuva kädestä suuhun toiminta.